

**Α Π Α Ν Τ Α
Τ Ω Ν Α Γ Ι Ω Ν Π Α Τ Ε Ρ Ω Ν**

Υπεύθυνος Έκδόσεως
Γεράσιος ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΩΤΗΣ
Έφ. 'Ι. Ν. 'Αγ. Παντελεήμονος 'Αχαρνών

**Ι Ω Α Ν Ν Ο Υ
Χ Ρ Υ Σ Ο Σ Τ Ο Μ Ο Υ
Ε Ρ Γ Α**

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ Γ'—Ζ'

ΤΟΜΟΣ 53

Είσαγωγή
ΝΙΚΟΛΑΟΥ Μ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Υφηγητού του Πανεπιστημίου 'Αθηνών

Μετάφρασις—Σχόλια
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Θ. ΝΙΚΑ
θεολόγου

ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΞΑΝΘΑΚΟΥ — ΝΙΚΑ
φιλόλογου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΟΦΕΛΙΜΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥΣ—ΑΘΗΝΑΙ 1973

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
Ὁμιλία εἰς τὸν Γ' Ψαλμὸν	9 (129)*
Ὁμιλία εἰς τὸν Δ' Ψαλμὸν	16 (187)
Ὁμιλία εἰς τὸν Ε' Ψαλμὸν	60 (175)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΣΤ' Ψαλμὸν	88 (194)
Ὁμιλία εἰς τὸν Ζ' Ψαλμὸν	84 (210)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	129

* Οἱ ἀντὶς παρενθέσεις ἀριθμοὶ σαλλῶν ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸ ἀρχαῖον κείμενον.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οἱ Ψαλμοὶ ἔνεκα τοῦ ποικίλου καὶ πλουτοῦ αὐτῶν θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ περιεχομένου, ὡς τὸ κατ' ἑξῆς ὕμνον ὡς μόνον τῆς ἰουδαϊκῆς συναγωγῆς ἀλλὰ καὶ τῆς κριστιανικῆς Ἐκκλησίας, προσέδωκαν ἵαν ἑνερὰς τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ δὴ ἐξ ἑσπερας ἐρμηνευτικῆς. Οἱ Πατέρες, θαθεῖς μελετηταὶ καὶ γνώστοι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἠσκολήθησαν μὲ τὴν ἐρμηνείαν αὐτῆς ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ μεταδώσουν εἰς τοὺς ἀγνωστας τῶν τῶ ἀλλοθῆς, γνήσιον καὶ ἀκερατὲ μῆγμα τῆς ἐν τοῖς ἱεροῖς βιβλίοις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης περιεχομένης θείας ἀποκαλύψεως. Ἡδὴ πρὸ τοῦ Χρυσόστομου πολλοὶ τῶν πατέρων ἠρμήνευσαν ἐν μέρει ἢ ἐν συνόλῳ τοὺς Ψαλμοὺς ἐν οἷς οἱ Ἱππόλυτος Ρώμης (Migne PG 10, 714-725), Ἰωργίνης (Migne PG 12, 1064-1790: 17, 106-142), Εὐσέβιος Καισαρείας (Migne PG 23, 66-1368: 24, 10-74) Μέγας Ἀθανάσιος (Migne PG 27, 53-590), Βασίλειος Καισαρείας (Migne PG 29, 239-493: 30, 72-117), Διδυμος Ἀλεξανδρείας (Migne PG 39, 1153-1622) πρὸς καὶ τὴν πρόσφατον ἔκδοσιν τοῦ εἰς τοὺς Ψαλμοὺς ὑπομνήματος τοῦ Διδύμου, γενομένην ἐπὶ τῷ θόσῳ τῶν κατὰ τὸ 1941 ἀνοικαλυφθέντων χειρογράφων κωδίκων ἐν Τούρῳ τῆς Αἰγύπτου «Didymos der Blinde Psalmenkommentar, I-V, Bonn 1969-1970) καὶ Γρηγόριος Νύσσης (Migne PG 44, 432-616).

Τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου διεκοῦνη ἐρμηνεία εἰς 58 Ψαλμοὺς (Ψαλμ. 4-12: 43-49: 108-117: 119-150). Ἄξιον πολὺς προσοχῆς τυγχάνει διὰ τὸ τίτλος, ὅσο τὸν ὅποιον φέρεται τὸ ὑπόμνημα τοῦ ἱεροῦ Πατρὸς εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, δὲν εἶναι «Ὁμιλία», ὡς θὰ ἀνέμενε τις, ἀλλὰ «Ἐρμηνεία». Τὸ ὑπόμνημα εἰς τοὺς Ψαλμοὺς διαφέρει τῶν λοιπῶν ὑπομνημάτων εἰς ἄλλα βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καθ' ὅσον ὁ Χρυσόστομος δὲν περιορίζεται εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ὁ', ἀλλὰ ποιεῖται χρῆσιν καὶ τῶν ἄλλων ἀρχαίων ἑλληνικῶν μεταφράσεων τοῦ Συμμάκου, τοῦ Ἀκίλα καὶ τοῦ Θεοδοτίμου (πρὸς Ψαλμ. 4, 9: 55, 53 κτλ.). Οὕτω παραθέτει παραλλήλως κρεῖς εἰς ἑσπερας γραφὰς κεκείμενον προσεὶ ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ καὶ τῆς σερμακτικῆς. Ἄγνωστον παραμένει ἐὰν οἱ ἀνωτέρω 58 Ψαλμοὶ εἶναι οἱ μόνοι τοὺς ὁποῖους ὑπεμνήματιον ἢ ἀποτελοῦν μέρος τοῦ ὑπομνήματος ἐλοκλήρου τοῦ Ψαλτηρίου.

Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν Ψαλμῶν ἀκολουθεῖ τὸν γνωστὸν τρόπον τῆς ὑπ' ἀριθμοῦ δὲ ὁμιλιῶν ἐξηγήσεως πρὸς ἐσακρίβασιν τοῦ ἐν ταῖς Ἁγίαις Γραφαῖς ἐγκρισημένου ἱεροῦ.

ρου» και μετάδουν τούτου πρὸς πρακτικὴν ἐφαρμογὴν ὑπὸ τῶν πιστῶν, χρησιμοποιοῦν ὡς πρότυπος καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐκπρόσωπος τῆς Ἀντιοκεianῆς Σχολῆς τὴν γραμματικοῖστορικὴν μέθοδον. Οὗτω δὲν περιγράφεται ἀπλῶς εἰς τὴν ἐπισήμωσιν τῶν πόσης φύσεως προβλημάτων, φιλολογικῶν, ιστορικῶν καὶ θεολογικῶν, ἀλλὰ δι' ἐπιστομῆν καὶ μετὰ πολλῆς βασάνου τοῦ κειμένου ἀναλύσεως καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης εἰς ἱερὸν κείμενον εὐλοβίας ἀναζητεῖ λύσεις, παρέχει ἱκανοποιητικὰς ἀπαντήσεις, καὶ διατυπῶν θεοσοφιστάτους κρίσεις, συσχετίζων ταύτας πάντοτε πρὸς τὴν προκτικὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας. Πιστεύουσιν δὲ ἀκραδάντως εἰς τὴν ἀναγεννητικὴν δόξαν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ἀποσκοπεῖν ἐν καταστάσει ταύτης θιάματα τῶν πιστῶν. Ἐρμηνεύει τὰ χωρία διὰ τῆς προσεγγίσεως ἄλλων χωρίων τῆς Γραφῆς, καταλήγων οὕτως εἰς τὸ ἐρμηνευτικὸν ἄξιωμα ἢ Γραφῆ διὰ τῆς Γραφῆς.

Ἡ ἐρμηνεία εἰς τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Χρυσοστόμου θεωρεῖται τὸ ἄριστον ἐκ τῶν ἐρμηνευτικῶν αὐτοῦ ἔργων εἰς τὰ θιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἐν αὐτοῖς περιέχονται αἱ προσηφαλεῖς ἰδέαι του περὶ κακίας καὶ ἀρετῆς (Ψαλμ. 109, 142, 146), περὶ τοῦ ὀρθοῦ τρόπου προσευχῆς (Ψαλμ. 7, 9, 141), περὶ τοῦ τρόπου τοῦ ψάλλειν τοὺς Ψαλμοὺς καὶ τοὺς ὕμνους εἰς τὴν χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν (Ψαλμ. 41, 134, 139), περὶ τῶν ἱεροσημειῶν εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῆς Γραφῆς (Ψαλμ. 109), περὶ τῆς ἱεροσκημίας ἀξιοφρεσίας (Ψαλμ. 113, 116), περὶ παρθεσίας (Ψαλμ. 44, 113), περὶ τῆς ἐποχίας μεταλήψεως τῆς θείας κοινωνίας (Ψαλμ. 133), περὶ τῆς ἐν Βάβυλῃ παρεπιδησίας τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου (Ψαλμ. 48) καὶ ἐνδοξῶς συναντῶν τὴν πολεμικὴν ἐναντίον τῶν Ἀρειανῶν, τῶν Μανικαίων καὶ τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως (Ψαλμ. 46, 109, 148). Γενικῶς θίγονται πάντα τὰ πρὸς τὴν ἡθικὴν ἀξίαν ἔχοντα θέματα. Ἐξοίρονται πάντως αἱ ἀρεταὶ καὶ ἐπισημαίνονται πᾶσαι αἱ κακίαι. Ὁ ἀναγνώστης πείθεται ἀπολύτως ἐπὶ θμελεῖ νὰ ἀποφεύγῃ τὴν ἁμαρτίαν καὶ νὰ ἐγκολιποιτὴ τὴν ἀρετὴν.

Ὁ ἱερὸς Φώτιος, ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀξίαν τῆς ἐρμηνείας εἰς τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, παρατηρεῖ χαρακτηριστικῶς «ὡς φράσεις αὐτοῦ μετὰ τῆς συνήθους σαφηνείας καὶ καθαρότητος καὶ τὸ λαμπρὸν καὶ εὐρυν ἐνδείκνυται, τὸ πολὺχρον τῶν νοημάτων, καὶ τὴν τῶν παραδειγματικῶν προσφωρατικῶν εὐπορίαν συνυποφαίνουσα. . . . Πανταχοῦ γὰρ τοῖς λόγοις αὐτοῦ τὸ καθαρὸν καὶ λαμπρὸν καὶ εὐκρινές μετὰ τοῦ ἡδέως τεχνουργῶν, ταῦτοις τε ἐνταῦθα μάλιστα δια-

πρέπει, καὶ τῆ τῶν παραδειγματικῶν εὐπορία, καὶ τῆ τῶν ἐνθυμημάτων ἀφθονία, καὶ εὐλοῦ δέξι, καὶ δεινότητι, καὶ ἀπλῶς ἐν τε λέξει, καὶ συνθήκῃ, καὶ μεθόδῳ, καὶ νοήμασι, καὶ τῆ ἑλληνικῆς κατασκευῆς, ἄριστα ἰσάως τὰς συγγραφὰς ὑπεστήσαστο». Κατὰ τὸν Σουΐδαν αἱ εἰς τοὺς Ψαλμοὺς ἐρμηνεύει τοῦ Χρυσοστόμου εἶναι ἐφαρμολογίαι τῶν περὶ ἱεροσκημίας λόγων του διακρινόμενων «ἐφ' ὅτι τε ὕμνοι καὶ τῆ φράσει καὶ τῆ τελειότητι καὶ ἰσὺ κάλλει τῶν νοημάτων» (PG 55, σελ. 15).

Ἐάν αἱ παροῦσαι ὁμιλίαι ἀπηγγέλλοσαν εἰς ὑπαρκτοῦς ὅτι ἰθιθόνος ἢ παρεδόθησαν γραπτῶς ὡς πραγματικαὶ δὲν δύναται εὐκόλως νὰ καθορισθῆ. Πάντως ἐπὶ τῆ βάσει τῆς ἀρχῆς τοῦ Χρυσοστόμου νὰ ἐρμηνεύῃ τὴν Γραφὴν ἐπὶ Ἐκκλησιαστικῆς τῶ πρώτων φαίνεται πιθανότερον. Περὶ τοῦ χρόνου συγγραφῆς τῶν ἐν λόγῳ ὁμιλιῶν δὲν ἔχασεν σαφεῖς μαρτυρίας. Ἐπιπλὴν κατὰ τὸν ἱερὸν Φώτιον εἰς τὴν τὴν δόξαν καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἀρετὴν τοῦ λόγου θεωροῦντο, ἀκαλόγητα αὐτὸν μάλλον, ὅλλ' οὐ πράγμασι κοινῶς ἐνοσηροφόμενον, ταῦτοις φασὶν ἐξεργάζεσθαι. Κατὰ ταῦτα λατὴν ἢ ἐρμηνεία τῶν Ψαλμῶν προέρχεται ἐκ τῆς τελευταίας περιόδου τῆς ἐν τῇ Ἀντιοκείᾳ παραμονῆς του.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Μ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Υπομητής τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Ο Μ Ι Λ Ι Α

ΕΙΣ ΤΟΝ Γ' (3) ΨΑΛΜΟΝ¹

«Ψαλμός τῷ Δαυὶδ, ὅποτε ἀπέδιδρασκεν ἀπὸ προσώπου Ἀβεσσαλώμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Κύριε, τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με.»

Ἰ Α Οἱ μὲν βασιλεῖς ἀφιερώνουν εἰς τοὺς νικητὰς στρατηγούς ἐπινίκιους ἀνδριάντας, ἐνῶ οἱ ἀρχόντες ἀνεγείρουν εἰς τοὺς ἠμύχους καὶ τοὺς ἀθλητὰς νικητοῦρας εἰκόνας καὶ ἀναμνηστικὰς στήλας καὶ μετὰ τὸ ἐπίγραμμαὶὼς προμετιωπίδα καθιστοῦν τὴν ὕλην κήρυκα τῆς νίκης. Ἄλλοι πάλιν ἀναγράφουν τοὺς ἐπαίνους τῶν νικητῶν εἰς θιάβια καὶ γράμματα, διότι φοβοῦν ὡς ἀποδείξουν ἐπὶ ἡ ἰδικῇ των δυνάμει, ποῦ ὑπάρχει εἰς τὸν ἔπαινον, εἶναι ἰσχυροτέρα ἀπὸ τὴν δυνάμει τῶν ἐπαινουμένων. Καὶ οἱ λογιγράφοι καὶ οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ χαλκοῦργοι καὶ οἱ λαξευτοὶ πολυτίμων λίθων καὶ ἄσπροι καὶ ἀρχόντες καὶ πόλις καὶ χῶραι θαυμάζουν τοὺς νικητὰς. Ἐ Καὶ εἰς διωμοὺς δὲν ἐξαγράφει τὴν εἰκόνα δραπέτου καὶ ἀπαλέμου, ὅπως ἀκριβῶς τώρα ὁ Δαυὶδ: «Ψαλμός συτεθείς ἀπὸ τὸν Δαυὶδ, ὅταν σὺν δραπέτης ἔφυγε διὰ τὰ σωθῆ ἀπὸ τὴν πατροκτόνον ὄργην τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀβεσσαλώμ.»

Καὶ τότε ἔγινεν ἀξέπαινος ὁ δραπέτης; Πότε δὲ εἰρήνη μέσα εἰς τὰ ἐπιγράμματα ὁ λιποτάκτης; Τοὺς δρα-

1. Ὁ Ψαλμός αὕτης ἐκείνης ἀπὸ τὸν Δαυὶδ καὶ εἶναι μὴ δοθὴν πρόσεχῆ (δ). πτλ, θ). ἀναμνηστικὰ εἰς στήλην κεράτων καὶ παραλίαν πρὸς τὸν θεόν μετὰ σφραγίδας ἀποθέρου πρὸς εἰδέν, ἢ ὅμοια καὶ θαυμάσει. Εἰς τὴν ἀναμνηστικὴν ἀναγράφεται ὁ λόγος τῆς ἐπιμνηστικῆς τῆς ποιητῆς κατὰ τὴν κριτικὴν διὰ τὸν Δαυὶδ περιεστῆν τῆς ἀναμνηστικῆς τοῦ Ἀβεσσαλώμ. Ὁ Ἀβεσσαλώμ τρίτος κατὰ σειράν υἱὸς τοῦ Δαυὶδ, πατέρα τῶν λίθων εἰς ἐπαύλασιν κατὰ τοῦ πατρὸς του (B' Βαα. 15, 1-12). Ὁ Δαυὶδ ἐγκαταλείπει τὴν τὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ καταφεύγει μετὰ τὸν φίλον του εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἰερουσαλὴμ παρακτῆν (B' Βαα. 17, 15-20).

2. Ἡ ἐπιγραφή δὲν καταγγέλλει ἀπὸ τὸν ποιητῆν, διὰ τὴν ἀρχαίους αὕτης εἶναι καταγγέλλει. Διὰ τὸν «Ψαλμός» μεταφράζεται τὸ ἑβραϊκὸν (MIZMOR), τὸ ὅποιν σημαίνει, «φάλλον τῆ συνοδείας ὄργανον». Ἐπιμνηστικὸς εἶναι ἄσπρι προσημασμένον διὰ μουσικῆν συνοδείαν.

πέτας συλλαμβάνουν με γράμματα, δεν τους τιμούν με επιγράμματα. Ἄλλα μάθε, ἀδελφέ, τὴν αἰτίαν τῆς επιγραφῆς καὶ σφάλλαιε τὴν ψυχὴν σου. Ἡ ἱστορία ἄς στερεώσῃ τὴν ζωὴν σου, ἄς γίνῃ ὁ δικηγόρος τοῦ δικαίου στήριγμα τοῦ νοῦ σου. ² Ἄ Μάθε λοιπὸν διατὶ κατεδικάσθη ὁ Δαυὶδ ἀπὸ τὸν Ἀβεσσαλώμ διὰ τὰ ἐκλόδησθαι τὴν ὑπόθεσιν ὡς θεμέλιον καὶ τὰ οικοδομηθῆς ἐπάνω εἰς τὸν φόνον τοῦ Θεοῦ. Διότι ὅπως ἡ οικοδομὴ εἶναι σωρὴ χωρὶς θεμέλιον ἔτσι καὶ ἡ Γραφὴ δὲν ὀφείλει χωρὶς τὴν ἀνοκάλυψιν τοῦ σκοποῦ.

Ὁ μακάριος Δαυὶδ εἶχε σκοπὸν μὲ τὸν παρόντα ψαλμὸν νὰ διαπαιδαγωγῆσθαι καὶ νὰ σωφρονίσῃ τὴν ζωὴν, ὥστε ποτὲ νὰ μὴ κακοποιῇ καὶ νὰ μὴ καταφρονῇ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, διὰ τὰ μὴ πάθῃ ὅποιος διαπράττει τὴν ἀμαρτίαν παθήματα ὁμοίαι αὐτά, ποὺ ἔπαθε καὶ ὁ ἴδιος (δηλ. ὁ Δαυὶδ). Ἀπέφυγε τὸν υἱὸν τοῦ ὁ Δαυὶδ, ἐπειδὴ ἐξέφυγεν ἀπὸ τὴν ἀγνότητα ἀπέφυγε τὸν υἱὸν τοῦ, ἐπειδὴ ἀπέβαλε τὴ σωφροσύνη τοῦ γάμου ἀπέφυγε τὸν υἱὸν τοῦ, ἐπειδὴ ἐξέφυγεν ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, ποὺ λέει «οὐ φονεῖς, οὐ μοιχεύσεις».

Ἡ Ἐπειδὴ δηλ. ἔβαλε μέσα εἰς τὸ σπῆτι τοῦ ξένου ἀρνάδα καὶ ἐκότρωσε τὸν θοσκόν τῆς, τὸ ἰδικόν του ἀρνὶ κτυποῦσε τὸν ἴδιον μὲ τὰ κέρατα. Ἐπολέμησε ξένον σπῆτι καὶ ἀπὸ τὸ δικό του ἐσηκώθη πόλεμος ἐναντίον του. Τὸ νόημα δὲν εἶναι δικό μου, ἔναι ἀπάσθεγμα τοῦ Θεοῦ ὅπου δὲ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἐρμηνεύει κοινῶς δὲν ἀντίλεγει. Διότι, ὅτι διὰ τοῦτο ἐπανεστίασε ἐναντίον τοῦ Δαυὶδ ὁ υἱὸς του, δηλ. ἐπειδὴ ἐφόρευσε τὸν Οὐρίαν καὶ πήρε τὴν γυναῖκα του, ἀκούσε τὸν Θεόν, ποὺ λέγει πρὸς τὸν Δαυὶδ διὰ μέσου τοῦ προφήτου Νάθαν. «Ἐγὼ εἶμαι ἐκείνος ποὺ σὲ ἔχρισαι βασιλεῖα τοῦ Ἰσραηλικοῦ λαοῦ καὶ σὲ ἐγλύτωσα ἀπὸ τὰ χεῖρα τοῦ Σαοὺλ καὶ σοὺ ἔδωσα ἅλην τὴν περιουσίαν τοῦ Σαοὺλ καὶ τοῦ Ἰουδά. ³ Ἐάν αὐταὶ αἱ εὐεργεσίαι ἦσαν ὀλίγαι ἐγὼ ἤμποροῦσα νὰ προσθέσω καὶ ἄλλας περιουσιότατας. Διότι ὅμως κατεξυτέλιξες τὸν νόμον τοῦ Κυρίου ὥστε νὰ διαπράξῃς τὸ κακὸν ἐνώπιόν μου; Σὺ ἐφόρευες τὸν Οὐρίαν τὸν κειτόσιον μὲ μαχαίρι καὶ ἔπηρες τὴν γυναῖκα του ὡς ἰδικὴν σου. Ἀπὸ τῶρα καὶ πέρα δὲν θὰ σταματήσουν αἱ φόνου εἰς τὴν οἰκογένειάν σου». ⁴ Ἐκοφες στὰ δύο τὸ ξένο σπῆτι μὲ τὸ μαχαίρι καὶ ἐγὼ θὰ ἀκούσω

2. Ἐξελ. 20, 13-14.
3. Β. Ησαϊ. 19, 7-10.

τὸ μαχαίρι ἐναντίον σου μέσα εἰς τὸ σπῆτι σου. ⁵ Ἰδοὺ ἐγὼ θὰ ἐσοκώσω ἐναντίον σου κακὰ ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν σου, ⁶ ὄχι ἀπὸ κάτου ἔξω, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν σου. Ἀπὸ ὅπου προέρχεται ἡ πληγὴ τῆς ἀμαρτίας, ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἡ πληγὴ τῆς τιμωρίας. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐδραπέτυσε καὶ ἐξέφυγε ἀπὸ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ τούτου ἔφυγε σὺν δραπετῆς ἀπὸ τὴν ὄργην τοῦ υἱοῦ του. ⁷ ἘΨαλμὸς συντεθεὶς ἀπὸ τὸν Δαυὶδ, ὅταν σὺν δραπετῆς ἔφυγε διὰ τὰ σωθῆ ἀπὸ τὴν πατροκτόνον ὄργην τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀβεσσαλώμ. ⁸ Καὶ εἶναι καλύτερον νὰ ἐρευνᾷ κανεὶς τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου παρὰ νὰ ἐκθέτῃ τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ, ὥστε βλέποντες τὸ γλύστρημα τοῦ δικαίου νὰ ἀποφύγωμε τὴν πτώσιν καὶ νὰ γλυτώσωμε ἀπὸ πορόμοιο θάνατον.

Διότι καὶ σήμερον πολλοὶ ἔχουν εἰς τὰ σπῆτι τοὺς πολέμους καὶ ἄλλος μὲν βασανίζεται ἀπὸ τὴν γυναῖκα του, ἄλλος δὲ πολιορκεῖται ἀπὸ τὸ παῖδι του, ἄλλος ἀπὸ τὸν ἀδελφόν καὶ ἄλλος καταβάλλεται ἀπὸ τὸν ὑπηρέτην του καὶ ὁ καθένας ἀποκάνει καὶ δυσανασχετῆ καὶ μάχεται καὶ πολεμᾷ καὶ τὸν πολεμοῦν, ⁹ καὶ κανεὶς δὲν δάξει μὲ τὸ νοῦ του ὅτι ἂν δὲν ὕπερνε ἀμαρτίας δὲν θὰ ἐφύτρωναν εἰς τὸ σπῆτι τοῦ ἀγκάθια καὶ τριβόλια ἂν δὲν εἶχε ἀποκρύψει σπῆτις ἀμαρτιῶν, τὸ σπῆτι δὲν θὰ ἔπαυσε φωτιά. Διότι ἡ Ἁγία Γραφὴ, ἀπὸ τὴν ὅποια τίποτε δὲν ὑπάσχει δυσνοώτερον, μαρτυρεῖ ὅτι τὰ προσωπικὰ θάνατα εἶναι καρποὶ τῶν ἀμαρτιῶν καὶ ὅτι ὁ Θεὸς στρέφει ἐναντίον αὐτοῦ ποῦ διαπράττει τὴν ἀμαρτίαν, ἀνθρώπους συγγενεῖς του. Σὲ πολεμᾷ ἡ γυναῖκα; Σὺν μπῆς σὸ σπῆτι σὲ ὑποδέχεται σὺν θηρίῳ; Ἀκούει τὴ γλῶσσα σὺν μαχαίρι; Εἶναι μὲν λυπηρὸν τὸ πρᾶγμα διὲ δηλ. ἡ θοηθὸς σου γίνε ἀντίπαλος. ³ Ἄ ὅμως ἐξέτασε τὸν ἑαυτὸ σου μῆψος εἰς τὰ νεῖβια σου ὅπως κακὸς εἰς γυναῖκα, καὶ ἐπιμένεις ὁ τραυματισμὸς γυναικὸς θεραπεύεται διὰ μέσου γυναικὸς καὶ ἡ ἴδια χειρουργεῖ τὴν ξένη σπῆτι. Κι ἂν ἀκόμη ἀγνοεῖ τοῦτο, αὐτὴ ποὺ κάνει τὴν τομῆ, ὅμως τὸ γνωρίζει ὁ ἰατρός Θεός. Διότι ὁ ἴδιος τὴν ἐχρησιμοποῖει σὺν σίβηρον ἐναντίον σου καὶ ὅπως ἀκριβῶς τὸ σίβηρον δὲν καταλαθαίνει αὐτὸ ποὺ κάνει, τὴν θεραπεία ὅμως τὴν ἔχει ὁ ἰατρός, ἔτσι κι ἂν ἐξη ἄγνοια ἡ γυναῖκα ποὺ πληγώνει καὶ ὁ ἀνδρας ποὺ πληγώνεται δὲν ἀντιλαμβάνεται τὴν αἰτία τῆς πληγῆς, ὅμως ὁ Θεός σὺν ἰατρὸς γνωρίζει τὸ συμφέρον. ⁴ Ἡ Ἁγία Γρα-

5. Β. Ησαϊ. 13, 11.
6. Βλέπε σφ. 2.

φή δὲ μαρτυρεῖ ὅτι ἡ κακὴ γυναῖκα ἀποτελεῖ γρονθοκόπημα διὰ τὰς ἁμαρτίας. Ἄκουσε λοιπὸν τί λέει: «Εἰς ἁμαρτωλῶν ἄνδρα θὰ δοθῇ γυναῖκα κακὴ». Ἡ θὰ δοθῇ σ' αὐτὸν σὺν πικρῷ ἀντίδοτο, διὰ τὴν ἀποσυκίση τῶν χυμῶν τῶν ἁμαρτιῶν. Ὅπως δὲ ἡ φίλια μας ἀπέδειξε τὸ νὰ καταδικασθῆται κανεὶς ἀπὸ τὰ παιδιὰ του ἀποτελεῖ τιμωρία διὰ τὰς ἁμαρτίας. Ταῦτα δὲ μαρτυρεῖ καὶ ἡ περίπτωση τοῦ Δαυὶδ ὁ ὁποῖος ἐπολιεῖτο ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἀδυσσαλῶμ ἐξ αἰτίας τοῦ παρανόμου ἔρωτος.

Τὸ βιβλίον τῶν Κριτῶν μαρτυρεῖ ὅτι ἀκόμη καὶ ἀδελφοὶ ἐπολέμησαν ἀδελφοὺς ἐξ αἰτίας ἁμαρτιῶν. Ὅταν πράγματι οἱ Ἰσραηλῖται τῆς φυλῆς Βενιαμὴν κατεξουτέλεισαν τὴν δευτέρας σεράδ⁷, σύζυγον τοῦ ὀδοιπόρου,⁸ ἢ ὁποῖα δὲν ἐβάσταξε τὴν ἀφώρητον κοκοποίησην καὶ ἀπέθανε, C αἱ ἑνδεκά φυλαὶ ἐπολέμησαν τὴν μίαν⁹ καὶ ἐπειδὴ αἱ ἑνδεκά φυλαὶ ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ μὲ τὸ νὰ λατρεύουν τὰ εἰδωλά ἐγίναν πόρνοι, αἱ ἑνδεκά αὐταὶ ἐνίκηθησαν ἀπὸ τὴν μίαν καὶ ἀφ' οὗ ἐνίκηθησαν ἐπανειλημμένως ἀπὸ τὴν μίαν, μίαν φορά τὴν ἐνίκησαν καὶ ἀδελφοὶ ἐπολέμησαν ἀδελφοὺς, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀφῆρεσε τὸ μεσάτοιχο πρὸς τοὺς ἐχώριζε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία τῆς ἀδελφοκτονίας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ μίαν φυλὴ ἐπὶ ἔργου ἐπὶ τὴν μίαν γυναῖκα, καὶ αἱ ἑνδεκά φυλαὶ ἐπὶ ἔργου ἐπὶ τὴν μίαν Θεόν, ὅπως ἔχει γραφῆ: «Ἐξοφάνισες ἀπὸ ἐμπρὸς σου κάθε ἕναν πού πορνεύεται».¹⁰ Ἀδελφοὶ λοιπὸν ἐπολέμησαν ἀδελφοὺς καὶ αἰτία ὑπῆρξεν ἡ ἁμαρτία.

Ἢ Ὅταν σὲ μάχονται αἱ ἀδελφαὶ σου μὴ θαυγαλλώμενος τόσο ἐναντίον ἐκείνων, ἀλλὰ ἐξέτασε τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἐρεύνησε νὰ εὕρῃ διὰ ποίας ἁμαρτίας σὲ ἐχθρεύονται. Δὲν πολεμοῦνται θεοσβίως ὅλοι ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς τῶν διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν. Πράγματι ὁ Ἰωσήφ ἐπολιεῖτο ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς του, ἀλλ' ὅπως ὁρίσθητε ὅχι διὰ τὰ ἁμαρτήματά του. Καὶ τὸν Ἰωδὴ ἡ γυναῖκα του τὸν ἐχθρεύετο, ἀλλ' ὅπως ὁρίσθητε ὅχι διὰ τὰ ἁμαρτήματά του. Οἱ περισσότεροι πάντως ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἔχομεν ἐχθρούς τοὺς ἰδικούς μας

7. Σαρ. Σαρ. 28, 22.

8. Οἱ Ἰσραηλῖται ἀπέθανον καὶ δευτέρας σεράδον, τὴν «πλοκή» ἢ «καὶ ἄλλω» ἐν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν «ἐπιπέδον».

9. Πρὸκειται διὰ τὸν Λεβὶτὴν πρὸ ἐπιλομένην εἰς τὴν πόλιν Γαθά ἀπὸ ἑνὸς γέροντος (Κρ. 1 - 21).

10. Διὰ τὴν φυλὴν Βενιαμὴν.

11. Ἐσθ. 7, 22.

ἀπὸ ἁμαρτίας. Ἐνίοτε ἀκόμη καὶ φίλοι μεταβάλλονται εἰς ἐχθρούς ἀπὸ ἁμαρτίας καὶ αὐτοὶ πρὸς παλαιότερα ἀγαποῦσαν Ἐ τῶρα μισοῦν καὶ ἀποστρέφονται ὁ ἕνας τὸν ἄλλον διότι ὁ Θεὸς ἐμφάνισε τέτοιον μίσος διὰ λόγους πρὸς ὁ ἴδιος ἔχει. Ἐταί λχ. εἰς τὸν ἑκοστὸν τέταρτον Ψαλμὸν ἔχει γραφῆ διὰ τοὺς Αἰγυπτίους: «Ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς ὁ Κύριος καὶ μεταστράφη ἡ καρδία τοῦ νέου Φαραῶ, ὥστε αὐτὸς νὰ μισήσῃ τὸν λαόν τούτων».¹² Δὲν θὰ ἐπέτρεπε θεοσβίως ὁ Θεὸς τὸ μίσος ἂν προηγουμένως δὲν ἦσαν φίλοι μὲν ἀλλὰ κακοὶ φίλοι. Διότι ὅπου ἡ φίλια προεβεί καταστροφή, ἐκεῖ τὸ μίσος οὐκοδοεῖ ἀρετὴν.

Ἄλλὰ καὶ τὰ ὑπάκουα καὶ ὑπόδουλα ὄντα ἐπανειλημμένως ἐσῆκωσαν κεφάλι ἐναντίον τοῦ δεσπότη. Ἄ Κούταξε λχ. τὸν Ἀδάμ, πόσο τὸν ὑπέκουον πρὶν ἁμαρτήσῃ ἀκόμη καὶ τὰ θηρία, καὶ πῶς τὰ ἐρώναζε μὲ τὰ δυνάμειά του σὺν νὰ ἦσαν ὑπρέται του. Ὅταν ὁμως ἐλέρωσε τὴν θωρίαν του μὲ τὴν ἁμαρτίαν, τότε τὰ θηρία δὲν τὸν ἀνεγνώρισαν καὶ οἱ ὑπρέται του ἐγίναν ἐχθροὶ του. Τὸ σπικτικὸ σκυλί ὑπηρετεῖ τὸ ἀφηνεχτικὸ του καὶ τὸ σέβεται καὶ τὸ κοιτάζει εἰς τὰ πόδια, ἂν ὁμως φαρκῆ τὸ ἴδιον νὰ ἐξη μουτζουρωμένην ὄψιν ἢ νὰ φορῆ παράξενη προσωπίδα, τοῦ ἐπιτίθεται σὺν νὰ εἶναι ξένος καὶ εἶναι ἔτοιμο νὰ τὸν κατασπαράξῃ. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ Ἀδάμ ἐφ' ὅσον διατηροῦσε καθαρὸ τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πρόσωπον, τὰ θηρία σὺν δαύτῳ τὸν ὑπέκουον Ἢ ὅταν ὁμως ἐλέρωσε τὸ πρόσωπο ἐξ αἰτίας τῆς παρακοῆς, δὲν ἀνεγνώρισαν τὸν δεσπότην καὶ τὸν ἐχθρεύοντο σὺν νὰ ἦτο ξένος. Ἐπαμύνως ἀκόμη καὶ ἡ ἐπωδάστιας βούλων ἀποτελεῖ ἀντίδοτο ἁμαρτιῶν.

Ὁ Δανιὴλ ἦταν δίκαιος καὶ τὰ λιουάνσια ἀνεγνώρισαν τὴν κυριότητα του. Εἶβαν ὅτι δὲν εἶχε γευθῆ τὴν ἁμαρτίαν καὶ δὲν τὸν ἐφῆσαν νὰ δοκιμάσῃ τὴν τιμωρίαν. Ἐνας προφήτης εἶπε ψέματα καὶ ἀμαρτίσας καὶ τὸ λιουάνσι τὸν ἤδρε εἰς τὸν βόσκον καὶ τὸν ἐθανάτωσε. Ἐγνώθη ἀπὸ τὸ ψέμα καὶ τὸ λιουάνσι δὲν τὸν ἀνεγνώρισε. Ἐγνώθη προφήτην σὺν τὸν Δανιὴλ, θὰ τὸν τιμοῦσε ἤδρε ὁμως ψευδοπροφήτην καὶ δι' αὐτὸ ὤρμησε ἐναντίον του σὺν σὲ ξένον.¹³ Ὁ δεσπότης εἶπε ψέματα καὶ ὁ βόσκος τοῦ ἠρηθῆ τὴν κυριότητα.

12. Ψαλμ. 104, 26.

13. Πρὸκειται διὰ τὴν σκληρὰν τιμωρίαν εἰς τὸν παρακοσάντα προφήτην (Γ' Βασ. 18, 11 - 38).

Και τί να εἰπῶ διὰ τὰ προσωπικά θάσσαν ἔσαν ἀκόμη καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα μας, ποὺ εἶναι ἀπ' ἕλα τὸ πῶ ἰδικό μας καὶ τὸ πῶ ἀγαπητὸ μας, κομμά φράσ καὶ αὐτὰ, σὰν ἀμαρτάνομε, μᾶς μᾶχεται, ἀμυγμένο μὲ πυρετὸς καὶ ἀσθενείας καὶ μὲ πόνους; Καὶ τότε τὸ ὑπέδουλο σῶμα μοστίζει τὴν βασιλίσσαν ψυχῆν ποὺ ἀμάρτησε. Καὶ τούτῳ τὸ κάνει ἄχι ἐπειδὴ τὸ θέλει, ἀλλὰ διότι παίρνει ἐντολὴν νὰ τὸ κάνει. Καὶ ὁ Χριστὸς τὸ ἐπίθεσθαι ἔσαν λέγει εἰς τὸν θεραπευμένον παραλυτικὸν «ἦν, ἔγινας καλά, μὴ ἀμαρτάνης πλέον, διὰ νὰ μὴ σοῦ συμβῆ τίποτε χειρότερον».¹⁴ Ἄς μάθωμε λοιπὸν, ἀδελφοί, ὅτι γίνονται πόλεμοι σπιτικοί, συγγενικοί καὶ δουλικοί καὶ ὅτι προκαλοῦνται σωματικοὶ ἀσθενεῖαι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ αἰτίας ἀμαρτιῶν καὶ ἄς ἀναστειλωμε τὴν πηγὴν τῶν κακῶν, ἔσθλ. τὴν ἀμαρτίαν. Ἐάν δὲν τρέχουν οἱ χιμαρροὶ τῶν παθῶν, ἢ τότε οἱ ποταμοὶ τῶν ὕδατων τοῦ Θεοῦ θὰ εὐφρανῶν τὴν ψυχὴν. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ Δαυὶδ ἐπῆρε τὴν παντρεμένη γυναῖκα σὰν νὰ ἐπῆρε ξένην βασιλείαν (διότι διὰ κάθε ἀνδρα ἡ ἀμύγνη μὴ γυναῖκα εἶναι βασιλεία καὶ οὕτε ὁ βασιλεὺς ἀγαπᾷ τόσο παλὴ τὴν πορφύραν καὶ τὸ στέμμα, ὅσο ὁ ἀνδρας τὴν γυναῖκα). Διὰ τοῦτο ὁ υἱὸς του, ποὺ ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν γυναῖκα του, ἐπαναστάτης σὰν τύραννος, ἐπιθυμῶν νὰ τοῦ ἀρπάξῃ τὴν βασιλείαν.¹⁵ Διὰ τῆς βίας ἀρπάξε τὴν γυναῖκα καὶ τὴν δῖαν τοῦ υἱοῦ του ὑπέμεινε καὶ ἐνῶ ἡμάρτησε κρυφά, ὠλοφάνερα ἐνίκηθ' καὶ ἐνῶ ἐτραυματίετο κρυφά, ἐχειρουργήθη ἐνώπιον ὄλων διότι ὁ Θεὸς εἶπε: Ἐ «Σὺ διεπραξες τὸ κακὸν κρυφά, ἐγὼ ὁμως θὰ σὲ τιμωρήσω φανερά καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου».¹⁶

Ὅμως δὲν ἔχουν καλὸ τέλος οἱ κακοὶ ἐνέργειαι τοῦ Ἄθεσσαλώμ' καὶ ὀκλαῖως, διὰ νὰ μὴ ἔχουν οἱ πατροκτόνοι τὴν πρόβιν του σὰν κῆρον πατροκτονίας. Καὶ ἀφοῦ ἐξήσκηση καθήκοντα δημίου, ἐφρονέσθη σὰν κατὰδικος. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς τὰ θηρία εἰς τὰ θέατρα ἐναντίον ἄλλων ἐφορμῶν καὶ ἀπὸ ἄλλα φονεῦνται, ἔτσι καὶ ὁ Ἄθεσσαλώμ, ἐνῶ ἄριστος ἐναντίον τοῦ Δαυὶδ, φρονέσθη ἀπὸ τοῦ Ἰω-ἀβ καὶ ἐπίσθη εἰς ἓνα ὕψηλόν δένδρον αὐτὸς ποὺ ὕψος τὸ ἀνάστημά του ἐναντίον τοῦ πατρὸς του. Ἐ Τὸν ἐκαθῆλως τὸ φυτὸ αὐτὸν ποὺ ἐπολεμοῦσε τὴ ρίζα καὶ τὸ κλαδί, ἔσθλ. ὁ Ἄθεσσαλώμ ἐπίσθη ἀπὸ κλαδί δένδρου.¹⁷

14. Ἰωάν. 3, 14.
15. Β' Βασιλ. 15, 1-12.
16. Β' Βασιλ. 12, 12.
17. Β' Βασιλ. 15, 14.

Ἄπασσθη τὴν πατρικὴν ἀγάπην καὶ ἐπίσθη ἀπὸ τὰ μαλλιά αὐτὸς ποὺ ἐδάξετο νὰ πάρη τὸ κεφάλι τοῦ γονέως του. Ἐκρμάσθη ἀπὸ τὸ δένδρον σὰν καρπὸς αὐτὸς ποὺ θέλησε νὰ κῆρη εἰς τὰ δύο τῶν δημιουργῶ τῆς κροσικῆς του ὑπάρξεως καὶ ἐδέχθη τὸξον εἰς τὴν καρδίαν καὶ ἐφρονέσθη ἐκεῖ ὅπου ἐσχεδίασε τὸν φόνον.

Καὶ ἦτο θέλημα παραδοξὸν νὰ τὸ ἐλίπη κανεὶς. Καθὼς δηλαδὴ ἔτραξε ἐφιππος ἐπάνω εἰς τὸ μουλάρι, τὰ μαλλιά του ἐμπλέχθηκον εἰς τὰ μαλλιά τοῦ δένδρου, ἔσθλ. εἰς τὰ κλαδία καὶ τὰ κλαδία ἐκράτησαν τὸν τύραννον ἀπὸ τὴν κόμη Β καὶ τὸν γρονθοκοποῦσαν ἐκεῖ ὅπου ἐσπευσε νὰ φέρῃ τὸ πατρικὸ βασίλειόν στέμμα.

Ἐβλεπτες λοιπὸν κρημασίμων τὸν Ἄθεσσαλώμ μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς. Ὁ οὐρανὸς δὲν τὸν ἐδέχθη διότι ἂν κατέρριψε τὸν πρώτον ἀντάρτην ἔσθλ. τὸν διάβολον, πῶς θὰ ἐδέχθη τὸν δεύτερον ἀντάρτην; Ἡ γῆ τὸν ἀπεστρέφετο διότι δὲν ἠνείχθη νὰ μολύνεται ἀπὸ τὰ θήματα τοῦ πατροκτόνου. Διότι ἂν κατὰπτε τὸν Δαυὶδ ποὺ ὠμίλησε ἐναντίον τοῦ Μωυσεῦς καὶ ἔνοιε τὸ στόμα τῆς ἐναντίας ἐκεῖνου ποὺ ἔνοιε τὸ στόμα τὸ γιὰ νὰ κακολογήσῃ, πῶς μπορούσε νὰ δοκιάσῃ πόδια ποὺ ἔτραχον ἐναντίον τοῦ γονέως; Ὅταν λοιπὸν κρηματῶν ψηλά εἰς τὸ δένδρον, ἐπετίθη ἐναντίον του ὁ ἀρχιστράτηγος Ἰωάβ C καὶ ἐμπεξε εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀκαρδοῦ τρία δέλη, καὶ τὸν ἐπλήγισε ἐκεῖ ὅπου ὄπρηξε τὸ θηκάρι τῆς ἀνομίας. Καὶ ἔσαν ψηλὸς ἐκρέμετο ἐπάνω εἰς τὸ δένδρον, ὁ Δαυὶδ τοῦ ἐθαλε ψιθυριστὰ ὠραῖον ἐπιτάξιον ὄμιον, «Ἐἶδα τὸν ἀσεβῆ νὰ ὑπερυψοῦται καὶ νὰ ξεπλῶνῃ τὴν ἐπαρροὴν του σὰν τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου καὶ ἐπέρσθη ἀπὸ ἐκεῖ καὶ νὰ σὸτὸς δὲν ὄπρηξε».¹⁸ ἘΨαλμὸς συντεθεὶς ἀπὸ τὸν Δαυὶδ ἔσαν ἐφρευγε σὰν δραπέτης ἀπὸ τὴν πατροκτόνον ἀργὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἄθεσσαλώμ.

Ἐφρευγε δὲ ἄχι διότι ἀφοβετο, ἀλλὰ διότι δὲν ἠθέλε νὰ φουέσῃ τὸ παιδί του. Ὁ ἴδιος θεδαῖως σὰν παῖδι του τὸ ἐλυπέτο, ἀλλὰ οἱ ὀπαδοὶ του δὲν ἐλυπήθησαν τὸν Ἄθεσσαλώμ διότι ἦτο ἀντάρτης. Ὁ Δαυὶδ λοιπὸν ἐν καὶ κατεδῖωκετο ἀπὸ τὸν υἱὸν του D καὶ ἐξ οἰκίας του ἐκλυεύετο ἀπὸ τὸν Σεμεὶ¹⁹ ὁ ἴδιος θεδαῖως ὄθευχε φουχὴν. Πολλοὶ ὁμως καὶ μάλιστα ὄσοι ἐστροφώθηκον μαζί μὲ τὸν Ἄ-

18. Ψαλμ. 96, 95-96.
19. Ἦλεσ σὺ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Σεμὶ. Κατὰ τὴν τὸν Δαυὶδ (B. Βασιλ. 16, 6-13).

θεσσαλιῶν ἤρχισαν νὰ σκανδαλίζωνται καὶ ἀπειστέον δι-
 ὅτι τάχα εἶχε στερηθῆ πλέον τὴν θεῖαν πρόνοιαν, λέγον-
 τες. Ὁ Δαυὶδ τώρα εἶναι ἐρημος, εἶε ὀλοκλήρου ἀδοξήθη-
 τος, τώρα ἀπεμακρύνθη ἀπ' αὐτὸν ὁ Θεὸς ὅπως κάποτε
 ἀπὸ τὸν Σαούλ. Ὅπως λοιπὸν τότε ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸν
 Σαούλ καὶ ἐπῆγε μὲ τὸ μέρος τοῦ Δαυὶδ, ἔτσι τώρα ἀπε-
 μακρύνθη ἀπὸ τὸν Δαυὶδ καὶ ἐπῆγε μὲ τὸ μέρος τοῦ Ἀ-
 θεσσαλιῶν. Ἄς ἀποστατήσωμεν λοιπὸν καὶ ὡς ἐπιτεθῶ-
 μεν, εἴν ὑπάρχει εἰς αὐτὸν σωτηρία πλησίον τοῦ Θεοῦ.
 Ἐπειδὴ ἔλεγον αὐτά, Ἐ ὁ Δαυὶδ ἐπάνεσε περισσότερο δι'
 αὐτὰ παρά διὰ τὴν ἀνταρσίαν τοῦ παιδοῦ του καὶ ἐρωτᾷ
 ἐπὶ πλέον τὸν Θεόν, «Κύριε πόσο ἠδύστη ὁ ἀριθμὸς αὐ-
 τῶν ποῦ μὲ θλίβουν;». Ἐίμαι περιφρονημένος ἀπὸ πειρα-
 σμούς, εἶμαι περικυκλωμένος ἀπὸ τοὺς χειμάρρους τῶν κα-
 κῶν, κατέδη ἡ επικίνδυνος ἄραξη, ἦλθον οἱ ποταμοὶ τῶν
 οὐρανῶν, ἐφύσησαν οἱ ἀνεμοὶ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ἐγ-
 κρέμισαν τὸ σπιτὶ μου καὶ ἐπεδίωξαν νὰ μετακινήσουν τὴν
 ψυχὴν μου ἀπὸ ἐσέ, ἀλλὰ δὲν πίπτω διότι ἐχω ριζωθῆ ἐ-
 πάνω εἰς τὴν πέτραν τῆς πίστεως, ὁμοίς πίπτω εἰς τὰ γό-
 νατα διὰ νὰ μάθω: «Κύριε πόσο ἠδύστη ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν
 ποῦ μὲ θλίβουν;». Αὐτὸς ποῦ ἐγεννήθη ἀπὸ ἐμέ, εἶναι ἐναν-
 τίον μου, ὁμοίς οὐ εἶσαι ἐπάνω ἀπὸ ἐμέ. Ἐ Τὸ σπλάγγχνον
 μου μὲ πολεμεῖ. Ὁ λαὸς μου ἀκολουθεῖ τὸν Ἀθεσσαλιῶν,
 τὸ στρατόπεδόν μου ἐξοπλίζεται ἐναντίον μου. Τὰ πρόβα-
 τὰ μου γίνον λυκοὶ καὶ τὰ πρόβατα λιουτάρια καὶ τὰ ἀρ-
 νάκια λυσσοσμένα σκυλιὰ καὶ τὰ κριάρια γίνον ἀγριοὶ
 ταῦροι, Δὲν λυποῦμαι διὰ τὸν θάνατόν μου, ἀλλὰ θρηνῶ διὰ
 τὴν καταστροφὴν τῶν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α

ΕΙΣ ΤΟΝ Δ' (4) ΨΑΛΜΟΝ¹

«Ἐν τῷ ἐπικαλεῖσθαι με εἰσήκουσέ
 με ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης μου.»

Ἐ Δὲν λέγει αὐτὰ ὁ προφήτης διὰ νὰ μάθωμεν ἀπλῶς
 ὅτι εἰσηκούσθη ἡ προσευχὴ σου, ἀλλὰ διὰ νὰ διδαχθοῦμε

1. Ὁ Ψαλμὸς αὐτὸς θύεται νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἐπιτηρητικὴ προσευ-
 χὴ (καυχήθηκα καὶ ἐπείνεα). Ἐκείνη μετὰ ἀπὸ μαγικὴν δοκιμασίαν
 (θάλασσαν) τοῦ ποιητοῦ. Μαρκεῖο διασημῶν εἶναι εἰς τὴν προσευχὴν ἐκφραζόμε-
 να μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ νεκροῦ, ὁ ὅσιος περιεγέρθη εἰς τὸν προη-
 γούμενον Ψαλμὸν καὶ θεωρεῖν αὐτὸν (ὄραμενοι ἐκ τῆς ἐπιτηρητικῆς καθῆ-

ὅτι καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ὄταν ἐπικαλοῦμε τὸν Θεόν, ἀμέ-
 σως θὰ διηθηθοῦμε νὰ εἰσακουσθῶμε καὶ ὅτι πρὶν τελειώ-
 σῃ ἡ προσευχὴ θὰ λάβομεν αὐτὸ ποῦ ζητοῦμεν. Διότι δὲν
 εἶπε, μετὰ ἀπὸ τὴν ἐπίκλησιν μὲ εἰσήκουσε, ἀλλὰ εἶπε, τὴν
 ἄρα ποῦ σὲ παρακαλοῦσα.

Ἐ γάρχει πράγματι κάποια τέτοια ὑπόσχεσις καὶ τοῦ
 ἴδιου τοῦ Θεοῦ, ὄταν κάποιος λέγῃ πρὸς τὸν προσευχόμε-
 νον. «Ἐνῷ ἀκόμη θὰ μιλήσ, θὰ σοῦ εἴπω: Νὰ ἐξὼ εἶμαι.»
 Διότι συνήθως τὸν Θεόν δὲν τὸν πείθει ἡ πληθώρα τῶν
 λόγων, ἀλλὰ ἡ καθαρὴ ψυχὴ καὶ ἡ παρουσίαις ἀγαθῶν
 ἔργων. Ἐ Πρόσεξε τί λέγει πρὸς ἐκείνους ποῦ ζοῦν μὲν με-
 σα εἰς τὴν κακίαν, ἀλλὰ ἀπείρουν ὅτι μὲ τὴν παυλολογίαν
 των θὰ τὸν συγκινήσουν: «Ὅταν λέτε πολλὰ εἰς τὰς δεή-
 σεῖς σας δὲν θὰ σὰς ἀκούσω. Ἐάν ὠφώσῃτε τὰ χεῖρα σας
 θὰ πάρω τὰ μάτια μου ἀπὸ σας.» Ἐπομένως πρὶν ἀπὸ
 ὅλα τὰ ἄλλα πρέπει ὁ προσευχόμενος νὰ ἔχη παρησίαν
 καὶ τότε ἐξάπαντος θὰ ἀκολουθήσων ὅσα ἐζήτησε. Διὰ
 τοῦτο καὶ ὁ προφήτης δὲν εἶπε, ἐμὲ ἀκούσαε μὲ εὐμένειαν,
 ἀλλὰ, ἀκούσαε τὴν δικαιοσύνην μου, παρουσιάζων τὴν
 παρησίαν ποῦ εἶχε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι μὲ αὐτὴν
 προσέρχεται πάντοτε εἰς αὐτόν. Κακεῖς δὲ ἀς μὴ νομίσῃ
 ὅτι μὲ τὸ νὰ λέγῃ αὐτὰ καυχῆσθαι. Διότι δὲν λέγει
 αὐτὰ ἐπειδὴ θέλει νὰ ἐξυψώσῃ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ ἐπει-
 δὴ θέλει νὰ διδάξῃ καὶ νὰ συμβουλεύσῃ πράγματα ποῦ
 ὅλους μὰς ὠφελοῦν. Ἐ Διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κακεῖς, ὅτι ἐκείνου
 μὲν εἰσήκουσε τὴν προσευχὴν, ἐπειδὴ ἦτο ὁ Δαυὶδ, ἐνῷ
 τὴν ἰδικὴν μου δὲν θὰ τὴν εἰσακούσῃ, ἐπειδὴ εἶμαι μικρὸς
 καὶ ἄσημος, ἀποδεικνύει ὅτι οὔτε ἐκείνου χωρὶς λόγον εἰ-
 σήκουσε, οὔτε εἰς σὲ τείνει τὰ αὐτὰ του ἄκοπτα καὶ τυ-
 χαία, ἀλλὰ παντοῦ ἐξετάζει ἐπακριδῶς τὰ πράγματα. Καὶ
 ἂν ἔχης ὅσα ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ συνηγορήσουν ὡπὲρ

τῷ Δαυὶδ ἢ ἑποῖα ἕως δὲν ἀναγέρται ἀπὸ τὸν Κροσόστρον) ποῖται τοῦ
 προφήτου κακίας. Ἄλλοι πάλιν, λαμβάνοντες ἔφορμὴν ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς
 διαπομπῆς, λέγουσ ὅτι ὁ πόλεμος τῶν ἁγίων τῆς πίστεως ἐναντίον τοῦ
 κακοῦ ἐν ἧττῃ πρόβατος, ἀλλὰ εἶχαν ἀρχίσιν ἀπὸ καιροῦ ἐκδηλωμένους,
 θεωροῦν ὅτι ὡς ποιητὴν ἔλεγον καὶ σημειῖον πρὸς αὐτοὺς, ἀρχιερεῖς ἢ καὶ δι-
 σκίτες, χωρὶς νὰ ἀπολείων τὸν λαόν.

Ἐἰς καθὲ ἀξίον τοῦ Ψαλμοῦ φαίνεται διακαυχόμεν ἡ εὐλαΐα καὶ ἡ τε-
 ποίθησις εἰς τὸν Θεόν. Διαπομπῆσι εἰσὶν τὸ εἰλωμα ὅτι ἡ ὄψις χαρὰ
 τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐκείνη τοῦ προσέχοντος ἀπὸ τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐπιει-
 κωνίαν καὶ ὅτι ἡ κατὰ φύσιν ἀπὸ τῆς ἀποκρίσεως καὶ ἀπολαύσεως ὑπερὸν ἀγα-
 θῶν.

2. Ἡσ. 58, 9.

3. Ἡσ. 1, 15.

σοῦ, ἐξάπαντος θά εἰσακουσθῆς. Ὅπως ἀκριδῶς ἂν δὲν ἐχης, δὲν θά δυναθῆς νά πείσῃς τόν Θεόν, οὔτε κι ἂν εἰσαι Δαυῖδ.

Καί ὅπως ἀκριδῶς οἱ φιλοχρήματα δὲν ἀποβλέπουν οὔτε εἰς τὸ ἀξίωμα, οὔτε εἰς τίποτε ἄλλο, Ἐ παρὰ μόνον εἰς αὐτούς πού ἔχουν τὰ χρήματα καί προστρέχουν πρὸς αὐτούς γιὰ νά κατορθώσουν τὰ πάντα, ἔτσι καί ὁ Θεός, ἐπειδὴ ποθεῖ τὴν δικαιοσύνην, ὅποιος ἐνῆρετος ἔλθῃ πρὸς αὐτόν, δὲν θά φύγῃ μὲ ἄδεια χεῖρα. Ὅποιος πάλι ἔλθῃ χωρὶς τὴν ἀρετὴ καί ἀνοκατεῦεται μὲ τὰ ἀντίθετα αὐτῆς καί ἂν κἀνῃ μυρίας παρακλήσεις, δὲν κερδίζει τίποτε, διότι δὲν ἔχει μαζί του αὐτὸ πού πείθει τόν Θεόν.

Ἐπομένως, ἂν θέλῃς νά κατορθώσῃς κάτι ἀπὸ τόν Θεόν, πάρε αὐτὴν καί πήγαινε. Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ αὐτὴν μὴ νομίζῃς ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἢ Α' εἶναι μέρος ἀρετῆς, ἀλλὰ ὁλόκληρη καί καθολικὴ ἢ ἀρετὴ. Ἐτσι καί ὁ Ἰωὼ ἦταν δικαίος, διότι εἶχε κάθε ἀνθρώπινη ἀρετὴ. Οὔτε αὐτὸν μὲν τὸν πειρασμὸν ἀπέκρουε ἐνῶ τὸν ἄλλον τὸν κρατοῦσε σφιχτά. Ἐτσι καί ἡμεῖς θεωροῦμε δικαίαν ζυγοῖαν ἐκείνην, ἢ ὅποια εἰς κάθε περίπτωσιν λέγει τὴν ἀλήθειαν. Δὲν μπορεῖ νά ἰσοφαρίσῃ μὲν τὸ χρυσάφι, νά μὴ ἰσοφαρίσῃ ὁμως τὸ μολύδι. Πρέπει εἰς ἕνας τὰς ὕλας νά ἰσοφαρίσῃ. Καί τὸ μέτρο πάλι εἶναι παντοῦ ἴσον. Ἐτσι καί ὁ Ἰωὼ ἦτο δικαίος, διότι εἰς κάθε περίστασιν ἦτο εὐθύς. Δὲν ηῤοῦσε τὴν εὐθύτητα αὐτὴν μόνον εἰς τὰ πράγματα, Ἐ ἀλλὰ καί εἰς ἅλα τὰ ἄλλα χωρὶς νά ὑπερβαίνειν εἰς κομίαν περίπτωσιν τὸ μέτρον. Δὲν μπορεῖ νά ἰσχυρισθῇ κανεὶς ὅτι εἰς μὲν τὰ πράγματα ἐπέδικε τὴν ἰσότητιαν, ἐνῶ εἰς τὴν συνομιαστροφὴν του μὲ τοὺς ἄλλους ξεπερνοῦσε τὸ μέτρον διότι ἦτο φαντασμένος καί ἐγκαταθῆς. Διότι καί τούτο μὲ πολλὴν διακριτικότητα ἀπέρριψε. Διὰ τούτο ἔλεγε: «Μήπως κατεφρόνησα καί κατεπάτησα τὸ δικαίον τῶν ὑπηρετῶν καί τῶν ὑπηρετιῶν μου, ὅταν εἶχον διαφορὰς μαζί μου; ἢ δὲν ἐγεννήθησαν καί αὐτοὶ ἄδικαι καί ἐγώ;»⁴ Ἐπομένως εἶναι πολὺ μεγάλη ἀδικία νά εἶναι κανεὶς φαντασμένος καί ὑπερήφανος.

Ἐ Ὅπως λοιπὸν χαρακτηρίζομεν πλεονέκτην ἐκεῖνον πού θέλει νά πάρῃ ὅσα ἀνέκουν εἰς τοὺς ἄλλους καί δὲν περιορίζεται εἰς τὰ ἰδικά του, ἔτσι χαρακτηρίζομεν ὡς φαντασμένον ἐκεῖνον πού ἀπατεῖ ἀπὸ τὸν πλησίον του περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ πού δικαιοῦται καί ἐκείνον πού ἐπι-

4. Ἰωὼ 31, 18-14.

διώκει κάθε τιμητικὴν διάκρισιν διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἐνῶ ἐξευτελεῖ τὸν ἄλλον. Τούτο δεδαίως δὲν πηγάζει ἀπὸ πουθενά ἄλλο παρὰ ἀπὸ τὴν ἀδικίαν. Μπορεῖς δὲ ἀπὸ τὸ ἐξῆς νά κρίνῃς ὅτι τούτο εἶναι ἀδικία. Καί σὲ καί ἐκείνον ὁ Θεός σὰς ἐπλάσε καί τὰ πάντα ἔδωκε μαζικὰ καί ἴσα εἰς σὲ καί εἰς αὐτόν. Πῶς λοιπὸν σὺ τὸν πετῆς ἐξω καί τοῦ ἀφαιρῆς τὸ ἀξίωμα πού τοῦ ἔδωκε ὁ Θεός; Διὰ τὴν δὲν τὸν ἀφήνεις νά συμμετάσῃ, ἀλλὰ οικειοποιεῖσαι τὰ πάντα καί τὸν κάνεις φτωχὸν ὄχι μόνον εἰς τὰ πράγματα, ἀλλὰ καί εἰς τὴν δόξαν; Ἐ Ὁ Θεός καί εἰς τὸν ἕνα καί εἰς τὸν ἄλλον ἔδωκε μίαν οὐσίαν. Τοὺς ἔκρινε νά ἀπολαμβάνουν τὴν αὐτὴν τιμητικὴν θέσιν καί τοὺς ἐπλάσε ἴσους.

Διότι τὰ, ὡς ποιήσαμεν ἄνθρωπον⁵ ἀναφέρεται σ' ἕνα τὸ ἀνθρώπινο γένος. Πῶς λοιπὸν τὸν πετῆς ἐξω ἀπὸ τὴν πατρικὴν περιουσίαν καί τὸν κατεξευτελεῖς καί οικειοποιεῖσαι αὐτὸ πού ἀνήκει εἰς ἄλλους; Ὁ μακάριος προφήτης ὁμοῦ δὲν ἦτο τέτοιος, διὰ τούτο ἔλεγε μὲ παρηγοσίαν: «Ἀκούσε τὴν δικαιοσύνην μου». Ἐτσι καί ὁ Παῦλος συχνὰ φέρει σὰν παράδειγμα τὸν ἑαυτὸν του ὄχι διὰ νά καυχῆθῃ οὔτε διὰ νά ὑπερηφανωθῆ, Ἐ ἀλλὰ διὰ νά γίνῃ ὑπόδειγμα εἰς τοὺς ἄλλους. Ὅπως ὅταν λέγῃ «Θά ἤθελα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νά εἶναι ὅπως εἶμαι ἐγὼ ὡς πρὸς τὴν ἐγκράτειαν».⁶ Ἐτσι καί ὁ Δαυῖδ, ὅταν τὸ ἀποπειτῆ ἢ περιστάσις, φέρει σὰν παράδειγμα τὴν ἀνδρείαν του, ἢ ὅποια ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς θέλας χάριτος καί λέγει ὅτι ἔπιπυγε καί ἀρκοῦδες καί ὅτι ἐπάλευε μὲ λιοντάρια, ὄχι θεοῦ-ως διὰ νά καυχῆθῃ, μὴ γέναιτο, ἀλλὰ διὰ νά ἐξασφαλίῃ ἀπὸ τὰ πειστικά ἐκείνα τὴν ἀξιοπιστίαν.

Ἐάν εἶμαι ἐνῆρετος ἴσως εἶπῃ κανεὶς, δὲν χρειάζεται προσευχὴ, ἀφοῦ ἡ ἀρετὴ μόνη τῆς εἶναι καινὴ ἢ Α' τὰ πάντα νά κατορθώσῃ καί ἀφοῦ, αὐτὸς πού πρόκειται νά δώσῃ γνωρίζει ὅσα χρειάζομεθα; Εἶναι ἀπαραίτητη ἡ προσευχὴ, διότι μᾶς συνδέει μὲ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, μᾶς συνηθίζει εἰς τὸ νά συνομιλοῦμεν μαζί του καί μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἐνῆρετον ζωὴν. Διότι ἂν κανεὶς ὠφελεῖται πολὺ ἀπὸ τὴν ἐπαφὴν μὲ ἕνα ἀξιόλογον ἄνθρωπον, πολὺ περισσότερον ὠφελεῖται ὅποιος διατηρεῖ διαρκῆ ἐπαφὴν μὲ τὸν Θεόν.

Ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν ὅσο πρέπει τὴν ὠφέλειαν τῆς προσευχῆς, ἐπειδὴ δὲν εἴμεθα ἀπόλυτα προσηλωμένοι καί ἐπειδὴ δὲν ἐφαρμόζομεν κατ' αὐτὴν τοὺς νόμους τοῦ Θε-

5. Γεν. 1, 26.

6. Α' Κορ. 7, 7.

οἱ. Ὅταν πρόκειται νὰ συνομιλήσωμεν μὲ κάποιους ἀνωτέρους μὲς ρυθμιζόμεν ὅπως πρέπει καὶ τὴν στάσιν καὶ τὸ δάδιμα καὶ τὴν ἐνδυμασίαν μὲς B καὶ τὰ πάντα καὶ ἐταί συζητοῦμεν. Ὅταν ὁμως πλησιάζωμεν τὸν Θεὸν χαμοουριόμαστε, ξυνόμαστε, στρυφογυρίζομε καὶ τεμπελιάζομε. Ἐνθὺ τὰ γόνατά μὲς ἀκουμποῦν κάτω, ὁ νοῦς μὲς περιπλανᾶται εἰς τὴν ἀγοράν. Ἄν ὁμως προσηρχόμεθα εἰς τὴν προσευχὴν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, δηλ. μὲ τὴν εὐλάβειαν ποῦ πρέπει καὶ σὺν τὰ ἐπρόκειτο νὰ μιλήσωμεν μὲ τὸν Θεόν, τότε θὰ καταλαβαίνομε πῶς κέρδος θὰ εἴχομεν καὶ πρὶν ἀκομῆ πάρομεν δοῦ ζητοῦμεν.

Διότι ἄνθρωπος, ποῦ μαθαίνει νὰ συνομιλῇ μὲ τὸν Θεόν ὅπως πρέπει, θὰ γίνῃ εἰς τὸ ἐξῆς ἄγγελος. Ἔτσι ἐλευθερώνεται ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὰ δεσμά τοῦ σώματος. Ἔτσι μεταρσιώνεται ὁ λογισμὸς. Ἔτσι μετακομίζει πρὸς τὸν οὐρανόν. C Ἔτσι παραδέχεται τὰ διστικά. Ἔτσι ἀτέκει θηλαεῖ εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον, ἔστω καὶ ἂν εἶναι πτωχός, καὶ ἂν εἶναι ὑπρέτης, καὶ ἂν εἶναι ἀπλὸς πολίτης, καὶ ἂν εἶναι ἀγράμματος. Διότι ὁ Θεὸς δὲν ζητεῖ εὐφράδειν, οὔτε καλλιπέταιν, ἀλλὰ ψυχικὴν διάθεσιν. Καὶ ἂν ἐκείνη λέγη δοῦ εἶναι ἄρεστά εἰς αὐτόν, ἀφοῦ πετύχη τὸ πᾶν, ψεύγει ἀπὸ τὸν τόπον τῆς προσευχῆς.

Βλέπετε πῶς εὐκολία ὑπάρχει; Διότι εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀνθρώπων συμβαίνει τὸ ἐξῆς. Ὅποιος πλησιάζει κάποιον πρέπει νὰ εἶναι ρητορικὸς καὶ νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ κολακίηθῃ ἄλλως δοῦι περιτριγυρίζουν τὸν ἄρχοντα καὶ νὰ σκορφήται μὲ τὸν νοῦ τοῦ ἄλλου πολλὰ, ὥστε νὰ τὸν κολοδεχτοῦν. D Ἐδῶ ὁμως δὲν χρειάζεται τίποτε, ἀλλὰ μόνον καλοπροαίρετος διάθεσις καὶ δὲν ὑπάρχει κανὴν ἐμπόδιον νὰ εἶναι κανεὶς κοντὰ εἰς τὸν Θεόν. Διότι ἐγὼ εἶμαι Θεὸς ποῦ σὲς ἐγγίβει, δὲν εἶμαι Θεὸς μακρῶν. Ἐπομένως τὸ δεῖ φροισκόμεθα μακριά, συμβαίνει ἐξ ἀπίστας μὲς. Διότι ὁ Ἰῶσις εἶναι πάντοτε κοντὰ μὲς. Καὶ τί λέγω; Δὲν μὲς χρειάζεται ρητορεία; Πολλὰς φορὰς οὔτε φωνὴ δὲν μὲς χρειάζεται. Διότι ἂν μιλῆσῃ μὲ τὴν καρδίαν σου καὶ τὸν ἐπικαλοῦσῃ μὲ τὸν τρόπον ποῦ πρέπει, εὐκόλα καὶ τότε θὰ συγκατατεθῇ. Ἔτσι ἤκουσε καὶ τὸν Μαυοῦ. Ἔτσι ἤκουσε καὶ τὴν Ἄνναν. Δὲν ἀτέκεται ἐκεῖ στρατιώτης διὰ νὰ σὲ ἀπομακρύνῃ, οὔτε σωματοφύλαξ διὰ νὰ σὲ σταματήσῃ. E Δὲν ὑπάρχει σωματοφύλαξ διὰ νὰ σοῦ πῇ τώρα δὲν μὲς πορεῖς νὰ τὸν ἴδῃς, ἔλα ἀργότερο. Ἄλλὰ

7. Ἱερ. 38, 23.

ὅταν ἐλθῆς, στέκεται καὶ σὲ ἀκούει, ἔστω κι ἂν εἶναι ὄρα μσημεριανοῦ φαγητοῦ, καὶ ἂν εἶναι ὄρα τοῦ δείπνου, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἐντελὲς ἀκατάλληλος ὄρα, ἔστω καὶ εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὸν δρόμον, εἰς τὸν βάλαμον, ἔστω καὶ εἰς εἰρλεκοῦν εἰς τὸ δικαστήριον ἀνωπίων τοῦ ἀρχόντος, σὲ ἀκούει, ἐάν καλῶς αὐτόν, διότι δὲν ὑπάρχει κανένα ἐμπόδιο ὥστε νὰ μὴ συγκατατεθῇ, ἂν τὸν καλέσῃ ὅπως πρέπει. Δὲν ἔμπορεῖς νὰ πῆς. Φοβάμαι νὰ πάω καὶ νὰ παρακαλέσω. Εἶναι παρὸν ὁ ἐχθρὸς μου. Ἄλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἐμπόδιο ἔχει ἀρθῇ. Ὁ A Διότι δὲν προσέχει τὸν ἐχθρὸν, οὔτε διακόπτει τὴν αἰτησίαν σου. Ἄλλὰ διαρκῶς καὶ πάντοτε ἔμπορεῖς νὰ προσέχεσαι, δὲν ὑπάρχει κανένα ἐμπόδιον. Διότι δὲν χρειάζεσαι θυρωροὺς νὰ σὲ παρουσιάσουν, οἰκονόμους, ἐπιτρόπους, φύλακας ἢ φίλους, ἀλλὰ ὅταν προσέλθῃς μόνος σου, τότε θὰ σὲ ἀκούσῃ περισσότερο, τότε μάλιστα, ὅταν δὲν παρακλήσῃ διὰ τίποτ.

Περισσότερον τὸν συγκινῶμεν ὅταν τοῦ ζητοῦμεν κατὰ μόνον μὲς παρὰ διὰ μέσου ἄλλων. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ποθεῖ τὴν φιλίαν μὲς, κάνει τὸ πᾶν ὥστε νὰ ἔχωμεν ὄφρος μαζί του. Ὅταν μὲς ἴδῃ νὰ κῶμεν μόνον μὲς αὐτό, τότε κυρίως συγκατατίθεται. B Τὸ Ἰῶσις ἔκανε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Χανααίας. Ὅταν δηλ. ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰάκωβος ἐμειολάθησαν πρὸς χάριν τῆς δὲν συγκατένευσαν. Ὅταν ὁμως ἡ Ἰῶσις ἐπέμενε, ὁμῶς ἐδῶκε αὐτὸ ποῦ τοῦ ἐζήτησε. Δηλαδὴ ἐὼν ἐφάνη ὅτι τὸ ἀνέβαλε δι' ὀλίγον, εἰν τὸ ἔκανε διὰ νὰ περιφρονῆσῃ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ τὸ ἔκανε διὰ νὰ τὴν στεφανώσῃ μὲ μεγαλύτερον στεφανὸν καὶ διὰ νὰ ἐξοικειωθῇ μαζί του.

Ἄς σπεύσωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς νὰ συναντήσωμεν τὸν Θεόν; Ἄς μάθωμεν πῶς πρέπει νὰ κῶμεν αὐτὴν τὴν συνάντησιν. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταδοῦμε εἰς μισοεῖον, οὔτε νὰ ἐξοδεύσωμεν χρήματα. Οὔτε νὰ πληρώσωμε παιδαγωγούς καὶ ρητορας καὶ σοφιστὰς C οὔτε νὰ σταταλῶμεν χρόνον διὰ νὰ μάθωμεν αὐτὴν τὴν ῥητορείαν. Ἀρκεῖ μόνον νὰ βελῶμε καὶ εἶναι ἔτοιμα τὰ μέσα τῆς τεχνικῆς. Εἰς αὐτὸ δὲ τὸ δικαστήριον ἔχεις τὴν δυνατότητα νὰ μιλῆσῃς διὰ μόνον διὰ τὸν ἐαυτὸν σου, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους. Καὶ ποῖος εἶναι ὁ σκοπὸς αὐτῆς τῆς δικανικῆς τέχνης; Εἶναι ὁ τρόπος τῆς προσευχῆς.

Ἡ προσευχὴ πρέπει νὰ γίνεται μὲ πνευματικὴν διαύγειαν καὶ μὲ συντετριμμένην ψυχὴν. Πρέπει νὰ τὸν πλη-

R. Mx-0. 11, 22 καὶ 23.

ανάζωμεν με ποταμούς βακρύων. Νά μη ζητούμε τίποτε τὸ διοτικόν. Νά ποθοῦμε τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Νά συζητοῦμε μαζί του διὰ πνευματικὰ ζητήματα. Νά μη καταρώμεθα τοὺς ἐχθρούς μας. Νά μη μνησκακοῦμε. Νά βγάξωμε ὅλα τὰ πάθη ἀπὸ τὴν ψυχὴν. Δὲ Νά προσερχώμεθα με συντετριμμένην τὴν καρδίαν. Νά εἰμαστε πολὺ ἐπιεικῆς καὶ ἡ γλώσσα μας νά λέγῃ ἐπαινετικά λόγια. Νά μη καταπιανώμαστε με πονηρὰ ἔργα. Νά μη ἔχωμε καμίαν ἐπικοινωνίαν με τὸν κοινὸν ἐχθρὸν τοῦ κόσμου, δηλ. τὸν διάβολον.

Ἄκομη καὶ οἱ κοσμικοὶ νόμοι τιμωροῦν ἐκεῖνον ποὺ ὀμιλεῖ δι' ἄλλους εἰς τὸν βασιλεῖα καὶ συναναστρέφεται με τοὺς ἐχθρούς ἐκεῖνου. Καὶ οὐ λοιπὸν, ὅν θέλῃς νά συζητῆς διὰ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ διὰ τοὺς ἄλλους, τοῦτο κυρίως κατάφερε, δηλαδή νά μη ἔχῃς τίποτε κοινὸν πρὸς τὸν κοινὸ ἐχθρὸ τῆς σκουμένης. Εἰ. Διότι ἔτσι θὰ εἶσαι δίκαιος. Καὶ ὅν εἶσαι δίκαιος, θὰ εἰσακουσθῆς, ἐπιβίβῃ ἔχεις συνήγορο τὴν δικαιοσύνην: «Ὅταν εἶχαι θλίψεις, με ἐπαρηγόρησε». Δὲν εἶπε, μοὺ εἶπες τὰς θλίψεις, οὔτε εἶπε, ἐσταμάτησε τοὺς πειρασμούς, ἀλλὰ εἶπε: Ἐπέτηρες νά σταθῶ καὶ: «Με ἐπαρηγόρησε». Ἀπὸ τὸ περιστάτικόν αὐτὸ καταφαίνεται ἡ προνοητικότης καὶ ἐπιθεϊότης τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐκδηλώνεται ὄχι μόνον με τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰς θλίψεις, ἀλλὰ καὶ με τὴν συνέσειον των ἀπὸ βροῦς ὁμοῦ εὐνοϊκούς. Τοῦτο ἀποδεικνύει καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτοῦ ποὺ πίπτουσι.⁹ Ἀ τοὺς κάνει περισσότερο ἐναρέτους, διότι καὶ ἄνεως ὑπάρχει εἰς τὴν παρηγορῆ τὴν θλιβομένην ψυχὴν καὶ ἡ θλίψις δὲν καταργεῖται: καὶ τοῦτο διὰ νά πιεθῇ τὴν ῥαβδικὴν ψυχὴν καὶ διὰ νά τὴν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ κάθε εἰδους ἀδιαφορίας.

Καὶ πὼς ἤμπορεῖ νά ὑπάρῃ παρηγορία εἰς τὴν θλίψιν; Ἡμπορεῖ. Ὑπῆρξε εἰς τὸ κομίνι τῶν τριῶν παιδῶν,¹⁰ ὑπῆρξε εἰς τὸν λάκκον τῶν λιονταρίων.¹¹ Δὲν ἐσθῆσε δηλαδή τὴ φωτιά καὶ ὁμοῦ τοὺς ἔκανε μέσος εἰς αὐτὴν νά αἰσθάνωνται ἄνετα. Δὲν ἐσκότωσε τὰ λιοντάρια, ὁμοῦ καὶ ἐκεῖ μέσα τὸν ἀνεκούφιον. Ἡ Ἄλλὰ καὶ ἐκεῖ ποὺ τὸ κομίνι εἶναι πυρακτωμένο καὶ ἐδῶ ποὺ παραμένουν τὰ θηρία οἱ δίκαιοι ἀνεκουφιούνται πολὺ. Ἡμποροῦμεν δὲ νά εὐρω-

9. Πρόκειται εἰς τὸν τρεῖς παῖδας Μωσῆ, Μιχαὴ καὶ Ἀθανάχ (Δαν. 3, 23).

10. Πρόκειται εἰς τὸν Δανιὴλ, ὁ ὁποῖος ἐβίβῃ κατὰ βασιλευσίν τρέπον ἀπὸ τὸν λάκκον τῶν λιοντῶν (Δαν. 6, 22).

μεν καὶ εἰς ἄλλην περίπτωσιν τὴν ἀνεκούφιον ποὺ βίδει ὁ Θεός. Πλῆ. ἔτσι ἡ ψυχὴ μέσα εἰς τὰς θλίψεις, ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ἀπὸ τὰ πολλὰ νοσήματα. Διότι τότε κυρίως ζῆ ἡρεμα. Διότι πολλοὶ ἀπὸ αὐτοῦ ποὺ εὐημεροῦ, ἔχουν παρανομίους ἔρωτες, ποὺ τοὺς θλιβοῦν τὴν ψυχὴν, τοὺς ἐξοθεῖουν τὰ χρήματα, τοὺς φθεῖρουν τὰ σώματα καὶ τοὺς προκαλοῦν καὶ ἄλλας παρανομίας ἀνωμάλους καταστάσεις. Ὅταν ὁμοῦ δοκιμάσουν θλίψιν, ἐλευθερώνονται ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καὶ αἰσθάνονται ἄνετα. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν πυρετό. Ὅσον ἀπολυθάνουν Ἐ τὰς ἀκαίρους, διὰ τὴν περίπτωσιν ἐπιθυμίας, δηλ. πολλὰ φαγητὰ, οἶνον ἄκρατον καὶ ἄλλα παρόμοια, ὑποφέρουν περισσότερο. Ἐάν ὁμοῦ θελήσουν νά κάνουν ὑπομονήν, θὰ αἰσθανθοῦν μεγάλην ἀνεκούφιον καὶ ἀπὸ ἀπαλλαγὸν ἀπὸ τὴν δυσφορίαν, θὰ εὐφρανῶνται με πλήρη ὕγιαν. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ εἰς τὰς ὑποθέσεις μας.

Διότι συνήθως τίποτε δὲν μᾶς ἡρεμεῖ τόσο, ὅσον ἡ θλίψις ποὺ μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ ὅλα τὰ διοτικά. Πὼς ἔγινε, λέγει, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι περιέπεσαν εἰς θλίψιν, ἔτσι ἀκριβῶς εὐημεροῦσαν; Ἡ δὲν τὰ κάνει αὐτὰ ψυχὴ ἄρωστη καὶ περιπλανημένη καὶ ρηγιμαμένη, ψυχὴ ποὺ λέγει: Δ «Κατασκευασέ με θεός ποὺ θὰ προπορεύωνται καὶ θὰ μᾶς ὀδηγοῦν. Διότι δὲν γνωρίζομεν τί ἔχει συμβῆ εἰς τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν, τὸν Μωυσέα, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔβγαλε ἀπὸ τὴν χώραν τῆς Αἰγύπτου».¹² Ἄφου μέσα εἰς τὴν θλίψιν προσυχηθήσαν τόσο θερμὰ, ὡστε νά προσεῖκονουν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, δὲν προέρχονται τὰ λόγια ἐκεῖνα ἀπὸ ψυχὴν ποὺ ἐπιδιώκει τὴν ἀρετὴν καὶ ἀνεκουφιζέται ἀπὸ τὰ διοτικά πάθη; Ὁ ἴδιος δὲ αὐτὸς ὁ προφήτης, ἔτσι ἡρεμος, τόσο ἐπόνεσε ἔτσι τὸν καταπίεζε καὶ τὸν κατεστάρσε ἡ πονηρὴ ἐπιθυμία; Ὅταν πάλι ἐβλίθετο, γυαρίζετε πὼς ἀνεκουφίσθη. Πρόγματι οὔτε ἡ φωτιά τὸν ἀγγιξε, Ἡ ἀλλὰ καὶ ἡ φλόγα ἐσθῆσε ἐντέλως. Διότι τίποτε δὲν μᾶς καταστενοχωρεῖ τόσο, ὅσο τὸ νά παλιωκρίτῃ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὰ πάθη. Διότι οἱ ἄλλοι θλίψεις ἔρχονται ἐπάνω μας ἀπ' ἑξῆ, ἐνῶ αὐτὰ φητρώνουν ἀπὸ μέσα μας καὶ αὐτοὺς εἶναι ὁ μεγάλος πόνος. Ἐάν ὁ κόσμος μᾶς στενοχωρεῖ δὲν εἶναι φοβερό, ἀρκεῖ ἡμεῖς νά μη λυπαίμε τοὺς ἑαυτοὺς μας. Ἐπαμένως μέσα μας ὑπάρχει ἡ δὲν ὑπάρχει ἡ αἰτία τῆς θλίψεως.

11. Ἐξῆ9. 92, 1.

διὰ τὰ μάθησις δὲ τί λέγουσι καὶ οἱ ἀπόστολοι διὰ τὴν εὐρυχωρίαν τὴν ψυχικὴν ποῦ προσέρχεται ἀπὸ τὴν θλίψιν ἅκου τί λέγει ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος διὰ τὸν καρπὸν τῆς θλίψεως: «Ἡ θλίψις γεννᾷ ὑπομονήν, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμαζόμενον χαρακτηρᾷ, ἢ ὁ δὲ δοκιμαζόμενος χαρακτηρῶ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπίδα δὲν ντροπιάζει».¹² Εἶδες ἀνεπίτητη εὐρυχωρία, εἶδες λιμάνι χαρᾶς; «Ἡ θλίψις», λέγει, «γεννᾷ τὴν ὑπομονήν». Τί ὑπάρχει πῶς ὑποφερτὰ ἀπὸ τὸν καρτερικὸν ἄνδρα ποῦ ὅλα ἠμπορεῖ διεταεῖ τὰ σπικῶσι; Τί πῶς δυνατόν ἀπὸ τὸν δοκιμαζόμενον χαρακτηρῶ ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ; Ποῖο πρᾶγμα ἠμπορεῖ νὰ ἐξισωθῇ μετὰ τὴν χαρὰν ποῦ προσέρχεται ἀπ' αὐτό; Τρεῖς, πράγματι, χαρὰ λέγει ὅτι γεννῶνται ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἀγῶνα, ἡ ὑπομονή, ὁ δοκιμαζόμενος χαρακτηρῶ καὶ ἡ ἐλπίς διὰ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ. Γύρω ἀπ' αὐτὰ φιλοσοφῶσε ὁ προφήτης καὶ ἔλεγε: «Ὅταν εἶχαι θλίψεις, μετ' ἐπισηγῶρες». Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶπε: Ἐ μὲ ἤκουσε ὁ Θεός, προσθέτει μετὰ ποῖον πρόπον τὸν ἤκουσε. Δὲν τοῦ ἔδωκε πρᾶγματα. Διότι δὲν ἐζητοῦσε κατὰ τέτοιον. Δὲν τὸν ἐδοκίμησε νὰ νικήσῃ τοὺς ἐχθρούς του. Διότι δὲν τοῦ ἐζήτησε αὐτὰ. Ἀλλὰ τοῦ ἐζήτησε λίγην ψυχικὴν ἀνοκῶφισιν μέσα εἰς τὴν θλίψιν: «Σπλαγχνίσου με Κύριε ἄκουσε καὶ κάμε δεκτὴν τὴν προσευχὴν μου». Τί λέγει; Πέρα πᾶνω ὑπευθύνουσε τὴν δικαιοσύνην σου, ἐδῶ ζητεῖς εὐσιπλαχνίαν καὶ ἔλεος. Ἐχουν αὐτὰ λαγικὴν συνέπειαν; Βεβαίως ἔχουν καὶ ἐπιθέονται ἅμα μετὰ τὸ προηγουμένον. Διότι καὶ μῦρια νὰ καταρθώσωμεν τελικῶς θὰ εἰσακουσθῶμεν χάρις εἰς τὸ ἔλεος καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. καὶ ἂν ἀνεβοῦμε ἀκόμη καὶ εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, τὸ ἔλεός του θὰ μᾶς σώσῃ. C Ἐπὶ τὴν περίπτωσιν αὐτὴν μοθαίνομε ὅτι μαζί μετὰ τὴν δικαιοσύνην χρειαζόμεθα καὶ τὴν συντηρημένην ψυχικὴν διάθεσιν. Διότι ἂν προσευχηθῇ κανεὶς μετὰ ταπεινοφροσύνην, ποῦ εἶναι ἓνα μέρος τῆς ἀρετῆς, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἀμαρτωλῶς, θὰ δυναθῇ πολλὰ νὰ καταρθώσῃ. Ἄν ἅμα προσέλθῃ μετ' ἐγωισμὸν ἔσω καὶ ἂν εἶναι δίκαιος, θὰ ἀπογομνωθῇ ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ. καὶ τὰ δύο ὑποδείγματα μᾶς τὰ ἔδωσαν ὁ Τελώνης καὶ ὁ Φαρισαῖος.¹³

Εἶναι ἀνάγκη ἐπομένως νὰ γνωρίζωμεν καὶ τὸν τρόπον τῆς προσευχῆς.

Παραδειγματίσαι ἀπὸ τὸν Τελώνην καὶ μὴ ἑτραπήης

12. ΡΗΛ. 5, 3-5.
13. Λουκ. 18, 9-14.

νὰ πάρῃς τοῦτον ὡς δάσκαλον, αὐτὸν ποῦ μετέτοιον πρῶτον ἐκέρθισε τοῦτο, δηλ. μετὰ ἀσημάντα λόγια νὰ καταρθώσῃ τὸ πᾶν. D Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ ψυχικὴ του κατάστασις ἦτο καλὰ προτομομαμένη, στάθηκε ἀρκετὸς ἓνας μόνον λόγος νὰ τοῦ ἀνοίξῃ τὸν οὐρανόν. Πῶς ἦτο ἅμα προτομομαμένη; Ἐδασάνυσε τὸν ἑαυτὸν του, ἐκτυποῦσε τὸ στήθος του, δὲν ἤθελε οὔτε ἓνα δάκρυμα νὰ ρίξῃ εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ σὺ ἂν θὰ προσευχηθῆς, θὰ γίνῃ ἡ προσευχὴ σου ἐλαφρότερη κι ἀπὸ τὸ φτερό. Διότι ἂν ὁ ἀμαρτωλῶς ἔγινε μετὰ τὴν προσευχὴν δίκαιος, σκέψου πόσον μεγάλως θὰ γίνῃ ὁ δίκαιος, ἂν μᾶθῃ νὰ ἀπευθύνῃ τέτοιαν προσευχὴν. Διὰ τοῦτο ἐδῶ δὲν θέτει ἀπλῶς τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ τὴν προσευχὴν του. Πέρα πᾶνω ἀνέφερε τὴν δικαιοσύνην του, ἐδῶ ἀνέφερε τὴν προσευχὴν του: «Σπλαγχνίσου με Κύριε, ἄκουσε καὶ κάμε δεκτὴν τὴν προσευχὴν μου».

Καὶ ὁ Κορινθίος εἰσηκούσθη διότι εἶχε αὐτὴν συνήγορον: E «Αἱ προσευχαὶ σου καὶ αἱ ἐλεημοσύνη σου, λέγει, ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανόν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».¹⁴ Καὶ πολὺ σωστά. Διότι ὁ Θεός δίνει προσοχὴ εἰς τὰ ἔργα καὶ τὰς ἐπιτυχίας μας. Ὁ Κύριος θεοδαῖς δὲν ἴκοιτο γενικῶς τὰς προσευχὰς, ἀλλὰ τὰς προσευχὰς ποῦ γίνονται οὐμψάνως πρὸς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Καὶ ποῖοι εἶναι αὐταί; Εἶναι αὐταὶ ποῦ ζητοῦν ἄμα πρᾶξι νὰ εἶναι ὁ Θεός, αὐταὶ ποῦ δὲν ζητοῦν πρᾶγματα ἀντίθετα πρὸς τοὺς νόμους του. Θὰ ἠδύνατο νὰ εἰπῇ κανεὶς: Ποῖος εἶναι τόσον τολμηρὸς ὥστε νὰ ἀξιώσῃ ἀπὸ τὸν Θεοῦ νὰ κινήσῃ πρᾶγματα ἀντίθετα πρὸς τοὺς νόμους του; Εἶναι αὐτὸς ποῦ προσευχεῖται νὰ πάθῃ κακόν οἱ ἐχθροὶ του. Διότι ὁ Θεός δὲν εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὸν νόμον του. Διότι ὁ Θεός δὲν εἶναι ἀντιρῆστος πρὸς τοὺς νόμους σου αὐτὸς ποῦ σὲ διατάσσει νὰ τοὺς συγχωρῆς; Μεγαλύτερη ἀνοησία ἀπὸ αὐτὸ ὑπάρχει; Ὁ προσευχόμενος πρέπει νὰ παύσῃ ἀπὸ αὐτὸ ὑπάρχει; Διότι ἂν προσευχῆς ἄλλο πρᾶγμα, δηλ. τῆς κατηγορίας; Πῶς θὰ δυναθῆς νὰ σοῦ συγχωρεθῶν τὰ δικά σου ἀμαρτήματα ὅταν ἀξιώσῃς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ τιμωρῆσῃ τοὺς ἄλλους διὰ τὰ ἀμαρτήματά τους; Νὰ εἶναι λοιπὸν ἡ προσευχὴ γαλήνη καὶ νὰ ἔχῃ ἀπαλά καὶ χαριτωμένο πρόσωπον. F Τέτοια ἅμα εἶναι ἡ προσευχὴ ποῦ γίνεται μετὰ γλυκότητα καὶ δὲν ἀπευθύνεται ἐναντίον

14. Πρξ. 10, 4.
15. Ματθ. 6, 12.

τὸν ἔχθραν. Ἡ ἀντιθετὴ προσευχὴ ὁμοίως προφανῶς μετὰ μίαν γυναῖκα μεθυσμένην καὶ ἀκατάστατον, ἀγρὸν καὶ ρυπαρὸν. Διὰ τοῦτο ὁ οὐρανὸς δι' αὐτὴν εἶναι ἀδιάβατος. Ὁμοίως ἢ μετὰ πράκτορος προσευχὴ δὲν εἶναι τέτοια. Ἄλλὰ εἶχει μίαν γλυκύτητα, μίαν φιλοφροσύνην, κάτι ποῦ ἀξίζει καὶ βασίλεις νὰ τὸ ἀκούουν, κάτι εὐχάριστον, ἁρμονικὸν καὶ μελωδικόν. Διὰ τοῦτο δὲν τὴν πετοῦν ἔξω ἀπὸ τὸ θέατρον, ἀλλὰ ἀπέρχεται στεφανομένη. Διότι ἔχει χρυσοῦν κίθαρρον καὶ χρυσοῦν στολήν. Διὰ τοῦτο εὐφραίνεται καὶ τὸν δικαστὴν καὶ ὡς πρὸς τὴν θῆν καὶ ὡς πρὸς τὸ δῆλεμμα καὶ ὡς πρὸς τὴν φωνήν. Διὰ τοῦτο κανεὶς δὲν τὴν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὰς οὐρανόθεν ἀφίθας. Διότι ἀλόκληρον ἐκεῖνο τὸ θέατρον ἐξοικονεῖται ἀπὸ χαρᾶν. Ὁ Αὐτὴ ἡ προσευχὴ εἶναι ἀνταξίαν τῶν οὐρανῶν. Αὐτὴ, ὅταν δὲν λέγῃ τίποτε πικρῶλον, ἀλλὰ ἀπειθύνεται εἰς τὸν Θεὸν μὲ πολλὴν γλυκύτητα, ὁμιλεῖ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀγγέλων. Ὅταν ἔρχεται νὰ παρακαλέσῃ δι' αὐτοὺς παῦ ἀκούων καὶ ἐνοχλοῦν τότε στέκουσιν καὶ τὴν ἀκούουσιν προσεκτικῶς καὶ οἱ ἀγγέλαι καὶ ὅταν σταματήσῃ, δὲν παύουσι νὰ τὴν χειροκροτοῦν, νὰ τὴν ἐπαινοῦν καὶ νὰ τὴν θαυμάζουσι.

Ἄς κάνωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τέτοια προσευχὴ καὶ ἐξάπαντος θὰ εἰσ ακουσθῶμεν. Καὶ ὅταν πλησιάζωμεν τὸν Θεόν, ἄς μὴ νομιζομεν ὅτι ἔχομεν ἐμπρὸς μας ἕνα τέτοιο θέατρο, ἀλλὰ θέατρο εἰς τὸ ὅποιον ἔχει συγκεντρωθῆ κάποιος ἀπὸ δλόκληρον τὴν οἰκουμένην καὶ περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἐπουρανοῦς συνοικισμοὺς καὶ ὅτι εἰς τὸ μέσον κάθεται ὁ βασιλεὺς, Ὁ ποῦ περιμένει νὰ ἀκούσῃ τὴν προσευχὴν μας. Ἄς ἀντιμετωπιζομεν λοιπὸν τὸ πρᾶγμα ὡς νὰ πρόκηται νὰ κάνωμεν ἐπίδειξιν. Κανεὶς κίθαρωδός, κανεὶς λυρωδός ὅταν πρόκειται νὰ εἰσελθῇ εἰς τὴν σκηνήν, ἄς μὴ εἶναι τόσο κἀθιδρός καὶ φοβισμένος μήπως ἀκουσθῆ τίποτε κακόηχο, ὅσο ἡμεῖς ὅταν πρόκειται νὰ εἰσελθῶμεν εἰς τὸ θέατρον τῶν ἀγγέλων. Πληκτρον ἄς γίνῃ ἡ γλῶσσα μας καὶ ἄς μὴ λέγῃ λόγια ἀπρεπῆ ἀλλὰ μόνον γλυκά καὶ γευστά ἁρμονίαν μετὰ συγκεντρωμένων τὸν νοῦν μας. Καὶ ὅταν πλησιάζωμεν τὸν Θεόν καὶ τὸν παρακαλοῦμεν καὶ τοῦ δεόμεθα, ἄς κτυπῶμεν τὴν χορδήν τοῦ τόξου διὰ τοὺς ἔχθρους μας. Διότι ἔτσι μόνον θὰ εἰσ ακουσοῦσιν οἱ παρακληθεῖς μας διὰ τὸν ἑαυτὸν μας.

Ἐ Ἡ φωνὴ αὐτὴ καταντροπιάζει τοὺς βαίμονας, αὐτὴ μῆδς δίδει τὸ βάρος νὰ παρουσιαζόμεθα ἐμπρὸς εἰς τὸν Θεόν. Αὐτὴ ἐξευτελίζει τὸν διάβολον καὶ τὸν κάνει νὰ ἀφανίζεται. Διότι ὁ διάβολος δὲν ἐφοβήθη τόσο ἄνθρωπον ποῦ

τὸν ἔθγαλε καὶ τὸν κατεδίωξε ἀπὸ ἄλλον ἄνθρωπον, ὅσο ἄνθρωπον ποῦ συγκαταίει τὴν ὀργὴν του καὶ ἐπερνεῖ τὸν ἑαυτὸν του. Ἐπειδὴ ὁ θυμὸς εἶναι φοβερός διάβολος καὶ εἶναι ἀναπόφευκτο νὰ βασανίσῃ περισσότερον αὐτοὺς παρὰ τοὺς δοκιμοσιμένους. Διότι τὸ νὰ δοκιμῶνται κανεὶς δὲν τὸν ρίπτει εἰς τὴν κόλασιν, ἐνῶ ἡ ὀργὴ καὶ ἡ μνησκακία τὸν πετάει ἔξω ἀπὸ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἐἰ
Ἄν ρυθμίζωμεν ἔτσι τὴν προσευχήν μας, θὰ βυθηθῶμεν μετὰ πορρησίαν νὰ εἴπωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν Θεόν: «Ἐίσάκουσε τὴν προσευχήν μου».

Ἐπομένως δὲν θὰ ἀφέλῃσῃς μόνον τὸν ἑαυτὸν σου καὶ δὲν θὰ προλειάνῃς μετὰ τὴν προσευχὴ σου τὸ ἔθνος, ἀλλὰ θὰ εὐχαριστήσῃς καὶ τὸν Θεόν ποῦ σε ἀκούει διότι ζητεῖς κάτι ἀντάξιον τῶν ἐντολῶν του. Διὰ τοῦτο εὐκόλως θὰ συγκατανεύσῃ.

Ταῦτο εἶναι ἰσάξιον μετὰ ἐκείνην τὴν ἰσοθεσίαν· ταῦτο κυρίως φανερώνει τὸν χαρακτήρα της. «Νὰ εἰσθε φλυαροπλαγοὶ καθὼς καὶ ὁ πατήρ σου ποῦ εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς εἶναι φλυαροπλαγοσ» καὶ πάλιν ἐνὰ προσεύχεσθε δι' ἐκείνους ποῦ σε κακομεταχειρίζονται διὰ νὰ γίνῃτε ὅμοιοι μετὰ τὸν πατέρα σας ποῦ εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς.¹⁰ Ἴσῳ πρᾶγμα ἡμεῖς ποῦ εἰσὼθῃ μετὰ αὐτὴν τὴν προσευχήν; Αὐτὴ σε ἐξομακύνει ἔχι μετὰ ἀγγέλων, ὅτε μετὰ ἀρχαγγέλων, ἀλλὰ μετὰ τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα. Ἐ Αὐτὸς δὲ ποῦ ἐξομωμενται, κατὰ τὸ δυνατόν, μετὰ τὸν βασιλέα, ἀκείνου πόση οἰκειότης αἰσθάνεται κατὰ τὴν προσευχήν; Διὰ τὴν ἀγαπάει τὴν ματαιότητα καὶ ἐπιζητεῖτε τὸ ψῆμα; Πρὸς τοίους ἀπευθύνει τὸν λόγον καὶ τοίους κεντηριάζει καὶ συμβουλεύει; Ἴσῶς ἀποκαλεῖ υἱὸς ἀνθρώπων; Αὐτοὺς ποῦ ζοῦν μετὰ εἰς τὴν κακίαν καὶ εἶναι ἐπιρρεπεῖς πρὸς αὐτήν. Καὶ τότε, ἡμεῖς δὲν εἴμεθα υἱοὶ ἀνθρώπων; Ἦς πρὸς τὴν φύσιν εἴμεθα υἱοὶ ἀνθρώπων, ὡς πρὸς τὴν χάριν ὅμως δὲν εἴμεθα πλέον υἱοὶ ἀνθρώπων, ἀλλὰ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ.

Ἐάν λοιπὸν ἡμποροῦσαμεν νὰ διατηροῦσαμεν καὶ τὴν εἰκόνα τὴν σύμφωνον πρὸς τὴν ἀγιότητα του, τὸ ὄψρον μας θὰ ἦτο ἀκέρσιον. Ὁ Διότι αὐτοὶ ποῦ ἔγιναν υἱοὶ τοῦ Θεοῦ κατὰ χάριν, πρέπει καὶ μετὰ τὴν ζωὴν τους νὰ δίδουν τὴν ἴδιαν εἰκόνα. Υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων ὀνομάζει τοὺς ἀσχολουμένους μετὰ τὰ δαιμόνια καὶ τοὺς ἐπιρρεπεῖς εἰς τὴν κακίαν, Ἄκου τί λέγει. «Ὅταν δὲ εἶδαν οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς

10. Ἀσπ., 6, 86.

γυνώσκας τοῦ διεφθορμένου κόσμου.¹⁷ Ἐπεις ὁμοίως τὸ ἀντίθετον, λέγει κάποιος. Κάθε ἄλλο. Διότι ἐδῶ ἀνόμασε υἱοῦς τοῦ Θεοῦ ἐκείνους ποὺ πρὶν ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονός, ἐγεννήθησαν ἀπὸ ἐναρέτους ἀνδρῶν καὶ ἀπήλαυσαν τὴν τιμὴν τοῦ Θεοῦ καὶ ἔπειτα ἤλλαξαν, ἐγίναν χειρότεροι καὶ ἐπρόδωσαν τὴν τιμητικὴν τοὺς θεοῖσι.

Δ' Ἐπομένως ἐθαμῆθη τὴν τιμητικὴν τοὺς θεῶν διὰ τὴν ἐπαύξησιν τὴν κατηγορίαν εἰς ὄρατος τοὺς ἀποδεικνύοντας ὅτι εἶναι πολὺ μεγάλο ἔγκλημα τὸ νὰ εὐρίσκονται εἰς τέτοιαν τιμητικὴν θέσιν καὶ ἀπὸ αὐτῆν νὰ καταστήσονται εἰς τέτοιαν κακίαν. Καὶ πάλιν ὁ Θεός. «Ἐγὼ εἶπα, εἴσαστε θεοὶ καὶ ὄλοι υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου. Ζεῖς δὲ σὺν ἀνθρώποι πεθαίνετε». ¹⁸ Πρόσεξε ἐπὶ πλεον τὴν σύνεσιν τοῦ προφήτου. Πρῶτα ἐφανέρωσε τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐφευρετικότητά του, τὴν ἐπισημαστικότητά του, τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν φιλανθρωπίαν του, ποὺ μέσα εἰς τὴν δλίφην ἀνακουφίζει, ποὺ ἐλεεῖ καὶ συγκατανοεῖ. Ἐπειτα ἀναλογιζόμενος τὴν διάχυτον μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων κακίαν ἔ. καὶ τὸ καθεστῶς τῆς ἀσεβείας, σὺν τῷ τὸν ἐπὶ τῆς ἀθυμίας, στρέφει τὸν λόγον πρὸς αὐτοὺς ποὺ ζοῦν εἰς τὴν κακίαν, λέγων μονολεκτικῶς ὅτι, ἐνῶ ἔχετε τέτοιον Θεόν, τόσο καλόν, τόσο φιλάνθρωπον, τόσο δυνατόν, πᾶς ἀστράφτετε πρὸς τὴν ἀσέβειαν; Πρόσεξε καὶ τὴν προτροπήν εἶναι γεμάτη θυμῶν, θεδαιίας, ἀλλὰ καὶ καλὴν διάθεσιν καὶ ἀρετὴν. Τί λέγει λοιπόν; «Υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἕως ποῦτε θὰ εἰσθε θεοκαρδιοὶ;»

Ἐδῶ τοὺς κατηγορεῖ σφοδρῶς καὶ ἐπειδὴ, ἐνῶ περιῶ ὁ χρόνος, παραμένουν ἀκόμη ἀμετανόητοι. ¹⁴ Α' Διότι εἶναι ἔγκλημα τὸ νὰ μὴ γνωρίζῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς ἀσυνγνώμων θὰ τύχῃ ὅποιος κλείνει τόσο πολὺ τὰ μάτια του εἰς τὴν ἀλήθειαν; Τί σημαίνει, θεοκαρδιοὶ; Σημαίνει παχυδερμοί, σαρκικοί, κολημένοι εἰς τὴν γῆν, κακοὶ καὶ πονηροί, ἐκφυλισμένοι. Διότι τέτοιοι εἶναι ὁ σαρκικός ἀνθρώπος. Κατηγορεῖ λοιπόν τὴν ζωὴν τοὺς καὶ ἀποκαλύπτει τὴν πηγὴν τῆς ἀσεβείας, δηλώνων ὅτι τοῦτο κυρίως εἶναι ποὺ τοὺς ἐμποδίζει νὰ κιντᾶζον πρὸς τὰς ὀφθαλὰς ἀλήθειας. Διότι τίποτε δὲν κάνει τὴν καρδίαν τόσον θαρετὴν, ὅσον ἡ πονηρὰ ἐπιθυμία καὶ ἡ προσκόλλησις εἰς τὰ θιωτικά καὶ ἡ προσήλωσις μὲς εἰς τὴν γῆν. Β' Τέτοια καρδιά δὲν ἁμαρτάνει κανεὶς ἂν τὴν

17. Γεν. 6, 2.
18. Ψαλμ. 81, 67.

νομάσῃ χλωμάτινα. Διὰ τοῦτο ἐξ ἄλλου τὴν ἀνόμασε θαρετὰ. Εἶπε δὲ ὅτι αἰτία τοῦ κακοῦ εἶναι τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ἐνῶ κατέχει τὴν θέσιν τοῦ ἡνίοχου, ὄχι μόνον δὲν συγκρατεῖ μὲ τὰ χαλινάρια τὸν ἵππον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἴδια πίπτει κάτω καὶ σῦρεται. Καὶ ἐνῶ ἔπρεπε νὰ φτερώῃ τὴν σάρκα καὶ νὰ τὴν κἀνῃ νὰ πετᾷ καὶ νὰ ἀνεδαῖνῃ εἰς τὸν οὐρανόν, αὐτὴ συμπαρᾶσῦρεται ἀπὸ τὸ θαρρύτατο φορτίον τῶν ἀσθενειῶν. Ὅταν λοιπὸν εἶναι τέτοιος ὁ ἡνίοχος ἢ ὁ κυβερνήτης, ὑπάρχει ἐλπίδα σωτηρίας; Ὅπως ἀκριδὼς ὅταν λέγῃ, «εἰ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστί, τὸ σκότος πόσον;» ¹⁹ Ὅταν Ἐ ὁ κυβερνήτης μεθὰ καὶ γίνεται ὀτακτος σὺν τὰ κύματα καὶ τοὺς ἀνέμους, πᾶς θὰ σωθῇ τὸ πλοῖον;

Τί εἶναι αὐτὸ ποὺ κάνει ἀνάλαφρον τὴν ψυχὴν; Ζωὴ θαυμαστή, τὸ νὰ μὴ ἀνοίγωμε τὸ στόμα μὲ κανένα ἀπὸ αὐτὰ, μῆτε νὰ προσδένωμε στὰ πόδια του δσα φέρουν καὶ φέρονται πρὸς τὰ κάτω. Διότι ἄλλα μὲν ἀπὸ τὰ σώματα, ὅπως εἶναι φυσικόν, πίπτουν κάτω, π.χ. πέτρες, ῥῶλα καὶ ὅλα τὰ παρόμοια καὶ ἄλλα εὐρίσκονται ἐπάνω ἀπὸ αὐτὰ, ὅπως π.χ. φωτιά, ἀέρας καὶ τὰ φυσικὰ ἀνάλαφρα πτερά. Ἄν λοιπὸν κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ τρεβοῦν πρὸς τὰ κάτω τὸ προσδέσῃς εἰς τὸ ἐλαφρὸν τὰ πτερά δὲν θὰ ὀφελήσονται οὐ τίποτε, οὔτε ὁ ἀέρας, διότι τὸ ὄρατος ξεπερᾷ τὴν συμμετρίαν, τὴν νεκρὰ καὶ τὴν ἐξουδετερῶναι. Δ' Ἐτοί ἂν ἔχῃ κανεὶς πόδια θαρετὰ ἢ διότι ρεῖ μὲς τοὺς πύον ἢ ἐξ αἰτίας ἄλλης ἀσθενείας, δὲν ὀφελεῖται αὐτός οὐ τίποτε ἂν τὸ ὑπόλοιπον σῶμα εἶναι ἀνάλαφρο.

Ἐὰν δὲ εἶσι ἔχον τὰ πράγματα εἰς τὴν περὶπτωσιν τῶν σωμάτων, τὸ ζήτημα εἶναι πολὺ σοβαρώτερον εἰς τὴν περὶπτωσιν τῆς καρδίας. Ἄς μὴ τὴν κἀνωμε λοιπὸν θαρετὰ, διὰ νὰ μὴ καταποντίζεται ὅπως τὰ πλοῖα ποὺ εἶναι γεμάτα ἄμμο. Τοῦτο προφανῶς ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς. Διότι ἐπὶ τὴν φύσιν τῆς δὲν εἶναι τέτοια, ἀλλὰ ἐκ φύσεως εἶναι ἀνάλαφρος καὶ ἀνωφερὴς, ἐνῶ ἡμεῖς παρὰ τὴν φύσιν τῆς τὴν κἀνωμε θαρετὰ. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς κατηγορεῖ καὶ ὁ προφήτης. Ε' Ἐὰν ἦτο φυσικόν, δὲν θὰ μᾶς κατηγοροῦσε. Ὅπως ἀκριδὼς ἢ ὄρθα θάλασσις εἶναι φυσικὴ στόσις, ἐνῶ ὅταν πίσωμε πρὸς τὰ κάτω τὰ γόνατα, τὸ πᾶγμα γίνεται ἀφύσικον διότι εἴσατε πεδικλωμένοι, τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὰ πόδια τοῦ νοῦ. Ἐυνῶ ὅτι τὸ ἴδιο συνήθως συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς λογισμούς. «Διατὶ ἀγοπᾶτε τὴν μοτοκότητα καὶ ἐπιζητεῖτε τὸ φέμα;». Ἐδῶ μοῦ φαίνεται ὅτι

19. Ματθ. 6, 38.

ἐνοεῖ τὰ εἰδωλα καὶ τὴν ἀνήθικον ζωὴν. Διότι μάταιον λέγεται ἐκεῖνο τὸ εἶδος, ποὺ ἔχει μὲν ὄνομα, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὄπαρτόν. Ἔτσι λ.χ. οἱ Ἕλληνες εἶχον μὲν πολλὰ ὀνόματα θεῶν, ὁμοῦ δὲν ἀνταπεκρίνοντο εἰς τὴν πραγματικότητα. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ εἰς τὰ ἄλλα. ¹⁵ Ἄ Ὁ πλούτος ἔχει ὄνομα, ἀλλὰ δὲν ἔχει πραγματικὴν ὕπόστασιν. Καὶ ἡ δόξα ἔχει μὲν ὄνομα, στερεῖται ὁμοῦ οὐσίας. Καὶ ἡ δυναστεία ἔχει μὲν ὄνομα, μένει ὁμοῦ ἀπλοῦ ὄνομα. Ποῖος ὁμοῦ εἶναι τόσο ἀνάητος ὥστε νὰ ἐπιζητῆ ὀνόματα ποὺ στεροῦνται οὐσίας καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ τὰ εἰδωλα ποὺ φυσικὰ πρέπει νὰ ἀποφύγῃ; Ἡ μὴπως δὲν εἶναι τέτοια καὶ ἡ φύσις τῶν ἡδονῶν καὶ ἡ καλοζωία; Δὲν εἶναι ὅλα ψεύτικα καὶ ἀπατηλά; Καὶ ἡ δόξα καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δυναστεία ὅλα εἶναι ψεύτικα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής λέγει: «Ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης». ¹⁶ Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ αἰσθάνεται ὀδύνην ὁ Προφήτης, διότι βλέπει νὰ ἐπικρατῆ εἰς τὴν ζωὴν τόσο πολὺ ὁ παραλογισμὸς. Ὅπως ἀκριβῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ πῇ Β ὅταν ἴδῃ κάποιον ν' ἀποφύγῃ τὸ φῶς καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ τὸ σκοτάδι, διατὶ κάνει αὐτὸν τὸν παραλογισμὸν; Ἔτσι καὶ αὐτὸς λέγει: «Διατὶ ἀναπαίτε τὴν ματαιότητα καὶ ἐπιζητεῖτε τὸ ψέμα;». Καὶ «νὰ γνωρίζετε ὅτι ὁ Κύριος ἔκανε λαμπρὸν καὶ θαυμαστὸν τὸν εἰσοσθῆ ποὺ εἶναι ἀφανισμένος εἰς αὐτόν». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Ἄλλα νὰ γνωρίζετε ὅτι ἔκανε λαμπρὸν».

Εἶδες τὴν σοφίαν τοῦ Προφήτου; Ἀπὸ ποιά στοιχεῖα τοῦς ὀδηγεῖ πρὸς τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ; Τοῦς ὀδηγεῖ ἀπὸ κάτι συγκεκριμένο καὶ σαφές καὶ μὲ τρόπο πολὺ γνωρῶμο εἰς αὐτοῦ, δηλ. τοῦς φέρει σὺν παρόδειγμα τὸν ἑαυτὸ του.

Ἐγὼ εἶμαι δαῦλος, λέγει, τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ. Μάθετε λοιπὸν ἀπὸ ἐμὲ τὴν δυνάμιν τοῦ, τὴν ἰσχύν του, τὴν παρκατότητα του. Διότι τοῦτο τὸ κεφάλαιον ἀποτελεῖ σπουδαῖον ὀδηγὸν πρὸς τὴν θεγνωσίαν. Ὁ τὸ ἴδιο εἰδωλα φανερώσει ὁ Προφήτης καὶ μὲ τὰ κτίσματα, ὅταν ὁμιλῇ διὰ τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ, ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἥλιον, τὸν οὐρανὸν, τὴν γῆν καὶ τὸν ἀέρα καὶ καθὼς διακηρύσσει τὸν δημιουργὸν ἀπὸ τὴν τάξιν καὶ ἰσορροπίαν ποὺ παρατηροῦμεν εἰς τὸ σύμπαν. Παίρνει δὲ ἀφορμὴν καὶ ἀπὸ τοῦς δούλους του καὶ ἀπὸ ὅσα εἰς τὸν ἴδιον συνέδρασαν.

Ὅτι ἀκριβῶς συνέδη καὶ μὲ τὸν Ἀβραάμ. Ἐλέγον πράγματι εἰς αὐτόν: «Γνωρίζομεν, λέγει, ὅτι ἀπὸ τὸν Θε-

20. Ἐβελ. 1, 2.

ὸν ἀπεστάλης βασιλεὺς μαρ». ²¹ Πῶς τὸ καταλόβετε; Τὸ καταλόβετε ἀπὸ τὴν νίκην, ἀπὸ τὰ τρόπαια, ἀπὸ τοῦς πολέμοις. Τὸ ἴδιο συνέδη καὶ μὲ τοῦς Ἰουδαίους. ²² Πράγματι τὰ θαύματα ποὺ ἐγιναν πρὸς χάριν τοῦς συνετάραξον ὅλην τὴν γῆν. Τοῦτο ἀκριβῶς ἔλεγε καὶ ἡ ἱερικουσία²³ πόρνη, ὅτι δηλ. «ὄ φόβος σας καὶ ὁ τρόμος σας ἔπεσε ἐπ' ἡμᾶς». ²⁴ Ἐνας βράσιος λοιπὸν εἶναι αὐτὸς μὲ τὰ κτίσματα ἄλλος σαφέστερος εἶναι ἐκεῖνος μὲ τοῦς δούλους. Αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν τὴν ἔσπευε ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν εἰς κάθε γενεάν. Π.χ. τοῦς Αἰγυπτίους τοῦς εἰδίδασκε μὲ τὸν Ἀβραάμ, τοῦς Πέρσας πάλιν μὲ τὸν ἴδιον, τοῦς Ἰσραηλίτας μὲ τοῦς ἀπογόνους των καὶ ἄλλους μυριάς καὶ ἄλλους εἰδίδασκε μὲ τὸν Ἰακώβ, δηλ. τοῦς κατοικοῦς τῆς Μεσοποταμίας.

Ἐ Εἶδες δολοκλήρον τὴν οἰκουμένην, ὅσοι θεδαίως ἤθελαν, νὰ διδάσκονται ἀπὸ τοῦς ἀγίους; Καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦς ἀγίους ὁ κατακλιμασὸς καὶ ἡ οὐγχυσις τῶν γλωσσῶν ἦσαν ἱκανὰ νὰ φυτῆσουν τὸν νοῦν τους. Ὁ τόπος δὲ πῆρε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν οὐγχυσι τῶν γλωσσῶν καὶ ἀπὸ τότε ὀνομάζεται Βαβυλών,²⁵ διὰ νὰ μὴ λησμονηθῆ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου τὸ περιστάτικόν καὶ διὰ νὰ κεντρίξεται ὁ ἀκροσθῆς ἀπὸ τὴν προσωνυμίαν, ὥστε νὰ θυμᾶται τὴν ἀρχὴν τῶν περιστάτικῶν καὶ νὰ ἐννοῆ ἔτσι τὴν δυνάμιν τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι ἐμάθανον τὰ πάντα ὅλοι ὅσοι κατοικοῦσαν εἰς τὴν Δάσιν, διότι εἶχαν συνάφει ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τοῦς Αἰγυπτίους. ¹⁶ Ἄ Ἄλλωστε τὰ πολὺ παλαιὰ χρόνια τῆς προϊστορικῆς περιόδου δὲν ὤψηρχον πολλὰ ἔθνη εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς οἰκουμένης.²⁷ Πολυκοσμία καὶ πολλοὶ λαοὶ εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ ὁ Ἀδάμ πράγματι ἀπὸ ἐκεῖ ἐδύγχε καὶ αἱ φυλαὶ τοῦ Νῶε ἐκεῖ κατοικοῦσαν²⁸ καὶ μετὰ ἀπὸ τὸ περιστάτικὸ τοῦ πύργου ἦσαν ἐκεῖ καὶ συναναστρέφοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ τοῦς κατοικοῦς τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ Θεὸς ὁμοῦ δῖωρε δασκάλους εἰς κάθε γενεάν, τὸν Νῶε, τὸν Ἀβραάμ, τὸν

21. Γεν. 23, 6.

22. Πρόκειται διὰ τὴν Ραββ. πόρνη ἀπὸ τὴν ἱερικὴ, ποὺ ἐκράφη εἰς τὸ σπῆτι τῆς θεο κατακλίσεως τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Νασῆ καὶ ἐσθῆς μόνῃ μὲ τοῦς Ἰουδαίους τῆς κατὰ τὴν κατακοταμένη τῆς πόλεως, μετὰ τὴν κατάληξίν της ἀπὸ τοῦς Ἑβραίους.

23. Ἱερ. Νασῆ 2, 8.

24. Προϊστορίας τῆς ἐνωμένης ἀποκρατορίας, κτισμένη εἰς τὰς ἔχθρας τοῦ ποταμοῦ Ἐφράτες.

25. Ἀπλ. εἰς τὴν Δάσιν.

26. Τὰ κελῶν τοῦ Νῶε Σάμ. Σάμ καὶ Ἰάβεθ μετὰ τὸν πύργον τῆς Βα-

Ἰσαάκ, τὸν Ἰσακῶβ, τὸν Μελχισεδέκ.²⁷ Διὰ τοῦτο καὶ τοῦτος ὁ προφήτης παρακινεῖ τοὺς πονηροὺς ἀπὸ ἑσαυθῆσαν εἰς τοὺς ἀγίους καὶ λέγει: **Β** «Νῦν ἔχετε ὅτι ὁ Κύριος κατέστησε περιουσίαν καὶ θαυμασίων τὸν εὐσεβῆ ποῦ εἶναι ἄφωσκόμενος εἰς αὐτόν». Τί σημαίνει ἀφωσκόμενος;». Σημαίνει ὅτι ἔκανε θαυμασίων, ἐπίσημον, λαμπρὸν, ἔραουστὸν τὸν ἀφωσκόμενον εἰς αὐτόν. Μάθετε λοιπὸν τὴν δύναμιν τοῦ Δεσπότη ἀπὸ τὸν δούλου καὶ ἀπὸ τὰ ἑσῶ εἰς αὐτόν τὸν δούλου συμβαίνου. Δὲν εἶπε, τοῦ ἔδωκε ἀγαθὰ μόνον, ἀλλὰ «τὸν κατέστησε θαυμασίων, λαμπρὸν, διὰ τὸ δηλώσει ὅτι τοῦ ἔδωκε μὲ πολλὰ θαύματα μὲ πολὺ παράδοξο τρόπο. Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ μὲ τὸν Ἀβραάμ. Δὲν τοῦ ἔδωκε δηλοῦν μόνον τὴν γυναῖκα ἀνέγγιχτον,²⁸ ἀλλὰ τὸν ἔκανε θαυμασίων διὰ τὸ μὴ περιορίζεται ἡ δωρεὰ πρὸς αὐτὸν μόνον εἰς τὰ γεγονόσθι δὲν ἔπαθε τίποτε, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ὅτι ἔγινε ἐπίσημος καὶ ἔραουστός εἰς ὀλόκληρον τὴν Αἴγυπτον. **Γ** Διότι τὸ ὅτι δὲν ἔπαθε τίποτε ἀτιμωτικὸν ἀφείλεται εἰς τὴν δικαιοσύνην του, ἡ παράδοξος ὁμοῦ ἀναχωρησίς του ἀπὸ ἐκεῖ ἔγινε διὰ τὸ ἀφελθῆσθαι ἐκεῖνον. Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ εἰς τὰ τρία παιδιὰ, τὸ ἴδιο καὶ εἰς τὰ λιαντάρια, τὸ ἴδιο καὶ εἰς τὴν περιπέτασιν τοῦ κήτους τοῦ Ἰωνᾶ καὶ παντοῦ οὕτως θαυματουργικῶς, ὅχι θείαα ὅλους γενικῶς, ἀλλὰ τὸν ἀφωσκόμενον εἰς αὐτόν.

Εἶδες πῶς καὶ μὲ τὴν θεογνωσίαν συμβουλεύει νὰ ὑπάγῃ καὶ συνεπῆς ζωῆ, διδάσκων νὰ μὴ στῆρῶμεν τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας μας μόνον εἰς τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἴδικά μας ἑνάρετα ἔργα; «Ὁ Κύριος δὲ εἰσακούσῃ τὴν προσευχὴν μου, ὅταν μὲ πῶθον φωνάζω εἰς αὐτόν». Ἀφοῦ εἶπε ὅτι κατέστησε θαυμασίων, δὲν σταματῶ ὡς ἔδω, **Δ** ἀλλὰ ἀναφέρει καὶ ἄλλο εἶδος εὐχαριστίας. Ποῖον τέλος πάντων εἶναι αὐτό; Εἶναι τὸ γεγονόσθι ὅτι ἔχεις αἰωνίως σὺμμαχον καὶ βοηθὸν τὸν Θεόν καὶ παντοῦ συμπαροσάτην. Διότι, λέγει δὲν τὸ κάνει αὐτὸ ἑσῶ καὶ τρεῖς φορές, ἀλλὰ διαρκῶς, ὁρκεῖ νὰ τὸν καλῶμεν. Πρό-

βλ. (συνήθως) θεωροῦντο. Κατὰ τὴν παράδοξιν οἱ ἀπόστολοι τὸ ἄνθι καὶ ἑσῶ εἰς τὴν Ἄκραν, τὸ ἔσῶ εἰς τὴν Ἄκραν καὶ τὸ ἔσῶ εἰς τὴν Ἄκραν.

27. Βασιλεὺς καὶ ἑραός τῆς Σαλῆς (Ἰερουσαλήμ) εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ. Ἦτο ἀγενεαλόγητος καὶ πρωτότυπος τοῦ Χριστοῦ.

28. Ἡ Σάρρα ἦτο τὸ πρῶτον ἄρσεν καὶ εἰς δύο περιπτώσεις εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς Ἰβέρρα ὁ Ἀβραάμ τὴν ἐπαρουσίασθαι ὡς ἀδελφὸν του διὰ τὸ μὴ εἶναι ἑσῶ. Οἱ περιελθόντες αὐτὴν ἐκαλεῖσθαι ὡς σὺμμαχον, τῆ ἑσῶ εἰς τὸν Θεόν, τὴν ἐπέδωκεν καὶ τὴν ἐπέδωκεν εἰς τὸν Ἀβραάμ (Γεν. 12 καὶ Γεν. 20).

σεξε πάλιν ἔδω τὴν ταχύτητα. «Ὅπως ἀκριβῶς πρὸ πάντων ἔλεγε, «ἐν τῷ ἐπικαλεῖσθαι με, εἰσῆκουσέ μου ὁ Θεός τῆς δικαιοσύνης μου», ἔτσι καὶ ἔδω, ἔσῶν μὲ πῶθον κράζω πρὸς αὐτόν».

Διὰ τὴν ὁμοῦ πολλοὶ δὲν εἰσακούονται; Διότι ζητοῦν πράγματα ἀνωφελῆ. Εἰς τὴν περίπτωση αὐτὴν πράγματι εἶναι καλύτερον τὸ νὰ μὴ εἰσακούσθω ἀπὸ τὸ νὰ εἰσακούσθω. **Ε** Ἐπαμένως, ὅταν εἰσακούωμεθα, ἀς μὴ χαρῶμεθα δι' αὐτὰ ἀλλὰ καὶ ὅταν δὲν εἰσακούωμεθα καὶ δι' αὐτὸ νὰ δοξάζωμε. Διότι ἡ ζητούμεν ἀνωφελῆ πράγματα καὶ δὲν εἰσακούωμεθα, ὅποτε ἀποτελεῖ κέρδος ἡ ἐλλειψίς τους ἢ παρακαλοῦμε νωχελικὰ, ὅποτε ὁ Θεός μὲ τὴν καθυστέρησιν τῆς δωρεᾶς σχεδιάζει τὸ πληροσμά μας. Καὶ αὐτὸ θέσθαι δὲν εἶναι μικρὸν κέρδος. Διότι λέγει, «Ἐὰν σεῖς ἔβρετε νὰ δίνετε καθαρὰς τροφὰς εἰς τὰ παιδιὰ σας»,²⁹ γνωρίζει πολὺ καλύτερα ὁ Θεός ἡμῶν καὶ τί νὰ δώσῃ καὶ πότε νὰ τὸ δώσῃ. **17** Ἀ διότι καὶ ὁ Παῦλος ἐζητήσε καὶ δὲν τὸ ἐπήρε ἐπειδὴ ζητοῦσε κατὰ ἀσφάλειαν. Καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐζητήσε καὶ οὐτὸ εἰς ἐκείνον ἀσφατένευσεν ὁ Θεός. «Ἄς μὴ ἀπομακρυνώμεθα λειπὸν, ὅταν δὲν εἰσακούωμεθα, οὐτὸ νὰ χαλαρῶμε καὶ νὰ νωκωνώμεθα, ἀλλὰ νὰ ἐπιμένωμε εἰς τὸ πληροσμά καὶ εἰς τὴν παρακλήσιν. Διότι ὁ Θεός τὰ πάντα ἐργάζεται πρὸς τὸ συμφέρον μας.

«Ἄν ὀργίζεσθαι ἐναντίον μου, προσέχετε ὁμοῦ νὰ μὴ ἀμαρτάνετε κατὰ τοῦ Θεοῦ. Ὅσα μελετᾶτε κρυφὰ εἰς τὴν καρδίαν σας, εἰς τὸ καρδίαν σας τὸ θρόνον νὰ τὸ ἐξετάσετε καὶ νὰ μετανοήσῃ. Ὅτι εἶπα προηγουμένως, τὸ ἴδιο λέγω καὶ τώρα. Ἐπειδὴ ἐβλαβῆ πρόκειται νὰ τοὺς καθοδηγήσῃ εἰς τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ, ἐλευθερώσει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὰ πάθη τῆς. Διότι γνωρίζει ὅτι ἡ ἀνάγκη ζωῆ γίνεται ἐμπόδιον εἰς τὴν πληρὴ κατανόησιν τὸν ὑψηλὸν ἀληθείων. **Β** Τοῦτο θεοτικῶς ἔλεγε μὲ ὑπαινίξιμους καὶ ὁ Παῦλος, «δὲν ἠμποροῦσα νὰ σὰς ἐμιλήσω ὅπως θὰ ἤρμοσε εἰς πνευματικὸς ἀνθρώπους, ἀλλ' ὅπως ἤρμοσε εἰς γήινους». Καὶ συνεχίζει «Σὺν νηπίω ἐν Χριστῷ σὰς ἐπότισα γάλα καὶ ὄχι στερῆρον τροφὴν». Καὶ ἀλλοῦ, «διὰ τὸ θέμα αὐτὸ ἔχαμεν πολλὰ νὰ εἴπωμεν, ἀλλὰ εἶναι ὀσκαλον νὰ ἐξηγηθῶν, δι-

29. Ματθ. 5, 11.
30. Α' Κορ. 8, 3.
31. Α' Κορ. 3, 2.

ὅτι εἰσθε ἀδελφεὶς εἰς τὸ νὰ ἐνωθῆτε.³² Καὶ ὁ Ἰσάκας λέγει: «Μὲ ζητεῖ ὁ λαὸς αὐτὸς καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ μανθάνουν τὰς δόξας μου, ὡς ἔθνος τὸ ὁποῖον ἔκαμε δικαιοσύνην καὶ δὲν ἐγκατέλειψε τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ σου.»³³ Καὶ ὁ Ἰσὴν κτεῖρατε πρὸς τὸ συμφέρον σας δικαιοσύνην, φωτίσατε τὸν ἑαυτὸν σας μὲ τὸ φῶς τῆς θείας γνώσεως.³⁴ Καὶ ὁ Χριστὸς διδάσκων ἔλεγεν: «Ὅποιος κάνει τὸ κακὸν μισεῖ τὸ φῶς καὶ δὲν ἔρχεται εἰς τὸ φῶς.»³⁵ Καὶ παρακάτω: Ὁ «ὡς δύνασθε οὐ εἶς νὰ ἔχετε πᾶσιν, ἀφοῦ ἴδεσθε τιμὰς ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον καὶ δὲν ζητᾷτε τὴν τιμὴν ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸν μόνον Θεόν;»³⁶ Καὶ ἄλλοι: «Αὐτὰ εἶπον οἱ γονεῖς του, ἰδίως ἐφοβῶντο τοὺς Ἰουδαίους, διὰ νὰ μὴ γίνον ἄποσυνάγωγον.»³⁷ Καὶ εἰς τὴν συνέχειαν «πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῶν Φαρισαίων δὲν ὠμολογοῦσαν.»³⁸ Καὶ παντοῦ ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἴδῃ τὴν ἀνθρώπινον ζωὴν νὰ γίνεται ἐμπόδιον εἰς τὴν πλήρη κατανόησιν τῶν δογμάτων. Διότι ὅπως ἀκριδῶς ἡ λίμη (ταίμπλα) κολλημένη εἰς τὴν ἄσπρη κόρην τῶν ματιῶν οὐκοῦτιζεν καὶ θολώνει αὐτὸ ποὺ φωτίζει, ἔτσι καὶ ὁ συλλογισμὸς ποὺ καταλαμβάνεται ἀπὸ κακίαν οὐκοῦτιζεν καὶ κάνει ἀνάπηρον τὴν διάνοισιν.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἐπειδὴ τὸ ξέρεν αὐτὸ, λέγει: «Νὰ θυμῶντε, ἀλλὰ νὰ μὴ ἁμαρτάνετε». Δὲν κατοργεῖ βέβαια τὴν ὀργήν, ἀλλὰ εἶναι χρήσιμος. Οὐτε ξεριζώνει τὸν θυμὸν, διότι εἶναι καὶ ὠφέλιμος, ὅταν ἀπευθύνεται ἐναντίον αὐτῶν ποὺ ἄδικον ὀργὴν καὶ τὸν παράλογον θυμὸν.

Ὅπως ἀκριδῶς ὁ Μωσῆς ἀσχολεῖται πρῶτον μὲ τὸν ἠθικὸν νόμον καὶ τὸν θέτει σάν ἀπαρχὴ τῆς νομοθεσίας του, λέγων, «δὲν θὰ φονεύσῃς»,³⁹ ἔτσι καὶ αὐτὸς. Αὐτὸς ὅμως περισσότερο δίδει οἱ ἰδιότητες τῆς εὐσεβείας ἥσαν ὀπισθεῖναι περισσότερο γνωστοί. Δηλαδή ἐκεῖνος μὲν ἀπακτάπει τὸν φόνον, ἐνῶ αὐτὸς ξεριζώνει ἀκαθάρτην καὶ τὴν μητέρα τοῦ φόνου, δηλαδή τὴν ὀργήν, ποὺ εἶναι ἡ ρίζα καὶ ἡ πηγὴ τοῦ κακοῦ. Ἐξ αἰτίας τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἐξουθετε-

32. Ἰβρ. 6, 11.

33. Ἰβρ. 58, 3.

34. Ἰβρ. 10, 13.

35. Ἰβρ. 3, 20.

36. Ἰβρ. 6, 44.

37. Ἰβρ. 9, 22.

38. Ἰβρ. 13, 42.

39. Ἰβρ. 20, 15.

ρως τὴν ὀργήν, λέγων: «Καθένας ποὺ ὀργίζεται ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του χωρὶς λόγον πρέπει νὰ παραδοθῇ εἰς τὴν πυρίνην γένναν.»⁴⁰ Εἶδες παντοῦ ὑπάρχουν μέτρα. «Νὰ ὀργίσθε καὶ νὰ μὴ ἁμαρτάνετε». «Ὅποιος ὀργίζεται χωρὶς λόγον». Διότι εἶναι δυνατόν νὰ ὀργίζεται δικαίως.⁴¹ Ἐπειδὴ καὶ ὁ Παῦλος ὀργίσθη ἐναντίον τοῦ Ἑλύμα⁴² καὶ ὁ Πέτρος ἐναντίον τῆς Σαπφείρας.⁴³ Ὅμως δὲν δύνασαι νὰ ὀνομάσῃς τοῦτο ἀπλῶς ὀργήν, ἀλλὰ θὰ τὸ ὀνομάσῃς κατοργισμὸν, φροντίδα καὶ οικονομίαν. Ὀργίζεται καὶ ὁ πατέρας ἐναντίον τοῦ παιδιοῦ του, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπην.⁴⁴ Α

Ἐκεῖνος ποὺ ὀργίζεται χωρὶς λόγον, εἶναι αὐτὸς ποὺ ἐκδικεῖται. Ἐνῶ αὐτὸς ποὺ ἐνοκαλεῖ εἰς τὴν τάξιν τοὺς ἄλλους εἶναι ὁ πῶς ἡμέρας ἀπὸ ἄλλου. Διότι καὶ ὁ Θεός, ὁσάκις λέγεται ὅτι ὀργίζεται, δὲν ὀργίζεται διὰ νὰ αὐταμυκθῇ, ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς διορθώσῃ.

Ἄς μνησθῶμε λοιπὸν καὶ ἡμεῖς αὐτὸν. Διότι αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἡ ἀντιμετώπισις εἶναι θεία, ἐνῶ ἡ ἄλλη εἶναι ἀνθρώπινη. Ὁ Θεὸς ὅμως δὲν ἔκανε αὐτὴν μόνον τὴν ἀντιδικατολήν, δηλ. εἰς ποῖαν περίπτωσιν ὀργίζεται δικαίως, ἀλλὰ ἐτόνισεν ὅτι ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ εἰς κομμίαν περιπτώσιν δὲν εἶναι πάθος. Ἄς μὴ ὀργίζομεθα λοιπὸν καὶ ἡμεῖς χωρὶς λόγον. Διότι εἰ αὐτὸν τὸν λόγον ἐρυτύθη μέσα μας ἡ ὀργή, εἴτι διὰ νὰ ἁμαρτάνωμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐμπυδίζωμε ἄλλους νὰ ἁμαρτάνουν. Ὅχι διὰ νὰ μᾶς γίνῃ πάθος καὶ ἄρρωστια, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ φάρμακον τῶν παθῶν μας.

Β Ἐκείνου λοιπὸν τὸ μέγεθος τῆς κακίας, ὅταν τὸ φάρμακον γίνετα: δηλητήριον, ὅταν προκαλοῦμεν τραύματα μὲ τὸ ἴδιον μέσον, μὲ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ τὰ ἀποκαθίστῶμεν. Σάν κάποιον ποὺ παίρνει μαχαίρην διὰ νὰ ἀποκόψῃ τὰ σπῆλαι μέλη τῶν ἄλλων καὶ τυχαίως κομμιάζει τὸν ἑαυτὸν του, καὶ προκαλεῖ πληγὰς εἰς ἄλλο τὸ σῶμα. Ἡ ἕνας κυβερνήτης ποὺ θυθεῖ τὸ πλοῖον του μὲ τὸ πηδάλιον, μὲ τὸ ὁποῖον προφανῶς ἔπρεπε νὰ ἀνακόψῃ τὴν φάρσιν τῶν ἀνέμων. Κάτι τέτοιο εἶναι καὶ ἡ ὀργή. εἶναι ὄργανον χρήσιμον, διὰ νὰ μᾶς ξενοστᾷξῃ, διὰ νὰ νευρώσῃ τὴν ψυχὴν, διὰ νὰ κόψῃ περισσότερο ἐντονὸν τὴν ἀνασφάλαν κατὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἀδικημένων, διὰ νὰ δημιουργῇ ἀνθρώπους τιμωροὺς

40. Ματθ. 5, 23.

41. Ἰουδαίος μάρτυς καὶ μαρτυροῦντις, ποὺ προκαλοῦσε νὰ ἀντιδικηθῇ μὲ ἁμαρτίαν εἰς τὸ κρημνιστὸν τοῦ Ἁγ. Παύλου, ἐπέστησεν τὸν ἀδικητὸν ἄρχοντα Παύλου, ἐπὶ τῆς ἡμέρας τῆς ἑξῆς (Ἠραβ. 13, 6-12).

42. Ἠραβ. 5.

τῶν κοκοβοῦλων. **Γ** Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς λέγει. «Νὰ ὀργίσεισθε, ἀλλὰ νὰ μὴ ἀμαρτάνετε». Ἄν αὐτὸ δὲν ἦτο δυνατόν, δὲν θὰ τὸ διέτασσε. Διότι κανεὶς δὲν διατάζει τὰ ἀδύνατα.

Ἄφου λοιπὸν εἰσήγαγε ἀπαστολικὸν νόμον, καὶ εὐαγγελικὴν πνευματικὴν ζωὴν καὶ εἶπε τὰ ἴδια μὲν αὐτὰ ποῦ εἶπε ὁ Χριστὸς, προσέθεσε καὶ ἄλλην προτροπὴν, ὁμιλῶν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον: «Ὅσα κακὰ μελετᾶτε εἰς τοὺς κρυφὰς διαλογισμοὺς σας, τὸ θράδυ ὅταν εἶθε μόνον, ἐπιανεξετάσατέ τα καὶ μετανοήσατε». Τί σημαίνει αὐτό; Φαίνεται πράγματι ὅτι εἶναι σκοτεινόν. Τὸ θράδυ μετὰ τὸ φαγητόν, ὅταν τηγαίνεται βιά ὄπνον, **Π** ὅταν πρὸκῆται νὰ πιαγίσετε, καὶ ἠσυχάζετε, ἀφοῦ κανεὶς δὲν εἶναι παρὼν καὶ ἡ γαλήνη εἶναι θαθεῖα, ἀφοῦ κανεὶς δὲν σᾶς πορευοῦνται, εὐπναι τὸ δικαστήριον τῆς συνειδήσεως, ζήτησέ του εὐθύνας καὶ φέρε εἰς τὴν μέσην, κατὰ τὴν ἰσχυρὸν ἐκείνην ὥραν, ὅσα κακὰ ἐσκέψθης ὅλην τὴν ἡμέραν, ἂν δηλ. ἐδολοπλόκησας ἢ ὑπενέμισας τὸν δ. πλανὸν σου ἢ ἐδέχθης ἀνηθίκους ἐπιθυμίας καὶ ἀφοῦ στήσης τὴν συνείδησιν εἰς τοὺς ἀτόπους αὐτοὺς συλλογισμοὺς, διάλυσε αὐτοὺς καὶ ἀπαίτησε δικαιοσύνην καὶ θαλάσμιον πολὺ τὴν ἀμαρτωλῶν δίνοιον. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ «κατανύγηται» **Ε** ἀντὶ τοῦ «Νύξαστε», δηλ. κεντήσατε, ὅσα ἀκριβῶς μελετήσατε εἰς τὰς καρδίας σας κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας. Τοῦτο σημαίνει. «Ὅσους κακοὺς διαλογισμοὺς ἐκάματε, τὸ θράδυ εἰς τὰ κρεβάτια σας, τὴν ἰσχυρὴν ἐκείνην ὥραν, νὰ τοὺς καταδικάζετε καὶ νὰ τοὺς τιμωρῆτε. Τὴν ὥραν ποῦ οὔτε φίλος σᾶς ἐνοχοῦνται, οὔτε ὁ ὑπὲρ τῆς σᾶς ἐκνευρίζει, οὔτε σᾶς πιέζει τὸ πλῆθος τῶν ἀσυχολῶν, τότε λογοδοτήσατε διὰ ὅσα κατ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἐβιάσατε.

Διατί ὁμοῦ δὲν λέγει νὰ λογοδοτήσατε διὰ λόγια καὶ ἔργα, ἀλλὰ διὰ σκέψεις κακάς; Αὐτὸ εἶναι αὐτονόητον. **19** **Α** Διότι ἂν πρέπει νὰ καταδικάζωμεν τὰς πονηρὰς σκέψεις, ὥστε νὰ μὴ γίνουεν πράξεις, πολὺ περισσότερο πρέπει νὰ πιέζωμεν τὴν ψυχὴν εἰς τὰ ἔργα καὶ τὰ λόγια. Τοῦτο νὰ γίνεται καθὲς ἡμέραν καὶ νὰ μὴ ἀποκοιμηθῆς, ἄνθρωπε, πρὶν ἀναλογισθῆς τὰ ἀμαρτήματα ποῦ διέπραξες ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἐξέπαντος τὴν ἐπομένην θὰ διαρεθῆς νὰ κατοπιασθῆς μὲ τὰ ἴδια. Καὶ ὅτι κάνεις μὲ τὰ χρήματα καὶ δὲν ἀντέχεις νὰ περάσῃς δύο ἡμέραι χωρὶς νὰ ζητήσης λογαριασμὸν ἀπὸ τὸν δοῦλον, ὥστε νὰ μὴ προκληθῆ σύγκρισις ἐξ αἰτίας τῆς λησιμοσύνης, τοῦτο κάμε καθὲς ἡμέραν καὶ μὲ τὰς πράξεις σου. Τὸ θράδυ ζήτησε ἀπὸ τὴν ψυχὴν σου λογοδοσίαν. **Β** Καταδίκασε τὸν ἀμαρτωλῶν διαλογισμὸν, κρέμασέ τον ἐ-

πάνω εἰς ἓνα εὖλον καὶ θαλάσσιέ τον καὶ διατάξέ τον εἰς τὸ ἔξω νὰ μὴ ἀσυχολῆται μὲ αὐτάς.

Πρόσεξτε πόσο τέλει εἶναι ἡ θεραπευτικὴ ἄγωγὴ ποῦ ἀκολουθεῖ. Πᾶς χρησιμοποεῖ καὶ προληπτικὰ καὶ θεραπευτικὰ φάρμακα. Διότι εἶναι πράγματι φάρμακο προληπτικὸ ἢ διαταγὴ νὰ μὴ πίπτωμεν εἰς ἀμαρτήματα. Ὅπως π.χ. «Νὰ ὀργίσεισθε, ἀλλὰ νὰ μὴ ἀμαρτάνετε». Ἐνῶ εἶναι ἐπανορθωτικὸν φάρμακον τὸ «ὅσα κακὰ μελετᾶτε εἰς τὰς καρδίας σας, τὸ θράδυ ἐπιανεξετάσατε αὐτὰ καὶ μετανοήσατε». Μετὰ δηλαθὴ ἀπὸ τὴν διάπραξιν τῆς ἀμαρτίας, προσβίβει πάλιν φάρμακα καὶ ἡ θεραπευτικὴ ἄγωγὴ ἀκολουθεῖται ἀπὸ τὸν **Γ**-διον τὸν δρόστην τοῦ ἀμαρτήματος.

Ἄς ἀκολουθῶμεν λοιπὸν οὕτην τὴν θεραπευτικὴν ἄγωγὴν ποῦ δὲν εἶναι καμὴν δυσκολίαν. **Γ** Ἄν πάλιν ἡ ψυχὴ δὲν ἀντέχει νὰ θυμῶται τὰ ἀμαρτήματα, διότι ἐντρέπεται καὶ κοκκινίζει, λέγε εἰς αὐτήν. Δὲν σ' ὠφέλει εἰς τίποτε ἡ ληθαριὰ, ἀντιθέτως σὲ θλάπτει πολὺ. Διότι ἂν τώρα μόνῃ σου δὲν τὰ ξαναθυμῆθης τότε τὰ ἀμαρτήματά σου θὰ στηθοῦν ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια δλου τοῦ κόσμου. Ἄν ὁμοῦ τῶρα ἀναλογισθῆς αὐτὰ, συντόμως θὰ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ ἐκείνα καὶ εὐκόλα δὲν θὰ περιπέσης εἰς ἄλλα. Διότι ἡ ψυχὴ διατάζει νὰ διαπράξῃ τὴν ἀμαρτίαν ὅταν φοδῆθῃ τὴν μελλοντικὴν καταδίκην, μήπως θῆλ. σιχηματωθῆ ἀπὸ τὴν ἴδιαν ἀπόφασιν καὶ τενωθῆ καὶ μαστιγωθῆ. Ἡ ὠφέλει δὲ ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν εἶναι τόσον μεγάλῃ ὥστε ἂν κάνωμεν αὐτὸ συνεχῶς ἐπὶ ἓνα μῆνα, θὰ γυνηθῶμεν πλέον τοὺς ἑαυτοῦς μας εἰς τὴν ἀρετὴν. **Π**

Ἄς μὴ περιφρονῶμεν λοιπὸν τόσον μεγάλον καλόν. Διότι βραχίον ἐβω στήθη αὐτὸ τὸ δικαστήριον, δὲν θὰ λογοδοτήσῃ πικρῶς ἐκεῖ. Ἐπίοτι ἔσθ ἐκρίνωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, δὲν θὰ ἐκρινώμεθα. Ἄλλὰ ὅταν κρινώμεθα ὑπὸ τοῦ Κυρίου, παρδαυγώμεθα διὰ νὰ μὴ κατακριθώμεν μαζί μὲ τὸν κόσμον». Ἄς κάνωμεν λοιπὸν αὐτὸ διὰ νὰ μὴ κατακριθώμεν. «Προσφέρετε ὡς θυσίαν δικαιοσύνην καὶ ἀγαθότητα καὶ στήριξατε τὰς ἐλπίδας σας εἰς τὸν Κύριον». Πρόσεξτε πόσον τέλει συνεχίζεται ἡ συμβουλή; Πρόσεξτε πόσον ἀλλοκληρωμένη εἶναι ἡ προτροπὴ; Πράγματι μὲς ὁδηγεῖ εἰς τὸν ἀγῶνα β.δ. τὴν κατάκτησιν τῆς ἀρετῆς μὲ τὴν ἐξῆς διαδ. κασίαν. Μετονοοῦμεν καὶ συντριβόμεθα διὰ τὰ ἀμαρτήματά μας καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ εἶναι φυσικόν νὰ ἐμμεθα διατακτικοὶ εἰς τὸ νὰ ἐπιχειρῶμεν πάλιν τὰ ἴδια. Κατόπιν στήνωμεν

τὸ ἀδέκατον δικαστήριον καὶ ζητοῦμεν εὐθύναις διὰ τὴν ἁμαρτωλὴ ζωὴν μας.

Ε Δὲν ἀρκεῖ δέβα α ἢ ἀπομάκρυναι ἀπὸ τὴν κακία, πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν ἐκτίλειαν τοῦ ἀγαθοῦ. Διὰ τοῦτο προχωρῶν συμβουλεύει μὲ τὰ ἑξῆς: «Νὰ ἐπιμακρυνθῆς ἀπὸ πᾶν εἶδος κακοῦ καὶ νὰ κίνησ τὸ καλόν»⁴¹. Διότι γνωρίζει ὅτι καὶ ἡ ἀκνηρία εἰς τὴν ἐκτίλειαν τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς τιμωρεῖται καὶ δὲν τιμωρεῖται μόνον τὸ πονηρὸν ἔργον. Διότι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἐχόρασαν πειρασμένον καὶ δὲν ἐπόρασαν διψασμένον καὶ δὲν ἐτυσαν γυμνόν, οὔτε ἐκλείψαν, οὔτε ἦσαν πλεονέκται, οὔτε ἀκαιοπορήσαν ἕνα πράγματα. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἀκριβῶς δὲν ἔκαναν ἐλεημοσύνην⁴² παρεδόθησαν εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν ποὺ δὲν ἔχει τέλος. ²⁰ Ἀ ὁπότε μαθαίνουμεν ὅτι ἀρχὴ τῆς σωτηρίας μας δὲν εἶναι νὰ ἀπέχουμεν ἀπὸ τὸ κακόν, ἐὰν δὲν προστεθῆ καὶ ἡ ἐπόκτησις τῶν ἀγαθῶν καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς.

Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ Προφήτης ἀφοῦ μᾶς ἔφερε μακρὰν ἀπὸ τὴν κακίαν διὰ τῆς μετανοίας καὶ συντριβῆς καὶ μᾶς κατέστησε καταλλήλοτέρους εἰς τὴν ἀσκησιν τῆς ἀρετῆς καὶ ἐμαλάκωσε τὴν σκληρὰν μᾶς σκέψιν καὶ τὴν ἄνευ μὲ τὴν συντριβὴν καὶ τὴν μετάνοιαν ἀπαλῆν, ὁμιλεῖ διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ λέγει: «Ἰσοσφάρατε ὡς θυσίαν δικαιοσύνην καὶ ἀγαθήτητα καὶ στηρίξατε τὰς ἐλπίδας σας εἰς τὸν Κύριον» Τί σημαίνει, «προσφάρατε ὡς θυσίαν δικαιοσύνην»; **Β** Ἀσκήσατε τὴν δικαιοσύνην, προσφάρατε τὴν δικαιοσύνην. Τοῦτο εἶναι τὸ πῶς μεγάλο δῶρον ποὺ δίδεται εἰς τὸν Θεόν, αὐτὸ εἶναι εὐπρόσδεκτος θυσία, αὐτὴ εἶναι πολὺ ἕρπητὴ προσφορά. Δὲν ἀρᾶσει εἰς τὸν Θεόν νὰ θυσιάζουμεν πράγματα καὶ μοσχάρια ἀλλὰ νὰ κάνουμεν δικαιοῦ ἔργα. Βλέπετε τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας ποὺ προδιογράφεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ ἀναστῆ ἀντὶ διὰ τὰ αἰσθητὰ τὰ νοητὰ. Ἐδῶ δέβα α ὁνομάζει δικαιοσύνην, ὅπως εἶπα προηγουμένως, ὅχι τὴν ἐπιμέρους ἀρετὴν, ἀλλὰ τὴν γενικὴν ὅπως ἀπαιτούμεν δικαιοσύνην ἀνθρώπων αὐτὸν ποὺ ἔχει μέσα του ὀλόκληρον τὴν ἀρετὴν. Αὐτὴ ἡ θυσία δὲν χρεάζεται χρήματα οὔτε μαχαίρη, οὔτε θυσιαστήριον, οὔτε φωτῆν. **Γ** Ὅστε διαλύεται διὰ νὰ γίνῃ καπνὸς καὶ στάχτη καὶ κίονα, ἀλλὰ τῆς εἶναι ἀρετὴ ἢ διόδοσις αὐτοῦ ποὺ τὴν προσφέρει. Ἡ ἀνέχεια δὲν ἀποτελεῖ δι' αὐτὴν ἐμπόδιον, οὔτε ἡ φτώχεια, οὔτε ὁ πόθος,

41. 122η 33, 15.
42. Ματθ. 25, 22.

οὔτε τίποτε ἄλλο παρόμοιον. Ἀλλὰ ἡμπορεῖς νὰ κίνησ αὐτὴν τὴν θυσίαν, ὅπου καὶ ἂν εἶσαι, διότι οὐ ὁ ἴδιος γίνεσαι καὶ ἱερεὺς καὶ θυσιαστήριον καὶ μαχαίρη καὶ σφάγιον. Διότι τέτοια εἶναι ἡ φύσις τῶν νοερῶν καὶ πνευματικῶν πραγμάτων. Εἶναι πολὺ εὐκόλα, διότι δὲν χρειάζονται καμμίαν ἐξωτερικὴν ἐπίπνοιον ἐργασίαν. «Καὶ στηρίξατε τὰς ἐλπίδας σας εἰς τὸν Κύριον». Ἄλλος λέγει. «Καὶ νὰ ἔχετε ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Κύριον». Πράγματι ὅποιος τὸν ἐξυμνεῖ μετὰ τὴν δικαίαν ζωὴν του, **Δ** ἀπακτὰ μεγάλον σύμμαχον, ἀνίκητον βοηθόν καὶ ἀρκεῖ ἐξ αἰτίας αὐτῆς μεγάλης ἐπίρροφν. Πρόσεξτε ὅτι ὁ καρπὸς τῆς θυσίας θριακεῖται δίπλα εἰς τὴν θύραν. Πρόσεξτε ὅτι ὁ δὸς μαζί δαστάζει ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν; Ὅποιος λοιπὸν ἔχει σύμμαχον τὸν Θεόν, ποῖον θὰ φοβήσῃ; Κανένα.

Ταῦτο δέ, δηλ. τὸ νὰ ἀντιοῦμε θάρρος, ἀπὸ αὐτὸν καὶ νὰ ἔχουμεν ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτόν, δὲν εἶναι μικρὴ ἀρετὴ. Μαὶ μὲ τὴν δικαιοσύνην ἀπαιτεῖ ἀπὸ ἡμᾶς νὰ ἔχουμεν καὶ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν, δηλ. νὰ ἔχουμεν ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτόν, νὰ στηρίξουμεν τὰς ἐλπίδας μας εἰς αὐτόν, νὰ μὴ στηρίξώμεθα εἰς κανένα ἀπὸ τὰ θιωτὰ πράγματα, ἀλλὰ νὰ ἀπομακρύνουμεν τὸν ἑαυτόν μας ἀπὸ ὅλα καὶ νὰ προσηλυνώμεν ἐκεῖ τὴν διάνοιάν μας. **Ε**

Διότι αἱ ὑποθέσεις τῆς τωρινῆς μας ζωῆς ὁμοιάζουν μεθ' ἑνερῶν καὶ σκιάς καὶ εἶναι ἀκίνητοι περισσότερον ὀκώμη καὶ ἀπὸ αὐτὰ. Εἶναι συγχρόνως φαινόμενα καὶ φερωτὰ καὶ ὁταν ὑπάρχουν εἰς τὴν πραγματικώτητα θρουβοποιοῦν αὐτοῦς ποὺ τὰ ἔχουν. Ἐνῶ ἡ ἐλπίσις εἰς τὸν Θεόν εἶναι ἀθάνατος, ἀμετάκλητος, ἀκίνητος, ἀμετάβλητος. Μᾶς χωρίζει ἀσφάλειαν καὶ κάνει ἀκαταμάχητον ἐκεῖνον ποὺ τὴν χρησιμποιεῖ μετ' ἀκριβείαν καὶ μετ' ἀτάλητον διάθεσιν. Πολλοὶ λέγουν: **21** Ἀ «Ποῖος θὰ μᾶς φανερώσῃ τὰ ὀλικά ἀγαθὰ; Εἰς ἡμᾶς ἐνετυπώθη δαδαὶ ἡ στοργὴ καὶ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου Κύριε».

Ἀφοῦ συνεπλήρωσε τὴν προτροπὴν του, τὴν σχετικὴν μὲ τὰ ἦθη καὶ ἀφοῦ μᾶς ἀδήγησε εἰς τὴν θεολογίαν καὶ ἀφοῦ ἐχρησιμοποίησε κάθε τρόπον μὲ τὸν ὅποιον εἶναι δυνατόν νὰ ἀνοίξῃ τὴν διάνοιαν τῶν ἀνθρώπων ποὺ ζοῦν εἰς τὴν πλάνην καὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτοῦς ποὺ εὐρίσκονται πλησίον του καὶ ἀφοῦ ἐφανέρωσε τὴν κηδεμονίαν του ἀπὸ τὴν πρόνοιον ποὺ εἶδεῖς εἰς αὐτούς, θέτει μίαν ἀντίρρησην ποὺ προσέρχεται ἀπὸ τοῦς ἀσθενετέρους καὶ τοῦς παχυδέρμους καὶ λέγει. «Ποῖος θὰ μᾶς φανερώσῃ τὰ ἀγαθὰ;». Δὲν λέγουν αὐτὰ οἱ ὀλίγοι, οἱ γνήσιοι καὶ δοκιμασμένοι καὶ ἀ-

τοί που γνωρίζουν να ζούν πνευματική ζωήν, ἀλλά τὸ παραδομένον εἰς τὴν ἀμαρτίαν πλήθος, τὸ ἀδιάκριτον τὸ καθυστερημένον. Τί σημαίνει, «Ποιὸς θὰ μοῦ φανέρωσιν τὰ ἀγαθὰ;» Β λέγουν μερικοὶ, ἄλλοι δὲ διὰ τὰ διαβάλλον τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, κι ἄλλοι διότι λαχταροῦν τὴν ἡβουήν, τὴν ἄνεσιν καὶ τὸν πλοῦτον, τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμιν, Ὅσοι λαχταροῦν αὐτὰ, λέγουν τέτοια λόγια. Ποῦ εἶναι τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ; Ἐγὼ ζῶ μέσα εἰς τὴν φτώχειαν, τὴν ἀρώστηαν, τὴν ταλαιπωρίαν καὶ εἰς τὴν μεγαλύτεραν συμφορὰν καὶ εἰς τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὰς σκοφαντίας. Ἐγὼ ὁ ἄλλος εὐημερεῖ καὶ καλοπερνᾷ καὶ κυβερνᾷ καὶ πλουτίζει. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἐπιζητοῦν μόνον αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ, παραμελοῦντες τὰ πραγματικὰ ἀγαθὰ, ἐννοῶ δηλ. τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν χριστιανικὴν ζωὴν. Ἄλλοι δέ, πρῶτος τὸ ὅποιον μόλις εἶπα, με αὐτὴν τὴν ἀμαρτίαν διαβάλλον τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ λέγουν. Γ Ποῦ εἶναι ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ὑπάρχει τόση σύγχυσις εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ἀφοῦ οἱ περισσότεροὶ ζοῦν εἰς φτώχειαν καὶ στέρησιν καὶ εἰς μεγάλην ἀδελότητα; Ποῖα ἡ ἀπόδειξις τῆς φροντίδος του;

Διότι αὐτοὶ ποῦ λέγουν αὐτὰ κάνουν ὅ,τι κάνει ἕνας ποῦ ζητᾷ τὸ ἀνέφελον καταμασήμερον νὰ ἴδῃ τὸν ἥλιον καὶ ἀμφιδάλλει διὰ τὴν σπαρὴν τοῦ φωτός. Τοῦτο ἀκριδῶς ἀπέδειξε ὁ Πραφήτης, προσέθηκε τὴν λύσιν καὶ εἶπε: «Ἐνετυπώθη ἐπάνω μας τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε». Δὲν εἶπε, ἐφάνη δὲν εἶπεν, ελαμφεν, ἀλλά, «ἐνετυπώθη», δηλώων ὅτι ὅπως ἀκριδῶς τὸ χαρογμένον εἰς τὸ μέτωπον, εἶναι εἰς ὄλους ὀλοφάνερον Δ καὶ κανεὶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ τὸ ἀντίληθῃ, οὔτε ἡμπορεῖ νὰ ἀνοήσῃ πρόσωπον ὀλοφώτερον ποῦ ἀκτινοβολεῖ. Ἐτοὶ δὲν δύναται ν' ἀνοήσῃ καὶ τὴν ἰδικὴν σου πρόνοιαν. Διότι ὅπως ἀκριδῶς φῶς ἠμειωμένον, δηλ. τυπωμένον καὶ χαρογμένον εἰς τὸ πρόσωπον, εἶναι ὀλοφάνερον εἰς ὄλους, τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μετὰ τὴν φιλοθεωπίαν σου. Διότι ἐδῶ ὀνομάζει φῶς τὴν ἀντίληψιν, τὴν φροντίδα, τὴν συμπάθειαν, τὴν πρόνοιαν. Ἐπειτα ἀφοῦ διετύπωσε αὐτὸ, προσέθηκε καὶ τὴν ἀπόδειξιν. Ποιὰ εἶναι αὕτη; «Ἐδωσες χαρὰν εἰς τὴν καρδίαν μου». Κατηγοροῦν τὸ δυνάτω πλήθος ἀποδεικνύει τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ με δάσπν Β τὴν κρίσιν τῶν ματαλωμένων καὶ ἠγιασθεμένων ἀνθρώπων καὶ λέγει: «Ἐδωσες χαρὰ εἰς τὴν καρδίαν μου», δηλ. με ἡμῶς νὰ ζῶ πνευματικὴν ζωὴν, νὰ περιφρονῶ τὰ ἐφήμερα πράγματα, νὰ γνωρίζω τὰ ἀληθινὰ καὶ μόνιμα. Μοῦ ἔδωσες φερεῖα μετὰ τὴν χρυσὴν ἐλπίδα καὶ με ἀδύγηρος πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν. Πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπολαύσιν τῶν

ἀγαθῶν, με ἔδωκέμισες μετὰ τὴν ἀναμονὴν τους. Κατὰ τὸ εἶπε αὐτὸ.

Διότι ὅταν πρόκητα: νὰ κληρονομήσῃ κανεὶς χρήματα ἢ νὰ ἀποκτήσῃ μεγάλο ἀξίωμα, Α δὲν χαιρεται μόνον κατὰ τὴν περιόδον τῆς ἀπολαύσεως, ἀλλὰ καὶ πρὶν τὰ δοκιμάσῃ, περὶ τὸν καιρὸν τοῦ τρεφόμενος μετὰ τὴν ἐλπίδα. Ἀναλογισοῦ πόσο φυσικὸν εἶναι νὰ προγεύεται τὴν χαρὰν ἐκείνης ποῦ προσδοκᾷ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανοῦν, ποῦ εἶναι ζωητανὴ καὶ ἀθάνατος καὶ περιμένει τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, ποῦ οφθαλμὸς δὲν εἶδε, οὔτε αὐτὶ ἄκουσε, οὔτε ἀνθρώπινος νοὺς συνέλαβε. Διὰ τοῦτο λέγει: «Ἐδωσες χαρὰ εἰς τὴν καρδίαν μου». Τοῦτο ἀκριδῶς ἀποδεικνύει τὴν μεγάλην τὴν πρόνοιαν, τὸ ὅτι ἐτακτοποίησε καὶ προεταίμασε ἐκεῖνα.

Ἐὰν δὲ δὲν προσέχουν αὐτὰ οἱ παχυδέρμοι καὶ σαρκικοὶ καὶ οἱ προσκολλημένοι εἰς τὰ γήινα, ὁ φόρυθος καὶ ἡ ταραχὴ τους δὲν προέρχονται ἀπὸ αὐτῶν ποῦ ὑπόσχεται, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ὀγνωμοσύνην τους. Β Καὶ δὲν εἶπε ἀπλῶς «ἔδωσες χαρὰν» ἀλλὰ «εἰς τὴν καρδίαν μου» διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ χαρὰ δὲν ὑπάρχει εἰς τὰ κοσμικὰ καὶ ζωώδη, οὔτε εἰς τὸ χρυσοῦ καὶ τὸ ἀσήμι, οὔτε εἰς τὴν ἐνδύμασίον. Οὔτε εἰς τὸ πλοῦσιον τροπέζι, οὔτε εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς δυναστείας, οὔτε εἰς τὸ καλοφτιαγμένον σπιτί. Διότι εἰς τὴν περιπτώσιν αὐτὴν δὲν χαιρεται ἡ καρδιά, ἀλλὰ γελοῦν μόνον τὰ μάτια. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοῦς ποῦ ἔχουν ὄλα αὐτὰ θεωροῦν τὸν Θεὸν ἐβλιωτον καὶ ἔχουν κοκμὴν ἐβλιωσις εἰς τὴν ψυχὴν τους, σβείρονται συνεχῶς ἀπὸ τὰς πολλὰς μερίμας καὶ καταπιέζονται διαρκῶς ἀπὸ φόβου. Γ Κατὰ τὴν γλώσσην μου ἔμιας ἡ χαρὰ δὲν ἐβλοκεται εἰς αὐτὰ. Ἄλλὰ εἰς τὴν ἄυλον καρδίαν, εἰς τὴν ἀσάματον σκέψιν, ποῦ ἔλλεπει τὰ πνευματικὰ.

Ἐπομένως ἔαν τὰ κορικὰ σὲ εὐφραίνουσιν καὶ ἔαν μαθαίνης ἀπὸ αὐτὰ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, μάθε αὐτὴν τὴν πρόνοιαν πολὺ καλύτερα ἀπὸ τὰ μελλοντικὰ ποῦ εἶναι καλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα καὶ μονιμώτερα καὶ ἀσφαφέρα. Διότι ἔαν ὁ πλοῦτος σου καὶ ἡ εὐημερία σου σὲ πείθουν ὅτι ὑπάρχει ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, πολὺ περισσότερον σοὶ ἐμπεδώνει αὐτὴν τὴν πίστιν ὁ πνευματικὸς πλοῦτος. Ἐὰν ὁμοις εἴπης. Καὶ διὰ ποῖον λόγον αὐτὰ ἐνοπότερινα εἰς τὴν ἐλπίδα καὶ παρημένον ἀφανέρωτα; Ἐκεῖνο μπορῶ νὰ εἶπω ὅτι δηλαδὴ ἡμεῖς οἱ πιστοὶ θεωροῦμε τὰ ἐλπιδόμενα παλὺ πὸ φανερά ἀπὸ αὐτὰ ποῦ φαίνονται. Δ Διότι ἔτσι μὰς πληροφοροεῖ ἡ πίστις. Ἄν πάλιν λέγης. Διὰ ποῖον λόγον δὲν ἀπολαμδά-

νομεν ἔδω τὰς ἡμετέρας· Τοῦτο μπορῶ νά εἰπῶ, ὅτι θηλ. αὐτὴ ἡ περίοδος εἶναι διὰ στίβους καὶ ἀγῶνας, ἐνῶ ἐκεῖνη εἶναι διὰ στεφάνους καὶ θραβεῖα. Καὶ τοῦτο ἐξ ἄλλου εἶναι ἔργο τῆς φροντίδος τοῦ Θεοῦ θηλοῦ διὰ τὴν περιώρισε τοὺς μόχθους καὶ τοὺς ἰσθμῶτας εἰς τὴν σύντακτον αὐτὴν καὶ πρόσκαιρον ζωὴν, ἐνῶ πρόκειται εἰς τὴν ἀθάνατον καὶ αἰώνιον ζωὴν τὰ θραβεῖα καὶ τοὺς στεφάνους. Ἄλλωστε εἴταν οἱ πολλοὶ εἴχον κάποιον ἀδυναμίαν, ἔδωσε εἰς αὐτοὺς καὶ τὰ οὐκ ἐπιτρεπτά αὐτὰ ἀγαθά. Τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν λχ. τὸν καθύπευθε μὲ τέτοιου εἴδους ζωὴν. Ἐ. Πράγματι καὶ ὁ πλοῦτος τοὺς ἔρρεε καὶ ὡς τὰ θεοειδῆ γράμματα ἔδωκε εἰς τὴν ζωὴν τοὺς καὶ κάθῃ ἀρρώστια παρεμερίζετο. Ὅταν ἐμμεν πιστοὶ εἰς τὸν Θεόν, οἱ ἔχθροι τοὺς ἐνικῶνται, οἱ ἰδιοὶ εἴχον σταθερὰν εἰρήνην, τρώπαια καὶ εἰκας, καλὰ καὶ πολλὰ παῖδιά καὶ ἄλλα παροῖσια.

Ἄφ' ὅτου ἄνω ἦλθε κοντά μας ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός καὶ μᾶς ἐκάλεσε εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ μᾶς ἔπεισε νά περιφρονῶμε τὰ παρόντα καὶ ἐναποθέσθαι μέσα μας τὸν ἔρωτα δι' ἐκεῖνα καὶ μᾶς ἀπέκοψε ἀπὸ τὰ διωτικά, ἦτον πολὺ φυσικὸ νά περιπατοῦν αὐτὰ καὶ 23 Α. ἠλικίηρος ὁ πλοῦτος νά συγκεντρωθῆ εἰς ἐκεῖνα, ἐπειδὴ προφανῶς γινόμεθα τέλειοι. Ἐπειδὴ καὶ εἰς τὴν περιήγησιν τῶν παιδιῶν τὸ ἴδιον συμβαίνει θηλ. οἱ πατέρες, εἰς αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀκόμη μικρά, τέτοια πράγματα δίνουν, θηλ. ὑποθήματα καὶ ρούχα, χρυσαφικά καὶ στολίδια. Ὅταν ἄνω μεγαλώσωσιν τοὺς τὰ παίρνουν αὐτὰ καὶ τοὺς ἐξασφαλίζουν ἄλλα μεγαλύτερα, θηλ. τὴν ρητορικὴν τοὺς ἀκατάριστα, τὴν κοινωνικὴν τοὺς ἀνοδο, τὴν ἀνετοὺ συναστροφίην τοὺς εἰς τὴν βασιλικὴν αὐλήν, τὴν ἀπόκτησιν ἀξιωματίων καὶ πολιτικῆς δυνάμεως, καθὼς τὰ ἀπομακρύνουν ἀπὸ κάθε παιδικῆν φιλοδοξίαν. Ἔτσι ἔκαμε καὶ ὁ Θεός. Β. Μᾶς ἀπεμάκρυνε ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ μικρὰ καὶ παιδικὰ καὶ μᾶς ὑπεσέχθη τὰ οὐράνια.

Μὴ ἐπιρροάζουσαι λοιπὸν ἀπὸ αὐτὰ τὰ ρευστὰ καὶ παροδικὰ, οὕτε νά εἶσαι μικροψύχος. Ἐξ ἄλλου δὲν σὲ ἀφῆσε ἀμέτοχον σ' αὐτὰ. Διότι, ἐπειδὴ αὐτὸ ποὺ φοροῦν σάρκα καὶ στροβιλίζονται μέσα εἰς τὰ σώμα, δὲν πρέπει νά ἐνδύσκωνται ἐξω ἀπὸ αὐτὰ. δι' αὐτὸ ὁ Θεός πλουσιοπάροχα μᾶς τὰ παρέχει. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ Προφήτης ἀφοῦ ἀνεκίνησε ἐκεῖνο τὸ ὑψηλὸ καὶ βουυστόχαστον εἶδος τῆς προνοίας καὶ ἀφοῦ εἶπε «Ἐδωκεν χάριν εἰς τὴν καρδίαν μου» προσθέτει καὶ τοῦτο: «Ἐκένοι ἐπέμισον σιτάρι καὶ κρασί καὶ λάδι». C. Λέγων αὐτὰ, ἀποκαλύπτει ἕνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ ποὺ γίνεται φανερὰ ἀκόμη καὶ εἰς

ἔσα φαίνονται. Διότι εἴταν λέγη σιτάρι, κρασί καὶ λάδι καὶ τὴν ὑπερπαραγωγή αὐτῶν ἐννοεῖ καὶ τὰς βροχὰς καὶ τὰς καταλήλους κακῶς συνθήκας καὶ τὴν μήτραν τῆς γῆς καὶ τὸ κοιλασπόμενον αὐτῆς καὶ τὸ φυτῶμα καὶ τὸ ρεῦμα τοῦ ἀνέμου καὶ τὴν λιανίδα καὶ τοὺς σεληνιακοὺς μῆνας καὶ τὸ χορὸ τῶν ἄστρων, τὸ καλοκαίρι καὶ τὸν χειμῶνα, τὸ φθινόπωρον καὶ τὴν ἀνοιξίαν, τὴν γεωργικὴν τέχνην καὶ τὴν καταλληλότητα τῶν ὀργάνων καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων τεχνῶν. Ἄν ἔλοι αὐτοὶ οἱ παρόντες δὲν συντρέξουν, δὲν εἶναι δυνατὸν D νά ὀρμηθῶσιν οἱ καρποὶ οὕτε νά ἀκμάσωσιν. Ὅταν λοιπὸν λέγη σιτάρι καὶ κρασί καὶ λάδι, βιδεῖ ἀφορμὴν εἰς τὸν σοφὸν νά κατανοήσῃ ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ δλου, ἀπλόων ἐμπρός μας τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ ποὺ φανερώνεται εἰς τὰ εἰρηθὰ πράγματα.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος δημηγορῶν, ἐν δὲν ἀπατόμα, καὶ συζητῶν διὰ τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ, ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἴδια ἔπαυσε ἀφορμὴν καὶ εἶπε: «Δίνων, βροχὴν καὶ ἐποχὰς καρποφόρους, γεμίζων τὴν καρδίαν μας με τροφὴν καὶ με χάριν». Ὁ Προφήτης ἄνω ἐπεῖθ εἶναι ἀπλῶς, παραλείπει νά ἀναρῆσθαι ἄνω τὰ ἄλλα, θηλοῦ τὰ ὀπωκά, τοὺς ἠηροὺς κροπούς, τὰ ἴδη τῶν φυτῶν, τὰ εἶδη τῶν σπόρων, τὰ εἶδη τῶν χρυσαφίων, τῶν λευσοῶν. Ἐ τῶν λουλουδιῶν, τῶν κήπων καὶ ἔσα ἄλλα ὑπάρχουν, ἔσα αὐτὰ λοιπὸν τὰ παραλείπει καὶ ἀναφέρει τὰ πλεον ἀποτελεσματικά, αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν ζωὴν μας, διὰ νά φανερώσῃ ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἐκεῖνα.

Αὐτὰ θεδαῖως δὲν μᾶς τὰ δίδει ἀπλῶς, ἀλλὰ μᾶς τὰ δίδει πλοῦσια καὶ κάθε χρόνον. Ἄν πάλι καμιά φορὰ τὰ περιορίζει καὶ εἰς τὴν περιήγησιν αὐτὴν δείχνει τὴν πρόνοιαν τοῦ. Διότι ἔτσι ἀφυπνίζει τὴν ἀδυσφορίαν τῶν πολλῶν καὶ τοὺς παρακινεῖ νά ζητήσωσιν ἀπὸ τοῦ ἰδίου αὐτὰ τὰ ἀγαθά. Ἐάν ἄνω μερικὸι λέγουσιν ὅτι δὲν εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ νά ρίχνῃ βροχὴν, 24 Α. ἀλλὰ εἶναι ἔργον τῶν εἰδῶλων, ἔς τοὺς ἐρωτήσωμε, πῶς ἀποδεικνύεται αὐτό; Ἀπαντοῦν μὲ τὴν γνώμην τῶν ποιητῶν, ποὺ λέγουσιν ὅτι ὁ Δίας εἶναι αὐτὸς ποὺ ὀρέχει. Ὅμως αὐτοὶ οἱ ἴδιοι λέγουσιν ὅτι εἶναι καὶ πόρος καὶ παροκτόνος καὶ πατροκτόνος καὶ ὅτι ἔχει διαπορεύσει καὶ ἄλλα ἀκόμη ἐγκλήματα μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὰ. Ἄλλὰ λέγει κάποιος, δὲν εἶναι ἀλήθεια. Ἐπομένως δὲν εἶναι ἀλήθεια καὶ τὸ ὅτι ὀρέχει. Διότι ἐάν δέχεσται αὐτό, εἶσαι ὑποχρεωμένος νά δεχθῆς καὶ ἐκεῖνα. Ἐάν ἄνω ἀπορήτης ἔ-

κείνα, θά ἀπορρίψῃς καὶ τοῦτο μαζί με ἐκείνα. Διότι ἡμεῖς, ὁσάκις παρέχομεν ἀποδείξεις περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, δεχόμεθα ὅλα ὅσα λέγονται δι' αὐτὸν ἀπὸ αὐτοῦ. Ἐπομένως εἶσαι ἀναγκασμένος νὰ τὸν δεχθῆς καὶ ὡς μοιχὸν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ποὺ λέγονται δι' αὐτὸν ἀπὸ αὐτοῦ καὶ ἀπὸ αὐτὸ νὰ μάθῃς. **Β** ὅτι τέτοια ἐγκλήματα εὐρίσκονται πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴν θεῖαν δύναμιν καὶ ὅτι δὲν μπορεῖ ἕνα τέτοιο εἶδωλο νὰ εἶναι Θεός, Ἄλλα ὁ μῦθος πίπτει ἀπὸ μόνος του καὶ τὸ ψέμα φαίνεται μόνον του καὶ ἂν ἀκόμη ἡμεῖς δὲν θέλωμεν νὰ τὸ φανερώσουμε καὶ ἐξ ὀλοκλήρου ἀνατρέψῃ τοὺς ποιητὰς. Εἶναι δὲ ὀλοφάνερο ὅτι δέιν ὄνομα ἀπὸ τῆ μέση αὐτοί, ὅλα τὰ ἰδικά σας γίνονται. Διότι ἀκόμη καὶ τὰ ὄνομα ἐκείνοι τὰ εὐρέκην καὶ τὰ ἔδωσαν εἰς τὰ εἶδωλα. Τοῦτο δὲ τὸ ἔχει εἰπῆ καὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους σας.

Αν ὅμως ἀφήσῃς ἐκείνους καὶ καταφυγῆς εἰς τὰς ἀλληγορίας, αὐτὸ θά σὲ ἐρωτήσω. Τί εἶναι τέλος πάντων ὁ Δίας; Εἶναι, λέγουν, ἡ οὐσία ποὺ βράζει καὶ τὸ τμήμα τῆς ἀτμοσφαιρας ποὺ εὐρίσκεται ἐπάνω ἀπὸ τὸν ἀέρα καὶ ποὺ τὸ ὀνομάζουσι αἰθέρα. **Γ** κοντὰ σ' αὐτὸ ποὺ βράζει καὶ σ' αὐτὸ ποὺ καίει. Ἐπομένως δὲν ὑπάρχει κάποια λογικὴ οὐσία καὶ διακριτικὴ, ἀλλὰ μία οὐσία χωρὶς λογικῆ. Διότι εἰς ὄλους εἶναι φανερόν, ἂν δὲν ὁπαιτῶμαι, ὅτι ἡ φύσις τοῦ ἀέρος οὐτε λογικὸ ἔχει οὐτε σκέπεται καὶ ὁ κάθε ἕνας τὸ ξέρει αὐτὸ, ἀκόμη κι ἂν εἶναι σκληρότερος καὶ ἀπὸ τὴν πέτρα.

Επομένως ἐδῶ καὶ ὀλίγον καιρὸν πέρασε ὁ Δίας καὶ ἡ οὐσία του ἔχει ἀφανισθῆ. Διότι ἂν ὁ Δίας εἶναι ἀέρας, ὁ δὲ ἀέρας εἶναι αὐτὸ ποὺ εἶπαμε καὶ ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ μῦθος θά ἐξαφανισθῆ. Ἐὰν δὲ ὁ ἀέρας δὲν ἔγινε οὐτε πατὴρ κανενός, οὐτε ἐγέννησε καμιά οὐσία, μετὰ τὴν ὁποίαν ἀνατλάθουσι τὸν ἥλιον, τὸν ὁποῖον ἀποκαλοῦν καὶ Ἄπὸλλωνα καὶ λέγουν ὅτι εἶναι υἱὸς του, οὐτε λοιπὸν καὶ ὁ ἥλιος ἔχει κάποια λογικὴ βίαν, **Δ** οὐτε διάνοιαν καὶ μισθὸ, ἀλλὰ εἶμαι καὶ αὐτὸ φυσικὸν φαινόμενον, τὸ ὁποῖον πλαισιώνεται καὶ διέπεται ἀπὸ τὸν νόμον, τὸν ὁποῖον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καθώρισε εἰς αὐτὸν ὁ Θεός. **Ε**ξ ἄλλου δὲν εἶναι ἔργον τοῦ οὐθέρου νὰ βρέχῃ, ἀλλὰ τὸν νεφῶν ποὺ δέχονται τὸ νερὸ ἢ ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἢ ἀπὸ τὰ νερά ποὺ φέρονται ἐπάνω ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ὅπως ἀκριβῶς λέγουν οἱ προφῆται. Ἐὰν ὅμως δὲν πιστεύῃς τοὺς προφῆτας, σοὺ παρέχομεν σαφεῖς καὶ ὀλοφάνερες ἀποδείξεις ποὺ ἀποδεικνύουν ὅτι ἦσαν θεόπνευστοι καὶ ὅτι τίποτε δὲν μᾶς εἶπον ἀπὸ ἰδικῆ τους πρωτοβουλίας, ἀλλὰ μόνον ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὴν θεῖαν καὶ ὑπερομάνην χάριν. **Σ** Διότι τὰ ὅσα εἶπον ἐπραγματοποιήθησαν

καὶ ὅλα ἐπαλήθευσαν εἴτε θέλεις νὰ λάθῃς ὑπ' ὄψιν σου τὰ παλαιὰ εἴτε τὰ πρόσφατα. Πράγματι τὰ ὅσα ἐλέγχθησαν ἀπὸ τοὺς προφῆτας διὰ τοὺς Ἰουδαίους, ὅσα ἐπραγματοποιήθησαν καὶ ἡ ἐκθασίς των ἔγινε εἰς ὄλους φανερά. **Δ** Ἀλλαδὴ τὰ ὅσα ἔφαρον τὸν Χριστὸν ἐπραγματοποιήθησαν εἰς τὴν κοινὴν Διαθήκην αὐτὰ δὲ πρὸ πάντων ἀποδεικνύουν ὅτι καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη Γραφὴ εἶναι θεῖα. Ἐὰν θέβαια εἶναι θεῖα, εἶναι ἀληθῆνὰ καὶ ὅλα ὅσα ἀναφέρονται εἰς αὐτὴν περὶ τοῦ Θεοῦ.

Μη ἀμφιδάλλῃς λοιπὸν διὰ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ θαύμαζε τὴν φροντίδα του, διότι ἂν καὶ εἴμεθα κακοὶ καὶ κακοί, ἐχάρισε εἰς ὄλους τὴ γῆ καὶ τὸν ἥλιον καὶ δι' ὄλους εἰσχεῖ τὴν βροχὴν. Ἄν ὅμως μαρικούς τοὺς ἀφήνῃ νὰ ζοῦν εἰς τὴν φτώχειαν καὶ ζητιανίαν, τοὺς ἀφήνῃ διὰ νὰ διορθώσῃ τὴν ψυχὴν τους διὰ νὰ κάμῃ πνευματικώτερη τὴν πρόθεσίν τους. Διότι γνωρίζετε, τὸ γνωρίζετε καλά ὅτι ὁ μὲν πλοῦτος εἰς αὐτοὺς ποὺ δὲν προσέχουν γίνεται ὑπέρτης τῆς κακίας τους. **Β** ἐνῶ ἡ φτώχεια εἶναι ἡ μητέρα τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Αὐτὸ μᾶς λέγει ἡ καθημερινὴ πείρα. Πόσοι ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς δὲν εἶναι πρὸ συνετοὶ καὶ πνευματικοὶ ἀπὸ τοὺς πλουσίους καὶ ἔχουν καλύτεραν σωματικὴν ὑγείαν, διότι ἡ φτώχεια τοὺς διορθώνει καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν; **Μ**ὲ τὴν ἐλπίδα μου ἀκλόνητον εἰς Σὲ θά κομηθῶ ἥσυχος καὶ ἐν εἰρήνῃ, συγχρόνως δὲ καὶ θά χορηάσω ὄπνον, ὅτι Σὺ, Κύριε, ἂν καὶ εἶμαι κατὰμνος, παρέχεις εἰς ἐμὲ τὴν προστασίαν σου, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ὁποίας κατοικῶ γεμάτος πεπαιθῆσιν καὶ ἐλπίδων.

Νὰ καὶ ἕνα ἄλλο εἶδος προνοίας ὄχι θεθαίως ἀσίμωτων ὅσοι εὐρίσκονται πλησίον τοῦ Θεοῦ εἶναι εἰρηνικοί. **Ε**ιρήνη κυριαρχεῖ εἰς τὴν ψυχὴν ἐκείνων, ποὺ ἀγαποῦν καὶ σιμλάττουσι τὸν νόμον σου καὶ δὲν κλονίζονται οὐτε σκοντάπτουν εἰς τὴν ἀρετὴν. Διότι τίποτε δὲν μπορεῖ τόσο νὰ μᾶς εἰρημύσῃ, ὅσο ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀποκτήσις τῆς ἀρετῆς. **Γ** ποὺ ἀποδύωμαι ἀπὸ μέσα μας τὴν ταραχὴ τὸν παθῶν καὶ δὲν ἀφήνῃ τὸν ἄνθρωπον νὰ διχάζεται μετὰ τὸν ἑαυτὸν του. Διότι ἂν δὲν νιώθῃ κανεὶς μέσα του αὐτὴν τὴν εἰρήνην κι ἂν ἀκόμη ὑπάρχῃ θαθεῖα πολιτικὴ εἰρήνη, κι ἂν κανεὶς ἐχθρὸς δὲν τὸν κτυπῆ, αὐτὸς εἶναι ἀθλιώτερος ἀπὸ ὄλους αὐτοὺς ποὺ τοὺς μάχεται ὀλοκλήρῃ ἡ οἰκουμένη.

Διότι οὐτε οἱ Σκύθαι, οὐτε οἱ Θράκες, οὐτε οἱ Σαυρο-

μάταια⁴⁹ και οι Ἰουδοὶ και οι Μαῦροι, οὔτε ἄλλα τὰ ἄλλα ἀπολίτιστα ἔθνη ποῦ συνηβίζουσι νὰ κάνουν πολέμους εἶναι τόσον ἄγρια ὅσον ἕνας παράλογος συλλογισμὸς ποῦ φιλιᾷ εἰς τὴν ψυχὴν και ὅσα μὴ ἀξιμίτος ἐπιθυμία και ἡ λαχτᾶρα τῶν χρημάτων και ὁ πόθος τῆς δικαιοσύνης και ἡ δικαιοκλή μέρημα. **Δ** Και πολὺ εὐλόγως, διότι ἕκαστος ὁ πόλεμος εἶναι ἐξωτερικός, ἐνῶ ἡ μάχη αὐτὴ εἶναι ἐσωτερική. Εἶναι δὲ εἰς ἄλλα δυνατόν νὰ παρατηρήσωμεν ταῦτα, ὅτι δηλαδὴ ὅσα προέρχονται ἀπὸ μέσα μας εἶναι, βαρύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα, ποῦ μᾶς προσβάλλουσι ἀπ' ἔξω και τὰ ὅποια συνήθως μᾶς καταστρέφουσι περισσότερο. Διότι και τὸ σκουλήκι ποῦ γεννιᾶται μέσα εἰς τὸ εὐλογ, τρώει περισσότερο τὴν ψυχὴν τοῦ εὐλογοῦ και εἰς τὴν δύναμιν και εἰς τὴν ὑγίαν τοῦ σώματος, τὰ νοσήματα ποῦ φυτρῶνουν ἀπὸ μέσα μας προξενοῦσι μεγαλύτερον καταστροφὴν ἀπὸ αὐτὴν ποῦ προκαλεῖται ἀπὸ ἐξωτερικὰς αἰτίας. Και τὰ κράτη δὲν τὰ εὐλογοῦσι, λοιπὸν και τὴν ψυχὴν δὲν μποροῦσι τόσον νὰ τὴν καταστρέψουσι μηχανήματα ποῦ ἔρχονται ἀπ' ἔξω, ὅσο τὰ νοσήματα ποῦ φυτρῶνουν ἀπὸ μέσα. **Ε** Ἄλλὰ ἂν κανεῖς, ἔχων τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καταπαύσῃ ἐντελῶς τὸν πόλεμον αὐτὸν και ἀποκομίσῃ τὰ πάθη και, ἀποστεινῶν ἐκεῖνα τὰ ποικίλα θηρία τῶν παραλόγων συλλογισμῶν, καταφέρῃ νὰ μὴ φωλιάζουσι πᾶ μέσα σου, αὐτὸς θὰ ἀπολαύσῃ πολὺ βαθειὰ και πολὺ καθαρὰ τὴν εἰρήνην. Αὐτὴν τὴν εἰρήνην μᾶς ἐχώρισε ὁ Χριστὸς μετ' ὁν ἐρχομῶν του. Αὐτὴν τὴν εἰρήνην ἠῆχετο και ὁ Παῦλος εἰς τὸς μαθητὰς ἐπιναλομδάνων, εἰς καθὲ ἐπιστολῆν: «Χάρις νὰ εἶναι εἰς σᾶς και εἰρήνη ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸν πατέρα σου»⁵⁰. Ὅπως δὲ ἔχει αὐτὴν τὴν εἰρήνην δὲν φοβᾶται, ὅχι μόνον βάρβαρον και ἔχθρον, ἀλλὰ οὔτε και τὸν ἴδιον τὸν διάβολον. ²⁶ Ἄ Ἄλλὰ χλευάσει ὁλόκληρον τὴν φάλογγον τῶν δαιμονίων και εἶναι ὁ πῶς χαρούμενος ἄνθρωπος, διότι δὲν καταπέττειται ἀπὸ τὴν φθονίαν, διότι δὲν βαρύνεται ἀπὸ νόσον και ἀρρώστια, οὔτε ταξοῦσεται ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα ἀποσοδόκητα, διότι ἔχει ψυχὴν γεγῆν και δύναμιν ποῦ ἔμπορεῖ νὰ τακτοποιήσῃ αὐτὰ τὰ πράγματα ἔκκολλαι και προσεκτικὰ. Διὰ νὰ μάθετε δὲ ὅτι ταῦτα εἶναι ἀληθινὰ ὅς πάρωμεν ἕνα παράδειγμα. Νὰ ὁ φθονερὸς, και κανεῖς νὰ μὴ τὸν μάχεται, ποιά ἢ ὠφέλεια; Ὁ ἴδιος πράγματι τυ-

⁴⁹ Οἱ Σαρματαὶ (ἢ Σαρμάται) και οἱ Σκύθαι Ἴων ἐαθαρικαὶ φυλαί, ποῦ καταπίδων τὰ ἔθνη τοῦ Ἐσθραίου Πάνου.
⁵⁰ Ρωμ. 1, 7.

ρανεῖ τὸν ἑαυτὸν του, βάλλων μέσα σου συλλογισμοὺς πῶς κοκτροῦς ἀκόμη και ἀπὸ τὸ ξίφος, προσκροῦν εἰς ἄλλα ὅσα φαίνονται και πληγώνουσι τὸν ἑαυτὸν του μετ' ἑκάστου ἀνθρώπου ποῦ συνοντᾷ **Β** και μετ' ἑκείνου δὲν εὐχαριστεῖται, ἀλλὰ τοὺς ἀλέπει ὄλους ὡς κοινὸς ἐχθρὸς.

Τὶ τὸν ὠφελεῖ τοῦτον ἢ ἐξωτερικὴ εἰρήνη, ὅταν ὁ ἴδιος, λυσσοσώμενος και μανιακὸς και κοινὸς τῆς φύσεως ἐχθρὸς κυκλοφορῇ, ἔχων μέσα του τόσον πόλεμον και ἐχθόμενος μῦρια τόσα και βέλη ἢ καλύτερα μύριους θανάτους, παρά νὰ ἰδῇ κανένα συνάνθρωπον του νὰ προσδεῖ και νὰ εὐχημῆ; Ἄλλος πάλιν, βουλωμένος εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν χρημάτων, συσσωρεύει εἰς τὴν ψυχὴν του μύριους πολέμους και μῆγας και ἐπινοαστάσεις και εἶναι θορυδημένος και ταραγμένος, χωρὶς νὰ ἤμπορῇ μίᾳ στιγμῇ νὰ πάρῃ ἀνάσα. **Γ** Ὁ ἐλεύθερος ὄμως ἀπὸ τὰ πάθη δὲν ἔχει τέτοια ψυχικὴν κατάστασιν, ἀλλὰ κάθεται εἰς ἕνα γαλήνην λιμῆνι και εὐχαριστεῖται μετ' ἡν πνευματικὴν ζωὴν χωρὶς νὰ νιώθῃ καμιά τέτοια δυσρεσκεία. Διὰ τοῦτο ἀπολομδάνων αὐτὴν τὴν πρόνοιαν ὁ Προφήτης ἔλεγε: «Θὰ κοιμηθῶ ἤσυχος και μετ' εἰρήνης, συγχρόνως δὲ και θὰ χορτάσω ὄπνον», ἀποδεδειγμένον ὅτι αὐτὸς ποῦ δὲν ἔχει αὐτὴν τὴν εἰρήνην ὅχι μόνον δὲν ἠρῶσκει ἀνοκτὸ τὸ κοινὸ λιμῆνι τῆς γαλήνης, ἀλλὰ ἔχει γαμίσει χῶμα ἀκόμη και αὐτὸ τὸ λιμῆνι τοῦ ὄπνου και τῆς νόκτας. Διότι τὰ πάθη αὐτὰ ἀκόμη και τὴν φυσικὴν ἀνάπαυλιν καταστρέφουσι καθὼς ἐξουδετερῶνουν, μετ' ἄλλην τυραννίαν βαρύτεραν, τὴν τυραννίαν τοῦ ὄπνου. Διότι οἱ φθονεροὶ και ζηλότυποι και πλεονέκται **Δ** και οἱ κλέπται, ἐπειθὴ κοιθαλοῦσι μαζί τους πνεῦμα αὐτὸν τὸν πόλεμον και ἔχουν θραυσάσει μέσα τους τοὺς ἐχθρούς, ὅπου βίβαν και ἂν πᾶνε, δὲν ἤμποροῦν νὰ ἀποφύγουν τὴν μάχην. Ἄλλὰ και ἂν μείνουσι εἰς τὸ σπίτι τους, και ἂν κοιμῶνται σὺν κρεβάτι τους, βαστάζουσι πολὺ βαρύτερα ἀπὸ ὅσα συμβαίνουσι μεταξύ ἐχθρῶν, ἔηλ. σύννεφο ἀπὸ βέλη και βορῆους ἀγρωτέρους ἀπὸ τὰ κύματα και σφαγὰς και κραυγὰς και θρήνους και ἄλλα.

Δὲν συμβαίνει ὄμως τὸ ἴδιον μετ' ὁν δικαίων. Ὅταν εἶναι εὐπνιος εὐχαριστεῖται και κατὰ τὴν νόκταν δέχεται πολὺ εὐχάριστα τὸν ὄπνον. Τὶ σημαίνει δὲ, «ἐπὶ τὸ αὐτὸν»; **Ε** Σημαίνει συγκεντρωμένος εἰς τὸν ἑαυτὸν μου, ἐσωτερηθὴς, χωρὶς νὰ γίνωμι κομμάτια ἀπὸ τὰς πολλὰς φροντίδας, χωρὶς νὰ μεριμνῶ διὰ τὰ θέματα τοῦ ἐνὸς και τοῦ ἄλλου, χωρὶς νὰ διασποβίζωμι τὴν οἰκουμένην ἀπὸ τὰς φροντίδας, ἀλλὰ σκεπτόμενος τὰ ἰδικὰ μου και ὅσα με ἑνδιαφέρουσι

και θα παρό πάντων τοιριάζουν εις τον άνθρωπον. «Διότι σύ, Κύριε, αν και εγώ είμαι τώρα εγκαταλειμμένος και μόνος, μου παρέχεις την προστασίαν σου υπό την σκέπη της οποίας κατοικώ γεμάτος ελπίδα προς σε». Η σημασία δε των λόγων του αυτών είναι: «Όλα μου τα πάθη τα έπιεξα με την ελπίδα των μελλοντικών αγαθών και με την δική σου άναμονή.⁵⁷ Α' Όπως ακριβώς λέγει και ο Παύλος. «Διότι ή στιγμιαία ελαφρη θλίψις μας προτοιμάζει δι' ημάς αώνιον βάρος δόξης, που υπερβαίνει κάθε μέτρον, επειδή το βλέμμα μας προσηλώνεται όχι σ' εκείνα που φαίνονται αλλά σ' εκείνα που δεν φαίνονται».⁵⁸ Διότι δεν υπάρχει υπόθεσις βαρεία που να μην γίνεται ελαφρότερη με την ελπίδα διτι προκόπτει κανείς κατά Θεόν. Διά τούτο λέγει: «Μου παρέχεις την προστασίαν σου, υπό την σκέπη της οποίας κατοικώ γεμάτος ελπίδα προς σε». Και τό, «αν και εγώ είμαι τώρα εγκαταλειμμένος και μόνος», δεν διδάσκει ολιγώτερον την άρετην.

Τί σημαίνει «αν και είμαι μόνος»; Σημαίνει χωρίς τους κακούς. Διότι την ειρήνην αυτήν την επέτυχα με την επικοινωνίαν μαζί σου και ζω μόνος μου άποφεύγων τους διεφθαρμένους. Β' Και πολύ εδλογα. Διότι όπως ακριβώς τα σώματα πολλές φορές καταστρέφονται από την θάλασση που προκαλούν τα δηλητηριώδη αέρια έτσι και ή ψυχή πολλές φορές εβλάθη από την επαφή της με τους κακούς. Και όπως ακριβώς και ο ψωροποιημένος μεταδίδει την φώραν και εις τους υγιείς, τό ίδιο ακριβώς συμβαίνει πολλές φορές και με την συναναστροφήν με πονηρούς ανθρώπους. Διά τούτο και ο Χριστός συνεδούλευε όχι μόνον να άποφεύγωμεν τέτοιους ανθρώπους, αλλά και να τους διατάξωμε από την μέσην, όμως κατ' αυτών τον τρόπον. Γ' «Και αν τό δεξι σου μάτι σέ σκανδαλίζει, αγάλε το και πέταξέ το μακριά».⁵⁹ Προφανώς δεν άμιλει διά τό μάτι. Διότι ποιά άδικία θα ήδύνατο να διαπράξη ή οφθαλμός, αν ή σκέψις ήτο υγιής; Αυτά τά ένομιάζηται δια τους στενοούς φθλους μας που εδρίσκονται τόσο κοντά μας δσον και τά μέλη μας και μάς βλάπτουν. Ο Κύριος δε μάς διατάσσει να διαλύσωμεν ακόμη και την φιλίαν τέτοιων ανθρώπων, ώστε να κάνωμε ασφαλεστέραν την σωτηρίαν μας. Διά τούτο προχωρών ο ίδιος πάλιν λέγει: «Δεν έλαθα μέρος εις συνέδρια

51. Β' Κορ. 4, 17-18.
52. Ματθ. 5, 29.

αυθρώπων άρρασκομένων εις την ματαιότητα και δεν θα εισέλθω μαζί με παρανομούντας διά να συσκηθώ με αυτούς».⁶⁰

Και ο 'Ιερεμίας δε μακαρίζει αυτόν που κάθεται μόνος και σκηνοει τον ζυγόν από τά νεύατα του.⁶¹

Πολύ δε όμιλούν δι' αυτό και οι παροφθαί και λέγουσιν σέ θλους και τους συμβουλεύουσιν όχι μόνον να μη σκούδουν να ακούσουν, αλλά να πηδούν D και να φεύγουν από αυτους που σκέπτανται πονηρά και να μη μένουν πολύν καιρόν μαζί τους. Διότι αν ακόμη και τό έργον της φύσεως μεταβάλλεται πολλές φορές εξ αιτίας της κακής συναναστροφής, πάσω μούλλον αλλάζουν οι προθέσεις μας. Τό χρώμα π.χ. είναι εις ημάς φυσικόν καθώς και ή ύγεια. Καμμία φορά όμως και αυτά καταστρέφονται από κάποιαν άλλην αντίθετον συνήθειαν. Τό ίδιο συμβαίνει και με την όρεξιν δια φαγητό. Και αυτό πολλές φορές τό έχασαμεν εξ αιτίας της κακοδιαθέσεως της άρρώστιας. Και άλλα πολλά τέτοια ήμπορει να ιδή κανείς να συμβαίνουν. Έάν δε τά φυσικά πράγματα μετασπίζονται, πολύ περισσότερο αλλάζει ή διαθέσις μας, ή οποία εξ άλλου τόσο εύκολα μεταβάλλεται.

Δ' «Ας μη νομισώμεν λοιπόν ότι είναι μικρή ή ελαθή που προέρχεται από την συναναστροφήν με τους κακούς, αλλά πριν από όλα τά άλλα δε άποφεύγωμεν τέτοιους ανθρώπους, είτε είναι γυναίκες, είτε είναι φίλοι, είτε οποιοσδήποτε. Διότι και εκείνους τους μεγάλους, έννοώ τον Σολομώντα και τον Σαμψών, αυτά τους κατέστρεψε. Ολόκληρον δε τό 'Ιουδαϊκόν έθνος έτσι κατέστρεψε. Όλοτε και τά θηρία δεν συνιβρίζουν να μάς πληγώσωμεν τόσο όσο ή πονηρία των ανθρώπων. Διότι εκείνα μεν τό έχου φανερά τό δηλητηριον, ένψ αυτοί ανεπαίσθητα και άδάρυθα κάθε ήμέραν ένεποθέτουν την βλάβην, τραβώντες ύπουλα και λίγο λίγο την δύναμιν της άρετης. Διά τούτο ο Θεός καταδικάζει ακόμη και τό άμωρτώλων βλέμμα.⁶² Α' Αλούτος που κοιτάζει μία γυναίκα με φληβόνο βλέμμα ήδη έμολχευσεν αυτήν εις την καρδιά του».⁶³ Μιλάει έτσι διά να δείξη πόσο εύκολη και άπισθηρή είναι αυτή ή άμαρτία. Σύ όμως, αν πρόκειται να κατοικήσης εις μίαν πόλιν, άσχαλείσαι πολύ με τους άνέμους που φυσούν εις αυτήν, μη-

58. Ψαλμ. 35, 1.
54. Ψερ. 5, 27-28.
55. Ματθ. 5, 28.

πως είναι νοσηροί, μήπως είναι πολύ θερμοί ή πολύ ψυχροί, μήπως είναι ξηροί. Όταν δὲ πρόκειται νὰ σωθῆται διὰ τὴν ψυχὴν, δὲν ἐξετάσεις μὲ προσοχὴν τὸ ποῖον αὐτῶν ποῦ πρόκειται νὰ μιλήσουν μ' αὐτήν. Ἀλλὰ ἀπερίσκεπτα καὶ ἐπιπόλαια εἰς ὅλους τὴν ἐκβέτης; Πές μου, θὰ σοῦ συγχωρηθῆ τὸ ὅτι τόσο τὴν περιφρονεῖς;

Β Διότι ἀπὸ τί νομίσεις ἔγινον θαυμαστοὶ καὶ λοιποὶ θεοὶ ἔπισσαν τὴν ἔρημον; Ἐγίνον διότι ἀπέφυγον τοὺς βορρῶδους καὶ τὰς ἀγορὰς καὶ ἔστησαν οὐρανὸν διὰ τὸν ἑαυτὸν τους μακρὰν ἀπὸ τὴν καταχινὰν τῆς καθημερινῆς πραγματικότητος. Τούτους νὰ μιμηθῆς καὶ σὺ, ἐπιδιώκων τὴν ἔρημιά καταμεσίς εἰς τὴν πόλιν. Πῶς θεὸς μπορεῖ νὰ γίνῃ αὐτὰ; Μπορεῖ ἂν ἀποφεύγῃ τοὺς κακοὺς καὶ ἀναίτητας τοὺς καλοὺς, διότι ἔτσι θὰ ἀπολαύσῃ περισσότερο ἀσφάλειαν ἀπὸ ἐσθιῶν τῶν ἐρημιτῶν ἢ μόνον ἀποφεύγων αὐτοὺς ποῦ σὲ θλάπτουν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν μὲ αὐτοὺς ποῦ σὲ ὠφελοῦν. Διότι ἂν ἀποφεύγῃ τοὺς κακοὺς καὶ πλησιάζῃ τοὺς καλοὺς καὶ ἀπὸ τῆς δύο πλευρῶν θὰ αὐξηθοῦν οἱ καρποὶ τῆς ἀρετῆς καὶ αὐτομάτως θὰ χαλοῦν ἕκαστος τῆς κακίας. C

Διὰ νὰ γίνῃ λοιπὸν αὐτὸ, ἅς κἀκωμεν αὐτὰ, ὀπακοῦντες εἰς τὸν ψαλμῶδον ποῦ λέγει, «διότι Σὺ, Κύριε, ἂν καὶ εἶμι κατόικος μὲ προστατεύεις καὶ κατοικῶ γεμάτος πεποιθήσῃν καὶ ἐπίδα». Ἐδῶ λοιπὸν θὰ στοματίσω τὸν λόγον, ἀφοῦ καὶ ἡ νομίξω, ἔδωσα εἰς τὰ θέματα ποῦ ἐτέθησαν ἱκανοποιητικὴν λύσιν, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, Ἀμήν.

Ο Μ Ι Α Ι Α

ΕΙΣ ΤΟΝ Ε' (5) ΨΑΛΜΟΝ

ΔΕΙΞ Τὸ τέλος, ὅτι ἐκ κληρονομιάς καὶ ἐδὼν αὐτῆ ἀναφέρεται εἰς ἡμᾶς. Ἐπειτα ἅς ἰδοῦμε τὸν χρόνον, κα-

Ἐπειτα ἅς ἰδοῦμε πρῶτον τί εἶναι ἡ κληρονομία καὶ ἔδων αὐτῆ ἀναφέρεται εἰς ἡμᾶς. Ἐπειτα ἅς ἰδοῦμε τὸν χρόνον, κα-

1. Κατὰ τὴν ἐπιγραφήν ὁ Ψαλμὸς εἶναι ἔργον τοῦ Δαυὶδ, παραμένει ἕως ἄρτι κατὰ τὸν χρόνον ἀνεπίσητον. Ὁ Δαυὶδ φαίνεται ἐκπεριστασθεὶς, ἐρίσκει εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἔρχεται εἰς τὸ θναυσταῖον διὰ νὰ παραστῇ εἰς τὰς εὐσεβῆς φωνὰς καὶ νὰ γνήσῃ τὴν δο-

τὰ τὸν ὅποιον δίδεται. Εἶναι ὁπωσδήποτε παρόδοξον ὅταν σὺς ἀναγγέλλουν περιουσιακὴν διαθήκην, ὅταν δηλ. σὺς λέγουν ὅτι σὺς ἀνήκει μιά κληρονομία, νὰ τὴν περιεργάζεσθε καὶ νὰ πολυσχολήσθε μ' αὐτήν, νὰ ἀναζητήτε τὰ ἐγγράφα καὶ νὰ καταβάλλετε χρήματα, νὰ προσκομίζετε χαρτὰ καὶ νὰ ἀντιγράφετε τὴν διαθήκην καὶ νὰ δείξετε μεγάλο ἐνδιαφέρον, ἐνῶ ὅταν ἐδῶ εὐρίσκονται ἐνώπιόν μας πνευματικὰ διαθήκαι καὶ ὅταν ὅλοι αἱ Γραφαὶ εἶναι μπρομας ἀνοικταί, Ἐ εἶναι παράλογον νὰ τεμπλιόζωμε καὶ νὰ ἀνακλιδίζωμε καὶ ἄλλο αὐτὰ ἐπειδὴ δὲν γίνεται οἰκιστὴ ἡ κληρονομία. Ἄς πλησιάζωμε λοιπὸν καὶ ἅς ἀνοίξωμε τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία, ἅς σκυφώμε ἐπάνω εἰς τὰς γραμμάς τοὺς καὶ ἅς ἰδοῦμε μὲ ποῖους φρασεῖς ἔχει κληροδοτηθῆ εἰς ἡμᾶς ἡ κληρονομία καὶ ποῖα εἶναι ἡ φύσις αὐτῆς τῆς κληρονομίας. Διότι δὲν μᾶς ἔφησε τυχαίως τὴν κληρονομίαν αὐτὴν ἀλλὰ μὲ κάποια προειρήσειν. Ποῖα εἶναι λοιπὸν αὐτῆ; «Ὅποιος μὲ ἀγαπᾷ, θὰ τηρήσῃ τὰς ἐντολάς.»² Ἄ Πάλιν «ὁποιος δὲν σιγᾷ τὸν σταυρὸν τοῦ καὶ δὲν ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου» καὶ ἄλλα πολλά, ὅσα εἶναι γραμμένα εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν.

Ἄς μάθωμε ὁμῶς καὶ τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὅποιον πρόκειται νὰ ἀπολαύσωμε αὐτὰ. Διότι δὲν εἶναι ὁ τωρινός, ἀλλὰ ὁ μελλοντικός καιρός. Καθῦστερα δὲ καὶ ὁ τωρινός καὶ ὁ μελλοντικός. «Νὰ ζητήτε πρῶτα τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἅλα αὐτὰ θὰ σὰς προσευθούν.»³ Ἐξ ὀλοκλήρου δὲ θὰ μᾶς δοθῇ τότε. Ἐπειδὴ πράγματι ἡ παρούσα ζωὴ εἶναι φθαρτὴ καὶ ἐπειδὴ ἀκόμη εἰμεθα ἀνολοκλήρωτοι

θεῖον τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν κατ' ἀποδόξιν. «Ἄν ὁ ψαλμὸς συντάχῃ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἀλεξανδρῆ ἢ ποῦ ἀνερίστερα κατὰ τὴν ἐσχάτην τοῦ ἀποστόλου καὶ Δαυὶδ ἀπὸ τὸν Σαουλ, οἱ κίβνοι εἰς τοὺς ὅποιους ἀναφέρεται μᾶς ἀναγράφονται: εἰς τὸν ὄρθανον ὅς σιωπᾶν νύχθ καὶ δὲν ἔχουν ἀκόμη κινεσθῆναι.

Ἡ ἑστία εἶναι πνευτικὴ προεργασία (ἐπὶ τῶν καρποτήτων σου). Ἡ φράσις «εἰς τὸ τέλος» (=τὸ ἀρχιμυστικὸν) ἀναφέρεται εἰς τὸν πρῶτον τοῦ χρόνου τὸν ψαλμὸν (μονοκαθ' ἑαυτοῦ). Τὸ φράσιον «ἐκπὸ τῆς κληρονομίας» ἐπέκεινται εἰς τὰς ἐπισημασθῆσθαι ὡς μερικὸν ὄρον, τοῦ φησιστοῦ ἐπέκεινται εἰς πνευτικὸν ὄρον (=ἀλλοῦ ἢ αὐτῶν). Οἱ πρῶτες ὁμιλίαι τῆς Ἐκκλησίας εἶναι εἰς τὴν ἐκπῶσιν τὴν συνταχθῆναι καὶ ἔπειτα τὴν Ἐκκλησίαν ὡς κληρονομίαν τῶν χαρίτων τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸν ὁ Χριστὸς ἀναφέρει τὸν ψαλμὸν εἰς καθὲν θεολογικὴν ψυχὴν, ἡ ὅποια καλεῖται νὰ κληρονομήσῃ, ὡς νόσην τοῦ Χριστοῦ, τὸ οὐράνιον ἀγαθόν.

2. Πάτν. 14, 28.

3. Ματθ. 10, 38.

4. Λοκ. 12, 31.

ὁ Θεὸς κάνει δεῖξι ἀκριβῶς κάνουν καὶ οἱ κοσμικοὶ νομοθέται οἱ ὅποιοι μᾶς ἐμπιστεύονται τὴν πατρικὴν περιουσίαν δταν ἐνηλικιωθῶμε. Ὅταν δὲ ἐνηλικιωθῶμε καὶ φθάσωμεν εἰς τὴν κατὰλληλον ἡλικίαν καὶ μεταδόμεν εἰς τὴν αἰμάντου ζωὴν, τότε ὁ Θεὸς μᾶς ἐμπιστεύεται ἐκείνην τὴν κληρονομίαν. Προηγουμένως ὁμοῦς εἶδε τὴν εὐνοίαν του καὶ μᾶς ἔφησε τὰ ἱερά γράμματα καὶ μᾶς εἶπε μὲ πάσας πράξεις μας θὰ ἐπιτύχωμε τὴν κληρονομίαν, ὥστε νὰ μὴ χεθῶμε καὶ νὰ μὴ γίνωμε ἀποκλήροι. Ἄν ὁμοῦς κάποιον τὸν τορᾶξῃ τὸ γεγονός ὅτι δὲν εἴμεθα ἀκόμη τέλειοι καὶ ἀπαιτῶνται τὰ ἐπισημένα, ἃς ἀκούσουν ὅλοι αὐτοὶ τὸν Παῦλον ποῦ λέγει: «Ὅταν ἦμιον νήπιον, ἀμιλῶσα σὺν νήπιον, ἐσκεπτόμουν σὺν νήπιον, ἐσυλλογιζόμουν σὺν νήπιον. Ὅταν ἔγινα ἀνδρας, κατήγγησα τοὺς νηπιακοὺς τρόπους.» Τὰ λέγει αὐτὰ δταν ἀμιλῇ διὰ τὴν παρούσαν καὶ τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Καὶ πάλιν: «Μέχρις οὗτου φθάσωμεν ὅλοι εἰς ἀνδρα τέλειον, εἰς τὸ μέτρον τοῦ τελείου ἀναστήματος τοῦ Χριστοῦ.» Ὁ Διότι κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν ἀνατροφόμεθα εἰς αὐτὴν ἔδω τὴν πλάσιν, ὅπως ἀκριβῶς κατὰ εἰς μίαν παραμάν. Ὅταν ὁμοῦς πρόκειται νὰ οδηγηθῶμε εἰς τὴν δεσποτικὴν κατακίαν, ἀφοῦ ἀφήσωμε τὰ σῶμα τὰ φθαρτὰ καὶ ἀποκτήσωμεν τὴν ἀφθαρσίαν, θὰ φθάσωμε εἰς ἄλλο τέμα. Ἡ διαθήκη αὐτὴ ἠπειλήσας πολλοὺς νὰ τοὺς κἀνῃ ἀποκλήρους, ἔαν ἀποδεχθῶν ἀνάξιοι νὰ πρῆσαν τὰς προϋποθέσεις ποῦ ἀναγράφονται.

Ἄλλὰ ὡς Ἰδοῦμε τέλος πάντων ποία εἶναι ἡ κληρονομία: «Ἐκεῖνα ποῦ μᾶτι δὲν εἶδε καὶ αὐτὶ δὲν ἄκουσε κοί μοῦς ἀνθρώπου δὲν συνέλαθε.» Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιήσωμεν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν αὐτὰ, ἡ γνώσις τῶν ὁποίων ὑπερβαίνει τὸν νοῦν μας; Διὰ τοῦτο ὁπάρχει ἐκεῖ γιὰ μᾶς ἀποταμίευσις. Πρόσθε δὲ τὴν μεγάλην του φροντίδα. Τοὺς μὲν κόπους τοὺς περιώρισε εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, ὥστε εἰς μικρὸν χρονικὸν διάστημα, νὰ ἐκλείψῃ ὁ μόχθος. Ἐνῶ τὰ ἀγαθὰ τὰ ἀποταμίευσε εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ὥστε οἱ ἀμοιβοὶ νὰ προσκτείνονται εἰς τὴν αἰωνιότητα. Τὸ τέλος ἐκεῖνο ὀνομάζει καὶ βασιλεία. Ἄν καὶ ὑπερβαίνει δεδοίως τὴν λογικὴν, ὁμοῦς ἔκανε ὑπεινιγμούς διὰ τὰ μελλοῦμενα κατὰ τὸ μέτρον κατὰ τὸ ὅποιον ἠμποροῦμε ἡμεῖς νὰ ἀκούσωμεν. Τώρα, ὅπως ἀκριβῶς

5. Α' Κορ. 13, 11.
6. Ἔφεσ. 4, 13.
7. Α' Κορ. 2, 9.

μόλις εἶπα, ἀπακαλεῖ βασιλείαν, γάμον, ἐξουσίαν, καὶ ὀποθλώνει τὴν εὐνοίαν ἐκείνην, ξεκινώντας ἀπὸ τὰ ἱδικά μας εὐχάριστα δώματα, Ἐ δηλ. τὴν αἰωνίον δόξαν, τὴν ἀφθαρτον μακροσύνητα, τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν, με τὴν ὅποιαν τίποτε δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐξισωθῇ.

Ποῖαι ὁμοῦς εἶναι αἱ προϋποθέσεις, ποῦ θέτει ἡ Ἐκκλησία ἢ καλύτερα ἡ κληρονομία; Δὲν εἶναι καθόλου φαρτακαί. «Ὅλα ὅσα θέλετε νὰ σὰς κάνωμε οἱ ἄνθρωποι, κάνετε καὶ σεῖς τὰ ἴδια σ' αὐτούς.» Βλέπετε; Δὲν ἐπρόσθεσε τίποτε ἀγνωστον καὶ ξένον, ἀλλὰ ὅσα ἐπρόλαβε καὶ ἐνομοθέτησεν ἡ φύσις. Ὅσα ἀκριβῶς σὺ ὁ ἴδιος θέλεις νὰ κάνωμε οἱ πρῆσιον σου εἰς σέ, αὐτὰ καὶ σὺ ὁ ἴδιος νὰ κάνῃς. 39 Α. Θέλεις νὰ σὲ ἐπαινοῦν; Νὰ ἐπαινῆς καὶ σὺ. Θέλεις νὰ μὴ σὲ κλέβου; Μὴν κλέβῃς καὶ σὺ. Θέλεις νὰ σὲ τιμοῦν. Νὰ τιμᾶς καὶ σὺ. Θέλεις νὰ σὲ ἐλεοῦν; Νὰ ἐλεῖς καὶ σὺ. Θέλεις νὰ σὲ ἀγαποῦν, ν' ἀγαπᾶς καὶ σὺ. Θέλεις νὰ μὴ σὲ κακολογοῦν; Μὴτε καὶ σὺ νὰ κακολογῆς. Πρόσθε μία λεπτομέρεια. ἰδὲν εἶπῃ: Ὅσα δὲν θέλετε νὰ σὰς κάνωμε οἱ ἄνθρωποι μὴτε καὶ σεῖς νὰ κάνετε σ' αὐτούς, ἀλλά, «ὅσα θέλετε.» Ἐπειδὴ θέθετα ὑπάρχουν δύο βρόμοι ποῦ ὀδηγοῦν πρὸς τὴν ἀρετὴν, δηλ. μία μὲν ἡ ἀπαιτᾶμενισ ἐπὶ τὴν κακίαν, ἄλλη δὲ ἡ πραγματοποιήσις τῶν ἀρετῶν, θέτει πρῶτα αὐτὴν, κάνοντας φανερὰν δι' αὐτῆς καὶ ἐκείνην. Δι' αὐτὴν μὲν ἔκανε ὑπαινυμῶν λέγοντας: «Ὅτι μισεῖς μὴ τὸ κάνῃς εἰς τὸν ἄλλον.» Β Τὴν ἄλλην δὲ ἐσανέρωσε καθαρά λέγων: «Ὅσα θέλετε νὰ σὰς κάνωμε οἱ ἄνθρωποι καὶ σεῖς νὰ τὰ κάνετε εἰς αὐτούς.»

Ἐπὶ αὐτῆς καὶ ἄλλη μία προϋπόθεσις. Ποία εἶναι αὐτή; Εἶναι τὸ νὰ ἀγαπᾶμεν τὸν πρῆσιον μας, ὅπως τὸν ἑαυτὸν μας. Τὶ ποῦ ἐκόλουσ ἀπ' αὐτῆ; Διότι τὸ μῖσος εἶναι δυσβάστακτο καὶ θορυβοποιό, ἐνῶ ἡ ἀγάπη εἶναι εὐκόλη καὶ πρόσθυμη. Ἄν θεθαίως ἔλεγε, ἂν καὶ εἶσαε ἄνθρωποι ἀγαπάτε θῆρια, θὰ ἦσαν δύσκολα νὰ τὰ καταφέρωμε. Ἄν ὁμοῦς τὴ στιγμὴ ποῦ εἴσατε ἄνθρωποι μᾶς διατάσσει νὰ ἀγαπᾶμεν ἀνθρώπους ἀφοῦ μάλιστα πολὺ μᾶς ὑποβοηθεῖ καὶ ἡ ομοιότης καὶ ἡ συγγένεια καὶ ἀφοῦ ἡ φύσις μᾶς παρρακνεί, ποία δυσκολία ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ; Τοῦτο ἀκριβῶς γίνεται καὶ μεταξὺ τῶν λιονταριῶν καὶ τῶν λύκων. Διότι ἀσάμη καὶ ἐκεῖ ἡ φυσικὴ συγγένεια ὀδηγεῖ εἰς τὴν φιλίαν. Τὶ λοιπὸν θὰ ἀπαλογηθῶμε ἂν, ἐνῶ ἐξημερώνομεν

τά λιουτάρια και φτιάχνουμε κοινά, δεν καταρθώνουμε να είμαστε ενωμένοι; Δεν βλέπετε ότι πολλοί γυροφέρνουν και πίνουν γέροντες διά την κληρονομίαν και ανέχονται, ενώ οι ίδιοι είναι νέοι και σφριγγόλοι, να κάθονται συνεχώς δίπλα τους και να υπομένουν όλα τα βάσανα των γηραιών, δηλ. τους πόνοους εις τα πόδια και τα άλλα γερωνικά νοσήματα και το συνάχι; D Υπάρχουν εκεί δοξολογικά χρήματα, ή έπιψα όμως είναι άθεοίς; Έδώ όμως έχουμε τον ούρανόν και πριν από τον ούρανόν τό να εδρετώθησκων εις τόν Θεόν. Ποία όμως είναι ή κληρονομία; Διότι ή επικεφαλίδα λέγει «ώπερ τής κληρονομιάς». Η κληρονομία είναι ή Έκκλησία και τό πλήρωμά της, διά την οποίαν λέγει ο Παύλος: «Διότι σάς αρραβώνισσα μέ έναν άνδρα, διά να σας παρουσιάσω σαν παρθένον άγνήν εις τόν Χρ. στόν». Καί ο Ιωάννης λέγει: «Έκείνος ποδ έχει την νόμην, είναι ο γαμπρός». ¹² Αλλά ο μόν γαμπρός εις όλίγας ήμέρας χάνει τό πάθος του έρωτος. Ο Ιδικός μας όμως γαμπρός συνεχίζει πάντα να μάς αγαπά και να αξίζην τον πόδον. E Τοúτο δηλώνοντας ο Ιωάννης τόν άπακαλεί γαμπρόν, όταν οι πόδοι καίουν. Την Έκκλησίαν την άνωμίσα νόμην όχι μόνον διά τοúτο αλλά και διότι θέλει να είμεθα όλοι ένα σώμα και μία ψυχή σύμφωνα μέ δσα μάς άπαγορεύει ή άρετή και ή αγάπη. Ακόμη διότι, όπως ακριδώς ή νόμην κάνει τό πών διά να άρέσει εις τόν άνδρα, τέτοιοι και ήμεις πρέπει να είμεθα εις όλην μας την ζωήν. Όπως ή νόμην κάθεται την ήμέραν εκείνην εις τό νομικό δωμάτιο και φροντίζει μόνον για ένα πράγμα, δηλ. πώς να άρέσει εις τόν γαμπρόν, έτσι και ήμεις καθώς είμαστε εις την ζωήν αυτήν προσωρινά, έσο ως έχομε κατά νούν πώς ν' άρέσωμεν εις τόν νομίζον, και πώς να διατηρήσωμεν την καλήν τάξιν τής νόμης. ¹³ Α Αύτην την νόμην θυμάται και ο Δαυίδ και λέγει: «Και εκ δεξιόν σου εξόχως τιμημένη από σου παρέστη ή δασύλισσα Έκκλησία σου, μέ λιπαρών άρετών και άλλων καρτίων του πνεύματος διάχουσον περιβεβλημένη και πολυπόκιλον στολιερν φοροδσα». ¹⁴ Θέλεις να δής και τα υποδήματά της; Ακουσε τόν Παύλον πού συνειθεύει την νόμην τί λέγει: «Εις τα πόδια σας να έχετε υποδήματα διά να είσθε έτοιμοι διά τό χαριόσουον άγγελ-

9. Ε' Κορ. 11, 2
10. Ίωάν. 2, 23
11. Ψαλμ. 44, 10.

μο τής ειρήνης». ¹⁵ Θέλεις να δής και την ζώνην της και να μάθης ότι τό περιεχόμενό της είναι ή αλήθεια; Ο ίδιος θα σε διδάξη. «Σταθήτε όρθιοι λοιπόν, αφού ζωσθήτε την μέση σας μέ την αλήθειαν». ¹⁶ Θέλεις να δής και την άμορφία της; Και τοúτο θα τό μάθης από τόν ίδιον. «Χωρίς να έχη κηλίδα ή ρυτίδα». ¹⁷ Ακουσε τί λέγει δι' αυτήν και ο Έκκλησιαστής: «Ολόκληρος είσαι άμορφη, σό ποδ είσαι κοντά μου και δεν υπάρχει έπάνω σου ψεγάδι». ¹⁸ Θέλεις να δής και τα πόδια; Πάσο άραίοι είναι οι πόδες εκείνων που κηρύττουσν τό χαριόσουον άγγελμα». ¹⁹ B Το πό παράδοξον δέ και καταπληκτικόν είναι ότι άν και την έστόλισε κατ' αυτόν τόν τρόπον, όμως δεν ήλθε άποκαλύπτουτας όλην την δόξαν του διά να μη την εαφανίσην μέ τό υπερβολικόν του κάλλος και την κόην να παραφρονηση, αλλά έρχεται ντυμένος μέ ρούχο όπως ή νόμην. Πάρνει δηλαδή σάκα και αίμα και στέκεται κοντά της. Δεν την καλεί, αλλά ο ίδιος φθάνει κοντά της. Και εις την περίπτωση αυτήν τηρεί τό έθιμον σύμφωνα μέ τό όποιον ο γαμπρός πηγαίνει εις την νόμην. Τοúτο ακριδώς λέγει και ο Μωυσής. C «Διά τοúτο θα έγκαταλείψη ο άνθρώπος τόν πατέρα του και την μητέρα του και θα προσκαλληθή εις την γυναίκα του». ²⁰ Καί ο Παύλος: «Τό μυστήριον αυτό είναι μέγало' έγω τό έξηγώ ότι αναφέρεται εις τόν Χριστόν και την Έκκλησίαν». ²¹

Ηλθε λοιπόν εις τό καταγώγιό της και την ήρε λειρασμένην, έλαουστη, γυμνήν, αιμόφυρτον, την έλουσε, την άλειψε, την έθρεψε, την έντυσε μέ ένδυμα τέτοιο που άλλο δεν ήμπορεί να εύρεθή. Ο ίδιος γίνεται ή περιβολή της, την παίρνει και έτσι την άγει. Δι' αυτήν έχει έτοιμασθή ή κληρονομία. Τί λέγει λοιπόν δι' αυτήν ο προφήτης; Πολύλα λέγει. Διότι είναι ο συνήγορός της και προσήφτεσε τά περισσότερα από αυτά που θα τής συμβούη και προσεφώνησε. D Π.χ. προσήφτεσε διά τόν νομίζον, διά την τελετήν του γάμου, διά τα αγαθά που θα την διαδεχθούν. Διά τοúτο ακριδώς και εδώ κάνει λόγον δι' αυτήν και εις

12. Έπει. 6, 15.
13. Κορ. 6, 14.
14. Έπει. 5, 27.
15. Άκου. 4, 7.
16. Ρωμ. 10, 16.
17. Γεν. 2, 24.
18. Έπει. 6, 32.

τὴν ἀρχὴν, ὅπως ἀκριβῶς κάνουν οἱ γυναικὶ δικηγόροι εἰς τὰ δικαστήρια, λέγει διὰ ποίαν θὰ συνηγορήσῃ, δηλ. «διὰ τὴν κληρονομίαν». Τί ζητᾷ ὁμοῦς ἢ κληρονομία, εἰς ἀκούσασιν «Κύριε ἀκουσε τὰ λόγια μου». Τὸν γαμπρὸν τὸν ἀνοιάζει Κύριον. Διότι καὶ τοῦτο πηγάζει ἀπὸ νόμισιν ποῦ ἔχει εὐγνωσούνην. Ἐάν θεοῦ ὅμως τοῦτο συμβαίνει μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ποῦ ἔχουν τὴν ἴδιαν οὐσίαν καὶ ἡ γυναῖκα ἀποκαλεῖ τὸν ἄνδρα κύριον, πολὺ περισσότερο συμβαίνει τοῦτο εἰς τὴν σχέσιν μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅπου καὶ ἐκ φύσεως ὁ Χριστὸς εἶναι Κύριος. Ἔτσι λοιπὸν εἶδω ἅ ἀποκαλεῖ αὐτὸν Κύριον ὄχι μόνον ὡς νομίμου ἀλλὰ καὶ ὡς ἰδεοπότην καὶ τὸν ἐπικαλεῖται εἰς τὴν προσευχὴν.

Ἐπειδὴ δηλαδὴ εὐρίσκειται κοντὰ τῆς ἢ κληρονομία καὶ ἐπειδὴ ἡ κληρονομία αὕτη πραγματοποιεῖται ἐάν καταρθῶσιν τὰ δσα σοῦ ἐπιβάλλονται, παρακαλεῖ καὶ δέεται νὰ γῆρ σὺμμάχος τῆς, ὥστε νὰ καταρθῶσιν τὰ δσα εὐρίσκονται πλησίον καὶ νὰ μὴ χάσωμεν τὴν κληρονομίαν. Διὰ τοῦτο λέγει: «Ἀκουσε τὰ λόγια μου Κύριε». Καὶ με παρησίαν τὸ λέγει, ἐπειδὴ ζητεῖ τέτοια πράγματα ὅσα ἀκριβῶς καὶ ὁ ἴδιος θέλει νὰ εἴπῃ. Ὅπως πάλιν δὲν ἠμπορεῖ νὰ ζητήσῃ κανεὶς αὐτὴν τὴν χάριν ἐάν ζητῇ πράγματα ἀνάξια αὐτοῦ ποῦ μᾶς παρῆχει. ³² Ἄ «Ὅταν προσεύχῃσαι ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἐναντίον ἐκείνων ποῦ μᾶς προξενοῦν λύπην, αὐτὰ τὰ λόγια δὲν εἶναι λόγια ἀνθρώπου, ἀλλὰ διαβόλου. Διότι ἐάν ὁ ἄρκος προέρχεται ἀπὸ τὸν διάβολον (διότι τὸ ἐπὶ πλέον ἀπὸ αὐτὰ προέρχεται ἀπὸ τὸν ποιητὴν³¹), εἶναι ἀλοφάνερο ὅτι τὸ νὰ προσεύχεται κανεὶς ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τοῦ προέρχεται ἀπὸ τὸν διάβολον. Ἐάν λοιπὸν λέγῃς «ἀκουσε τὰ λόγια μου», νὰ λέγῃς ἐκεῖνα τὰ λόγια, ποῦ εἶναι λόγια ἡμεροῦ καὶ κοινωσαντάτου ἀνθρώπου, ποῦ δὲν ἔχει τίποτε τὸ διαβολικόν.

Ἐδόξαρες νὰ κατανοήσῃς τὰ δσα μὲ ἰσχυρὰν κραυγὴν σοῦ ἀπευθύνω». Ἐδῶ νομιάζει κραυγὴν ὄχι τὸν τόνον τῆς φωνῆς, ἀλλὰ τὴν διάθεσιν τοῦ νοῦ. ³³ Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν Μωυσῆν τὴν ὥραν ποῦ σκωποῦσε, τοῦ ἔλεγε: «Τί φωνάζεις πρὸς ἐμένα;». Δὲν εἶπε, διότι προσεύχεται πρὸς ἐμένα; ἀλλὰ, διότι φωνάζεις πρὸς ἐμένα; Ἐπειδὴ ἀκριβῶς τὸν παρακάλεσε μὲ δλην τὴν δυνάμιν του. Διὰ νὰ μάθῃς τὸν παρακάλεσε μὲ δλην τὴν δυνάμιν του. Διὰ νὰ μάθῃς λοιπὸν ὅτι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὅτι δὲν ἔγνωσεν τὴν κραυγὴν, ἀλλὰ τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν καὶ τὴν τεταμένην προσευχὴν, δὲν εἶπεν, ἀκουσε τὴν κραυγὴν μου, ἀλλὰ τί;

19. Ματθ. 5, 21.

«Κατάλαβε», ποῦ σημαίνει, κατάλαβε. Διότι ἐν καὶ χρησιμοποίη ἀνθρώπινα λόγια, ὁμοῦς καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀνθρώπινα φανερῶναι τὸ πλέον κατάλληλον.

Ἐρόσθη εἰς τὴν φωνὴν τῆς παρακλήσεώς μου». Πάλιν ἔγνωσεν τὴν ἐσωτερικὴν φωνὴν. Ἔτσι ἐφώνησε καὶ ἡ Ἄννα. ³⁴ Ὁ καὶ δὲν εἶπε ἀπλῶς «πρόσθε εἰς τὴν φωνὴν τῆς προσευχῆς μου», ἀλλὰ «τῆς παρακλήσεώς μου». Διότι ὁ ἄλλος προσεύχεται εἶναι ἀνάγκη νὰ παίρῃ τὴν στάσιν καὶ νὰ ἔχη τὴν ψυχολογίαν τοῦ δούλου. Ὁ δούλος θεοῦ δὲν χρησιμοποιοῖ γλώσσαν κατηγοροῦ. Αὐτὸς ὁμοῦς ποῦ εὐχεται τὸ κακὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ εἶναι περισσότερο κατηγοροῦ παρά δούλος. Εἶδες πῶς παρέδωσε τὴν προσευχὴν, ἐπειδὴ τὴν ἐθεώρησε ἀξίαν νὰ ἀκούσῃ;

Ἔτσι καὶ ἡμεῖς, ὅταν προσευχόμεθα καὶ βέλωμεν νὰ εἰσκουσοῦμε, πρῶτον νὰ τὴν κάνωμεν ἔτσι ὥστε νὰ εἶναι προσευχὴ καὶ ὄχι κατηγορία καὶ νὰ τὴν ἐκτελοῦμε σὺμφώνως πρὸς τοὺς νόμους ἐκείνου. «Σὺ ποῦ εἶσαι ὁ ὑπερότερος καὶ αἰώνιος βασιλεὺς μου καὶ ὁ θεός μου». Τοῦτο ἀκριβῶς λέγει συνεχῶς ὁ προφήτης ἢ καλύτερα τοῦτο εἶναι ἐξαιρετικὸ δῶρον διὰ τὸν Ἀδραμ, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος. ³⁵ «Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν ἐντρέπεται ὁ θεός νὰ ὀνομάζεται θεός τους». ³⁶ Τοῦτο τὸ ἐκράσιον αὐτὴ καὶ με τὸν πόθον τῆς τὸ ἐκατάρθωσεν. Διότι δὲν εἶπε ἀπλῶς, «ὁ βασιλεὺς μου», ἀλλὰ «ὁ βασιλεὺς μου καὶ ὁ θεός μου», δειχνοῦντας τὸν ἐρωτὰ τῆς. Ἐπειτα ἀναφέρει καὶ τὰς αἰτίας ἐνεκα τῶν ὁποίων ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ εἰσκουσοῦσῃ. Πῶσαι εἶναι εἰς αὐτὰ; «Διότι εἰς σέ καὶ μόνον θὰ προσεύχωμαι, Κύριε». Ποῖος ὁμοῦς δὲν προσεύχεται εἰς τὸν θεόν; Ἰλλοι θεοῦ ὁμοῦς νομίζουσι ὅτι προσεύχονται εἰς τὸν θεόν, ἀρῆνοῦντας κατὰ μέρος ἅλα τὰ ἀνθρώπινα. Ἐ «τὸ πρῶν σέ πρῶτον θὰ ἐπικαλεσθῶ καὶ σὺ θὰ ἀκούσῃς τὴν ἰκετευτικὴν φωνὴν μου».

Βλέπεις σπουδὴν καὶ ἐξηρῶντον ψυχῆν; Ἀπὸ τὰ ἐξημερώματα κάνω ἔργον μου τὴν προσευχὴν. Ἄς ἀκούσουν δσοι μετὰ ἀπὸ ἀκαρβύνητους ἀρχαίως ἀσχολοῦνται με τὴν προσευχὴν. Αὐτὰ δὲν συμβαίνει εἰς αὐτὴν. Ἀπὸ τὰ

20. Ἦτο μὴ ἀπὸ τὰς δύο γυναῖκες τοῦ Ἐλκανά, στείον. Ἐπισκέψθη τὸν ἱερεῖ «Ἦλ καὶ ἐθήτεσε ἀπὸ τὸν θεόν πατρί. Ἦ δὲν ἔφη τῆς εἰσηκοσθῆ καὶ ἐγένεον τὸν ἐρητὴν Σαμουὴλ (Α' Βασιλ. I καὶ 2)

21. Ἐφρ. 11, 16.

ημερήματα έκανε άρχήν με τόν Θεόν. Διότι λέγει: «Πρέπει οι Ισραηλίται να προφάνουν άνατολήν του ήλιου με εύχαριστίας των πρός σέ και να έρχονται εις συνάντησιν και λατρείαν σου κατά την άνατολήν του φωτός.»²² Αν θεοώς δέν θα άνεχόσουν ό κατώτερός σου να προλάβη να προσκυνήση τόν βασιλέα πριν από εκείνα, ενώ τώρα που ό ήλιος προσκυνά τόν Θεόν, σύ καμείσαι και παρακωρείς τά πρωτεία εις την φύσιν.²³ Α και δέν προλαβαίνεις δλόκληρον την φύσιν που κατασκευάσθη για σένα ούτε τόν εύχαριστείς, αλλά όταν σηκωθείς, πλένεις τό πρόσωπον και τά χέρια, ενώ άφήνεις άκάθαρτον την ψυχήν; Δέν ξέρεις, ότι όπως άκρωτός τό σώμα πλένεται με τό νερό, έτσι καθαρίζεται και ή ψυχή με την προσευχήν; Νίψε λοιπόν πριν από τό σώμα την ψυχήν. Πολλοί κακοί έπιθυμία υπάρχουν εις αυτήν. "Ας τής υποβάλλωμεν με την προσευχήν.

"Αν λοιπόν περιτριχιάσμεν έτσι τό στόμα, θα έχωμεν δόλει γερά θεμέλιον εις την καθημερινήν μας ζωήν. «Τό πρωί θα στηθώ έμπρός σου και θα σε κοιτάξω». Θα στηθώ έμπρός σου. όχι θεοώς, αλλά δια τών έργων μου. Διότι ένας τέτοιος άνθρωπος ήμπορεί να εδρίσκειται κοντά εις τόν Θεόν. Β Πράγματι και τό πλυσίσμα και ή άπομάκρυνσις από εδώ ξεκινά. Διότι ό Θεός είναι παντού. «Θα στηθώ έμπρός σου και θα σε κοιτάξω διότι σύ δέν είσαι Θεός που θέλεις την καταπάτησιν του νόμου Σου». "Άλλος έρμηνευτής λέγει: «Και θα σκεφθώ ότι σύ δέν είσαι Θεός που θέλεις την καταπάτησιν του νόμου Σου». «Ότε πρός στιγμήν δέν θα παραμείνη πλησίον σου ως προστατευόμενος σου άσεβής άνθρωπος, που μηχανεύεται τό κακόν». Έδώ έννοεί τά έθώλα διότι ηχαραστούντα με αυτά και με την καταπάτησιν του νόμου του Θεού και με όλα τά άλλα παράνομα πράγματα. «Δέν θα παραμείνη πλησίον σου άνθρωπος που μηχανεύεται τό κακόν». Δέν θα γίνη φίλος σου, ούτε πλησίον σου. «Ότε είναι δυνατόν να σταθούν έμπρός εις τά μάτια σου με θάρρος ή με θράσος αυτοί που καταπατούν τόν Νόμον σου». Δείχνει εδώ πόσο ό Θεός μισεί τούς πονηρούς, ειδήσκων δούτος εύρίσκονται πλησίον του κατά τέτοιον τρόπο να διαμορφώνουν τόν έαυτόν των, διατί άλλώς δέν είναι δυνατόν να εφρευθόν κοντά του. Διότι αν C κανείς δέν ήμπορεί να εφρευθί κοντά εις ένα καλόν άνθρωπον, αν διαφέρη από αυτόν εις τούς τρόπους, πολύ περισσότερο δέν ήμπορεί να

22. Σαφ. Σολ. 16, 26.

σταθί κοντά εις τόν Θεόν. Δηλαδή έκουσε τί λέγει δια τόν δίκαιον σχετικώς με τό αν ήμπορούν να σταθούν οι πονηροί πλησίον εις τούς ενσπεύτους ανθρώπους. «Μάς είναι θαρητός άκόμη και να τόν βλέπωμεν»²⁴ Έτσι και ό Ιωάννης ενώ έκοίσε εις τό δεσποτήριον και δέν φαίνεται πουθενά άκόμη και έκει έστενωχωρούσε την Ήρωδιάδα. Ένώ τόσο μακριά από αυτόν ήταν τό γύναιον. Μετά τόν θάνατόν του δέ ό Ιωάννης, συνετέρασε και την συνείδησιν εκείνου του τυράννου.

Κανείς λοιπόν από αυτούς που ζούν ενάρετα δε μή νομίση ότι θα πάθη κάτι κακόν, έστω και αν τόν επιθυώλεωσιν οι πονηροί. Διότι κακοποιούνται όσοι κακοποιούν. D «Σύ έμίσησε δλους εκείνους, οι οποίοι έχουν ως έργον των να πρόπτουν την άνομίαν και την άμαρτίαν. Θα εξαλαφρεύσης, Κύριε, δλους εκείνους που λέγουσιν ψεύδη. Τόν σιμοχαρή άνθρωπον, που γίνει φίλος άλλων ανθρώπων, όπως και τόν δόλιον τούς άποστρέφεται μετά δδελυγμίας ό Κύριος». Λέγονται αυτά όχι μόνον δια να άκούσωμεν άλλα και δια να μάθωμε, ακούοντας συνέχεια τά ήσα, να προσσημοζώμεθα εις την ζωήν του νυμφίου και να ευρισκώμεθα κοντά του. Έπ' όσον χρόνον δέν υπάρχουν αυτοί οι προπαθήσεις, μένομε μακριά από την θείκην έννοαν τίποτε δε δέν ήμπορεί να γίνη χειρότερον από αυτό.

«Σύ έμίσησε δλους εκείνους που έχουν σαν έργον των να διαπράττουν την άνομίαν και την άμαρτίαν». Έστω και αν είναι αυτός δούλος, και αν είναι ελεύθερος, και αν είναι βασιλεύς, έστω και αν είναι όποιοςδήποτε. Διότι ό Θεός συνηθίζει να κρίνη τούς φίλους όχι από τά άξιώματα αλλά από την άρετήν. E "Αλλά έπειδή πολλοί από τούς πλέον παχυέριμους νομίζουν ότι τό μίσος δέν είναι τίποτε, έκουσε πώς προσέθεσε άκόμη και τόν φόβον της κολάσεως λέγων: «Θα καταστρέψης δλους όσοι λέγουσιν ψέματα». Φέρει την συζήτησιν εις τά πιο θαραία άμαρτήματα. Η τρωρία δηλαδή δέν θα σταματήση μέχρι τό μίσος, αν και είναι και τούτο άνεπίτητη κόλασις. "Αλλά θα καταστρέψη δλους όσοι λαλούν τό ψέμα. Και τό προηγούμενον είναι δύσκολον και χειρότερον από την κόλασιν, δηλ. τό να μισηθί κανείς από τόν Θεόν.²⁵ Α Έκείνο θεοώς τό έθεσε δι' αυτούς που ήμπορούν να συναισθάνωται, ενώ δια τούς παχυέριμους προσέθεσε επί πλέον και τούτο. Μη θορυβηθής λοιπόν, άνθρωπε, μήτε να ταραξείσαι, σαν βλέ-

23. Σαφ. Σολ. 8, 14.

της μερικώς να ψεύδονται, να άρπάζουν, να είναι πλεονέκται, χωρίς να ποθούν τίποτε δυσάρεστον. Όπωςδήποτε θα συμβή και αυτό. Διότι τέτοια είναι ή φύσις του Θεού. Άποστρέφεται την κακίαν, την μισεί διαρκώς και την απέχθεται. Έβω όταν αναφέρη αυτούς που λέγουν ψέματα έννοεί αυτούς που ζουν εις την κακίαν, που επιδιώκουν ψεύτικα πράγματα, αυτούς που έχουν υποδουλώσθ εις τας ήδονάς, εις την λαμπριάν και εις την πλεονεξίαν. Διότι ήρει όλα αυτά να τα νομίσθ ψέματα. Β «Τόν αμνησθη άνθρωπον που χύνει τό αίμα άλλων ανθρώπων καθώς και τόν δολιον, τούς άποστρέφεται με άπειαν ό Κύριος». Έβω έννοεί τόν φονέα, τόν επιδουλον, τόν ύπουλον που άλλα έχει εις τό χείλη του και άλλα εις τόν νοόν του, αυτόν που φορεί τό προσωπίον της καλωσύνης αλλά έχει την διάθεσιν τών λύκων, αυτόν από τόν οποίον τίποτε χειρότερον δέν ήμπορεί να γίνθ. Διότι τόν φονερόν έχθρόν εύκολα τόν φυλάγεισι. Ένω ό άλλος που συγκαλύπτει την πονηρίαν του και διαπράττει τό κακόν, έν και έν φονεται, κάνει φοβερά πράγματα. Διά τούτο ό Χριστός, δασκίς μας πλησιάζουν, διάταξεν να ξαγρυπνώμεν. «Διότι σός πλησιάζουν με ένδιμα προβάτων, ένθ μέσα τους είναι άρπακτικοί λύκοι». C «Έγώ όμως στήριζόμενος και έλπίζων εις τό άπειρον έλεός σου θα εισέλθω εις τό κατοικητήριόν σου».

Έπειδή πράγματι ή Έσκληρία άπετελείτο από ειδωλολάτρας, μάγους, φονείς, άπειτέλους, ψεύτας, ύπουλους, είτε δέ, ότι μισεί και άποστρέφεται, δηλώνουσα ότι αυτή εισέρχεται εις τό ένδότερον άφου γλυτώσει από έκείνους όχι χάρις εις την δικαιοσύνην της και εις τας κατορθώματά της, αλλά χάρις εις την φιλανθρωπίαν εκείνου προσβάσας: «Έγώ όμως στήριζόμενος και έλπίζων εις τό άπειρον έλεός σου θα εισέλθω εις τό κατοικητήριόν σου». Διά να μη είπη λοιπόν κανείς. Πώς τέλος πάντων ου που έκασος τούτο και τό άλλα εώσθη; Άνέφερε τόν τρόπον της σωτηρίας, δηλ. ότι δωθής χάρις εις την μεγάλην φιλανθρωπίαν του Θεού και την άνακρωστον αγαθότητά του. D

Υπάρχουν όμως μερικοί, που δέν θέλουν έλεός, που είναι άβεράπειτα άρρωστοί τέτοιοι ήταν οι Ιουδαίοι. Διότι ή χάρις και τό έλεός, και έν είναι χάρις και έλεός, όμως σώζει μόνον αυτούς που θέλουν και είναι χαριτωμένοι, όχι αυτούς που άρνηνίζουσι και δέν θέλουν να δεχθούν

την δωρεάν τέτοιοι είχαν καταστήσει οι Ιουδαίοι, διά τούς οποίους και ό Παύλος έλεγε ότι «έπειδή άγνοούν την δικαιοσίαν του Θεού και επίζητούν να στήσουν τόν δικόν τους τρόπον δικαιοσύνης δέν υπεταχθησαν εις την δικαιοσίαν του Θεού». E «Επειτα άφου είπε τά όσα προέρχονται από τόν Θεόν, λέγει και τά όσα προέρχονται από τόν έαυτόν της: Ε «Θά προσκυνήσω Σε με εὐλάβειαν και Ιερών δέος εις τόν άγιον ναόν σου». Όταν δηλαδή θα άπολαύσω την χάριν και προσφέρω δαα έξαρτάται από έμένα, θα παρουσιάσω εις έμένα αυτόν την θυσίαν.

«Θά προσκυνήσω Σε με εὐλάβειαν και Ιερών δέος εις τόν άγιον ναόν σου». Δέν θα προσκυνήσω θέσαι όπως άκριβώς οι πεπισσότεροι από τούς προσευχομένους, που ζώνονται, που χασημοιώνονται, που έθρονον, άλλα με φόβου και τρόμου. Διότι όποιος προσεύχεται έτσι, απομακρύνει κάθε κακίαν, οδηγείται εις την άρετην και καθιστά τόν Θεόν ένδοκόν εις τόν έαυτόν του. «Κύριε θλίψεις πόσον πολλοί είναι αυτοί που με έχθρεύονται». Άνέφερε τούς ύμνους του Θεού, τό ότι μισεί τό κακόν, τό ότι αγαπά τόν άνθρωπον, τό ότι τόν φρονίζει, 25 Α άνέφερε την σωτηρίαν της, άνέφερε τόν τρόπον με τόν οποίον εώσθη, είπε ποία στοιχείω μετά τό γεγονός της σωτηρίας της εισήγαγε ή ίδια.

Άπέτραψε από την κακίαν, τούς πήρε από τό χέρι και τούς ώδηγησε εις τόν δρόμον της άρετης. Έκανε άκόμη και αυτούς που ζουν εις την κακίαν να έλπίζουσι ότι είναι δυνατόν να συγχωρεθούσι, εάν θελαίως θελήσουν να αλλάξουν ζωή. Μετατρέπει λοιπόν τόν λόγον σε παράκλησι και λέγει: «Κύριε γίνθ οδηγός μου με την δικαιοσύνην σου». Με αυτά διδάσκει τόν άκρατην πρώτα να αναπέμψθ ύμνους πρós τόν Θεόν και να τόν ευχαριστή δι' όσα έυεργετήθ. Άκόμη και τότε ευχαριστεί, όταν δηλαδή θέλη να ζητήθ, ευχαριστεί δι' όσα είναι πιθανόν να λάθθ.

Άς ίδουμε όμως ποία είναι αυτά που ζητεί. Μήπως τίποτε τό δικωκόν; Β Μήπως τίποτε τό πρόκαιρον; Μήπως τίποτε από αυτά που παρέχονται; Μήπως ουζητεί διά πλούτη; Μήπως διά δόξαν; Μήπως δι' έξουσίαν; Μήπως διά την έκδίκισιν τών έχθρόν; Τίποτε από αυτά. Άλλά τί επιζητεί; «Κύριε γίνθ οδηγός μου με την δικαιοσύνην σου, θλίψεις πόσον πολλοί είναι αυτοί που με έχθρεύονται». θλίψεις; Δέν ζητεί τίποτε πρόκαιρον. θλίψεις πώς

παρακαλεί και ζητεί την θεϊκήν συμμαχίαν· Διότι αὐτοὶ ποῦ παροῦνται αὐτὸν τὸν δρόμον, ἔχουν κατ' ἀρχὴν ἀνάγκην ἀπὸ ἐκείνης τὴν βοήθειαν. Ἐδῶ ἀνομάζει δικαιοσύνη γενικῶς τὴν ἀρετὴν. Καὶ καλῶς εἶπεν, «Μὲ δόξουν τὴν δικαιοσύνην σου». Διότι ὑπάρχει καὶ ἡ ἀνθρωπίνη δικαιοσύνη, ποῦ ἀπορρεῖ ἀπὸ τούτων κοσμικῶν νόμων, ὧ ἀλλὰ εἶναι τιποτένια, δὲν εἶναι τέλεια καὶ ἀλοκληρομένη καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀνθρωπίνους συλλογισμούς. Ἐνῶ ἐγὼ ἐπίτητά τὴν ἰδικὴν σου δικαιοσύνην, ποῦ προέρχεται ἀπὸ ἐσένα καὶ ποῦ μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὸν οὐρανόν, ἐπιζητῶ δὲ καὶ τὴν συμμαχίαν σου, ὥστε νὰ προσελκύσω αὐτὴν τὴν δικαιοσύνην.

Καλῶς ἔκανε καὶ εἶπε καὶ τὸ, «γίνε δὴ δὴγός μου». Διότι ἡ παρούσα ζωὴ εἶναι δρόμος, εἰς τὸν ὁποῖον χρειάζεται θεϊκὴ καθοδήγησις. Διότι ἐάν, ὅταν πρόκειται νὰ εἰσέλθωμε εἰς μίαν πόλιν χρειάζομεθα εἶναι ἀνθρώπων νὰ μᾶς τὴν μάθῃ, ἀκόμη πῶς πολλοὶ ἔχουμε ἀνάγκην τῆς θεϊκῆς βοήθειας, ὅταν πρόκειται νὰ φύγωμε διὰ τὸν οὐρανόν διὰ νὰ μᾶς δεῖξῃ, νὰ μᾶς στρίψῃ καὶ νὰ μᾶς καθοδηγήσῃ.

Δ' Ἐπειδὴ εἶναι πολλοὶ οἱ ἀσφαλισμένοι δρόμοι, διὰ τοῦτο ἄς κρατηθῶμε ἀπὸ τὸ δεξιὸν χεῖρ τοῦ Θεοῦ. «Βλέπετε πῶσο πολλοὶ εἶναι οἱ ἐχθροὶ μου». Πολλοὶ, ἐχθροὶ, λέγει, δεσηκώθησαν θέλοντας νὰ μὲ κάνουν νὰ παραστρατήσω, θέλοντας νὰ μὲ παραπληθύνουν καὶ νὰ μὲ ὁδηγήσουν εἰς ἄλλον δρόμον. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι τέτοιες οἱ ὑπουλοὶ σκέψεις, τέτοιες οἱ ἐπιθέσεις, γίνε σὺ δὴγός μου. Διότι τὴν ἰδικὴν σου συμμαχίαν χρειάζομαι. Ἄλλὰ τὸ νὰ ὁδηγηθῶμε εἶναι ἔργον ἰδικόν του. Τὸ νὰ γίνωμε ὅμως ἱκανοὶ νὰ κρατηθῶμε ἀπὸ τὸ δεξιὸν χεῖρ, εἶναι ἔργον τῆς ἰδικῆς μας ἐτοιμότητος. Διότι ἂν εἶσαι ἀκόθαρτος, ἂν εἶσαι πλεονέκτης, ἂν ἔχῃς κάποιον ἄλλον σπλάδα, δὲν εὐ κρατᾷ ἐκεῖνο τὸ χεῖρ. Ἐ βοήθησέ με ὥστε μὲ σταθερότητα καὶ ἀπορροιστικότητα νὰ δοξάω τὴν εὐθειαν ὁδὸν ἐνώπιόν σου». Δηλαδή νὰ μοῦ τὴν φανερώσῃς, νὰ μοῦ τὴν κἀνῃ σαφῆ καὶ γινώσκω. Δίδονοιέ τὴν κατὰ τρόπον ὁδοὺν εἰς πρός μου. Ἄλλος ὅμως ἐρημνευτὴς εἶπει «Ἐξομάλισε τὸν δρόμον σου ἐμπρός μου». Δηλαδή κἀνε τον εὐκόλον, ὁμαλόν. Διότι εἰς τὸ στόμα τῶν ἐχθρῶν μου δὲν ὑπάρχει ποτὲ ἡ ἀλήθεια. Ἡ καρδιά των σκέπτεται καὶ ἐπιθυμεῖ πάντοτε μάταια καὶ ἐπιπλασθῆν. Μοῦ φαίνεται καὶ ἐπιθυμῶ λέγει δι' αὐτοὺς ποῦ ζοῦν μέσα εἰς τὴν πλάνην, 36 Ἀ ποῦ καταστρέφει καὶ τὸ στόμα καὶ τὸ πνεῦμα διότι εἶναι ἄβυσσος ἀπὸ κάθε ἀγαθόν. Τὰ λέγει Ἐπιστολὴ καὶ δι' αὐτοὺς ποῦ ζοῦν

εἰς τὴν κακίαν. «Ὁ λάφυρός των εἶναι τάφος ἀνοκτόρος. Ἐδῶ δεδαίως ἔνωσε τὴν ἐγκληματικότητα ἢ τὴν χρησιμοποίησιν λόγων νεκρῶν καὶ θρώμικων. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀμαρτήσῃ κανεὶς ἐάν ἀνομάσῃ τὰ στήματα τῶν ἀνθρώπων ποῦ λέγουν αἰσχρὰ λόγια, ἐν τὰ ἀνομάσῃ τάφον ὀρθάνοιχτον. Διότι ἐκείνη ἡ δυσωδία εἶναι βαρύτερα ἀπὸ τὴν αἰσθητὴν δυσωδίαν καθ' ὅτι προέρχεται ἀπὸ σάπιαν ψυχὴν. Καὶ τὰ στήματα τῶν πλεονεκτῶν εἶναι τέτοια, ὅταν δὲν προφέρουν τίποτε καλόν, ἀλλὰ ὁμιλοῦν διὰ φόνους καὶ κλοπὰς. Ἄς μὴ γίνῃ λοιπὸν τὸ στόμα σου τάφος ἀλλὰ θησαυρός. Β Διότι οἱ θησαυροὶ διαφέρουν πολὺ ἀπὸ τούτων τάφους διότι ἐκεῖνοι μὲν δὲν λαβούν τὸ καταστρέφουν, ἐνῶ αὐτοὶ τὸ διατηροῦν.

Νὰ ἔχῃς λοιπὸν καὶ σὺ πλοῦσιαν πνευματικὴν ζωὴν ποῦ εἶναι μόνιμος καὶ νὰ μὴ ἔχῃς κομιμίαν δυσωδίαν καὶ σαπίαν. Καὶ δὲν εἶπε ἀπλῶς τάφον ἀλλὰ ἀνοκτόν, ὥστε νὰ φανερώσῃ πῶσο ἀηδαιότητα γίνεται. Πρέπει δηλαδή νὰ ἀποκρούσῃς τέτοια λόγια, αὐτοὶ ὅμως τὰ λέγουν ὥστε νὰ κάνουν πῶς φανεράν τὴν ἀρώστια τους. Καὶ εἰς μὲν τὰ πεθεμένα σώματα κάνοντας τὸ ἀντίθετο τὰ θάπτομε μέσα εἰς τὴν γῆν. Ἐνῶ αὐτοὶ ποῦ λέγουν τέτοια λόγια κάνουν τὸ ἀντίθετο καὶ ἐκεῖνο ποῦ πρέπει νὰ τὸ κρύβουν κάτω εἰς τὰ βάθη τῆς καρδιάς καὶ νὰ τὸ στραγγαλίουν, τὸ θγάζουν ἔξω καὶ κάνουν κακὸν εἰς πολλούς καὶ τὸ θεβέτουν εἰς κοινὴν βλάβην.

Γ Ἄλλὰ ἄς τοὺς δώσωμεν αὐτούς, παρακαλῶ. Διότι ἐάν θάπτομεν θεθειά ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν τὰ νεκρὰ σώματα, πολλὸ περισσότερο πρέπει αὐτοὶ ποῦ λέγουν οὕτὰ τὰ σάπια λόγια καὶ ποῦ θγάζουν ἀπὸ μέσα τους τέτοια παράμοια καὶ δὲν θέλουν οὐτε νὰ τὰ ἀποκρούσῃ, πρέπει νὰ κατοικήσουν ἐκεῖνου μακριά. Ἐπειδὴ αὐτοὶ τοῦ εἴδους τὰ στήματα ἀποτελοῦν δημῶσιον κίνδυνον. Ἐμὲ τὰς ψευδολόγους δὲ γλώσσας των ἐκχύνουν φαρμακερὰς δολιότητας. Νὰ καὶ ἄλλο εἶδος κακίας. Ἄλλοι μὲν κρύβουν θεθειά μέσα εἰς τὸν νοῦν τους τὸν δόλον καὶ προσφέρουν καταβεβητικά λόγια. Ἄλλοι δὲ εἶναι τῶσον προμεροὶ ὥστε μὲ τὰ ἴδια αὐτὰ λόγια νὰ κομιεψλάρουν τὴν κακίαν καὶ νὰ πλέκουν δόλους καὶ ὀπολούς σκέψεις, ἐκρίνε καὶ καταθέσασέ τους σὺ, ὦ Θεέ μου, εἶθε νὰ καταγέσθῃς οἱ οὐκωρανοὶ των καὶ ἄλα τὰ θνητῶν μου διαβολικά των». Δ Πρόσεξε καὶ ἔδῶ πῶσον ἡμερὴ εἶναι ἡ προσευχὴ. Διότι δὲν εἶπε, «τηνώρησε» ἀλλὰ «κρίνε αὐτούς», καὶ ἀμαρτήσῃ τὴν κακίαν τους. Κἀνε νὰ μὴν ἐκτελεσθῶν οἱ κακαὶ των σκέ-

φεις. Τοῦτο θεοβίως εἶναι προεὐχὴ ὑπὲρ αὐτῶν ὥστε νὰ μὴν προωθηθοῦν τὰ καταχθόνια σχέδιά των. «Σύμφωνοι μὲ τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβειῶν των διασκόρπισέ τους καὶ διώξε τους ἀπὸ κοντὰ σου, διότι ἐργαζόμενοι αὐτοὶ τὸ κακὸν καὶ πολεμοῦντες τοὺς ἰσικούς σου ἀνθρώπους οὐ ἔχουν περᾶνει μὲ τὸ παραπάνω, Κύριε». Δηλαδή, Δὲν μὲ ἐνδιαφέρει γιὰ ὅσα μοῦ κάνουν ἀλλὰ πονῶ γιὰ ὅσα γίνονται ἐναντίου σου. Τοῦτο θεοβίως εἶναι γνώρισμα ψυχῆς πρὸς εὐχὴ πνευματικότητά θηλ. νὰ μὴν ἐνδιαφέρεται διὰ τὰ ἱσικά της, ἀλλὰ νὰ ἐπεβραβεύεται λεπτομερῶς τὰ ὅσα γίνονται ἐναντία πρὸς τὸν Θεόν. Πολλοὶ κάνουν τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτά, θηλ. παραμελοῦν τὰ ὅσα ἀφοροῦν εἰς τὸν Θεόν, ἐνῷ διεκδικοῦν καὶ μάλιστα πολὺ ἐντόνως τὰ ἱσικά των. Οἱ ἅγιοι ὅμως δὲν κάνουν ἔτσι, ἀλλὰ τιμοῦν ἀδοτηρὰ τὰ ὅσα γίνονται ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ παραμελοῦν τὰ ἱσικά των.

«Θὰ εὐφρανθοῦν δὲ ὅλοι ὅσοι ἐλπίζουσι εἰς σέ». Πρόσεξε τὸ κέρδος τῆς προσευχῆς. Καὶ φαίνεται ὅτι γίνουσι καλύτεροι καὶ θὰ σταματήσουν τὴν κακίαν. Ἄλλοι δὲ θὰ εὐχαριστηθοῦν πολὺ βλέποντες τὴν ἀλλαγὴν ἐκείνων καὶ τὴν καλύτεροσύν των καὶ ἐπὶ πλέον βλέποντες ὅτι καὶ ἄλλοι ἔτσι ἔγιναν σημαντικώτεροι. ²⁷ Α «Ἡ χαρὰ των καὶ ἡ ἀγαλλίασις θὰ εἶναι αἰώνια καὶ ἀναφαίρετος. Σὺ δὲ θὰ κατοικήσῃς ἐν μέσῳ αὐτῶν». Ἡ χαρὰ θεοβίως αὐτὴ εἶναι διαρκής.

Αἱ ἄλλαι λοιπὸν χαραὶ δὲν εἶναι καλύτεραι ἀπὸ τὰ ποτόνια ρεύματα ποὺ μίαν στιγμὴ φαίνονται καὶ μετὰ κυλοῦν καὶ φεύγουν. Ἐνῷ ἡ κατὰ Θεὸν χαρὰ παραμένει καὶ ριζώνει, εἶναι διαρκής καὶ μόνιμος, χωρὶς νὰ διακόπτεται, ἀλλὰ γίνεται πρὸς ὑψηλὴ χάρις εἰς αὐτοὺς ποὺ τῆς προκαλοῦν ἐπιτόδια. Οἱ Ἀπόστολοι δὲ ἐμαστιγύνοντο καὶ ἐχαίροντο. Ὁ δὲ Παῦλος ἦταν μέσα εἰς τὴν θλίψιν καὶ ἐπετούσε ἀπὸ τὴν χαρὰν του. Ἐπρόκειτο νὰ πεθῶν καὶ τοὺς ἐκαλοῦσε νὰ πάρουν μέρος εἰς τὴν χαρὰν του λέγων: Β «Ἄλλὰ ἂν καὶ προσφέρωμαι σὺν σποδῇ ἐπάνω εἰς τὴν θυσίαν καὶ ἐξυμνήσῃσιν τῆς πίστεώς σας, χαίρω καὶ συμμετέχω εἰς τὴν χαρὰν ὧλων σας. Τὸ ἴδιον καὶ αἰς νὰ χαίρετε καὶ νὰ συμμετέχετε εἰς τὴν χαρὰν μου».²⁸

Ὁ Θεὸς συγκατοικεῖ μ' αὐτάς πρὸς χαίρονται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὴ ἀμείλει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. «Ἡ χαρὰ των καὶ ἡ ἀγαλλίασις των θὰ εἶναι αἰώ-

26. Φιλιπ. 2, 17-18.

νία καὶ ἀναφαίρετος. Σὺ δὲ θὰ κατοικήσῃς ἐν μέσῳ αὐτῶν». Αὐτὸ τὸ ἴδιο ἔλεγε καὶ ὁ Χριστὸς γιὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι ἡ χαρὰ αὐτὴ εἶναι ἀκατάλυτη. «Πάλι θὰ σὰς ἴδω καὶ τὴν χαρὰν σας κανεὶς δὲν θὰ σὰς τὴν ἀφορέσῃ».²⁹ Καὶ ὁ Παῦλος πάλι: «Πάντοτε χαίρετε, συνεχῶς προσεύχεσθε. Καὶ ὅσοι ὄνομα ἔχουσι τὸ ὄνομά σου θὰ καυχῶντο διὰ σέ».³⁰ Ὁ δὲ ὅτι κυριῶς δι' αὐτά, μόνον δι' αὐτὰ ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ καυχῆται; δι' αὐτὰ νὰ χαίρεται, νὰ εὐφραίνεται. Διότι ἐκείνους θεοβίως ποὺ καιροῦναι διὰ τὰ θεωτικά πράγματα, δὲν διαφέρει οὐ τίποτε ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ δοκαλοῦνται μὲ ὄνειρα.

Δύοτι, λέγε μοι, ποῖον ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα εἶναι τέτοιο, ὥστε νὰ σοὺ δίδῃ τὴν δυνατότητα νὰ καυχῆσθῃς; Ἡ σωματικὴ δύναμις; Ὅμως δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἰδικῆς μας διαθέσεως; διὰ τοῦτο ἀκρωδῶς υπερτερεῖ καθεὶ δικαίωματος διὰ καύχῃσιν. Ἄλλωστε μαρτυρεῖται καὶ γρήγορα ξεπέφτει, πολλὰς φορὰς δὲ ἔθαψε αὐτὸν ποὺ τὴν εἶχε, ἰσπεὶ δὲν τὴν ἐχρησιμοποίησε ὅπως πρέπει. Τὸ ἴδιον πράγμα ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἰσχυρισθῇ καὶ διὰ τὴν υἰότητα Δ καὶ διὰ τὴν ὁμορφίαν καὶ διὰ τὸν πλοῦτον καὶ διὰ τὴν ἐξουσίαν καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν ζωῆν καὶ δι' ὅλα τὰ θεωτικά πράγματα. Τὸ νὰ καυχῆται ὅμως κανεὶς διὰ τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀγάπην του, εἶναι τὸ μεγαλύτερον στολίδι, τὸ πρὸ λαμπρὸν στέμμα, ἔστω κι ἂν αὐτὸς ποὺ καυχῆται εἶναι φυλακισμένος. Αὐτὸς ὁ στολισμὸς δὲν φθείρεται ἀπὸ ἀρρώστιαν, οὔτε ἀπὸ γηρατειά, οὔτε ἀπὸ τὰς περιστάσεις, οὔτε ἀπὸ ἀνωμάλους καταστάσεις, οὔτε καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν θάνατον κομματιάζεται, ἀλλὰ ἀσώμῃ καὶ τότε λάμπει πρὸς ζωηρά, «διότι οὐ θὰ εὐλογῆσῃς τὸν δικαίον».

Ἐπειδὴ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εὐρίσκονται εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, κατηγοροῦνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ χλευάζονται καὶ πρὸ πολλῶν θεοβίως οἱ ἐνάρτε, Β διὰ νὰ μὴν λυγίσῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς πρὸ ἀνωμίμους, πρόσσεξε πρὸς τὸν συγκρατεῖ λέγοντας: «Διότι: οὐ θὰ εὐλογῆσῃ τὸν δικαίον». Πάλιν εὐλόγησον θηλ. ἡμᾶρας νὰ πάθῃς ἔστω καὶ ἂν οἱ ἄνθρωποι καὶ ὀλόκληρος ἡ οἰκουμένη αὐ καταφρονοῦν, ἐνῷ ὁ Κύριος τῶν ἀγγέλων αὐ ἐπαινεῖ καὶ αὐ ἐνωγκωρίζει; Διότι προφανῶς ἂν αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν αὐ εὐλογεῖ, δὲν ἔχει καμμίαν ἀξίαν τὸ νὰ αὐ ἐπαινοῦν ὅλοι ὅσοι κατοκοῦν γῆραν καὶ θάλασσαν. Τοῦτο λοιπὸν εἰς κάθε περίπτωση ἂς ἐπιδικώμεν, δηλαδὴ νὰ μᾶς ἀγνωρίσῃ ὁ Ι-

27. Ἱεροσ. 16, 22.

28. Α' Θεο. 5, 16-17.

δίας, να μᾶς στεφανώσῃ ὁ ἴδιος. Καὶ ἂν συμβῆ αὐτό, εἰμαστε φηλότερα ἀπὸ δούλους, ἔστω καὶ ἂν εἴμαστε πτωχοὶ, ἄρρωστοὶ καὶ χιλιόσθασσανομένοι.

²⁹ Α Καὶ ὁ μακάριος Ἰώβ ἦταν ὁ εὐτυχέστερος δούλων ἔστω καὶ ἂν ἦταν μέσα εἰς τὴν κοπιᾶν καταπληγιασμένος καὶ ακουληκισμένος καὶ ὑπόμενος ὅλα ἑκείνο τὰ ἀνεπανόρθωτα θεῶν, καὶ οἱ θούλοι, οἱ φίλοι καὶ οἱ ἔχθροὶ τὸν ἔφτυναν καὶ ἡ γυναῖκα του τὸν ἐπιβουλεύσταν, καὶ ἂν ὁ ἴδιος καθήντησε πτωχὸς καὶ πεινασμένος καὶ ἀθεράπευτα ἄρρωστος, ἴδως; Μὰ ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τὸν ἠλόγησε καὶ τοῦ εἶπε. Εἶσαι ἀνεγὼς ἄνθρωπος, δίκαιος, ἀληθινός, εὐσεβής, ἕνως ἀπὸ κάθε τι πονηρῶν. Διὰ τοῦτο ἦτο εὐτυχής. Ἐκτός, ἡ ἀπειρος πρὸς ἡμᾶς ἐκμένει σου καὶ προστασία εἶναι δι' ἡμᾶς ἀκατανίκητου ἔπλου καὶ στέφανος δόξης.³⁰ Β Πάλιν κατέληξε εἰς εὐχαριστίαν, ἀναπέμπων εὐχαριστήριους ὕμνους πρὸς τὸν Θεόν. Τί σημαίνει δὲ ἡ «ἐννοία σου εἶναι ἔπλου ἀκατανίκητου καὶ στέφανος δόξης»; Σημαίνει ἀριστον ἔπλου, συμφωνῶν μετὰ τὴν γνώμην τοῦ Θεοῦ, ἔπλου ἐνδοξότατου. Αὐτὸ ποῦ λέγει, σημαίνει τὸ ἐξῆς: Μᾶς περιετείχισες μετὰ συμμαχίαν ἐνδοξοτάτην. Ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς λέγει ὅτι τὸ «θὰ στεφανώσῃς αὐτόν», ἐλέγχῃ διὰ τὸν δίκαιον καὶ ὅτι διδάσκει ταῦτα ὅτι: θὰ στεφανώσῃς αὐτὸν τὸν δίκαιον, ἢ ἡ ἐκμένει σου χρησιμεύει γιὰ ἔπλου καὶ μάλιστα ἔπλου ἐνδοξοτάτου. Ἡ εἶναι ἐκείνη τὴν σημασίαν ὅτι ἢ ἡλ. περιτειχίζεις τὸν δίκαιον μετὰ ἐνδοξοτάτην συμμαχίαν καὶ ὅτι ἐπομένως οὐτε ἡ δόξα του σπερδαίται τὴν ἀσφάλειαν, οὐτε ἡ ἀσφάλειά του εἶναι χωρὶς δόξου. C

Διότι ποῖον πράγμα εἶναι ἰσχυρότερον καὶ ὑψιότερον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ποῦ περιστοιχίζεται ἀπὸ τὴν προστατευτικὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ; Τὸ στεφάνου ἐκείνο ὡστόσο πλέκεται καὶ ἀπὸ τὴν ἐσπλάγχνιον τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀκριθὸς λέγει καὶ ὁ ἴδιος ὁ Δαυὶδ εἰς ἄλλο μέρος. «Αὐτὸν ποῦ στεφανώνει τὴν κεφαλὴν σου μετὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους καὶ τῶν οἰκτιρῶν του».³¹ Ἐνῶ αὐτὸ πλέκεται καὶ ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην, ὅπως ἀκριθὸς λέγει ὁ Παῦλος: «Λοιπὸν μοῦ ἐπιμένει τὸ στεφάνου τῆς δικαιοσύνης».³² Ὑπάρχει καὶ τὸ στεφάνου τῆς χάριτος, ὅπως ἀκριθὸς λέγει ἄλλος. «θὰ σὲ ὑπερασπίσῃ ἡμᾶς τὸ στεφάνου τῆς χάριτος».³³ Ὑπάρχει ἀκόμη καὶ τὸ στεφάνου τῆς δόξης, ὅπως ἀκρι-

²⁹ Ἰωβ 1, 1.

³⁰ Ψαλμ. 102, 4.

³¹ Ρ' Τιμ. 4, 8.

³² Παρ. 4, 9.

θὸς λέγει ὁ Ἡσαίας, «θὰ ὑπάρξῃ τὸ στεφάνου τῆς ἐλπίδος, ποῦ πλέκεται μετὰ τὴν δόξαν».³⁴ Καὶ ταῦτα διότι τὸ στεφάνου ἔχει ὅλα αὐτὰ, ἢ ἡλ. τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν χάριν, τὴν δόξαν, τὴν εὐπρέπειαν. Μὲ ἄλλα λόγους τὸ δόξου εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ γενεῶν ποικίλα χαρίσματα. D Ὑπάρχει καὶ τὸ ἀφάρτων στεφάνου ὅπως λέγει ὁ Παῦλος: «Ἐκείνοι μὲν διὰ τὰ λάθουσι τὸ φθαστὸν στεφάνου, ὅμως δὲ τὸ ἀφάρτων».³⁵ Αὐτὸ ποῦ λέγει ἔδω, εἶναι τὸ ἐξῆς: μᾶς περιβάλες μετὰ ἀσφάλειαν καὶ μετὰ δόξαν. Διότι τέτοια εἶναι τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ, ἰσχυρὰ καὶ γεμάτα εὐγένειαν. Τέτοια εἶναι τὰ στεφάνου.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως τῶν ἀνθρώπων δὲν συμβαίνει αὐτὸ. Ἀλλὰ αὐτὸς ποῦ ἔχει δόξαν δὲν εἶναι ὀπωθήποτε ἀσφαλής: ἐνῶ αὐτὸς ποῦ εἶναι ἀσφαλής δὲν εἶναι ὀπωθήποτε δοξασμένος. Εἶναι δὲ δύσκολον νὰ συμπίσῃσιν καὶ τὰ δύο. Ἄν ὅμως συμπίσῃσιν, γρήγορα ἀποσφύρονται. Π.χ. εἰ ἄρχοντες εἶναι μὲν λαμπροὶ καὶ ἔσοικται, ὅμως δὲν εἶναι ἀσφαλές ἀκριθὸς δὲ δι' αὐτὸν τὸν λόγον, ἢ ἡλ. ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης τῶν δόξης, ἔχουσι ἐγκατασταθῆ εἰς ἀχωρημένην τοποθεσίαν.

Οἱ παραπεταμένοι καὶ περιφρονημένοι, ζοῦν δεδαίως ἀσφαλές διότι κοιεῖς δὲν τοὺς ἔχει, ὅμως δὲν δοξάζονται. Ἀκριθὸς δὲ δι' αὐτὸ ταῦτο δὲν δοξάζονται, διότι εἶναι ἀσφαλες.³⁶ Α Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ τοῦ Θεοῦ δὲν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Ἀλλὰ καὶ τὰ δύο συνυπάρχουσι πληθωρικὰ, ἢ ἡλ. καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ ἀσφάλεια.

Ἄφοῦ κατανοήσωμεν λοιπὸν τὸ μέγεθος τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐπάνω ἀπὸ ὅλα ἀφοῦ καταλάδομεν πόσον μεγάλο ἀγαθὸν εἶναι τὸ νὰ ἄρσῃ κοιεῖς εἰς τὸν Θεόν, πράγμα ποῦ εἶναι καὶ ἔπλου καὶ δόξα καὶ ἀσφάλεια καὶ ὅλα τοῦ κόσμου τὰ ἀγαθὰ, ὅς διανύσωμεν τὸν τωρινὸν μας ἀγῶνα καὶ ἂς μὴν σκοιντάψωμεν ποτὲ καὶ μήτε νὰ ἐρεθώμεν ἄσπλα. Ἰδιότι τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ πολέμου δὲν ἀνέχεται νὰ ἰδῆ ἔπλου στρατιώτην. Τότε μόνον ποῦ εἰ προπαρασκευῆ ἔσταν διαλυθῆ ὁ κόσμος τοῦ ἰεράτρου διαλύεται δὲ ὁ κόσμος τοῦ θεάτρου, ὅταν ἡ ψυχὴ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ σῶμα.

Β Ἐπομένως ἕως ὅτου εἰμῶστε ἐδῶ, εἶναι ἀνάγκη νὰ πυγμαχοῦμε καὶ ἔσταν ἀκόμη καθίσωστε εἰς τὸ σπῆτι μας, καὶ ἔσταν πηγαίνωμεν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἔσταν γευματίζωμεν, καὶ ἔσταν εἰμεθα ἄρρωστοὶ καὶ ἔσταν εἰμεθα θυεῖς. Καὶ

33. Ἰωβ 38, 5.

34. Α' Κορ. 9, 25.

μάλιστα κατά την περίοδον τῆς ἀσθενείας εἶναι ἢ κατάλληλος εὐκαρία δι' αὐτὴν τὴν μάχην, ὅταν δηλαδὴ ἀπὸ παντοῦ δύναιτο καταθαροῦσθαι τὴν ψυχὴν, ὅταν πάνω τὴν πάλαι ποτε, ὅταν ὁ διάβολος καρδοκῆ καὶ μὰς παρασύρη νὰ εἰποῦμε κάποιον πικρὸν λόγον.

Τότε κατ' ἐξοχὴν πρέπει νὰ ἀσφαλιζώμεθα, νὰ περιχαροκωνώμεθα μὲ τὸν θώρακα, μὲ τὴν ἀσπίδα, μὲ τὸ κράνος, μὲ τὰ ἄλλα ἔπλα, καὶ διαρκῶς νὰ εὐχαριστοῦμε τὸν Θεόν.

Αὐτὰ τὰ θέλη εἶναι θεωρεῖα διὰ τὸν διάβολον, ἢ αὐτὴ ἢ πλῆρῃ εἶναι ἐπικίνδυνον, τότε κυρίως ἔχομεν λαμπρὰ στεφάνια.

Αὐτὸ ἀκριθῶς ἐλάμπρυνε τὸν μακάριον Ἰωβ (τίποτε πράγματι δὲν μὰς ἀποθῆκε νὰ καταφύγομεν καὶ πάλιν εἰς αὐτόν), τοῦτο τὸν ἀνείδειξε, αὐτὸ τὸν εὐστεφάνωσε, δηλ. τὸ ὅτι ἀκριθῶς τὴν ὥραν τοῦ πειρασμοῦ, τῆς ἀρρώστιας καὶ τῆς φτώχειας ἐφάνη ἀμετάδλητον τὸ ἦθος του, ἀμετακίνητος ἢ εὐνοῦσά του, τὸ ὅτι τὴν ὥρα ἐκείνην ἀνέπτυπε εὐχαριστηρίους λόγους εἰς τὸν Θεόν κοθῶς καὶ ἐκείνην τὴν πνευματικὴν θύσαν. Θύσια πράγματι ἦσαν τὰ λόγια τοῦ ἔλεγε: «Ὁ Κύριος μου ἔδωκε, ὁ Κύριος μου ἀφῆρεσε. Ὅπως ἐφάνη καλὸν εἰς τὸν Κύριον, ἔτσι καὶ ἔγινε. Νὰ εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας».³⁶ Τοῦτο ἀκριθῶς ἄς κάνομεν διαρκῶς καὶ ἄς δοξάζωμεν τὸν Θεόν καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῶν πειρασμῶν, καὶ εἰς τὰς διαφόρους περιπτώσεις καὶ εἰς τὰς συκοφαντίας D καὶ εἰς τὸν εὐλογώμεν διὰ παντός, διότι εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἄμην.

ΟΜΙΛΙΑ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΤ' (6) ΨΑΛΜΟΝ'

Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με,
μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύῃς με.

Ὅταν ἀκούσῃς θυμὸν καὶ ὀργὴν εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Θεοῦ, μὴ ἐνοήσῃς τίποτε ἀνθρώπινον· διότι οἱ λό-

36. Ἰωβ 1, 21.

1. Ὁ Ψαλμὸς ἀνήκει εἰς τὸ βιβλ. τῶν θρηνητῶν Ψαλμῶν, χωρὶς νὰ εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα δείγματα αὐτοῦ τοῦ βιβλίου. Ἄλλοι Ψαλμοὶ ποὺ ἔχουν ἀναγνωριστὴν ὡς Ψαλμοὶ μενοειδῆς εἶναι οἱ 81, 87, 50, 101, 120 καὶ 142. Ὅσοι αὐτοὶ ἔχουν συνταχθῆ μετὰ τὸ θεϊκὸν διατάγμα τοῦ ἀποδ. Πνεύματος καὶ αὐτὸς ὁ ἱερός ἐκείνη συνταχθῆ συνταγόμενος μὲ τὸν ὕμνον.

γοὶ αὐτοὶ ἔχουν καθαρῶς συμβατικὸν χαρακτῆρα. Διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ ὅλα αὐτὰ. Ἐξίστηται δὲ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ὥστε νὰ ἀγγίξῃ τὴν ψυχὴν καὶ τῶν πλεόν θαυκαρδίων. Διότι καὶ ἡμεῖς, ὅταν συζητῶμε μὲ θαυκαρδῶς, χρησιμοποιοῦμε τὴν γλῶσσαν τοῦ. Καὶ ὅταν ἀμιλοῦμεν εἰς ἕνα παιδί, φελλίζομεν μαζί μ' αὐτό, ἔστω καὶ ἂν εἴμεθα πᾶσοφοι, ὅσοι καταβαίνομεν εἰς τὸ ἰδικόν του χαμηλὸν ἐπίπεδον. Τί τὸ περίεργον λοιπὸν ἐάν κάνομεν τοῦτο μὲ λόγους, τὴν στιγμὴν μάλιστα ποὺ τὸ κάνομεν μὲ ἔργα, δηλ. θαγκῶνοντας τὰ χέρια, καὶ κάνοντας τοὺς θυμωμένους, ὥστε νὰ διαφθώσωμε τὸ παιδί; Ἔτσι λοιπὸν καὶ ὁ Θεὸς ἐπειθὴ ἤθελε νὰ προσεγγίσῃ τοὺς θαυκαρδῶς, χρησιμοποιεῖ τέτοια λόγια.⁴⁰ Ἀ διότι δὲν τὸν ἐνδιέφερε νὰ ἀμιλῆσῃ ἀνταξίως τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀλλὰ ἤθελε νὰ ἀμιλῆσῃ διὰ τὴν ἀφελήσῃ αὐτοῦ ποὺ τὸν ἤκουον.

Εἰς ἄλλο πάλιν σημεῖον ἀπαδεικνύουν, ὅτι οὐδέποτε ἀγγίζεται, ἔλεγε: «Μήπως πασοργίζομεν ἐμὲ καὶ οὐ τοὺς ἑαυτοῦς των;» Σὺ δὲ, πῶς ἤθελες νὰ συζητῇ ὁ ἴδιος μὲ τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι δὲν ἀγγίζεται καὶ ὅτι δὲν μισεῖ τοὺς πονηροὺς; Πράγματι καὶ τὸ μῖσος εἶναι πάθος. Ὅτι δὲν ἐπιθλάται τὰ ἀνθρώπινα; Πράγματι καὶ ἡ δροσις προέρχεται ἀπὸ τὸ σῶμα. Ὅτι δὲν ἀκούει; Πράγματι καὶ αὐτὸ προέρχεται ἀπὸ τὴν σάρκα. Ἀλλὰ ἂν δὲν συνδύχεται ἔτσι δὲ ἔδωκεν ἄλλο συμπέρασμα πονηρὸν, δηλ. ὅτι τὰ πάντα σπερματίζονται προνοίας. Ἐ καὶ ἂν ἀπέφωσαν νὰ ἀκούουν τοῖς περὶ τοῦ Θεοῦ, πολλοὶ ποὺ ἐξήσαν τότε, δὲ ἀγνωστοῦσαν ἐξ ἀλοκλήρου τὴν ὑπαρξίν του.

Ἐάν δὲ αὐτὸ ἀγνωσθῇ, ὅλα ἔχουν χάσῃ. Ἐνὼ ὅταν ἐσχηθῇ ἐκείνη ἡ πίστις, ταχέως ἔγινε καὶ ἡ διόρθωσις. Διότι αὐτὸς ποὺ ἐπειθῆ ὅτι ὑπόρχει Θεὸς ἔστω καὶ ἂν ἔχη σαφῆ γνώσιν περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ συλλομβάνει τὴν ὑπαρξίν του εἰς γενικὰς γραμμὰς, μὲ τὴν παρῶδον τοῦ χρόνου δὲ πιστοῦ, ὅτι δὲν ὑπάρχει κάτι τέτοιο εἰς τὸν Θεόν. Αὐτὸς

⁴⁰ Ὁ Ψαλμὸς μὰς παρουσιάζει ἀμφοτέρων ἐπειθῶ ἔνοχον καὶ ἀσθητῶν τιμωμένον, συνταγμένον ψυχικῶς καὶ νοητικῶς, ποὺ ἔχει τὸ βίαιον τοῦ Θεοῦ. Ὁ ποιητὴς ἔγραψε, ὅτι ἡ νόση θετικὴ δύναμις, ἡ βία τοῦ ἀπείμεινον εἶναι ἡ ἐκείνη εἰς τὸν Θεόν, τὴν ὁποῖαν μέλλει εἰς τὴν ταρχὴν καὶ τὸν ἄλλον τὸν ἔχει νὰ συλλέξῃ καὶ πάλαι, ἀγνωστικῶς μέλλει τοῦ, ἔστω ὅσοι ἀμφοτέρων τὴν ἐπιθετὴν αὐτὴν κατακτῶν μόνον ἄλλον κτῆμα του, ἐπειθῶ καὶ ἡμεῖς καὶ ἡμεῖς πλεόν ἵππο τὴν μεταστροφήν καὶ ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῶν ἡμεῶν τῶν κακῶν ἀποβλέπει μὲ ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῶν ἡμεῶν (βλ. ἰδίως Ἰωβ 1, 21).

2. ἰβρ. 7, 10.

δὲ πού ἐπεισθῆναι ὅτι δὲν προνοεῖ, ὅτι δὲν τὸν μέλει διὰ τὰ δημιουργήματά του, ὅτι οὐτε κἀν ὑπάρχει, τί θὰ καρδίῃσιν ἀπὸ τὴν πορνήτησιν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ξένος πρὸς τὰ πάθη; Διὰ τοῦτο ακριβῶς συζητῶν πρῶτα μαζὶ τοὺς κείνους, ἀφοῦ ἐστερώσει τὴν πεποιθήσιν τούς εἰς τὴν ὑπαρξίν του, Ἐ' λίγο-λίγο τοὺς ἀποκαθαίρει τὸν νοῦν, ὀδηγῶν αὐτοὺς εἰς αὐτὴν τὴν σκέψιν, ἀμιγῶν διὰ τὰς πλέον ὕψηλάς ἰδιότητας αὐτοῦ καὶ κἀνοντας λόγον διὰ τὸ ὅτι εἶναι ξένος πρὸς τὰ πάθη. Πράγματι ἕνας ἄλλος προφήτης λέγει: «Οὐτε θὰ πεινώσῃ οὔτε θὰ κουρασθῆ»³ Καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος πάλι εἶπε ὅτι θυμῶναι, ὁ ἴδιος πάλιν προσθεῖται ὅτι τὸ θεῖον εἶναι ἀμέταχρον παθῶν. «Μήπως αὐτοὶ ἐμὲ παροργίζουν καὶ ὄχι τοὺς ἑαυτοῦς των;». Καὶ αὐτὸς πάλι εἶπε ὅτι ὑπάρχει εἰς τὸν νοῦν, ὁ ἴδιος πάλιν λέγει: «Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ἀνάμεσα σ' ἐσένα πιστὸς καὶ δὲν θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν»,⁴ δηλαδὴ δὲν ὀφείλομαι τοπικῶς. Ἐ' Ἐὰν ἕως ἐν ἐπιμώρησι δλοῦς, ἔδωκε εἰς τὸν πῶ συνειτὸν νὰ κατοικήσῃ ἀπὸ τὰ λεχθέντα, ὅτι εἶναι πολὺ περισσώτερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐλευθέρως κείνους πού εἶναι ἀπληροῦς ἀπὸ τὰ τυραννικά πάθη, χωρὶς νὰ τοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἔξω ἀπὸ αὐτά. Διὰ τοῦτο λέγει: «Μήπως θὰ εἶσαι κομιζόμενος σὰν ἄνθρωπος;». Καὶ παντοῦ κάνει συζητήσιν διὰ τὸ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ξένος πρὸς τὰ πάθη. Ἐπομένως καὶ ἐδῶ, ὅταν ἀκούσῃς θυμῶν, μὴ νομίσις ὅτι πρόκειται περὶ παθῶν, διότι ἐὰν ἄνθρωποι πού φροντίζουν νὰ ζῶν χριστιανικὰ κατὰ τὸ δυνατόν δὲν ὀργίζονται, κατὰ μείζονα λόγον δὲν ὀργίζεται ἡ ἀνώτατος ἐκείνη οὐσία, ἡ ἀφθάρτος, ἡ ἀνέκφρατος καὶ ἀκατάληπτος. Ἐ

Δὲν βλέπεις ὅτι καὶ οἱ γιατροὶ ὅταν κόπτονται, ἢ ὅταν καυτηριάζουν, δὲν τὸ κάνουν ἀπὸ θυμῶν, ἀλλὰ μὲ σκοπὸν νὰ διορθώσουν, δὲν τὸ κάνουν διότι εἶναι θυμωμένοι μὲ τοὺς ἀρρώστους, ἀλλὰ διότι τοὺς λυποῦνται καὶ τοὺς ἐλευθερώνουν ἀπὸ τὰς ἀσθενείας. Ὅταν λοιπὸν λέγῃ: «Μὴ μὲ τιμωρήσῃς ἐπ' αὐτὸν θυμὸν σου» ἐννοεῖ μὴν ἀποκτίσῃς δικαιοσύνην δι' ὅσα ἁμαρτήματα διέπραξαι, μήτε νὰ μοῦ καταλογίσῃς τὰ σφάλματά μου. «Ἐλέησόν με Κύριε, διότι εἰμαι ἀσθενής». Ὅλοι ἔχομεν ἀνάγκην ἀπὸ αὐτῶν

3. Ἦσ. 40, 28.

4. Ἐσθ. 11, 9. Ὅταν ἕως ἰσχυρῶς διαπορᾷ εἰς τὴν σφίξιν τοῦ κενήνου. Ἦσθ. λέγειται ὅτι δὲν θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς πόλεις θὰ νὰ τὰς κατοικήσῃ, ἐὰν ἐλευθέρως πιστοὶ καὶ ἰσχυροὶ ἀνάμεσα εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν.

5. Ἦσ. 14, 9.

τὴν φωνὴν ἔστω καὶ ἂν ἔχωμεν κατορθώσει πάρα πολλὰ πράγματα, ἔστω καὶ ἂν ἔχωμεν φθάσει εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς.⁶ Ἄ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἴδιος προχωρῶν λέγει πάλιν: «Δὲν θὰ δικαιωθῆ ἐνώπιόν σου κάθε ἄνθρωπος». Καὶ ἐὰν ἐξετάσῃς τὰς ἀνομοίας μου, ποῖος θὰ ἤμπορήσῃ νὰ σταθῆ ἐνώπιόν σου;» Καὶ ὁ Παῦλος: «Δὲν καταλαβαίναμι τίποτε κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἀλλὰ μὲ αὐτὸ δὲν εἶμαι δικαιωμένος». Καὶ ἄλλος: «Ποῖος θὰ καυχῆσθῃ ὅτι εἶναι ἀγνήν καρδίαν, ἢ ποῖος θὰ ἔχη τὸ θάρρος νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι καθαρός ἀπὸ ρύπου;»⁷ Ὅλοι ἐξάπαντος ἔχομεν ἀνάγκην ἀπὸ ἔλεος, ἀλλὰ δὲν ἀξίζομε δλοὶ τὸ ἔλεος.

Διότι ἂν καὶ εἶναι ἔλεος, ὅμως ἀναζητεῖ τὸν ἄξιον. Ὅπως ακριβῶς ὁ ἴδιος ἔλεγε πρὸς τὸν Μωυσῆν: «Θὰ ἐλεήσω ἐκεῖνον πού ἤμπορῶ νὰ ἐλεήσω καὶ θὰ εὐσπλαγχνισθῶ ἐκεῖνον πού ἤμπορῶ νὰ εὐσπλαγχνισθῶ». Ἐ' Δηλαδὴ ὁ μὲν Β' ἕνας ἀφοῦ ἔκαμε κάτι ἀνάξιον τοῦ ἔλεος, θὰ εἴπῃ, «Ἐλέησόν με», ἐνῶ ὁ ἄλλος πού ἀφῆρε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὸ δικαίωμα νὰ τύχῃ συγγνώμης, ἀδίκως θὰ εἴπῃ, «Ἐλέησόν με». Διότι ἐὰν τὸ ἔλεος ἐρχόταν εἰς δλοῦς, κανεὶς δὲν θὰ καταδικάζετο. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἴδιον τὸ ἔλεος εἶναι κάποιον κρίσιν καὶ ἀναζητεῖ τὸν ἄξιον καὶ τὸν κατάλληλον πού θὰ τὸ ἀπολούσῃ.

Πολλοὶ πράγματι ὑπέπεσαν ἐπιχειρημένους εἰς τὰ ἱδια ἁμαρτήματα καὶ ὅμως δὲν ἐπιμώρηθησαν μὲ τὴν ἴδιαν τιμωρίαν, διότι εἶχαν ἄλλος δικαιολογίαν πού τοὺς ἐσθῆρσαν. Καὶ ἐὰν θέλετε, ἄς σταθῶμε τώρα εἰς αὐτὸν τὸν λόγον, Ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι ἠμάρτησαν καὶ ἔγιναν εἰδωλόλατρες, ὅμως δὲν ἐπιμώρηθησαν δλοὶ ἐξ Ἰσρα. Ἄλλοι μὲν ἐγάρθησαν, ἐνῶ ἄλλοι ἐσυγχωρήθησαν. Ἐ' Διότι εἰς τὰ ἁμαρτήματα δὲν ἀναζητεῖται μόνον ἡ φύσις τοῦ διαπραχθέντος ἁμαρτήματος, ἀλλὰ καὶ ἡ εὐθεσία, καὶ ἡ περίστασις καὶ ἡ αἰτία καὶ ἡ κατάσταση ἢ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν. Ἀναζητεῖται δὲ καὶ ἡ μετανόησις, ἢ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἢ μετὰ τὴν μετανόησιν, ἢ μετὰ τὴν μετανόησιν ἐξ ἀμελείας, ἢ ἐξ ἔπιπτησῆσιν, ἢ ἡμάρτησαν ἐκ προμελέτης. Πολλὰ εἶναι αὐτὰ πού πρέπει νὰ συζητηθῶν καὶ ἡ διαφορά τῶν ἐποχῶν καὶ αἱ συνθήκαι ζωῆς. Νὰ τί ἐννοῦν ἡμάρταν οἱ ἄνθρωποι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἁμαρτάνουν καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς

6. Ἦσθ. 142, 2.

7. Ἦσθ. 159, 2.

8. Ἦσθ. 1, 4.

9. Παροιμ. 90, 8.

10. Ἦσθ. 33, 19.

Κακῆς. Ὅμως δὲν τιμωροῦνται καὶ οἱ δύο ἐξ Ἰσου ἀλλὰ αὐτοὶ τιμωροῦνται βαρύτερον.

Φανερῶν αὐτὸ ὁ Παῦλος ἔλεγε: **D** «Ἐάν παραθῆῃ κανεὶς τὸν νόμον τοῦ Μωυσέως, θανατώνεται χωρὶς εὐσπλαγχνίαν μετὰ τὴν κατάθεσιν δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. Σκεφθῆτε πόσον αὐστηροτέρα τιμωρία ἀξίζει εἰς ἄκείνον, ὁ ὁποῖος κατεπάτησε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ θεωρεῖ μολυσμένον τὸ αἷμα τῆς διαθήκης;»¹¹ Ὅταν δὲ λέγη, «Σκεφθῆτε πόσον βαρύτερα τιμωρία ἀξίζει, ἐννοεῖ τὴν ἔντασιν τῆς τιμωρίας. Ἠμάρτησαν ὅσοι ἔζησαν πρὶν ἀπὸ τὸν νόμον, καθὼς καὶ αὐτοὶ ποῦ ἔζησαν μετὰ τὸν νόμον. Οἱ πρῶτοι δὲ τιμωρηθῶν ἑλαφρότερον. Δηλώνοντας αὐτὸ ἔλεγε: «Ὅσοι Ἠμάρτησαν χωρὶς τὸν νόμον, χωρὶς τὸν νόμον καὶ δὲ ἀπολεσθῶν». Τὸ, «χωρὶς τὸν νόμον» δὲν σημαίνει βαρύτερον, ἀλλὰ ἑλαφρότερον. **E** «Ὅσοι δὲ ζῶντες μέσα εἰς τὸν νόμον Ἠμάρτησαν, διὰ τοῦ νόμου θὰ κριθοῦν.»¹² Τί σημαίνει αὐτὸ, τέλος πάντων; Σημαίνει ὅτι αὐτοὶ μὲν ἔχουν κατήγορον τὴν φύσιν· ἐνῶ οἱ ἄλλοι μαζί μετὰ τὴν φύσιν ἔχουν καὶ τὸν νόμον. Καὶ ὅσοι πρὸς πολὺ ἀπήλυσαν τὴν διδασκαλίαν, τόσο μεγαλύτερον τιμωρίαν θὰ ὑποστοῦν.

Εἶναι δυνατόν δὲ νὰ ἴδῃς τὸ ἴδιον πρῶτον νὰ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περίπτωση τῶν ἀξιωματίων καὶ γίνεται φανερόν ἀπὸ τὴν διαιρέσιν. Πρὸς χάριν δηλαδὴ ἁλοῦ τοῦ ἡαίου ὄντων ἡμάρτανε προσεφέρετο τόση θυσία, ὅση προσεφέρετο πρὸς χάριν ἰσίου τοῦ ἱερέως ὅταν αὐτὸς Ἠμάρτησε. Ὁ λόγος αὐτὸς σημαίνει ὅτι ὅσον μεγαλύτερον εἶναι τὸ ἄξιωμα, τόσο βαρύτερον εἶναι καὶ ἡ τιμωρία δι' αὐτοῦ ποῦ ἡμαρτάνουν. Διὰ τοῦτο ἡ ἀπλή γυναῖκα ποῦ γίνετο πόρνη θανατώνετο, ⁴² ἂν ἢ ἡ κόρη τοῦ ἱερέως ἔκαίετο.¹³ Εἶναι δυνατόν δὲ καὶ εἰς ἄλλα περιστατικὰ νὰ ἴδῃ κανεὶς τὴν συγγνώμην καθὼς καὶ τὴν αὐστηρὰν τιμωρίαν. Πχ. ὅταν εἷς ἡμαρτάνῃ καὶ πληρῶν δι' αὐτὴν τοῦ τὴν ἡμαρτίαν εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν, ἐνῶ ὁ ἄλλος καλοπερνᾷ. Πράγματι ὁ μὲν εἷς θὰ ὑποστῇ ἐκεῖ μεγαλύτερον τιμωρίαν, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἑλαφρότερον, ἐάν θεοδαίς ἐδῶ δὲν ἀπαλλαγῇ ἐντελῶς. Ὁ Χριστὸς δὲ δηλώνει αὐτὸ δάξοντας τὸν Ἀδραμὶ νὰ λέγῃ εἰς τὸν πλοῦσιον: «Ποῦδ' ἔχεις, θυμῶν ὅτι σὺ ἀπῆλυσες τὰ ἀγαθὰ σου εἰς τὴν ζωὴν σου ὅπως καὶ ὁ Ἀδάμ;

11. Ἰβρ. 10, 28-29.

12. Ἰβρ. 2, 13.

13. Συμφωνοῦν πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Μωυσέως νόμου (ἀσεπτόν-μιον 22) καὶ (ἀσεπτόν 31) ἡ μὲν πόρνη ἐν τῷ λαῷ ἔπλεως θανατώνετο, ἐνῶ ἡ τοῦ ἱερέως γυναῖκα.

τὰ κακὰ· τώρα ὅμως αὐτὸς ἐδῶ παρηγορεῖται καὶ σὺ ὑποφέρεῖς».¹⁴

Αὐτὸς θεοδαίς, μετὰ ὅσα ὑπέφερε, ἀπηλόγη ἐντελῶς ἀπὸ τὴν τιμωρίαν, ἐνῶ ἄλλοι δὲν ἀπηλόγησαν ἐξ ὀλοκλήρου ἀλλὰ ἐν μέρει· **B** διὰ τοῦτο θὰ τιμωρηθῶν ἡπιώτερα. Ὅταν δὲ λέγῃ· «ὁ δούλος ποῦ ἤξερε τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου του καὶ δὲν ἔκανε σύμφωνα πρὸς τὸ θέλημά του, θὰ δαρή πολὺ. Ἀλλὰ ἐκεῖνος ποῦ δὲν τὸ ἤξερε καὶ δὲν ἔκανε, αὐτὸς θὰ δαρή ὀλίγον», εἰς τὰ λόγια αὐτὰ ἡμπορεῖ νὰ ἴδῃς ἐμφανῶς τὴν διαφορὰν τῆς μίσεως τιμωρίας ἀπὸ τὴν ἄλλην, διαφορὰ ποῦ ἐπιτείνεται ἐπὶ προὔπορχῃ ἢ γνώσει καὶ ποῦ μετριάξεται· ὅταν προὔπορχῃ ἢ ἀφέλειαι. Καὶ ἄλλα πολλά μπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ ποῦ δημιουργοῦν διαφορητικὴν τιμωρίαν, καθὼς καὶ διαφορητικὸν ἔλεος καὶ φιλευσπλαγχνίαν. Πρὸς ἐξ καὶ τὴν περίπτωσιν τῶν πρωτοπλάστων. Ἠμάρτησε ἡ Εὐὰ, ἡμάρτησε καὶ ὁ Ἀδάμ καὶ μετὰ τὸ ἴδιον ἡμάρτησε. Δηλαδὴ καὶ οἱ δύο ἔφαγον ἀπὸ τὸ δέντρον, ὅμως δὲν ἐτιμωρήσαν καὶ οἱ δύο μετὰ τὴν ἴδιαν τιμωρίαν. Ἐσφαξὲ ὁ Καν, ἐσφαξὲ καὶ ὁ Λάμεξ.¹⁵ Ὁ Καν ὁ μὲν εἷς ἔρθε ἔλεος, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἐτιμωρήθη. Κάποιος μάζεψε τὸ Σάββατον ἔξω καὶ δὲν ἔρθε ἔλεος.¹⁶ Ὁ Δαυὶδ ἔκανε φόνον καὶ μοιχεία καὶ ὅμως ἐρεύθη τὴν φιλευσπλαγχνίαν. Ἄς σταθοῦμε λοιπὸν εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ. Εἶναι ἔξ ἁλλοῦ πολὺ καλύτερον νὰ ἀναζητοῦμεν αὐτὰ, παρὰ νὰ εἰμεθα προσηλωμένοι εἰς τὰς συζητήσεις καὶ τὰς συνάξεις τῆς ἀγορᾶς. Διότι ἀποτελεῖ μέγας κέρδος ὀχι μόνον τὸ νὰ τὰ εὑροῦμε, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ τὰ ἀναζητοῦμεν ἀπλῶς, ἔστω καὶ ἂν δὲν τὰ εὑροῦμε. Διότι θὰ ἀναγκασθοῦμε νὰ ἀπασχοληθοῦμε μετὰ αὐτὰ καὶ νὰ σπαταλήσωμεν ἄλλο τὸν χρόνον μας εἰς αὐτὰ.

D Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν (διότι πρέπει νὰ ξαναγορῶμεν εἰς ὅσα ἐλέγομεν προηγουμένως) ἐνῶ ἔφτιαχναν τὸν μόσχον ἔλοι οἱ Ἰουδαῖοι, ἄλλοι μὲν ἐτιμωροῦντο, ἐνῶ ἄλλοι δὲν ἐτιμωροῦντο; Διότι ἄλλοι μὲν μετενόησαν καὶ ἀνοῶντες τὴν φυσικὴν συγγένειαν κατέσφαξαν τοὺς δικούς των καὶ εὐλογηθῶν.¹⁷ Ἐνῶ οἱ ἄλλοι παρήμενοι εἰς τὴν ἡμαρτίαν. Ἐπομένως τὸ μὲν ἡμάρτημα ἦταν ἴδιον, τὰ γεγονότα ὅμως ποῦ ἐπηκολούθησαν δὲν ἦσαν ἴδια. Διὰ

14. Ἰβρ. 10, 23.

15. Ἰβρ. τὸ βιβλ. Ἰβρ. 11, 32 καὶ 33.

16. Ἰβρ. 4, 21.

17. Ἰβρ. 15, 32 καὶ 33.

18. Ἰβρ. 22, 24 καὶ 25.

ποιόν δε λόγον εις τὴν περιπτῶσιν τοῦ Ἰαδοῦ καὶ τῆς Εδ-
 ρας δὲν ἔχομεν τὴν ἴδιαν τιμωρίαν ἐνῶ ἡ ἁμαρτία ἦταν ἴδια·
 Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ ἐξαπατηθῆς ἀπὸ μίαν γυναῖκα
 μὲ τὸ νὰ ἐξαπατηθῆς ἀπὸ τὸν ὄρν. Ἐ Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς
 ὁ Παῦλος ἐκείνη ἀνάμειξε ἀπάτην καὶ εἶπε: «Ὁ Ἰαδοῦ δὲν
 ἀπατήθηκε, ἀλλὰ ἀπατήθηκε ἡ γυναῖκα καὶ ἔγινε παραδό-
 τισ». 14 Διὰ ποῖον λόγον δὲ δὲν ἐλεήθη αὐτὸς τοῦ ἐμάζε-
 νε ἔξλα; Διότι εἶναι βαρεῖα παρονομία, τὸ νὰ παραδοίγη κα-
 νελὲς προκαταβολικὰ καὶ ἀπερίφραστα τὴν διατάχην. Ἐ-
 πρεπε λοιπὸν καὶ οἱ ἄλλοι πολὺ νὰ φοβηθοῦν. Τὸ ἴδιον ἔ-
 γινε καὶ εἰς τὴν περιπτῶσιν τῆς Σαπείρας καὶ τοῦ Ἰανα-
 νίου. 15

Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν ὅταν ἁμαρτάνωμεν, ἅς σκεφθοῦμε ἂν
 ἀξίωμεν νὰ εὐρούμε ἔλεος, 16 Ἄ ἂν ἐκάνομε κάτι ὥστε νὰ
 μᾶς συγχωρηθοῦν αἱ ἁμαρτίαι μας, ἂν μετενοήσομε, ἂν ἐ-
 γίνασμε καλύτεροι, ἂν ἀπεμακρύνθημε ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν.
 Διότι ἀκόμη καὶ αὐτὸς ποῦ μετανόησεν ἤμπορεῖ νὰ σωθῆ μόν-
 ον ἂν ζητήσῃ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Ἔτσι λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἔχει τὴν ἀξίωσιν ἀπὸ αὐτὰ νὰ
 σωθῆ, δηλ. ἀπὸ τὰ δάκρυα καὶ ἀπὸ τοὺς θρήνους. «Λοῦζω
 κάθε νύκτα τὸ κρεβάτι· οὐ καὶ δρέχω μὲ τὰ ἄρθρα δά-
 κρυά μου τὸ στρώμα μου». Δηλαδή ἀπὸ τὴν κατάνυξιμ.
 «Καὶ αὐτὰ τὰ δατὰ μου ἔχουν ταραχθῆ καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐ-
 πλημμύρισεν ἀπὸ ταραχὴν». Δὲν τὰ λέγει ἀπ' εὐθείας, ἀλ-
 λά καταφεύγει εἰς τὴν φω. κτὴν μας κακὴν ροπήν λέγων:
 «Ἐλέησέ με Κύριε, διότι εἶμαι σωματικῶς καὶ ψυχικῶς ἀ-
 σθενής». Ἐμίλησε ἔτσι διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι δὲν εἶναι ἀρ-
 κετὸν μόνου αὐτοῦ. Ἐ Διότι ἂν ἦταν ἀρκετὸν, ὅλοι μ' αὐτὸ
 θὰ ἐσωζώμεθα. Διότι ὅλοι εἴμαστε ἀνθρώποι.

Ἐχω ὁμοίως τὴν γνώμην, ἂν εἶναι ἀνάγκη κάπως προ-
 σκετικώτερα νὰ ὁμιλήσομε δι' αὐτὸ, ὅτι δὲν φαίνεται νὰ
 ἐννοῆ αὐτό. Ἄλλα ὑπονοεῖ τὴν ἀδυναμίαν, ποῦ προκαλεῖ-
 ται ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς προβάλλοντας τὸ γεγονός αὐτὸ
 ὡς σπουδαῖα δικαιώμα διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἔλεους καὶ
 τῆς φιλανθρωπίας. Αὐτὸν ἔξ ἄλλου τὸν ὑποκινῶν ἔκα-
 νε ἐν συνχεῖα λέγων: «Ἐγὼ ἀσθίματός οὖν τὸ πάλαι-
 μένο ἔνδυμα καὶ περιφορημένος ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου». Διότι
 ἐγνώριζε ὅτι θλίψις ποῦ συμπαροῦσται μὲ εὐχαριστί-
 αν προκαλεῖ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν κάνει
 σπλαχνικόν. Νομίζω λοιπὸν ὅτι καὶ ἐδῶ κάνει τὸν ἴδιον ὁ-

14. Α' Τιμ. 9, 11.
 15. Πρῶς 5.

παινητὸν λέγοντας: Ἐ Θεράπευσε, Κύριε, ἐμένα τὸν ἀ-
 σθενῆ, διότι καὶ αὐτὰ τὰ δατὰ μου ἔχουν ταραχθῆ ἐξ αἰτί-
 ας τῶν ἁμαρτιῶν μου καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐπλημμύρισεν ἀπὸ
 ταραχὴν». Δὲν εἶπε, ἐλευθέρωσέ με, αὐτε, συγχώρησέ με,
 ἀλλὰ «θεράπευσε». Διότι ἀξίωμεν νὰ ἐξαφανισθοῦν τὰ προη-
 γούμενα τραύματα. Ὅσα δὲ ἐδῶ ἐννοεῖ ἀλόκληρον τὴν
 δύναμιν ταραχὴν δὲ, τὴν πληγὴν, τὴν πανίην, τὴν τιμω-
 ρίαν. «Θεράπευσε, Κύριε, ἐμένα τὸν ἀσθενῆ, διότι καὶ αὐτὰ
 τὰ δατὰ μου ἔχουν ταραχθῆ ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν μου
 καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐπλημμύρισεν ἀπὸ ταραχὴν».

Εἰς τὴν περιπτῶσιν τῶν ἱατρῶν λόγου χάριν τρεῖς εἴ-
 να: οἱ παράγοντες, μάλλον δὲ τέσσαρες ἢ καὶ πέντε, δηλα-
 δὴ ὁ ἱατρός, ἡ τέχνη, ὁ ἄρρωστος, ἡ ἀρρώστια, ἡ δύναμις
 τῶν φαρμάκων καὶ τὸ πῶς γίνεται ἐκεῖ κάποια συμ-
 πλοκὴ καὶ μάχη. Ἄν λοιπὸν μὲ τὸ μέρος τοῦ ἱατροῦ, καὶ
 τῆς ἐπιστήμης του καὶ τῶν φαρμάκων Ἐ εἶναι καὶ ἡ ἐπιόθ-
 σις τοῦ ἄρρωστου, ἐνίκησεν τὴν ἀρρώστια. Ἄν ὅμως ὁ ἀ-
 σθενὴς παραλείψῃ νὰ παραταχῆ μ' ἐκείνους τοὺς παρά-
 γοντας ἐκθέτει τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν ἀσθένειαν. Ἡ προσ-
 ἔτι καταβάλλει τὸν ἑαυτόν του ἐὰν μὲ ἐκείνην παραταχῆ
 ἐναντίον τοῦ ἱατροῦ καὶ τῶν φαρμάκων καὶ τῆς ἐπιστήμης.

Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περιπτῶσιν μας. Μᾶλλον
 δὲ ὅχι ἔτσι, ἀλλὰ πῶς παραδόξω· διότι εἰς μὲν τὴν περι-
 πτῶσιν τῶν ἱατρῶν ὁ ἄρρωστος πολλὰς φορὰς συμμαχεῖ καὶ
 μὲ τὴν ἀρρώστια καὶ μὲ τὴν ἐπιστήμην καὶ μὲ τὰ φάρμακα
 καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν τὸν ἀφελεῖ εἰς τίποτε, ὅταν ὁ ὁρ-
 γανισμὸς του ἐξασθενήσῃ καὶ ἡ ἐπιστήμη εὐρεθῆ εἰς ἀμη-
 χανίαν καὶ ἡ ἀνοχὴ ἐξαντληθῆ ἐξ αἰτίας κάποιοι κακοῦ.

Ἐ Εἰς τὴν περιπτῶσιν δὲ τοῦ Θεοῦ δὲν ὑπάρχει κάτι
 τέτοιο. Ἄλλα ἐὰν σταθῆς μὲ τὸν ἱατρόν, ἐξάπαντος πρέπει
 νὰ θεραπευθῆ ἡ πληγὴ. Διότι δὲν ὑπάρχει ἀνθρώπινη ἐπι-
 στήμη διὰ νὰ εὐρεθῆ εἰς ἀμηχανίαν, ἀλλὰ δύναμις βίαια, ποῦ
 εἶναι ἰσχυρότερα καὶ ἀπὸ τὰς φυσικὰς δυνάμεις καὶ ἀπὸ
 τὰς ἀσθενείας καὶ ἀπὸ τὴν τοιμηρίαν καὶ ἀπὸ κάθε κακί-
 αν. 14 Ἄ Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ αὐτὸς πλησιάζοντας τὸν
 Θεὸν ὡς ἱατρός καὶ κλειόμενος ἀπαρηγόρητα ἔλεγεν: «Θε-
 ράπευσέ με Κύριε διότι ἔχουν ταραχθῆ τὰ δατὰ μου».

Λέγουν δὲ μερικοὶ ὅτι ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν ταραχὴν ποῦ προ-
 καλεῖται ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Δηλαδή ὅπως ἀκριβῶς στον
 σφοδρὸ ἀναμοῖ ριχτοῦν εἰς τὸ πέλαγος, ἀναταράσσου τὰ
 πάντα ὥστε ἡ ἄμμος τοῦ θυθοῦ νὰ ὄγγῃ εἰς τὴν ἐπιφάνει-
 αν καὶ αὐτοὶ ποῦ ταξιδεύουν νὰ κινδυνεύουν, ἔτσι λοιπὸν
 καὶ εἰς τὴν ἰδικὴν μας περιπτῶσιν ταράσσεται ἡ ψυχὴ. Τὸ

σώμα συγκλονίζεται, όλα εδράσκονται μέσω εις την θαλασσοταραχήν, το σκάφος μας συνταράζεται ολοκλήρως, Β το σκατάδι είναι πηχτόν, όλα χάνονται και εγκαταλείπουν την θέσιν τους και η σύγχυσις είναι μεγάλη. Τοῦτο βέβαια συνήθως συμβαίνει εις τὰς ἀκολούστους ἐπιθυμίας. Τοῦτο συμβαίνει και εἰς τὴν περιήπτωσιν τοῦ θιμοῦ και τῶν συμφορῶν. Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν συνταράξουν και τὴν ψυχὴν και τὰ ὄσα και οἱ κόρες τῶν ματιῶν ἀλληθωρίζουν και τὰ μάτια δὲν βλέπουν κανονικῶς. Ἀλλὰ ὅπως ἀκριδῶς ὄταν ταραχῆ ὁ ἥλιος τὰ ἄλλα ἀφηνιάζουν, ἔτσι κι ὅταν σαλέψῃ ὁ λογισμὸς, τὰ πάντα συγχέονται, ἀλλὰ διαστρέφονται και χάνουν τὸν δρόμον τους.

Εἶναι ἀνάγκη ἡμῶς νὰ εἰποῦμε πῶς γίνεται αὐτὴ ἡ ταραχὴ. Διότι, ἐνῶ εἰς τὴν θάλασσαν ἡ ταραχὴ ἀφείλεται εἰς τὴν εἰσβολὴν τῶν ἀνέμων, ἡ ταραχὴ εἰς τὴν ψυχὴν μας δὲν ἀφείλεται εἰς κάποια ἀπροσδόκητον περίστασιν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἰδικὴν μας ναυρότητα. C Διότι εἴμαστε αἰτίοι και τοῦ νὰ δημιουργηθῇ και τοῦ νὰ μὴν δημιουργηθῇ μέσας μας. Νά, τί ἐνοῶ. Ὅταν βρασηκνῶνται ἡ ἐπιθυμία, ἂν σὺ δὲν ἀνάψῃς τὴν φλόγα, τὸ καμίνι δὲν καίγεται, ἂν σὺ δὲν ἀνάψῃς τὴν φλόγα, τὸ καμίνι δὲν ἀνάβει, ἂν δὲν περιεργασθῆς τὰ ἄμαρτα πρόσωπα, ἂν δὲν πολυποασχοληθῆς μὲ τὰ ἄλλα κάλλη, ἂν ἡλ. δὲν πηγαίνῃς εἰς θέατρα παρανομίας. Ἀν πράγματι δὲν περιποιῆσαι ἡδονὰς τὴν σάρκα, ἂν δὲν θυθῆσιν τὸν λογισμὸν σου εἰς τὸ κρασί, δὲν ἐξεπετάγεται ἡ φλόγα, τὸ καμίνι δὲν ἀνάβει, τὸ θηρίον δὲν γίνεται ἀγριώτερον, ἡ καρὰ ἀκέφης δὲν καμνισιάζεται ὡς νὰ τὴν φυσοῦν ἀγριοὶ ἀνέμοι.

D Εἶναι λοιπὸν ἀρετὰ αὐτὰ διὰ νὰ διαφύγῃ κανεὶς τὴν ἀμαρτίαν; Δὲν ἀρκοῦν μόνον αὐτὰ, πρέπει νὰ προσεθεοῦν και ἄλλα, δηλ. διαρκεῖς προσευχῆς, συναναστροφὴ μὲ ἀγίους, ἀνάλογος νηστεία, λιτὸ φρονητό, ἀνεγκάσει ἀσχολίαι πρὶν ἀπὸ ἅλα τὰ ἄλλα δὲ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἡ μέλλουσα κρίσις, οἱ ἀβάστατοι τιμωριοί, οἱ ὑποσχέσεις τῶν ἀγαθῶν. Μὲ ἅλα αὐτὰ ἡμπορεῖ νὰ χαλιναγωγῆσιν τὴν λυσσασμένην ἐπιθυμίαν και νὰ σταματήσῃς τὴν τρικυμισμένην θάλασσαν. «Ἐως πότε θμῶς, Κύριε, θὰ στέκῃς μακρὰν ἀπὸ ἐμέ; Στρέψε, Κύριε, τὸ πρόσωπόν σου πρὸς ἐμέ. Γλύτωσε τὸ σῶμα και τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὰς συμφορῶν. Σῶσε με διὰ τὴν ἀπειρὸν εὐπλαγίαν σου». E Συνεχῶς ἐπειταλαμβάνει τὸ «Κύριε», προβάλλοντάς αὐτὴν τὴν ἐπικλήσιν ὡς δικαιώμα διὰ συγχώρησιν και χάριν. Διότι

ἡ πῶς μεγάλη μας ἐλπίδα εἶναι ἡ ἀνέκφραστος φιλοθυρωπία του, καθὼς και ἡ εὐκολία του εἰς τὸ νὰ συγχωρῇ. Τὸ δὲ «ἕως πότε», δὲν εἶναι γνώρισμα ἀνθρώπου πού δὲν ἀντέχει ἄλλο και δυσανασχετεῖ, ἀλλὰ ἀνθρώπου πού θρηγεῖ και πονᾷ και δὲν ἡμπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ τὸ φρόνιον τῶν πειρασμῶν.

45 A «Στρέψε, Κύριε, τὸ πρόσωπόν σου πρὸς ἐμέ. Γλύτωσε τὸ σῶμα και τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὰς συμφορῶν». Δύο πράγματα θέτει ἔδω, δηλ. τὸ νὰ στρέψῃ ὁ Θεὸς τὸ πρόσωπόν του πρὸς αὐτὸν και τὸ νὰ γλυτώσῃ τὴν ψυχὴν του ἀπὸ τὰς συμφορῶν. Πράγματι αὐτὸ διὰ τοὺς δικαίους εἶχει πολὺ μεγάλην σημασίαν, δηλ. τὸ ὅτι συμφιλιώνεται μαζί τους, τὸ ὅτι εἶναι ἀπλαγκτός και εὐνοϊκός και τὸ ὅτι δὲν τοὺς ἀποστρέφεται. Διότι εἰς αὐτὸ ἀκολουθεῖ και ἄλλο, δηλ. ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς. Οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι και μάλιστα οἱ πῶς κενοὶ, εἶνε μόνον ἐπιλητῶν πῶς νὰ ἀπολαύσων τὴν ποροῦσαν εὐημερίαν. Ἐκείνοι ὅμως δὲν σκέπτονται εἰς τὴν ποροῦσαν εὐημερίαν. Ἐκείνοι ὅμως δὲν σκέπτονται τῆς ψυχῆς τους, ἀπὸ τὴν ὅποιαν δι' αὐτοὺς δὲν ὑπάρχει τίποτε πολυτιμώτερον.

«Κανεὶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σὲ ἐνθυμῆται, Κύριε, εἰς τὸν «Ἄδην μὲ ἐλπίδα μετανοίας. B Εἰς τὸν «Ἄδην ποῖός θὰ σὲ δοξολογήσῃ;». Πρόσεξε πῶς αἰτίας σωτηρίας θέτει. «Διότι εἶμαι ασθενὴς σωματικῶς και ψυχικῶς», λέγει, «διότι και αὐτὰ τὰ ὄσα μου ἔχουν ταραχθῆ», διότι ζητᾷ αὐτὰ τὰ δῶρα ἀπὸ τὸν Κύριον, «διότι εἰς τὸν «Ἄδην κανεὶς ἀμετανόητος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σὲ ἐνθυμῆται», δὲν ἐνοεῖ δεδαιώς μ' αὐτὸ, ὅτι τὰ ἰδικὰ μας ἔμαρτα τελειῶνουν εἰς τὴν ποροῦσαν ζωὴν. Ἀλλοίμονον! Ἐγνώριζε ἄλλωστε τὴν προφητείαν τὴν σχετικὴν μὲ τὴν ἀνάστασιν. Ἀλλὰ ἐνοεῖ ὅτι μετὰ τὴν ἀποδημίαν ἀπὸ τὴν ποροῦσαν ζωὴν ἡ μετάνοια δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἐχη θέσιν. Διότι και ὁ πλοῦσιος ἐξωμολογεῖτο και μετανόησε, ἀλλὰ χωρὶς καμίνου ἀφέλειαν διότι δὲν ἦταν ὁ κατάλληλος καιρός»²⁵

Και οἱ παρθένοι ἠβέλησαν νὰ εἰσοῦν λάδι, ἀλλὰ κανεὶς δὲν τοὺς ἔδωκε.²⁶ Αὐτὸ λοιπὸν ἀξιώνει και αὐτὸς, δηλ. ἔδω νὰ ξεπλύνωμεν τὰ ἀμαρτήματά μας, ὥστε νὰ γευθῶμε τὴν ποροῦσαν μπροστὰ εἰς τὸ φερόδρον θύμα τοῦ Χριστοῦ. C Ἐπειτα ἐδάσκοντας τὸν ἀκοστὴν ὅτι μαζί με τὴν φιλοθυρωπίαν τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ ἀκολουθήσων και

25. Λουκ. 16.

26. Ματθ. 25.

αι Ιδικοί μας προσπάθειαι (διότι και αν ακόμη προβάλλω-
μεν την αδυναμίαν μας και την ταραχήν μας, καθώς και
την αγαστότητα του Θεού, αν προβάλλωμεν ακριβώς αυτό
τουτο, τὸ ὅποιον ἔλεγεν, αν ὁμως δὲν συνυπάρξουν και αι
Ιδικοί μας προσπάθειαι, δὲν μᾶς ὠφελεῖ εἰς τίποτε), πρὶ-
σεξε τί προσέθεσε: «Ἐκοπίασα, ἀπέκομα ἀπὸ τοὺς στε-
νονομούς μου. Λούζω κάθε νύκτα τὸ κρεβάτι μου και θρέ-
χω με τὰ ἄφθονα δάκρυά μου τὸ σπρώμα μου».

³² Ἄς ἀκούσουν ὅσοι ζοῦν ταπεινά και ἴσημα ποῖαν με-
τάνοιαν εἴδειεν ὁ βασιλεὺς, ποῦ φορεῖ τὴν πορφύραν. Ἄς
ἀκούσωμεν, ἄς συγκινηθώμεν. **Δ**

Δὲν ἀπέκομα ἀπλῶς, ἀλλὰ φουράσθη ἀπὸ τοὺς στε-
νονομούς. Δὲν ἔκλαψε ἀπλῶς ἀλλὰ ἔλαυσε ἀκόμη και τὸ
κρεβάτι του με δάκρυα, ἄχι μιαν και δευτέραν και τρίτην
ἡμέραν, ἀλλὰ και κάθε νύκτα. Και δὲν ἀναφέρεται μόνον
εἰς τὸ παρελθόν, ἀλλὰ και εἰς τὸ μέλλον. Μὴ νομίσατε ὁ-
μως, ὅτι ἔκομα αὐτὸ μιαν φοράν και κατόπιν ἤσυχασε, ἀν-
τιθέτως ἐπέροσε δολοκλήρον τὴν ζωὴν του κἀνόντας διαρ-
κῶς αὐτό. Ὅχι θεόσια ὅπως κἀνομιεν ἡμεῖς, ποῦ, ἀπὸ κά-
νομα αὐτὸ μιαν ἡμέραν ἢ αὐτε και μιαν, παραδίδομεν τοὺς
ἐαυτούς μας εἰς τὰ γέλια, τὴν κολάσην και τὴν ἀνε-
ση. Ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἔκανε ἔτσι. Ἄλλὰ ἔξοισε διαρκῶς
εἰς τὸ δάκρυ. Αὐτὴν τὴν ἐξομολόγησιν ἄς μιμούμεθα και
ἡμεῖς. Διότι ἂν δὲν βελήσωμεν νὰ κλάψωμεν ἐδῶ, ἔσται
ἀνάγκη ἐξέποντας νὰ κλάψωμεν ἐκεῖ και νὰ θρηνησωμεν.
Ἐκεῖ μὲν ἀνώφελα, ἐδῶ ὅμως με πολλὴν κέρδος. Και ἐκεῖ
μὲν με πολλὴν ἐντροπήν, ἐνῶ ἐδῶ με πολλὴν ἀξιοπρέπει-
ση. Ἐἴθε ἀνάγκη νὰ γιγῆ αὐτό. Ἄκουσε τί λέγει ὁ Χρι-
στός: «Ἐκεῖ θὰ εἶναι τὸ κλάμα και τὸ τριζίμο τῶν δοντι-
ῶν.»³³ Ὅσοι ὅμως θὰ κλάψουν εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν δὲν θὰ
ὑποστοῦν αὐτά, ἀλλὰ θὰ ἀπολυθῶσιν μεγάλῃν παρηγορί-
ση. «Μακάριοι εἶναι αὐτοὶ ποὺ πενθοῦν, διότι αὐτοὶ θὰ πα-
ρηγορηθοῦν.»³⁴ Ἄλλοι μόνον ὅμως εἰς σᾶς τοὺς πλουσί-
ους διότι ἔχετε τὴν παρηγορίαν σας.³⁵

³⁶ **A** Ἄς ἀκούσουν ὅσοι ἔχουν ἀσχημῆνα κρεβάτια,
ποῖον ἦταν τὸ κρεβάτι τοῦ βασιλέως. Δὲν ἦταν διακο-
σμημένον με πολυτίμους λίθους, οὔτε χρυσομένον ἀλλὰ
λουσιμένον με δάκρυα. Αἱ νύκτες του ἦταν νύκτες ἄχι ἀνα-

³² Ματθ. 8, 18.

³³ Ψαλμ. 137, 6.

³⁴ Λουκ. 14, 34. Ἄκριβῶς ἔχειν πλήρη τὴν παρηγορίαν τους ἀπὸ τῶν
πλεθρῶν και τανακῶν ἀν' ἑμῶν: νὰ ἐπίτρωσιν ἵσους εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

παύσεως, ἀλλὰ κοιπετῶν και θρήνων. Ἐπειδὴ τὴν ἡμέραν
εἶχε πολλὰς φροντίδας, τὴν ὥραν ποὺ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι
ἀνεξαιρέτως τὴν χρησιμοποιοῦν δι' ἀνάπαυσιν, αὐτὸς τὴν
ἐχρησιμοποιοῦσε διὰ ἐξομολόγησιν, θρηνηντάς τότε πρὸ
θεοῦ. Διότι πάντοτε εἶναι καλὸν τὸ κλάμα, πρὸ καλοῦ ὁ-
μως εἶναι κατὰ τὴν νύκτα, ὅταν κἀνεὶς δὲν σὲ ἀποσπᾷ ἀπὸ
τὴν θεωμῶσιαν αὐτὴν ἡδονὴν, ἀλλὰ ὅποιος θέλει ἡμπορεῖ
τὴν ἀπολαύσῃ με ὅλην του τὴν ἀνεση. **B** Ὅσοι ἔχουν
δοκιμάσει καταλαβαίνουσι αὐτὸ ποῦ λέγω, δηλ. πόσην χα-
ρὰν προκαλοῦν αὐτὰ τὰ δάκρυα. Αὐτὰ τὰ δάκρυα ἡμπο-
ροῦν νὰ σῆσωσιν τὴν φωτιάν, τὸ πόρινον ἔκεινο ποτάμι
ποῦ θὰ σῶνεται μπροστὰ ἀπὸ τὸ πῆμα τῆς κρίσεως.

Διὰ τοῦτο και ὁ Παῦλος ἔκλαιγε ἡμέραν και νύκτα τρία
χρόνια διὰ νὰ διορθῶσῃ τὰ ἕξνο πάθη.³⁷ Ἐνῶ ἡμεῖς δὲν
κλαίμε διὰ νὰ διορθώσωμε οὔτε τὰ ἰδικά μας, ἀλλὰ ἀφή-
νοντας ἐλεύθερον τὸν ἑαυτόν μας εἰς τοὺς χαριεντισμούς
και τὴν ἡδυπάθειαν, τὴν νύκτα θυθίζομεθα εἰς τὰ ἀσπαι-
τικὰ σπρώματά μας. Ἄλλοι μὲν θυθίζονται σ' ἑνα ὄπνον
σωστῶν θάνατον, ἐνῶ ἄλλοι θορυγοῦσιν και ἡ ἀγρύπνια
αὐτῆ εἶναι πρὸς φοβερὴν ἀκόμη και ἀπὸ τῶν θάνατον διότι
κατ' αὐτὴν ἀναλογίζονται τῶκος και δάνεια και σκέψεις
ὑποῦλους ἐναντίον τῶν ἄλλων. **C** Ὅμως δὲν θορυγοῦσιν
ἔτσι οἱ ἔχοντες πνευματικὴν διαύγειαν, ἀλλὰ καλλιεργοῦν
τὰς ψυχὰς των, χρησιμοποιοῦντες τὰ δάκρυα αὐτὰ ὡς
θροχὴ και αἰξάνοντας τὰ σπέρματα τῆς ἀρετῆς.

Κρεβάτι ποὺ δέχεται τέτοια δάκρυα εἶναι ἀδιέδοτον
ἀπὸ κάθε κακίαν και ἀκαλασίαν. Αὐτὸς ποὺ κίνει τέτοια
δάκρυα, δὲν βῆει σημάσιον εἰς τὰ γέλια, ἀλλὰ ἐλευθερῶ-
νει τὴν ψυχὴν του ἀπὸ κάθε εἰδος σκληθείας και κάνει τὴν
σκέψιν του πρὸ καθαράν ἀκόμη και ἀπὸ τῶν ἡλιον. Μὴ νο-
μίσατε πὸς ἀπευθίνω αὐτούς τοὺς λόγους μόνον πρὸς τοὺς
μοναχοὺς. Ἡ προτροπὴ μου ἀπευθίνεται και πρὸς τοὺς
κοσμικοὺς και μάλιστα περισσότερο πρὸς αὐτοὺς παρά
πρὸς ἔκείνους, διότι αὐτοὶ κατ' ἐξοχὴν ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ
φάρμακα. **D** Ὅποιος κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θρηνεῖ, θὰ
σηκωθῇ με ψυχὴν καλύτεραν ἀπὸ τὸ γαλινιον λιμάνι, ἀπο-
δάλλοντας ὅλα τὰ πάθη.

Γεμάτος χαρὰν ἕνος τέτοιοις ἄνθρωπος εἰς τὸν οἶκον
τοῦ Θεοῦ με παρηγορίαν θὰ συναντήσῃ αὐτόν. Θὰ οὐρη-
τήσῃ με τὸν διπλανόν του με λαχτάρον. Διότι δὲν φωλιά-
ζει μέσα του ὁ θυμὸς, οὔτε τὸν καταστράγει ἡ ἐπιθυμία,

³⁵ Πρὸξ. 20, 81.

οὔτε ὁ πόθος τῶν χρημάτων, οὔτε ὁ φόβος, οὔτε τίποτε ἄλλο τέτοιο. Διότι ὅλα αὐτά, πού παραμονεύουν σάν θηρία, ἐκείνος ὁ δλονύχτιος στενωγός και τὰ δάκρυα τὰ ἔκαμαν νά καταποντισθοῦν. «Κλαίω συνεχῶς ἐξ αἰτίας τῆς ὀργῆς σου και ἀπό τὰ δάκρυά μου ἐπόνεσαν τὰ μάτια μου». Ἔβδες ψυχὴν συντετριμμένην; Ἄφου εἶπε τὴν μετάνοιαν, ἀναφέρει: πάλιν τὰ πάθη, τὴν ταραχὴν τοῦ νοῦ, τὸν φόβον πού προέρχεται ἀπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ. Ε

Ἐδῶ θεδαίως ἐνοεῖ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς ψυχῆς, πού διακρίνει τὴν οὐσίαν και εἶναι λογικός, τὸν ὅποιον προφανῶς συνταράζει ἡ συναισθησις τῶν ἁμαρτημάτων μας. Τὸν συνταράζει θεδαίως διότι εἶχε συνεχῶς μπροστὰ στὰ μάτια του τὰ ἁμαρτήματα και διότι ἀναλογίζεταν τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, ζῶντας μέσα εἰς τὸν φόβον, και ὄχι χωρὶς συνείδησι, ὅπως ζοῦν οἱ πολλοί, ἀλλὰ ἀγωνιῶντας και τρέμοντας. Μία τέτοια ταραχὴ γεννᾷ τὴν γαλήνην. Ἐνας τέτοιος φόβος πρᾶσινε τὴν ἄνεσιν. ⁴⁷ Ἄ Αὐτὸς πού ταραίζεται τόσο, δῶχνει ἐξ ἀλακλήρου τὴν θύελλαν. Ἐάν δὲν ἔχη τέτοια ψυχὴν, θὰ ὑποστῇ μεγάλην ταλαιπωρίαν.

Και ὅπως ἀκριβῶς πλείον ἀπροσάτευτον, ἐκτεθειμένον εἰς τὴν ὀργὴν τῶν ἀγρίων ἀνέμων, ταχέως καταποντίζεται, ἔτσι και ἡ ψυχὴ πού ζῇ ἀσυνείδητος, εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς μύρια πάθη. Διὰ τοῦτο και ὁ μακάριος Παῦλος σημεῖωνων αὐτὸ τὸ πάθος ἔλεγεν: «Αὐτοὶ ἀφού ἔγινον ἀναίσθητοι, παρέδωσαν τὸν ἑαυτὸν τους εἰς τὴν ἀκολασίαν διὰ νά κάνουν ἀχόρταγα κάθε ἀκαθαρσίαν». ⁴⁸ Παραδειγματος χάριν νά εἶνας κυβερνήτης. Ἐφ' ὅσον εἶναι ἀναστατωμένος φροντίζοντας διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ πληρώματος, δλους τοὺς κοθησυχάζει, Β ἂν ὅμως ἀδιαφορήσῃ και κοιμηθῇ, προκαλεῖ μεγάλην ταραχὴν. Τὸ ἴδιον συμβαίνει και μὲ τὸν ἄνθρωπον. Ὅποιος ἀγωνιά και τρέμει και ταραίζεται, ἡσυχάζει και ἡρεμεῖ τὴν ψυχὴν του. Ὅποιος ὅμως παρασίβεται εἰς τὸν ὕπνον τῆς ραθυμίας, καταποντίζει τὸ σκάφος του. «Ἐγὶνα ἀσηματικός σάν τὸ παλημένο ἔνδυμα και περιφρονημένος ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου». Τί σημαίνει: Ἐγὶνα ἀσηματικός σάν τὸ παλημένο ἔνδυμα; Ἐγὶνα, λέγει, ἀσθενῆς σωματικῶς και ψυχικῶς ἐξ αἰτίας τῶν ἐχθρῶν μου. Διότι και ἡ ζωὴ μας εἶναι ἀγνώστη και γεμάτη μύριους ἐχθρούς. πού γίνονται ἀκόμη ἰσχυρότεροι, ὅταν περιπέσωμεν εἰς ἁμαρτήματα. C Διὰ τοῦτο πρέπει νά κάνωμεν τὸ πᾶν, ὥστε νά γλυτώσωμε τὸ πιάσμο των και ποτὲ νά μὴν

28. Ἱεροσ. 4, 10.

συμφιλικωθεῖμα μαζί τους. Διότι αὐτὸ μᾶς ἐξασφαλίζει ἀπόλυτα.

Φανερώων ὁ Παῦλος τὴν φάλαγγα αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν ἔλεγεν: «Ἄν διεβάζωμεν πάλιν μὲ σάρκα και αἷμα, ἀλλὰ μὲ τὰς ἀρχάς, τὰς ἐξουσίας, τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκοτεινοῦ τούτου κόσμου». ⁴⁹ Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι τέτοια ἡ φάλαγγς τῶν ἐχθρῶν. Πρέπει διαρκῶς και πάντοτε νά ἀπλιζώμεθα και νά ἀποφεύγωμεν τὰς ἐφοδούς τῶν ἁμαρτημάτων. Διότι τίποτε συνήθως δὲν μᾶς «παληώνει» τόσο, ὅσον ἡ φύσις τῆς ἁμαρτίας. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς και ὁ Παῦλος προτρέποντας D νά ἐξαφανίσωμεν τὸ πάλλημα πού προέρχεται ἀπ' αὐτὴν, ἔλεγεν: «Νά μὴν συμμορφώσεθε μὲ τὸ πᾶμμα τοῦ κόσμου τούτου ἀλλὰ νά μεταμορφώσεθε διὰ τῆς ἐνοκαίνεσας τοῦ πνεύματος σας». ⁵⁰ Ὅταν δηλαδὴ παλακώσῃς ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας, ἀνανέωσε τὸν ἑαυτὸν σου μὲ τὴν μετάνοιαν.

«Φύγετε μακριὰ ἀπὸ μένα καταντροπισσάμενοι, ὅσοι ἐργάζεσθε τὴν ἀνομίαν. Δὲν σὰς φοδοῦμαι, διότι εἰμαι θεδαίος ὅτι ὁ Κύριος ἐδέχθη μὲ εὐμένειαν τὴν προσευχὴν, πού μὲ δάκρυα και κλαυθμούς τοῦ ἀπτήρυδου». Ἦκουσε ὁ Κύριος τὴν δέησίν μου. Ὁ Κύριος ἀνηρεστήθη και κἀμὴ δεκτὴν τὴν προσευχὴν μου. Δὲν εἶναι μικρός εἰ αὐτός ὁ δρόμος πού ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀρετὴν, ἢηλ. τὸ νά ἀποφεύγωμεν τοὺς κακοὺς. Τοῦτο ἀκριβῶς και ὁ Χριστὸς ἀπαιτεῖ ἐπιφύγωνως ἀπὸ ἐμᾶς και διατάζει νά διακόπτωμεν σχέσεις μὲ τοὺς πῖο στενοὺς φίλους μας, τόσο στενοὺς ὅσον και τὰ μέλη μας, Ε ὅταν μᾶς σκανδαλίζουν και ἡ συντροφία τους μᾶς προξενεῖ κάποιον ἐλάθην. «Διότι ἐάν ὁ ὀφθαλμός σου σὲ σκανδαλίσῃ θγάλε τον και πέταξέ τον μακριὰ, και ἐάν τὸ χέρι σου σὲ σκανδαλίσῃ, κόψε το και ρίξε το μακριὰ». ⁵¹

Δὲν ἀναφέρεται προφανῶς εἰς τὰ μέλη. Ἄλλοιμονο! Ἄλλὰ ἀναφέρεται εἰς τοὺς γνησίους φίλους, τὴν φιλίαν τῶν ὁποίων πρέπει νά περιφρονώμε, ὅταν μήτε εἰς αὐτοὺς προκαλεῖ κέρθος, μήτε εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ ἐλάθην. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν ἀρετὴν ἀφού κατωῦρθε και αὐτὸς ὄχι μόνον δὲν ἐπέδρακε τέτοια φιλίαν, ἀλλὰ και τοὺς διέτασσε νά ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ αὐτόν.

⁴⁸ Ἄ Αὐτὸς εἶναι ὁ καρπὸς τῆς μετάνοιας, τοῦτο εἶναι τὸ κέρθος τῶν δοκρῶων. Διότι ἡ ψυχὴ πού συντερίθη τὸ

47. Ἱεροσ. 8, 19.

48. Ἱεροσ. 12, 2.

49. Ματθ. 5, 29 - 30.

σον, εἰς τὸ ἐξῆς δὲν ἔχει καμμίαν διάθεσιν πρὸς ἁμαρτίαν. Αὐτὸ ἄς κάνωμεν καὶ ἡμεῖς. Ἄς περραρονήσωμεν τὴν φιλιαν κάποιου ἂν μᾶς θλάπτῃ, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸς ὁ κάποιος φορεῖ στέμματα. Δὲν εἶναι τίποτε πῶς τιποτένιο ἀπὸ ἑνὸς ἀνδρα, ἀκόμη καὶ βασιλέα, ὅταν συζῆ μετὴν κακίαν. Ὅπως ἀκριβῶς δὲν ὑπάρχει τίποτε βασιλικώτερον ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν ἀλυσοδεμένον, ὅταν ἔχη κάνει αὐτὸς ὁ ἀλυσοδεμένος κτήμα του τὴν ἀρετήν, «Διότι ὁ Κύριος ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ με δάκρυα καὶ κλαυθμῶς τοῦ ἀπηλύθυνα». Δὲν εἶναι, «ἐπὶ αὐτὸς ἤκουσε τὴν φωνὴν μου» ἀπλῶς, ἀλλὰ ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ με δάκρυα καὶ κλαυθμῶς τοῦ ἀπηλύθυνα. Βλέπετε; Ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τοῦ ἴδιου τὰ προσφέρει πλουσιοπαρόχως, Ἐ θηλ. καὶ τὴν φωνὴν καὶ τὸν ἄρηνον. Ἐδῶ θεσάως δὲν νομάζει φωνὴν τὸν τόνον τῆς κραυγῆς, ἀλλὰ τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς. καὶ ὅταν λέγῃ κλαυθμῶν δὲν ἔννοσι τὸ κλάμα τῶν ματιῶν, ἀλλὰ τὸν ἄρηνον, πού θγαίνει ἀπὸ τὴν ψυχὴν. Διότι ὅποιος μετανοεῖ καὶ ἀκούγεται ἀπὸ τὸν Θεόν, εὐκόλως ἔμπορεῖ νὰ κατορθώσῃ καὶ τοῦτο τὸ καλόν, δηλ. τὸ νὰ ἀπαφευγῇ τὴν συνουαστροφὴν με τοὺς κακοὺς. «Ἄς κατατροπιασθῶν καὶ ὡς κυριευθῶν ἀπὸ φόβου καὶ τρόμου οἱ ἐχθροὶ μου. Ἄς γυρίσῃ οὐπίσω καὶ πανκἀθλητὸ ἄς τραποῦν εἰς φυγὴν, ἄς κατασχυνθῶν γρήγορα». Ἡ εὐχὴ αὐτὴ ἀφελεῖ πάρα πολὺ, θηλ. ἔννοσι τὸ νὰ κατασχυνθῶν καὶ τὸ νὰ γυρίσῃ οὐπίσω. Διότι ὅσαι τρέχουσιν ἀσχημα, Ἐ δὲν κατατροπιασθῶν καὶ γυρίσῃ οὐπίσω, θὰ σταματήσῃ τὴν κακίαν τοῦς.

Ὅπως ἀκριβῶς ἂν ἴδωμεν ἕνα ἄνθρωπον νὰ τρέχῃ πρὸς τὸν γκεριμόν, τοῦ κόπτομεν τὴν φάραν λέγοντας Ἄνθρωπε, πού πᾶς; θὰ εὕρῃς μπροστά σου γκεριμόν. Ἐταὶ λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἀξιώνει εἰ κακοὶ νὰ ἐπιστρέψῃ οὐπίσω. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μετὰ ἕνα ἄλογον πού ἀφηνίασε ἂν ἐγκαιρῶς δὲν τοῦ κοπῆ ἡ φάρα, γρήγορα θὰ κατατραφῆ. Τὸ ἴδιον κάνουν καὶ οἱ λαοὶ: ὅταν τὸ δηλητήριον ἐνὸς ἐρπετοῦ πολλὰς φορές ἀπειλεῖ ὀλόκληρον τὸ σῶμα, πολὺ γρήγορα σταματοῦν τὴν περαιτέρω ἐξάπλωσιν του, κὸδοντας τὸ προσεδημένο τμήμα.

Δ Τοῦτο λοιπὸν ἄς κάνωμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ ὡς ἀναστέλλωμε πολὺ συντόμως τὴν κακίαν πού ὑπάρχει μέσα μας, διὰ νὰ μὴν παρακρήρη καὶ ἀσέχη τὴν ἀρρώστιαν. Διότι ὅταν παραμελοῦνται τὰ τραύματα τῶν ἀνοσιγμάτων γίνονται μεγαλύτερα καὶ οἱ συνέπειαι τῆς ἀσθενείας καὶ τῆς ἀρρώστιας καὶ δὲν σταματοῦν μόνον μέχρι τὰ τραύ-

ματα, ἀλλὰ γενοῦν καὶ τὸν ἀθάνατον θάνατον, ὅπως ἀκριβῶς ἂν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐξαφανισώμεν τὰ μικρά, θὰ ἀκολουθῆσῃ καὶ αὐτὰ ἐδῶ τὰ μεγάλα. Σκέψου θε. Ὅποιος φροντίζει νὰ μὴν ὀθρίσῃ, θὰ μᾶλλον νὰ μὴν μάλωνῃ. Ὅποιος δὲν γυριεῖ, νὰ φιλονεικῇ, θὰ κατορθώσῃ καὶ τὸ νὰ ἀγαπᾷ. Ὅποιος κατορθώσῃ νὰ ἀγαπᾷ, δὲν θὰ ἔχη ἐχθρὸν. Αὐτὸς δὲ πού δὲν ἔχει ἐχθρὸν καὶ ἐκδηλώνει τὴν ἀγάπην, θὰ κατορθώσῃ ὀλόκληρον τὴν ἀρετήν. Ἐ Ἄς μὴν παραμελοῦμεν λοιπὸν τὰ πρώτα, διὰ νὰ μὴν ἀσθενῶν τὰ κακά. Ἄν ὁ Ἰουδας κατεδικάσει τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸ χρῆμα, δὲν θὰ ἔβρωσε εἰς τὴν ἱερουσαλὴν. Ἄν συγκρατοῦσε αὐτὴν, δὲν θὰ ἔβρωσε εἰς τὸ ζενὸ τῶν κακῶν.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς δὲν ἀναστέλλει μόνον τὴν πορνείαν οὔτε τὴν μοιχείαν, ἀλλὰ καὶ φιλήθουον ματιῶν,⁴⁰ ξεριζώνοντας τὸ κακὸ ὡστε νὰ εἶναι ἀκόμη εὐκολώτερον νὰ ἐπιτηκῆσῃ κακοὶς τὴν κακίαν. Τὸ ἴδιον ἔκανε καὶ μετὰ τοὺς Ἰουδαίους, μετὰ ὑπανγκυροὺς θεσάως καὶ πῶς χονδροκομμένα, ἐπειδὴ ὤμιλοῦσε πρὸς ἀνθρώπους περισσότερον σαρκικούς, ὅμως τὸ ἔκανε.

⁴¹ Ἄ Πῶς καὶ μετὰ τὸν τρόπον; Δὲν ἐπέτρεπε νὰ γίνεταί κάποια ἐπιμείξια μετὰ τῶν βίων διαφόρων γενῶν,⁴¹ δὲν ἐπέτρεπε νὰ τραγῶν αἷμα βίων,⁴² δὲν ἐπέτρεπε νὰ κρατοῦν ἐνέχυρα μετὰ τὴν βίαν τοῦ ἡλίου,⁴³ ἀποφεύγοντας μετὰ αὐτὰ μεγάλα κακά. Μετὰ τὸ πρῶτον μὲν τὴν ἀμοφουλοφίαν, μετὰ τὸ δεύτερον τοὺς φόνους καὶ μετὰ τρίτον τὸν κυνησμόν καὶ τὴν ἀκλήρητητα.

Ὅμως τώρα ὅλα ἀπεκαλύφθησαν καὶ διαπράττονται χωρὶς ἐντροπὴν. Διὰ τοῦτο ἔγιναν ὅλα ἕνα κάτω. Ὅταν λοιπὸν μισοτήρησῃ ἕνα μικρὸν πάθος, μὴν προσέξῃς αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικόν, ὅτι δηλ. εἶναι μικρὸν, Ἐ ἀλλὰ σκέψου θε: αὐτὸ πού εἶς τραφῆ ἀπὸ θεῖνο, θὰ προκαλέσῃ πολλὰ θεινά. Πράγματι ὅταν ἴδωμεν εἰς τὸ σπίτι μας ἕνα μικρὸν σταυπητὴ ἀναμμένον μᾶς πιάνει πανικός καὶ ταραχὴ. Διότι δὲν προσέχομεν τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἔσχατον τῆς φωτιᾶς ἀκεπτόμεθα τὸ τέλος, καταπορευόμεθα καὶ τρέχαμεν γύρω-γύρω ὡστε νὰ σῆσωμεν ὀλόκληρον τὸ καμίνι. Ἡ κακία κατατρώγει τὴν ψυχὴν πῶς φοβερά ἀπὸ αὐτὸ τὸ πῶρ. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς πρέπει νὰ τὸ προλάβωμεν.

40. Ματθ. 5, 27.
41. Ἀπει. 22, 10.
42. Ἀπει. 17, 10.
43. Ἀπει. 24, 14.

Διότι εάν αδρανήσωμεν, ή διόρθωσις θα γίνη υπό δύσκολος. Αυτό ήμπορεί κανείς να τό ίδη να συμβαίνει και εις τό πλοϊόν, δηλ. να ίδη τους ναύτας παραγμένους, όχι οάν ίδούν την θάλασσαν να φουσκώνη, αλλά πολύ πριν φουσκώση. C "Ας μη άδιαφοροϋμεν λοιπόν διά τή μικρά άμαρτήματα αλλά ως τή θυόζωμε από τήν μέσην πολύ διαίως, διά να άπαλλαγώμεν από τή μεγαλύτερα και να επιτύχωμεν τή μέλλοντα αγαθά με τήν χάριν και τήν φιλανθρωπίαν του Κυρίου ημών Ιησου Χριστου, μετά του όποιου εις τόν Πατέρα μαζί και εις τό "Αγιον Πνεύμα ως ειναί δόξα, δύνανσις και τιμή και τώρα και πάντοτε και εις τους αιώνας των αιώνων. Αμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α
Ε Ι Σ Τ Ο Ν Ζ' (7) Ψ Α Λ Μ Ο Ν

Ψαλμός τῷ Δαυίδ, δὴ ἦσε τῷ Κυρίῳ ὄπῃ τῶν λόγων Χουσι υἱοῦ Ἰεμενεί.
D Κύριε ὁ Θεός μου, ἐπὶ σοὶ ἠλπισα ὁ σώσον με ἐκ πάντων τῶν διωκόντων με, καὶ ρύσσοί με.

"Επρεπε να γνωρίζουμε τόσο πολύ τὸς Ἁγίους Γραφὰς και αὐτὰ ποὺ ἱστοροῦν, ὥστε να μὴ ὑπάρχη ἀνάγκη να χρησιμοποιώμε περισσότερους λόγους διά τὴν διδασκαλίαν των. Ἐπειδὴ ὁμις δὲν τοὺς ἀκούουν δοσι ἀσχολοῦνται με φικτικὰς φροντίδας και δοσι παραδίδονται εις τὴν κωρότητα, εἶναι ἀνάγκη να μακρυνώμε τὸ λόγο Ἐ και να μιλήσωμε διά τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ψαλμοῦ. Προσεχέτε ὁμις ἐπακριδῶς. Ποία εἶναι λοιπόν ἡ ὑπόθεσις; «Ψαλμός τοῦ Δαυιδ, τὸν ὁποῖον ἔβαλε εις τὸν Κύριον». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Ψαλμός τοῦ Δαυιδ ὄπῃ ἀγνοίας». Ἄλ-

1. Εἰς τὴν ἀναγραφὴν φανερώνεται τὸ εἶδος τοῦ Ψαλμοῦ, ὁ ποιητὴς και ἡ ἱστορία του εἶναι. Τὸ εἶδος του εἶναι: «Ψαλμός, δηλαδὴ ἔχει διαιποδομένην ἀπὸ μουσικῶν ἄρμονων. Ποιητὴς εἶναι ὁ Δαυιδ. Ἡ ἱστορία του εἶναι εἶναι «ὄπῃ τὸν λόγον Χουσι υἱοῦ Ἰεμενεί». Εἶναι οἱ λόγοι αὐτοῦ ὅταν εὐχαιετο και συστήριε διά τὸν Δαυιδ.

Μερικοὶ υποστήριζον ὅτι ὁ Ψαλμὸς αὐτὸς εἶναι εἶδος διωρομήτου (ἐνθεουσιαστικῆς ποιητικῆς), ὅπου ὁ ποιητὴς ἐπειροόμενος ἀπὸ τὸ κρῆτος ζῶν προσέτις συγγένειας δὲν εἶναι σφικτὸν εἰς τὴν σύνθεσιν των λέξων και τὴν ἀρμοιοποίησιν των ῥημάτων. Πάντως διαπιστώνεται διὰ τὸ φλογερὰ συναισθηματα φέρον τὰς λέξεις, ποὺ ἀναλλοιωτικῶς ἀποτάμει. Περιέχει κρογγὰ: με πῆλις και ποικιλίαν ἀόνοιας.

λος «ἀγνόημα τοῦ Δαυιδ και ἀντι τῆς λέξεως «Χουσι» γράφει «Αἰθίοπος». Ἄλλὰ και εἶται ποὺ ἐλέχθησαν αὐτὰ εἶναι: ἀσκή, ὅταν δὲν γνωρίζετε τὴν ἱστορίαν. Ἐπειδὴ ὁμις δὲν πρέπει μόνον να κατηγοροῦ, ἀλλὰ και να διδάσκει, εἶναι ἀνάγκη ν' ἀρχίσω τὴν διήγησιν. 50 Ἄ Ποιός εἶναι λοιπόν αὐτός ὁ Χουσι, ὁ υἱὸς Ἰεμενεί και ποῖοι οἱ λόγοι του, χάριν των ὁποῖων ὁ Δαυιδ ἔβαλεν εις τὸν Θεόν αὐτὴν τὴν ἀδην; Ἄπο εἶδος πρέπει να λεχθῶν τὰ γεγονότα ἐκινῶντας ἀπὸ τὴν ἀρχήν.

Ὁ Ἄβεσσαλὸμ ἦτο υἱὸς τοῦ Δαυιδ και ὄπῃρς ἀκόλαστος και διεφθαρμένος νέος. Ἐπαναστάτησε κάποτε ἐναντίον τοῦ πατρός του και ἀφοῦ τὸν ἀπειμάκρυνε ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν, τὴν αὐτὴν και τὴν παροῖδο, ἔφαξε τὰ πάντα, χωρὶς να ἐντρέπεται τὴν συγγένειαν, τὴν ἀνατροφήν, τὴν ἡλικίαν και τὰ δοσι εἶχαν προηγηθῇ. Πάντοτε εἶται ἦτο ἀγχιος και ἀκληρός, θηρίον μάλλον παρὰ ἄνθρωπος, ὥστε, ἀφοῦ δὲν ελαγάριασε καθόλου αὐτὰ τὰ ἐπιπόδια, κατεπάτησε και αὐτοὺς τοὺς νόμους τῆς φύσεως και Ἐ γέμισε τὰ πάντα ποροχὴν και θόρυβον.

Πράγματι ὄλα ἄνθρώπων, ἡ εὐλάβεια πρὸς τὸν Θεόν, ἡ φιλανθρωπία και ἡ εὐσιπλαχία, αἱ ἀνταποδοσεις διά τὴν ἀνατροφήν και ἡ ἐντροπή πρὸς τὰ γηρατεία. Διότι και ἂν δὲν ἤθελε να τὸν σεβασθῇ ὡς πατέρα, ἔπρεπε να τὸν σεβασθῇ ὡς γέροντα. Και ἂν δὲν λογάριζε τὰ γηρατεία, ἔπρεπε να τὸν ἐντρέπεται ὡς εὐεργέτην. Και εἰν οὕτε εἶται τὸν ἐντρέπεται, ἔπρεπε να λάθῃ ὑπ' ὄψιν του ὅτι δὲν τὸν ἀδίκησε εις τίποτε. Ἄλλὰ ὁ φλογερὸς πόθος τῆς ἐξουσίας ἔδωκε κάθε τέτοια ἐντροπή και ἔκαμε τὸν ἄνθρωπο θηρίον.

Ἐται ὁ μακάριος Δαυιδ ποῦ τὸν ἐγέννησε και τὸν ἀνέβρεψε. C περιπλανιόταν εις τὴν ἔρημον οὐν ἀλήτης και ἐξοριστος, ὅπως ἀκριδῶς ὁ μετανοήσας εις ξένην χώραν, βασαννόμενος και ἀπὸ τὰς ἐκεῖ κοκάς συνθήκας. Ἐκεῖνος

2. Μερικοὶ ἀπὸ τους ἐρμηνευτὰς νομίζον ὅτι ἡ λέξις «Χουσι» φανερώνει τὸν Αἰθίοπα και ὡς Αἰθίοπα Ἰσραηλοῦ τὸν βασιλέα Σαουλ, ὁ ὁποῖος ἦτο κρογγος κατά τὴν ψυχὴν, κρογγος πρὸς εὐλαίαν κρογγος ἀπὸ τὸν φέρον του πρὸς τὸν σφεγγῆτι του Δαυιδ.

3. Ἡ εἶδος φροντιστῶν ἔμα χρογγος νοσοκὸν ἔργων. Εἰς τὴν ἀναγραφὴν ἦναι τὸ εἶδος τοῦ ποιητῆτος γλαματρητῆτος ὡς «ψαλμός», δηλαδὴ ποὺ ἀνοδοῦνται ἀπὸ νομοκὸν ἔργων.

4. Ὁ Ἄβεσσαλὸμ εἶχε κρογγος ἀδελφοκρογγος ὄπῃ κατά διαταγήν του ἐφρονάθη ὁ ἀδελφὸς του Ἄμων. Ἦναι προκρογγος ὅτι σοφὴ ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἰερουσαλήμ. Ἡ Δαυιδ ὄχι μόνον ἔνν τὸν κατεῖθεεν ἀλλὰ και τὸν ἀνεκέρησε (11 Ἦσο. 13 και 14).

ἡμῶς ᾤρισε πολυτέλεστα μὲ τ' ἀγαθὰ τοῦ πατρὸς του. Ἐνῶ λοιπὸν ἔπα: εἶχαν τὰ πράγματα καὶ ὁ στρατὸς εἶχε ταχθῆ μὲ τὸ μέρος του καὶ οἱ πόλεις ἦσαν κάτω ἀπὸ τὸν τύραννον κάποιος Χουσι,⁵ δίκαιος ἄνθρωπος, ποῦ ἦσαν φίλος τοῦ Δαυὶδ, ἐξηκολούθει νὰ διατηρῆ τὴν φιλίαν του καὶ μετὰ τὴν μεταβολὴν τῆς καταστάσεως. Αὐτὸς ἔβλεπε τὸν Δαυὶδ ἑμφανικὰ νὰ περιπλανᾶται εἰς τὴν ἐρημὸν, ἐσχίσε τὸν χιτῶνα του, ἐκρίξε στάχτην εἰς τὸ κεφάλι του καὶ ἐθρόνησε μὲ μεγάλην πίκραν καὶ λύπην καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤμπορούσε νὰ κάνῃ τίποτε συγκεκριμένον, παρηγοροῦσε τὸν Δαυὶδ μὲ τὰ δάκρυά του. Πράγματι δὲν ἦταν ὁ Χουσι φίλος τῶν περιστάσεων, οὔτε τῆς δυναστείας, ἀλλὰ τῆς ἀρετῆς. Διὰ τοῦτο ὅταν ἔβλεπε ἢ ἐξουσία εἰς ἄλλα χέρια, δὲν ἐγκατέλειπε τὸν φίλον του.

Ὅταν ὁ Δαυὶδ τὸν εἶδε νὰ κάνῃ αὐτὰ τὰ πράγματα τοῦ λέγει: Αὐτὰ ἀποδεικνύουν τὴν γνησιότητα τῆς φιλίας σου, ἀλλὰ δὲν θὰ μᾶς ὠφελήσουν οὐ τίποτε. Πρέπει νὰ σκεφθοῦμε καὶ νὰ ἐξετάσουμε πῶς εἶναι δυνατόν νὰ τεθῆ τέλος εἰς τὰ δεινὰ, ποῦ μᾶς εὐρήκαν καὶ πῶς θὰ εὐρωμε κάποιον ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰς συμφορὰς. Ἀφοῦ εἶπε αὐτὰ ὁ Δαυὶδ εἰσηγήται καὶ προτρέπει τὸν Χουσι νὰ μεταβῆ πρὸς τὸν υἱὸν του Ἀβισσαλώμ καὶ, ἀφοῦ ὑπακρῖθη φίλον πρὸς αὐτόν, Ε νὰ καταιώσῃ τὰς ἐναντίον του ἀποφάσεις καὶ νὰ ἀκυρώσῃ τὸ σχέδιον τοῦ Ἀχιτόφελ.⁶ Ὁ Ἀχιτόφελ τότε ἐξουσίασε τὸν τύραννον ἐπειδὴ ἦταν ἡμιερὸς εἰς τὰ πολεμικὰ ζητήματα καὶ ἐπιδέξιος στρατηγὸς εἰς τὸν πόλεμον καὶ εἰς τὴν μάχην. Διὰ τοῦτο ὁ Δαυὶδ ἐφοβεῖτο περισσότερο αὐτὸν παρὰ τὸν τύραννον πῶσον τρομερὸς ἦταν εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος. Ὅταν εἰκουσε αὐτὰ ὁ Χουσι εἰπέθη καὶ δὲν ἐκέλευσε τίποτε μικροῦχρον καὶ ἄνυδρον, οὔτε εἶπε: τί θὰ γίνῃ ἐάν συλληφθῶ. Ἄ εἰς ἀποκαλυφθῆ τὸ προσωπίδιον μου καὶ φανερωθῆ τὸ δρᾶμα τῆς ὑπερκριτικῆς παρουσίας μου ἔκει: Ἐκείν φεραρὸς ὁ Ἀχιτόφελ. Ἴσως νὰ ἐξετάσῃ τὸν λόγον τῆς παρουσίας μου καὶ μὲ συλλάβῃ φανερὰ καὶ ἔτσι νὰ σκοτωθῶ ἀσκόπως. Ἀφοῦ

5. Ἦσαν ἀρχιστράτος τοῦ Δαυὶδ. Αὐτὸς ὑπεκρῖθη φίλον εἰς τὸν Ἀβισσαλώμ καὶ ἠμετάσθη τὸ σχέδιον τοῦ Ἀχιτόφελ, τὰ ὅποια, ἐάν ἐφελμύοντο, θὰ ἔφερον τὴν καταστροφὴν τοῦ Δαυὶδ.

6. Ὁ Ἀχιτόφελ κατέβη ἀπὸ τὴν πόλιν Ἰβλὰ καὶ ἦσαν σήμελλοι τοῦ Δαυὶδ, ἀλλὰ εἶχε μὲ τὸ μέρος τοῦ Ἀβισσαλώμ. Διευκρίνεται διὰ τὴν κακίαν του καὶ τὴν παρρησίαν του. Ἦσαν τὰ σχέδιον του κατὰ τὸν Δαυὶδ δὲν ἐφελμύοντο ἐπειρᾶσε εἰς τὴν πόλιν του καὶ αὐτεκτόνησε δι' ἀπαγχονισμὸν.

τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἐκέλευσε, μετέβη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ τυράννου καὶ, ἀφοῦ τὰ πάντα ἐνεπιστάθη εἰς τὸν Θεόν, ἀφῆκε τὸν ἑαυτοῦ του ἀνάμεσα εἰς τοὺς κινδύνους.

Αὐτὰ ἐλέχθησαν ἄχι μόνον διὰ νὰ ἐπανέσσουμε, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθουμε καλὰ καὶ τὰ λυπηρὰ καὶ ὅσα εἶχε πάθει ὁ Δαυὶδ. Καὶ ὅσα ἄλλα πνευματικὰ κέρδη εἶναι δυνατόν νὰ καρπωθοῦμε ἀπὸ τὴν ἱστορίαν θὰ τὰ παρουσιάσουμε. Β Πράγματι ἠμποροῦμε εἶδῃ ν' ἀπαντήσουμε εἰς τὴν ἀπορίαν, τὴν ὅποιαν ἔχουν πολλοὶ ἄνθρωποι: διὰτί οἱ δίκαιοι ὑποφέρουν καὶ οἱ κακοὶ καλοπερνοῦν; Διὸτι πράγματι ὁ ἐνέρστιας Δαυὶδ εὐρίσκειτο εἰς συμφορὰς, ἐνῶ εὐμερούσας καὶ βασιλεὺς ὁ μολυσμένος καὶ πατροκτόνος καὶ ἐχθρὸς αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς φύσεως. Ὅμως οὔτε ἐκεῖνος ὠφελῆτο τίποτε ἀπ' αὐτὰ, οὔτε ὁ ἅγιος Δαυὶδ ἐξημιώνητο. Ὁ ἕνας ἐγινόταν ὑπεύθυνος μεγαλυτέρων θλίψεων διὰ τὸν ποτέρα του, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἔλαμπε περισσώτερον, ὅπως ὁ χρυσοῦς εἰς τὸ κάρμιν, ἐπειδὴ μὲ τὴν θλίψιν ἐγινόταν καθαριώτερος.

Αὐτὸ ὅτι διδοχθοῦμε πρώτον ἀπὸ εἶδῃ. Νὰ μὴ τὰ χάνωμεν ὅταν βλέπωμε νὰ συμβαίνουν εἰς τοὺς ἐναρτέους τέτατοις μορφής θλίψεως. Δεύτερον, νὰ μὴν μεταβαλλόμεθα ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ἀλλὰ νὰ γνωρίζωμε τοὺς νόμους τῆς φύλας. Τρίτον, νὰ ἐπιτώμεθα εἰς τοὺς κινδύνους χάριν τῆς ἀρετῆς. Τέτατον, νὰ ἐλιπίσωμε καὶ εἰς τὰς δυσκολίας καὶ ν' ἀναμένωμε τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Μήπως καὶ ἐκεῖνος ὁ Χουσι τότε δὲν εἶδεν τὸ στρατόπεδον τοῦ ἐχθροῦ, τὸν φόβον τοῦ τυράννου, τὸ πλῆθος τοῦ ἱππικοῦ, τὰς στρατὰς τῶν ὀπιλιτῶν, τὸ ὅτι εἶχαν κυριευθῆ οἱ πόλεις, τὴν ἀρμητὰ τοῦ Δαυὶδ, τὴν ἀπομόνωσιν καὶ τὴν ἀβοηθίαν; Δ Ἀλλὰ ἀφοῦ ἐκοιτάζε ἕνα μόνον, δηλ. τὴν ἀκατάμηχτην βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐνοίαν του, ἔτσι ἔκρινε καὶ τὰ δύο μέρη καὶ εὐρήκε τὸ ἐνα σάπιο καὶ τὸ ἄλλο γερὸ. Πράγματι ὁ ἕως ἐναργύσε ἀδίκως καὶ ὁ ἄλλος ἐπροστάτευε τὸν ἑαυτοῦ του δίκαιως. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐστάθη ἄχι ὅπου ἦταν ὁ πολὺς κόσμος, ἀλλὰ ὅπου ἦταν ἡ συμμαχία τῆς ἀρετῆς, ἔτσι κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ κοντὰ του τὸν Θεόν.

Τὰ λέγω αὐτὰ διὰ νὰ ὑποστηρίξωμε καὶ ἡμεῖς τοὺς ἐναρτέους καὶ ὅταν εἶναι ἀδύνατοι, ν' ἀποφεύγωμε δὲ τὴν συμμαχίαν τῶν ἰσχυρῶν, ὅταν κάνουν ἀδικίας. Β Διὸτι ἡ κακία καὶ ὅταν ἔχη μαζί τῆς τὴν οἰκουμένην εἶναι ἀπ' ὅλα περισσώτερον ἀδύνατος, ἢ ἀρετὴ ἄμωσ καὶ ὅταν συμβῇ νὰ

είναι μόνη, γίνεται απ' όλα περισσότερον δυνατή, διότι τῆς συμπαρίσταται ὁ Θεός. Ποίος ἤμπορεῖ νὰ σώσῃ ἐκείνον ποῦ πολεμῆι ὁ Θεός; Καί ποίος ἤμπορεῖ νὰ καταστρέψῃ ἐκείνον ποῦ βοηθεῖ ὁ Θεός; Ἐξετάζοντας ὅλα αὐτά ὁ Χουσί, μὲ μεγάλην ἐλπίδα ἀνέλαβε τὴν ἀποστολήν του καὶ μόλις ἐπληρώσας, ἐλέπησεν τὸν τύραννον νὰ εἰσέρχεται, ἐπαρουσιάσῃ. Ἐκεῖνος δταν τὸν εἶδε ξαφνικά, μεθυσμένος ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν, δὲν ἐξήτασε προσεκτικά, ἀλλὰ περιγελώντας καὶ κατηγορώντας αὐτόν, πήγανε, τοῦ λέγει, μὲ τὸν φίλον σου. ³² Ἀ δὲν ἀντιξέει νὰ εἰπῇ οὔτε τὸ ὄνομα, τόσο ἦταν τὸ μῖσος καὶ ἡ ἀποτροπὴ του. Ὁ Χουσί χωρὶς νὰ παραχθῇ καὶ ν' ἀνησυχίῃ τοῦ ἀπαντᾷ. Ὄταν ὁ Θεός ἦταν μαζί του, ἀκολουθεῖσα ἐκείνου· τώρα ὅμως ποῦ εἶμαι μαζί σου εἶμαι φυσικὸν νὰ ὑπηρετῶ ἄσένα. Αὐτὸ κωνοποίησε τὸν τύραννο καὶ τοῦ ἐρούσκωσε τὸν ἐγωισμό καὶ χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ τίποτε μὲ προσοχὴν, (ὁ μοιαιόδοξος ἄνθρωπος πιστεύει εἰς κάθε λόγον πράγμα τὸ ὅποιο ἔπαθε καὶ ἐκείνος) καὶ παραδίδοντας τὸν ἑαυτοῦ εἰς τοὺς ἐχθροὺς του, τὸν συγκαταλέγει ἁμέσως εἰς τοὺς γνησίους φίλους καὶ τὸν ἐγγράφει μετὰ τῶν πρώτων. Τὰ πάντα κατηύθυνε ὁ Θεός, μολοντί ἦσαν καὶ στρατηγὸι παρόντες, δταν συνέδρασαν αὐτά.

Ὄταν ἐγινάταν τὸ πολεμικὸν συμβούλιον διὰ νὰ λάθουν ἀπόφασιν ἐὰν θὰ πρέπη νὰ ἐπιτεθοῦν ἁμέσως ἢ ν' ἀναβάλλουν δι' ὀλίγον καὶ ἐὰν θ' ἄλλοι ἄλλα εἰσηγοῦντο διὰ τὸ ζήτημα αὐτό, δταν ἦλθε ἡ σειρά τοῦ Ἀχιτόφελ, τοῦ πανουργοῦ ἐκείνου, διὰ νὰ εἰπῇ τὴν γνώμην του, ἔδωσε αὐτὴν τὴν συμβουλήν. Νὰ ἐπιτεθοῦμε εἰς τὸν πατέρα σου τώρα ποῦ εἶναι πολὺ ταλαιπωρημένος καὶ παραγμένος. Διότι ἔτσι θὰ τὸν νικήσωμε, ἐὰν ἴθι, δὲν τοῦ ἐπιτρέψωμε οὔτε καὶ δι' ὀλίγον νὰ σταθῇ. Δὲν θὰ εἶναι κανένας κόπος εἰς ἡμᾶς, ἐὰν τοῦ ἐπιτεθοῦμε τώρα ποῦ εἶναι ἀπροετοίμαστος. Ὄταν ἀκουσε αὐτὰ ὁ τύραννος φωνάζει τὸν Χουσί, ποῦ προσεχώρησε ὀπκιρικὰ εἰς αὐτόν καὶ τοῦ ἐμπιστεύεται τὴν συζήτησιν τοῦ συμβουλίου. Αὐτὸ τὸ πράγμα δὲν ἦταν σύμφωνον μὲ τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν, C ἔθι, αὐτόν ποῦ προσῆλθε ξαφνικά, νὰ τὸν τιμῆσῃ ἔτσι καὶ νὰ νομίσῃ δι' εἶνα· ἀξιόπιστος, ὥστε νὰ ζητήσῃ τὴν συμβουλήν του διὰ τὸσον σπουδασίᾳ ζητήματα. Ἀλλὰ, ὅπως εἶπα προηγουμένως, δταν ὁ Θεός κυβερνᾷ καὶ τὰ δύσκολα γίνονται εὐκόλα.

Εἰσάγεται λοιπὸν ὁ Χουσί καὶ τοῦ δίδουν τὸ θάρρος καὶ ἀξιώνει νὰ εἰπῇ τὴν γνώμην του. Τί λέγει λοιπὸν ὁ

Χουσί; Ποτὲ δὲν ἔσφαλε ὁ Ἀχιτόφελ. Προσεῖπτε τὴν σύνεσιν τοῦ ἀνδρός; Δὲν ἀπορρίπτει ἁμέσως τὴν γνώμην του, ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγκωμίου. Ἀφοῦ πρώτα δειχνεὶ τὸν θαυμασμόν του πρὸς αὐτόν, διὰ τὰς ἀποτελεσματικὰς συμβουλίας του κατὰ τὰ προηγουμένα χρόνια, ἐν συνεχείᾳ κακίζει τὴν τωρινὴν του γνώμην. **Β** Αὐτὸ δὲ ποῦ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Ἀπορῶ πῶς ἔσφαλε τώρα. Μοῦ φαίνεται δι' ἃ δὲν μᾶς συμφέρει αὐτὸ τὸ σχέδιον. Διότι ἂν ἐπιτεθοῦμε τώρα, ὁ πατέρας σου, σὺν τὴν μονιασμένην ἀρκούδα, γεμίτος ὀργῆν καὶ ἀπελπισμένον διὰ τὴν ζωὴν του, πολεμώντας μὲ δυνατὴν ὀργῆν, δὲν θὰ λογαριάσῃ καθόλου τὴν σωτηρίαν του καὶ θὰ ἐπιπέσῃ ἐναντίον μας μὲ μεγάλην ὀρμῆν. Ἐὰν ὅμως περιμένωμε ὀλίγον, θὰ ἐπιτεθοῦμε μὲ μεγαλύτεραν προετοιμασίαν καὶ μεγαλύτερον διαφάσειαν καὶ χωρὶς κόπου, μὲ κάθε εὐκολίαν. Θὰ τὸν πάσωμε εἰς τὰ δικτῶμά μας καὶ ἔτσι θὰ τὸν αὔρωμε κοντὰ μας. **Γ** Ὁ Ἀβσσαλώμῃ ἐπαινεῖ τὴν γνώμην καὶ εἶπε δι' τοῦ εἶναι περισσότερο ἀφέλιμος. Ὁ Χουσί τὰ ἔλεγεν αὐτὰ, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δώσῃ εὐκαιρίαν εἰς τὸν Δαυῖδ, ὥστε νὰ ξεκουρασθῇ ὀλίγον καὶ ν' ἀναπνύσῃ καὶ νὰ συγκεντρώσῃ στρατόν. Ἐτοῖ ἀφοῦ ἀπέριψε τὸ σχέδιον τοῦ Ἀχιτόφελ, ἔστειλε μὲ μικροὺς κρυμμένους ἄνδρες⁷ καὶ ἀνήγγειλε τὰ πάντα εἰς τὸν Δαυῖδ. **Δ** Α καὶ δι' ὁ τύραννος ὀδύγητὸν τὸ σχέδιον του, τὸ ὅποιον θὰ φέρῃ εἰς τὸν Δαυῖδ τὴν νίκην. Ἐτοῖ λοιπὸν καὶ ἔγινε. Ἐπειδὴ ἀνέβαλε ὀλίγον, προετοιμασμένος ὁ Δαυῖδ, ἔκανε ἐπίβασιν καὶ ἐνίκησεν. Ὁ Ἀχιτόφελ ἀντιλαμπανόμενος αὐτὸ ἀκριδῶς ἔνεκα τῆς μεγάλης του συνέσεως καὶ πανουργίας καὶ ἀφοῦ κατόλαβε ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν τὴν ἐκβάσιν τὸν πραγμάτων, ἔτι θηλοδὴ ἦταν καταστρεπτικὸν αὐτὸ τὸ σχέδιον διὰ τὸν Ἀβσσαλώμῃ, δὲν ἐθάσταξεν τὴν περιφρόνησιν αὐτὴν καὶ ἀφοῦ ἔφυγε ἔδωσε θηλειὰν καὶ ἀκρυμάσθη καὶ ἔτσι ἐτελείωσε τὴν ζωὴν του.

Β Ἀφοῦ ἔμαθε ὅλα αὐτὰ ὁ Δαυῖδ γράφει τὸν Ψαλμὸν, προσφέροντας ὕμνον εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἀναθέτοντας τὸ ὅλον στρατήγημα εἰς αὐτόν. Διὰ τοῦτο ἀρχίζει κάπως ἔτσι: «Κύριε ὁ Θεός μου εἰς σὲ ἐσθήρισα τὴν ἐλπίδα μου, ὡς με». Οὔτε εἰς τὸν Χουσί (ἤλιπσα), οὔτε εἰς τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, αὐτὴ εἰς τὴν σύνεσιν ἐκείνου, οὔτε εἰς τὴν γνώμην μου, ἀλλὰ εἰς σὲ». Αὐτὸ λοιπὸν ἔς

7. Πρέσβευται δὲ τὸν Ἰουδαῖον καὶ Ἀραβίαν, ἐπιτίστον τοῦ Δαυῖδ (II' Παρ. 17, 16 κ.ε.ξ.).

κάτω και ήμεις και αν επιτύχουμε κάτι με την βοήθεια ανθρώπων ως ευχαριστούμε τον Θεόν δι' αυτούς καθώς και διά τὰ εὐεργετήματά, που γίνονται εἰς ἡμᾶς και ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους και ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Πράγματι αν ἐνεργοῦμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, δὲν θὰ ὑπάρχη τίποτε δύσκολον και στραθόν. Αὐτὸ ἔκανε και ὁ Δαυὶδ λέγοντας, C Δὲν εἶχα τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας εἰς τοὺς λόγους τοῦ Κυοσί, ἀλλὰ εἰς τὴν ἰδικὴν σου βοήθειαν. Καὶ προσέχε με πῶσιν ψυχικὴν διάθεσιν ἠμίλει, πρᾶγμα που ἦταν συνηθισμένον νὰ τὸ κάμη. Δὲν εἶπε «Κύριε ὁ Θεός», ἀλλὰ «Κύριε ὁ Θεός μου» και ἄλλου «Ὁ Θεός ὁ Θεός μου, παλὸ πρῶι πρὸς σέ προσεύχομαι». Πράγματι διπῶς ὄλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχε τὴν ἀνάγκην τοῦ Θεοῦ, ἰδιαίτερος ὅμως διὰ τὸν ὑπερβολικόν του ζῆλον. Τὸ ἴδιο κάνει και ὁ Θεός εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἐναρέτων και μολῶνόντι εἶναι καινός Θεός ὄλων, λέγει ὅτι εἶναι ἰδιαίτερος τῶν ἐναρέτων. D «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός του Ἀβραάμ και ὁ Θεός του Ἰσαάκ και ὁ Θεός του Ἰακώβ». E Καὶ προσέχε τὴν ἀνωτερότητα του. Λέγοντας «Κύριε ὁ Θεός μου εἰς σέ ἐπιτήριξα τὴν ἐλπίδα μου» δὲν ποόθεος, τιμῶρες τὸν ἀντίπαλον, ἐξόντωσε τὸν ἐχθρόν, ἀλλὰ ζητεῖ μόνον τὸ ἴδκόν του και λέγει «ὥσε με». Δηλαδή μὴν ἐπιτρέψης νὰ ὑποφέρω ἀπὸ ὄλους ὄσοι με καταδιώκουν και γλύτωσέ με ἀπὸ αὐτοῦς». Προσέχετε πῶς οὔτε ὄταν ὄπεφει, ἀναφέρει ἀναμαστικά τὸν πατροκτόνο. Καὶ εἰς τὴν συμφορὴν ἀναγνωρίζει τὴν συγγένειαν και εἰς τὸν πόλεμον ἐλάτει τὸν υἱὸν του και εἰς τοὺς κινδύνους δὲν λησμονεῖ τὰ σπλάγχνα του. Τόσον ἀγαπᾶσε τὰ παιδιὰ του και τόσον φιλόστοργος ἦταν ἡ καλύτερα τόσον ἀνώτερος ἄνθρωπος. F Καὶ δὲν τὸν ἔκανε ἀνώτερον ἡ φύσις τῆς τυραννίδος, ἀλλὰ μἄλλον ἡ ἡμετέριτα τοῦ χαρακτῆρος. Ἐλογιάσας τὸ περισσότερον στρατίσμα παρὰ τὸν τυραννον, δι' αὐτὸ λέγει: «Σῶσε με ἀπὸ ὄλους ὄσοι με καταδιώκουν και γλύτωσέ με ἀπὸ αὐτοῦς». Ὁλέπετε πῶς οὔτε ἐκεῖνος ἐνθουσιεῖτο πολὺ, διότι δὲν εἶπε, ἀπὸ ἐκεῖνος που με πολεμοῦν, ἀπ' ἐκεῖνος που ἀρπάξουν τὰ ἴδκα μου και καλοπερνοῦν εἰς τὰ ἀνάκτορά μου, ἀλλὰ ἀπὸ ὄσους με καταδιώκουν. Μήπως σάν ἄγροσιοντάρι ἀρπάξῃ ὁ ἐχθρός τὴν ζωὴν μου, ἐφ' ὄσον δὲν θὰ ὑπάρχη κανεὶς που νὰ με γλυτώσῃ και με σώσῃ». Καὶ ὄμως συνεκέντρωσε στρατόν και εἶχε πολλοὺς μαζὶ του.

R. 42μ. 02. 2.
9. 12. 3, 6.

Πῶς λοιπὸν λέγει ¹⁰ A «ἐφ' ὄσον δὲν θὰ ὑπάρχη κανεὶς που νὰ με γλυτώσῃ και νὰ με σώσῃ». Διότι δὲν θεωρεῖ ὄλοκλήρον τὴν οἰκουμένην ἐξιδόλον συμμαχίαν, ἀν δὲν ἔχη με τὸ μέρος του τὴν θεῖον δύναμιν, ὄτε θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν του ἔρημον, μολῶνόντι ἦταν ἕνος, ἔχοντας τὴν συμμαχίαν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τούτο και ἔλεγεν: «Δὲν ὄζεται βασιλεὺς διὰ τὴν πολλὴν του δύναμιν και γίγας δὲν θὰ σωθῇ ἀπὸ τὴν μεγάλην αωματικὴν του ἀντοχήν».¹¹

Μερικοὶ ἐρμηνεύοντες ἀλληγορικά¹² λέγουν ὅτι λιοντάρι και καταδιώκοντες εἶναι ὁ διάβολος και οἱ δαίμονες. Πράγματι, ἐπειδὴ εἶδε τὸν διάβολον νὰ ἀρπάξῃ και νὰ καταδροχβίξῃ τὸν υἱὸν του ζητεῖ νὰ μὴ πάθῃ ποτέ οὔτος τὸ ἴδιον και λέγει και τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποῖαν ἐκεῖνος ἔπαθε αὐτό. Ποῖα ἦταν ἡ αἰτία; B Με τὴν κακίαν του, λέγει, ἀπεμάκρυνε τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ λέγει: «Δὲν θὰ ὑπάρχη κανεὶς που νὰ με γλυτώσῃ και νὰ με σώσῃ». Ὅτι ὁ διάβολος λέγεται λέων ἔκαυσε τὴν ἴδιαν τὴν Γραφὴν που λέγει: «Ὁ ἐχθρός σας, ὁ διάβολος σάν λέων που ὄρῶεται,τριγυρίζει διὰ νὰ βρῇ κάποιον νὰ τὸν καταπιῇ».¹³ Καὶ ὁ ἴδιος ὁ προφήτης ἄλλου λέγει: «Θὰ καταπιῆς λέοντα και θράκοιτα».¹⁴ Πράγματι εἶναι πολυμήχανον τὸ θηρίον, ὄλλ' αν ἡμεῖς προσέχουμε, ὁ λέων αὐτός και ὁ θράκος¹⁵ ἀποδειχθῶν εὐτελέστεροι ἀπὸ τὸν πηλὸ και δὲν θὰ μᾶς πολεμήσουν κατὰ μέτρον, ἀλλὰ και αν μᾶς πολεμήσουν, θὰ συντρεθοῦν. C «Θὰ πατᾶτε, γράφει, ἐπῶς εἰς φιδίαν και σκορπιούς».¹⁶ Διότι κυκλώνει και προσβάλλει με πολὺν θυμόν, σάν τὸ λιοντάρι. Ἐν ὄμως τοκμῆσῃ νὰ προσβάλλῃ αὐτοῦς που ἔχουν τὸν Χριστόν μέσα τους και τὸν σταυρὸν εἰς τὸ μέτωπον και τὴν φωτιὰν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος και τὴν λιμπάδα που ποτέ δὲν σβήνει, δὲν θὰ ἡμπαρῶσῃ ὄτε νὰ τοὺς κοιτάξῃ κατὰ πόσσωπον, ἀλλὰ γυρίζοντας τὰ ὄτα θὰ φύγῃ και δὲν θὰ τοκμήσῃ νὰ ξαναγυρίσῃ.

Και διὰ νὰ μάθετε ὅτι δὲν εἶναι ὑπερφηάνεια τὰ λεχθέντα, προσέχετε ποικαλῶ τὸν Παῦλον. Διότι ἄνθρωπος ἦταν και αὐτός, ἀλλὰ τόσον τὸν ἐφοδεῖτο αὐτός ὁ λέ-

10. 42μ. 02. 16.

11. Ὁ Χρὸστοςτος ἀλληγοσῶς τὴν κατὰ γράμματα ἰσημερίαν τῆς Πι-
εἶας και ἀνανήματα κῆτον ἀπὸ τὸ γράμμα ἀναζήτησε τίποσον καὶ ἄλλη-
γοσῶς.

12. Α' Περτ. 5, 8.

13. 12μ. 80, 18.

14. 12μ. 10, 10.

ων, ώστε να φεύγει και από τα ενδύματά του και τὰς σκιάς του. Εὐλόγως, διότι δὲν ἠμποροῦσε ν' ἀντίξει τὴν εὐωδίαν τοῦ Χριστοῦ ποῦ ἔβγαίνει καὶ ἐκαρπίζει ἀπὸ αὐτὸν καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ κατάρξη πρὸς τὴν λαμπάδα τῆς ἀρετῆς. D

«Κύριε ὁ Θεὸς μου, ἐάν ἔκαμα αὐτὸ διὰ τὸ ὅποιον καταδικάσαι, ἐάν τὰ χέρια μου διέπραξαν ἀδικίαν». Γιαντοῦ πρέπει νὰ παρατηρήσουμε αὐτὸ, ὅτι δὲν πρέπει κανεὶς νὰ προσεύχεται μόνον, ἀλλὰ νὰ προσεύχεται ἔτσι, ὥστε νὰ ἀκούεται. Δὲν ἀρκεῖ ἡ προσευχὴ διὰ νὰ τακτοποιηθῇ τὸ ζήτημά μας, ἐάν δὲν τὴν κάνουμε, ὅπως τὴν θέλει ὁ Θεός. Διότι καὶ οἱ Φαρισαῖοι προσευχήθη καὶ τίποτε δὲν ὠφελήθη.¹⁵ Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐπίσης προσήχοντο, ἀλλὰ ὁ Θεὸς τοὺς ἀποστρεφόμενος δὲν προσήχοντο, διότι δὲν προσήχοντο ὅπως ἔπρεπε. Διὰ τοῦτο καὶ διετάχθημεν νὰ κάνουμεν προσευχὴν, ποῦ νὰ ἠμπορῇ κατ' ἐξοχὴν νὰ ἀκουσθῇ. E Τοῦτο ἐφανέρωσεν καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὴν τὴν προσευχὴν, ἔχοντας τὴν ἀξίωσιν ὄχι ἀπλῶς νὰ ἀκουσθῇ, ἀλλὰ μαζί με τὴν προσφορὰν τῶν ἰδικῶν του. Ποῖα ὅμως εἶναι αὐτά; Τὸ «λούζω κάθε νύκτα τὸ κρεβάτι μου καὶ θρέχω τὸ στρώμα μου μετὰ τὰ δάκρυά μου»,¹⁶ τὸ «ἀπάκωμαι ἀπὸ τοὺς στεναγμούς μου», τὸ «Φύγετε μακριὰ ἀπὸ ἐμεῖ ὅσοι ἐργάζεσθε τὴν ἀνομίαν»,¹⁷ τὸ «ἐξ αἰτίας τοῦ θυμοῦ σου μετέπνευσαν τὰ μάτια μου ἀπὸ τὰ δάκρυα».¹⁸

Ἄρα αὐτὰ εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ πείσουν τὸν Θεόν. Δηλαδή οἱ θρήνοι, τὰ δάκρυα, οἱ στεναγμοὶ καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τοὺς κακοὺς καὶ ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος διὰ τὴν ἀπόρρητον τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἄλλοῦ εἰπεί: ¹⁹ Ἄ ἡ Ἀκουσέ τις τὴν προσευχὴν μου, ὦ Θεέ, ποῦ προσεπτύξεις τὸ δίκαιόν μου. Ὅταν εὐρέθηκα εἰς θλίψιν με ἐπαρηγόρησες.²⁰ Διότι τὸ νὰ ἀκουσθῶμε ἐπιτυγχάνεται ἔτσι. Πρῶτον μετὰ τὸ νὰ εἰμεθα ἄξιοι νὰ πάρουμε, ἔπειτα μετὰ τὸ νὰ προσευχόμεθα σύμφωνα μετὰ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, τρίτον μετὰ τὴν συνεχῆ προσευχὴν, τέταρτον μετὰ τὸ νὰ μὴ ζητοῦμε τίποτε τὸ δικαιοῦν, πέμπτον μετὰ τὸ νὰ ζητοῦμε ὅσα εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον μας, ἕκτον μετὰ τὸ νὰ προσφέρουμε ὅλα τὰ ἰδικὰ μας. Προσεύχετε πολλοὺς οἱ ὅποιοι ἀκούονται κατ' αὐτὸν τὸν

15. Λευκ. 18, 10.
16. Ψαλμ. 6, 7.
17. Ψαλμ. 6, 9.
18. Ψαλμ. 6, 8.
19. Ψαλμ. 4, 1.

τὸν τρόπον. Δηλαδή τὸν Κορνήλιο ἀπὸ τῆ ζωῆ του,²¹ τὴν Συροφαινικίσσιν ἀπὸ τὴν ὑπομονὴν τῆς,²² τὸν Σολομῶντα ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς αἰτήσεως: «ἐπειδὴ δὲν ἐζήτησες χρήματα, οὐτε τὸν θάνατον τῶν ἐχθρῶν σου»,²³ B τὸν τελώνην ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνην²⁴ καὶ ἄλλους κατ' ἄλλον τρόπον. Ὅπως λοιπὸν ἀπὸ αὐτὰ συμβαίνει νὰ ἀκούεται ἡ προσευχὴ, ἔτσι ἀπὸ ἄλλα νὰ μὴ ἀκούεται, ἔστω κι ἂν εἶναι ἐνάρετος ὁ κείνιος ποῦ ζητοῦν. Ποῖος ὑπῆρξεν περισσότερον ἐνάρετος ἀπὸ τὸν Παῦλον; Ἐπειδὴ ὅμως ἐζήτησε ἀσύμφορα πράγματα δὲν ἠκούσθη. Ἐτρεῖς φορές παρεκάλεσε τὸν Κύριον δι' αὐτὰ καὶ μοῦ εἶπε: Σοῦ εἶναι ἀρκετὴ ἡ χάρις μου.²⁵ Ἐπίσης ποῖος ὑπῆρξε περισσότερον ἐνάρετος ἀπὸ τὸν Μωυσή; Ὅμως οὐτε κείνιος ἀκούσταν, ἀφοῦ ὁ Θεὸς τοῦ εἶπε: Ἐρκετὰ ἔως ἐδῶ.²⁶ Πράγματι ἐπειδὴ ζητοῦσε νὰ εἰσελθῇ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας καὶ αὐτὸ ἦταν ἀσύμφορον, ὁ Θεὸς δὲν τὸ ἐπέτρεψε. Μαζὶ μὲ αὐτὰ ὑπάρχει καὶ ἄλλο ποῦ κάνει τὰς προσευχὰς νὰ μὴ ἀκούωνται, ὅταν προσευχόμεθα, ἐνῶ ἐπιμένουμε νὰ ζῶμε εἰς τὴν ἁμαρτίαν. C Αὐτὸ εἶπεν ὁ Θεὸς καὶ διὰ τοὺς Ἰουδαίους εἰς τὸν Ἰερουσαλὴμ. «Μὴν προσεύχεσθε δι' αὐτὸν τὸν λαόν. Ἡ μήπως δὲν θάλετε τίς κάνουν αὐτοί;»²⁷ Δὲν ἀπεμακρύνθησαν, λέγει, ἀπὸ τὴν ἀσέβειαν καὶ οὐ προσεύχονται δι' αὐτούς; Ἀλλὰ δὲν θὰ σὲ ἀκούσω. Ἐπίσης ὅταν προσευχόμεθα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μας, ὄχι μόνον δὲν ἀκουσθεθα ἀλλὰ καὶ ἐξοργίζουμε τὸν Θεόν. Πράγματι ἡ προσευχὴ εἶναι φάρμακον, ἀλλὰ ἂν δὲν γνωρίζωμεν πῶς πρέπει νὰ τὴν χρησιμοποιήσωμε, δὲν κερδίζουμε καὶ τὴν ὠφελειάν του.

Ἄς ἴδωμε λοιπὸν τί λέγει καὶ ὁ Δαυὶδ προσευχόμενος. «Κύριε ὁ Θεὸς μου ἐάν πράγματι ἔκαμα αὐτό». Τί σημαίνει ἐάν πράγματι ἔκαμα αὐτό; Αὐτὸ ποῦ παθαίνο, λέγει, ἐάν δηλ. ἐπαναστάτησθ ἐναντίον τοῦ πατρὸς μου, ἐάν D παρενόμησα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ἀλλὰ οὐτε ἐδῶ ἀντίχει νὰ ἀνομήσῃ αὐτὸν ποῦ τὸν ἄδικησε, διότι ἐντρέπεται καὶ κοκκινίζει διὰ τὸ παιδί του. Ὅπως λόγου χάριν, ἐάν κάποιος ἀνώτερος ἄνθρωπος ἔδωκε τὴν γυναῖκα του

20. Ηρακλ. 10, 4 κ. 65.
21. Ματθ. 15, 88.
22. Γ' Δαυ. 8, 11.
23. Αποκ. 18, 14.
24. Β' Κορ. 12, 8-9.
25. Δαυτ. 9, 26.
26. Ἰερ. 7, 16-17.

νά τον άπατῆρ, δὲν θά καταβεχόταν οὔτε νά ἀνομάσῃ τὸ ἀκάθαρτον ἐμπρός εἰς ἄλλους, ἔτσι καὶ ὁ Δαυὶδ δὲν εἶπε. Ἐάν ἑπιανεστάτῃρα ἄνθρωπον τοῦ πατρὸς μου, ἐάν ἔγιναι πατροκτόνος, ἀλλὰ ἐάν ἔκαμα αὐτό. Καὶ θιασι ἀναφέρω αὐτό, λέγει· Διότι ποῦ ἀρετὴ εἶναι τὸ νά μὴ γίνῃ κανεὶς πατροκτόνος· πράγμα τὸ ὅποιον δὲν θά ἠμπορούσε νά ἰδῇ κανεὶς οὔτε εἰς τὰ χεῖρα· «Ἐάν τὰ χεῖρα μου διέπραξαν ἀδικίαν». Δὲν λέγω δι' αὐτὴν τὴν ἀδικίαν, ἢ ἀλλὰ οὔτε ἄλλη δὲν θά ἠμπορούσε νά εὐρεθῇ, ποῦ νά τὴν ἔκαμαν τὰ χεῖρα μου. Τὰ λέγει αὐτὰ ὄχι διὰ τὴν ὑπερηφανεύθῃ, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἠνογκάσθη νά ἀμύλησῃ διὰ τὰς ἀρετάς του. Διότι δὲν εἶναι καὶ τόσο μεγάλο αὐτὸ ἐν σχέσει μ' ἐκεῖνον ποῦ πρόκειται· νά λεχθῇ. Ποῖον εἶναι αὐτό; «Ἐάν ἀνταπέδωκα κακὸν εἰς ἐκεῖνους ποῦ μοῦ ἀνταποδίδουν κακά», λέγει.

Προσέξτε πολὺ. Δὲν εἶναι τυχαῖο αὐτὸ ποῦ ἐλέχθη. Διότι εἶναι καλὸν νά μὴ ἀδικῇ κανεὶς, εἶναι ὅμως πολὺ μεγαλύτερον ²⁷ ἂ καὶ γνώρισμα πνευματικῆς ζωῆς τὸ νά μὴν ἀμύνηται ἐκεῖνος ποῦ ἀδικεῖται. Μολονότι ὁ νόμος τὸ ἐπέτρεπε αὐτὸ καὶ προέτρεπε νά θγάξῃ κανεὶς ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος²⁸ καὶ δὲν ἦτο παράβασις νόμου τὸ πράγμα. Ἄλλ' ὁ Δαυὶδ ἦτο τῶσαν ἀνώτερος ἄνθρωπος, ὥστε ὄχι μόνον νά μὴν παραβῇ τὸν νόμον, ἀλλὰ νά ξεπερνᾷ τὸν ὑπάρχοντα νόμον καὶ νά φθάσῃ πέρα ἀπὸ τὰ ἀβλαβήματα. Δὲν θεωροῦσε ὀρεκτὴν τὴν ἀρετὴν, ἐάν δὲν ξεπερνᾷ τὰ προστάγματα. Ὅπως ἀκριβῶς ἔκανε καὶ ὁ Παῦλος· προτραπομένους νά ζῆ ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου, δὲν ζῶσας, ἀλλὰ ἔκανε ὀδύσασον τὸ Εὐαγγέλιον.²⁹ Ἔτσι λοιπὸν καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ, μολονότι ὁ νόμος τοῦ ἔδιδε τὸ δικαίωμα τῆς ἀμύνης, δὲν ἐσταμάτησε εἰς αὐτὸ τὸ μέτρον ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπέπερασεν. Ὡς ἡμᾶς ὅμως δὲν ζητεῖται μόνον αὐτὸ, δηλ. τὸ νά μὴν ἀνταποδίδωμι, ἀλλὰ καὶ νά ἐδεργῶμαι. «Προσῦχεσθε δι' ἐκείνους ποῦ σᾶς κακομεταχειρίζονται, ἐδεργείτε ἐκεῖνους ποῦ σᾶς μισοῦν».³⁰ Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ τοῦ Δαυὶδ δὲν ἦτο μικρὸν τὸ νά μὴν ἀμύνηται, ἀλλὰ καὶ πολὺ μεγαλύτερον ὅπῃ τὸ νομικὸν παράγγελμα. Διὰ τοῦτο λέγει· «Ἐάν ἔκαμα αὐτό, ἐάν τὰ χεῖρα μου διέπραξαν ἀδικίαν, ἐάν ἀνταπέδωκα κακὸν εἰς ἐκεῖνους ποῦ μοῦ ἀνταποδίδουν κακά». Ἐπειδὴ εἰς τὴν πε-

27. Lev. 19, 21.
28. Α' Κορ. 9, 14 καὶ 19.
29. Ματθ. 23, 44.

ρήτῳσιν τοῦ παιδιοῦ του ἠμποδίζε καὶ ἡ συγγένεια, λέει, ἐάν ἀδικήσῃ καὶ ἀμύνηται. C

Ποῖαν συγχώρησιν καὶ ποῖαν ἀπαλογίαν θά ἔχωμε ἡμεῖς, ὅταν μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ δὲν φθάσωμεν εἰς τὸν τρόπον ζωῆς ἐκείνων ποῦ ἔζησαν εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην καὶ μάλιστα καθ' ἣν στιγμὴν μᾶς ζητοῦνται πολὺ περισσότερα; «Ἐάν ἡ ἀρετὴ σας δὲν ὑπερβαῖν τὴν ἀρετὴν τῶν γραμματέων καὶ τῶν Φαρισαίων, δὲν θά μῆτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν».³¹ Διότι ὅπως ἀκριβῶς δὲν εἶναι ἴσος ἐκεῖνος, ποῦ, ζῶντας εἰς τὸν νόμον, καταρθώνει τὰ ἴδια πράγματα μ' ἐκεῖνον ποῦ ἔζησε πρὶν ἀπὸ τὸν νόμον, ἔτσι οὔτε ἐκεῖνος ποῦ ἔζησε εἰς τὴν χάριν εἶναι ἴσος μ' ἐκεῖνον ποῦ ἔζησε εἰς τὸν νόμον. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς περιστάσεις γίνεται μεγάλη ἡ διαφορά. B Τοῦτο φανερώνεται ὁ Παῦλος καὶ διὰ τὴν κακίαν καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν, πρόσεχε πῶς καὶ ἐκεῖνους θαυμάζει περισσότερον καὶ αὐτοὺς παρουσιάζει ὅτι εἶναι ἀξιοὶ μεγαλύτερας τιμωρίας, μιλῶντας ἔτσι· «Ὅταν οἱ ἔθνικοὶ ποῦ δὲν ἔχουν τὸν νόμον, ἐφαρμόζουν τὰς διατάξεις τοῦ νόμου ἐκ φύσεως, τότε, ἂν καὶ δὲν ἔχουν νόμον ἔχουν τὸν αὐτὸν τοῦς διὰ νόμον».³²

Ἐπρόσεξε πῶς ἐπινοεῖ καὶ ἀναδεικνύει ἐκεῖνους ποῦ χωρὶς τὸν νόμον πράττουν τὸ καλόν; Κοίταξε ἐπίσης πῶς φανερώνει ὅτι εἶναι ἀξιοὶ μεγαλύτερας τιμωρίας ἐκεῖνοι ποῦ ἀμαρτάνουν ἐνῷ ζοῦν εἰς τὴν χάριν ἀπὸ ἐκεῖνους ποῦ ἔζησαν εἰς τὸν νόμον, λέγοντας· E «Ἐάν παραβῇ κανεὶς τὸν νόμον τοῦ Μωυσέως, θανατώνεται χωρὶς εὐσπλαχνίαν ἐπὶ τῇ καταθείσει δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. Σκεφθῆτε πῶσαν ἀσπληνῆτα τιμωρία ἀξίζει εἰς ἐκείνον, ὁ ὅποιος κατεπάτησε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐδεδόχησε μολυσμὸν τὸ αἷμα τῆς διαθήκης».³³ Καὶ ἀλλοῦ φανερώνει ὅτι οἱ πρὸ τοῦ νόμου εἶναι ἀξιοὶ μικρότερης τιμωρίας ἀπὸ θεοῦ ἠμάρτησαν μὲ τὸν νόμον. «Ὅσοι ἠμάρτησαν χωρὶς τὸν νόμον, χωρὶς τὸν νόμον καὶ θά ἀπολεσθῶν», δηλαδὴ ἑλαφρότερον, χωρὶς νά ἔχουν κατηγοροῦν τὸν νόμον ἀλλὰ μόνον τὴν φύσιν. «Ὅσοι ὅμως ἠμάρτησαν ἐνῷ ἦσαν ὑπὸ τὸν νόμον θά κριθοῦν μὲ τὸν νόμον».³⁴ Ἐπὶ τῆς βαρύτερον δίστι μᾶξι μὲ τὴν φύσιν ἔχουν καὶ τὸν νόμον κατηγοροῦν. ³⁵ A «Εἶθε νά πῶω ξῶω καὶ νά νικηθῶ ἀπὸ τοῦς ἐχθροῦς μου ξηρῶς καὶ γυναι-

30. Ματθ. 5, 20.
31. Ρωμ. 2, 13.
32. Ἑβρ. 10, 28-29.
33. Γαλιθ. 3, 12.

μένος. "Ας καταβιάξῃ τότε ὁ ἐχθρὸς ὀλόκληρον τὴν ὑπαρξίν μου καὶ ἄς μὲ συλλάβῃ ἀχμαλώτων καὶ ἄς ποδοπατήσῃ εἰς τὸ χῶμα τὴν ζωὴν μου καὶ ἄς καταβάψῃ εἰς τὸν τάφον τὸ ἔνδοξον δυναμιά μου». Προσέξατε παρηγοίαν δικαίου καὶ καθαρὸν συνειδήσιον; Ἐάν δὲν εἶχε τόσον θάρρος, δὲν θὰ ἔκανε τέτοιες κατάρξεις.

Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει. Ἐάν ἀδίκησα, ἐάν ἀμύνηκα νὰ πάθω αὐτὰ καὶ αὐτὰ. Καὶ ἀποφασίζει διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ δὲν ἔχει τὴν ἀβίωσιν νὰ κριθῇ μὲ ἐπιεικείαν, ἀλλὰ νὰ δικασθῇ μὲ πολὺ μεγαλύτεραν αὐστηρότητα καὶ θεωρεῖ τὸν ἑαυτόν του ὑπεύθυνον τιμωρίας ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὁ νόμος τῶν ἡμῶνδεις. Β' Προσέχε ποιά εἶναι αὐτή. «Εἶθε νὰ πέσω ἔξω καὶ νὰ νικηθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου ἔρημος καὶ γυμνωμένος. "Ας καταβιάξῃ τότε ὁ ἐχθρὸς μου ὀλόκληρον τὴν ὑπαρξίν μου καὶ ἄς μὲ συλλάβῃ ἀχμαλώτων καὶ ἄς ποδοπατήσῃ εἰς τὸ χῶμα τὴν ζωὴν μου καὶ ἄς καταβάψῃ εἰς τὸν τάφον τὸ ἔνδοξον δυναμιά μου». Ἀπλησθὲ ἄς μὲ ἀφανίσῃ σάν ἀτιμὸν καὶ ἀνόνημον καὶ ἄς καταστρέψῃ μαζί μὲ τὴν ζωὴν μου καὶ τὴν δόξαν μου. Τί σημαίνει, ἄς καταβάψῃ εἰς τὸν τάφον τὴν δόξαν μου; "Ας μὲ ταπεινώσῃ, ἄς μὲ ποδοπατήσῃ, ἄς μὲ παραβάσῃ εἰς τοὺς ἐχθρούς μου.

Σ' Τί ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ πὸ δέθλον ἀπὸ τὸν Ἀδωσοσώμῳ, ὁ ὁποῖος ἐπειδὴ ἦταν ἀνήθικος, ἀκόλαστος καὶ ὑβριστής κατεδίωκε τὸν πατέρα του καὶ μάλιστα τέτοιον πατέρα, τόσο μαλακὸν καὶ ἐπιεικῆ. Λοιπὸν, δὲν ἀνταπέδωσε κοκὰ εἰς δεικνούς ποὺ τοῦ ἀνταποδίδουν οὕτε ἀμνησικακίας; Καθόλου. Καὶ ἂν ἐρευνησῇ τὴν ζωὴν τοῦ Σαούλ, τότε κατ' ἐξοχήν θὰ ἴδῃς νὰ δικαιοκρίεται καθαρὰ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια. Πράγματι αὐτόν, ποῦ, μετὰ ἀπὸ ἀναριθμήτους ἐπιχειρήσεις καὶ τράποιαι καὶ νίκαι, ἀδικούσας καὶ ἐπιβαυλεύσαν καὶ καθημερινὰ ἐπιθυμοῦσας νὰ ἐξοντώσῃ, ὁ Δαυὶδ ἀφοῦ τὸν συνέλαβε καὶ μὰ καὶ δύο φορές καὶ πολλὰς φορές κοιμώμενον καὶ κλεισμένον σάν σὲ φυλακῆ, χωρὶς κακὸν συντροφεῖν καὶ ἐνῶ πολλοὶ τὸν πρότρέπαν νὰ τὸν σφάξῃ καὶ νὰ τὸν ἐξαφανίσῃ, τὸν ἐλυτῆθη καὶ ἐκράτησεν τὴν ὀργὴν του. Δ' Καὶ βλα αὐτὰ γνωρίζοντας ὅτι ἂν τὸν ἀφήσῃ νὰ διαφύγῃ, θὰ ἀφήσῃ ἐχθρόν του καὶ ἐχθρόν ἀσυμφιλίωτον.

Ἄλλ' ὅμως οὕτε ἡ ἐνθύμησις τῶν περασμένων, οὕτε ὁ φόβος τῶν μελλόντων, οὕτε κανένα ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ τὸν ὠδήγησαν εἰς ἐκείνην τὴν σφαγὴν. Ὁ Δαυὶδ ἐσκέπτετο ἀνώτερα καὶ συγκρατοῦσε τὸ χεῖρ του καὶ χαλιναγωγούσε

τὸν θυμὸν του. Προτιμοῦσε νὰ κινδυνεύῃ, νὰ σχεδιάζουσαν κακὰ ἐναντίον του, νὰ χάσῃ τὴν παρτίδα του καὶ τὴν ἐλευθερίαν του, παρά νὰ σφάξῃ καὶ νὰ σκοτώσῃ τὸν ἐχθρόν του, ποῦ τὸν ἐπιβαυλεύσαν χωρὶς κανένα λόγον καὶ ἐπιθυμοῦσε νὰ τὸν φονεύσῃ μετὰ ἀπο ἀναριθμήτους ἀπειρησίας. Ἐ Καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ κανεὶς τὴν ἀνωτέραν σκέψιν του. Διὰ τοῦτο καταριέται εἰς τὸν ἑαυτόν του πολλὰ καὶ διασφραστὰ, λόγου χάριν τὸ νὰ ἐπιπέλθῃ ἄπρακτος, τὸ νὰ νικηθῶν οἱ ἐχθροὶ του αὐτὸν καὶ ὅλην του τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν, τὸ νὰ πεθάνῃ ἀνόνημος καὶ νὰ τὸ πάθῃ αὐτὸ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, πρᾶγμα ποῦ φαίνεται ὅτι εἶναι πολὺ βαρύτερον ἀπὸ τὸν θάνατον διὰ τοῦτο καὶ κάνει ἀναριθμήτα τεχνάσματα ὥστε νὰ μητμονεύεται μετὰ τὸν θάνατον.

Προσέχετε λοιπὸν πόσα καταριέται εἰς τὸν ἑαυτόν του. Ἀπλησθὲ τὸ νὰ βασανίζεται χωρὶς τέλος, νὰ νικηθῇ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του.²⁴ Α' νὰ πεθάνῃ καὶ μάλιστα ὄχι μὲ κοινὸν θάνατον, νὰ σβήσῃ καὶ ἡ δόξα του, νὰ πεθάνῃ ἐξευτελισμένος. Δὲν θὰ καταριόταν τόσο πολλὰ διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἐάν δὲν τὸν ἐνθάρρυνε πολὺ ἡ συνειδήσις. "Αν θεοβίως εἶχε ἐχθρόν, τὸ ἔγκλημα αὐτὸ δὲν ἦταν ἱδικό του. Διότι δὲν ἔδωσε αὐτὸς ἀφορμὴν. Πράγματι ποῖον ἀφορμὴν ἔδωσε εἰς τὸ παιδί του, ποῖον εἰς τὸν Σαούλ; Τὸν μὲν ἔνα ἂν καὶ διέπραξε ἀξιοποίνους πράξεις, ἀφοῦ γιὰ λίγο τὸν ἐσυνέτισε, τὸν ἐπανάφερε καὶ τὸν ἀπακατέστησε.²⁵ Ἐνῶ τὸν ἄλλον ποῦ «ἔπνευ μένεας ἐναντίον του, ἂν καὶ πολλὰς φορές ἔπνευ εἰς τὰ χεῖρα του τὸν ἔδωσε.²⁶ Μὴν προσέχῃς λοιπὸν αὐτὸ, δηλ. ἐάν εἶχε ἐχθρούς, ἀλλὰ ἂν ὁ ἴδιος τοὺς ἐδημιούργησε. Β' Διότι καὶ ὁ Χριστὸς δὲν διέταξε αὐτὸ, δηλ. τὸ νὰ μὴν ἔχωμεν ἐχθρούς. Διότι τοῦτο δὲν τὸ ἐξουσιάζομε. Ἄλλὰ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν μας εἶναι νὰ μὴν μισοῦμεν. Διότι αὐτὸ τὸ ἐξουσιάζομεν, ἐνῶ ἐκεῖνο ὄχι πάντοτε. Τὸ νὰ μὴς μισοῦν χωρὶς λόγον, δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμᾶς ἀλλὰ ἀπὸ αὐτοῦ ποῦ μᾶς μισοῦν. Διότι καὶ οἱ κοκαὶ συνηθίζουσαν νὰ μισοῦν δοκοπα καὶ χωρὶς λόγον τοὺς καλοὺς. Διότι καὶ τὸν Χριστὸν τὸν μισοῦσαν χωρὶς λόγον, ἔπνευ λέγει. «Μὲ ἐμίσησαν χωρὶς λόγον». Οἱ ἀπάσταλοι προσέτι εἶχαν ἐχθρούς τοὺς ψευδοαστολόους καὶ οἱ προφήτες τοὺς ψευτοπροφήτες.

²⁴. Π' Ψαλ. 14, 21 κ.εξ.

²⁵. Α' Ψαλ. 23, 7.

²⁶. Ίσάμ. 10, 25.

Ἐπομένως δὲν χρειάζεται νὰ ἐξετάσωμεν αὐτό, δηλ. πῶς νὰ μὴν ἔχωμεν ἐχθρούς, Ἐ ἀλλὰ πῶς θὰ ἔχωμεν ἐντελῶς ἀδικῶς καὶ χωρὶς λόγον. Ἐπίσης πῶς νὰ μὴν μισοῦμε, μήτε νὰ ἀποστρεφώμεθα τὴν ὥραν μάλιστα πού μᾶς μισοῦν θανασιμῶς. Διότι αὐτὸ εἶναι ἐχθρα, δηλ. τὸ νὰ μισοῦμε καὶ νὰ ἀποστρεφώμεθα. Ὅταν λοιπὸν μισοῦμαι καὶ δὲν μισῶ ἐκεῖνος μὲ ἔχει ἐχθρὸν, ἐνῶ ἡμῶς δὲν ἔχω αὐτὸν ἐχθρὸν. Ὅταν προσεύχομαι, δεῖται θέλω νὰ τὸν εὐεργετῶ, πῶς ἔχω ἕνα τέτοιον ἄνθρωπον ἐχθρὸν; Διὰ τοῦτο ἔλεγε ὁ Παῦλος: «Ἐάν εἶναι δυνατόν, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ σοῦ, νὰ ἔχετε εἰρήνην μὲ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους».⁵⁷

Ἐς προσεφώμεν λοιπὸν ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἡμῶς καὶ ἀκριβῶς μὲ αὐτὴν μας τὴν προσορὰν θὰ ἔχωμεν ἐπαρκεῖ ἔπαινον. Ποῖα δὲ εἶναι αὐτὰ πού ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἡμῶς; Ἰ Ἄν, τί λέγω; σὲ μισῶ ὁ τάδε καὶ σοὺ κάνει πόλεμον; Σὺ ἀγάπη τὸν καὶ εὐεργετήσῃ του. Σὺ ἐξυβρίζῃ καὶ σὲ χλευάζῃ; Σὺ νὰ λέγῃς καλὰ λόγια δι' αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ἐπαινεῖς. Ἀλλὰ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν διαλύει τὴν ἐχθρότητα; Θὰ σοὺ δώσῃ λοιπὸν περισσότερον μισθόν. Διότι οἱ κακοὶ, ὅσον, ἐνῶ τοὺς περιποιώμεθα, δὲν σταματοῦν τὸν πόλεμον, θὰ προκαλέσουν εἰς ἡμᾶς περισσότερον λαμπρὰ τὰς ἀμοιβὰς καὶ θὰ καταστήσουν τοὺς ἑαυτοὺς των πρὸ πολλῶ ἀδύνατους. Διότι αὐτὸς μὲν πού μισῶ καὶ δὲν διαλύει τὴν ἐχθρότητα, λειώνει, καταπνύεται, ζῆ διαρκῶς μὲ τὴν ἐχθρὸν. Ἐκεῖνος δὲ πού εἶναι πρὸ πάντων ἀπὸ αὐτὰ τὰ θέλη, στέκεται ἔξω ἀπὸ τὰς τρικυμίας καὶ ὠφελεῖ πάρα πολὺ ἀπὸ ἐκείνων τὸν ἑαυτὸν του. Ἐ καθὼς μελετᾷ καὶ φροντίζει πῶς νὰ συμφυλιωθῇ μὲ ἐκεῖνον καὶ νὰ μὴν τὸν πάλαιμῃ, ἐλευθερώνοντας τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ πόλεμον καὶ μάχην.

Ἐς ἀποφεύγωμεν λοιπὸν νὰ ἐχθρευώμεθα τοὺς ἄλλους καὶ ἄς καταστρέψωμεν τὴν ρίζαν τῆς ἐχθρας δηλ. τὴν κενοδοξίαν καὶ τὴν φιλαργυρίαν. Διότι ἕνας γίνεται ἐχθρὸς ἢ διὰ χρήματα ἢ διὰ τὴν ματαίωσιν δόξαν. Ἐν ἡμῶς σταθώμε ἐπάνω ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, θὰ γλυτώσωμε ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς ἐχθρότητος. Καὶ ἂν λοιπὸν σὲ ὀφείλῃ, ὑπόφερε αὐτὸ μὲ γενναϊότητα. Διότι δὲν ἔδρισ ἐσέ, ἔδρισε τὸν ἑαυτὸν του. Καὶ ἂν σὲ κτυπήσῃ, μὴν ἀντιστηκῶς τὸ δεξιὸν σου χερί. Αὐτὸς πράγματι ὁ ἴδιος εἶναι πού κτυπᾶται, διότι κτυπᾷ ἐσὲ μὲ τὸ χερί, κτυπᾷ ἡμῶς τὸν ἑαυτὸν του μὲ τὸν θυμιόν, καὶ ἀπακτᾷ πολὺ κακὴν φήμη. Ἐ Ἐν ὁμοίᾳ αὐτῶ σοὺ φαίνονται δύσκολα, σκέψου, ὅτι, ἂν κάποιος

57. Ρομ. 12, 18.

μονακὸς σοὺ ἀκίσῃ τὰ ρούχα, ποῖος θὰ εἴπῃς ὅτι δὲν εἶναι καλὰ, σὺ τὸ θυμῶ, ἢ ἐκεῖνος ὁ δράστης; Εἶναι φανερόν ὅτι ἐκεῖνος δὲν εἶναι καλὰ. Ἐπιτετα σκέψου ὅτι, εἰς τὴν περίπτωσηὶν κατὰ τὴν ὁποίαν σχίζεται ἡ καρδία, ὁ δραστὴς ἔχει ὑποστῆ σοβαρώτερα θανά ἀπὸ τὸ θυμῶ. Εἰς τὴν περιπτώσιν ἡμῶς κατὰ τὴν ὁποίαν σχίζεται ἡ καρδία, ὁ θυμὸς θεοβίως τὸ κάνει αὐτὰ, δὲν νομίζει ὅτι ἐκεῖνος ἔχει πρὸς μεγαλύτερα θανά ἀπὸ ἐσέ, πού δὲν ὑπέστης τίποτε παρόμοιον; Μὴν εἴπῃς λοιπὸν ὅτι ἐξέσκισε τὸ ρούχο σου, ἀλλὰ πὲς ὅτι πρὸ μπροστὰ ἐξέσκισε τὴν καρδίαν του. Ἐ Διότι ὅπως ἀκριβῶς δὲν θὰ ἐπαρουσιάζετο ὁ ἴκετος, ἂν δὲν ἔπαυσε ἢ χολῆ καὶ δὲν ἐξερῶοσε τὰ σπυρά της, ἔτσι καὶ ὁ θυμὸς δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολικὸς, ἂν δὲν ἔπαυσε ἢ καρδία. Ὅπως ἀκριβῶς λατῶν, ἂν ἴδῃς κάποιον νὰ πάσχη ἀπὸ ἴκετον, καὶ ἂν ἀκόμη σοὺ κάνει πάρα πολλὰ κακὰ, δὲν εἶ προτιμώσῃς νὰ ριθῇ ἐπάνω σου τὴν ἀρρώστια, εἶσι καὶ μὲ τὸν θυμόν. Μήτε νὰ ἠηλεύθῃ, μήτε νὰ μῆψῃσι τὴν κακίαν, ἀλλὰ νὰ λιπῶσαι ἐκεῖνον πού δὲν χαλιναγωγῶ τὸ θηρίον πού ἔχει μέσα του ἀλλὰ πρῶτα, φθεῖρει καὶ καταστρέφει τὸν ἑαυτὸν του. Διότι ἀποδεκνύεται ἀπὸ τὴν ἐξῆς παρατήρησιν ὅτι τέτοιοι ἄνθρωποι καταστρέφουν τὸν ἑαυτὸν τους. Εἶνα δυνατόν νὰ ἀκούῃς πολλοὺς ἀπὸ αὐτοὺς πού διαλύουν τέτοιου εἶδους διαμάχας νὰ συμβουλεύουν καὶ νὰ λέγουν τὰ ἐξῆς εἰς τὸν ἑαυτὸν τους. Ἐ Λιπήσου τὸν ἑαυτὸν σου. Βλάπτει τὸν ἑαυτὸν σου. Διότι τέτοιο πράγμα εἶναι ἡ κακία. Καταστρέφει μόνον αὐτὸν πού τὴν γινᾷ κώνοντας τὰ πάντα ἀνω- κάτω.

Μὴ λοιπὸν θέλωντες νὰ βοηθήσωμεν ἄλλους, οἱ ἴδιοι εὐρεθώμε ἐξῶ ἀπὸ τὸ λιμάνι. Διότι οὔτε ἂν κανεῖς, πού πρόκειται νὰ ναυαγήσῃ καὶ νὰ εὐρεθῇ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, σὲ κατηγοροῦς διότι κάβησαι εἰς τὴν θηρᾶν, θὰ τὸν λυπόσων καὶ ἐγκαταλείποντας τὴν θηρᾶν, θὰ ἔπαυρες μέρας εἰς τὸ ναυάγιόν σου. Αὐτὸ λοιπὸν νὰ σκέπτεσαι, ὅτι αὐτὸς πού σὲ ὀφείλει καὶ σοὺ φέρει τὸ θάνατῶ, πνίγεται καθὼς κατοποντίζεται εἰς κάποιον ἰλιγγιον ἢ εἰς κάποιον καταγιγῆδα, διότι ἔπεσε εἰς τὸ ναυάγιον τοῦ θυμῶ. Ἐ Σὺ ἡμῶς πού ὑποφέρεις γενναίως, ζῆς διαρκῶς εἰς τὸ λῆμνι κοντὰ σὸ γαλῶ. Ἐν ἡμῶς παρασυρθεῖς ἀπὸ τὸν ἴδιον μ' ἐκεῖνον ἔπλον, ἐπνίξῃς ὅχι ἐκεῖνον, ἀλλὰ τὸν ἑαυτὸν σου. Ἐ Ἀλλὰ, Κύριε, σῆκω ἀργαλιμένος ἐκκόντιον αὐτῶν. Φενίρωσε τὸ ὕψος τῆς ἀκατανκτῆτου δυναμείως σου ἕως τὰ πέρατα τοῦ στρατοπέδου τῶν ἐχθρῶν σου». Τοῦτο τὸ εἶπε ἔτσι διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ σηκωθῇ καὶ χω-

ρις άργην. "Όπως, όταν λέγει. «Σήκω, Κύριε, σώσε με, ό Θεός μου». "Όταν δε άκούσης τό «Σήκω», μήν δάλης μέ τό νού σου τίποτε σωματικόν. Διότι όπως άκριδώς τό, νά καθήση κανείς, όταν άνοφείται εις τόν Θεόν δεν έχει λεχθή σωματικώς, έτσι και τούτο. Διότι λέγει: «Σύ κάθεσαι εις τόν θρόνον σου εις τόν αιώνα».

Τί είναι λοιπόν αυτό που ύπονοεί μέ την καθέδρα; Είναι Ξ τό ασάλευτον, τό σταθερόν, τό δεδωκεν τής φύσεως, τό μόνιμον που τό δδήλωσε και μέ την αντιδιαστολήν. Διότι όταν είπε, «Σύ κάθεσαι εις τόν θρόνον σου εις τόν αιώνα» έπρόσθεσε, «Ζεις δε θα χαθήςτε διά παντός».³⁸ "Όπως λοιπόν τό νά κάθεται κανείς δεν άναφέρεται εις τό σώμα, έτσι ούτε τό «νά σηκωθή». Έκει προφανώς φανερώνεται τό ασάλευτον, ένώ ένδω τό τιμωρητικόν και καταστρεπτικόν. Ένιστε δε τό «νά κάθεται» δηλώνει και την δικαστικήν του έξουσίαν. "Όπως όταν λέγει. ³⁹Α «Εκάθισες επάνω εις θρόνον δικαστικόν, σύ που κρίνεις δικαιοσ».⁴⁰ Και ό Δανιήλ. «Θρόνοι έτέθησαν και ό δικάζων τόν κόσμον έκάθισεν».⁴¹ Είναι και τό βασιλικόν. "Όπως όταν λέγει «Ό βασιλικός, σου θρόνος, ώ Θεέ μου, θα παραμείνη ακλόνητος εις δλους τούς αιώνας και ή βασιλική σου ράβδος θα είναι έξουσία εθούτητος και δικαιοσύνης».⁴² "Όπως και τό, «Κάθισε εις τά δεξιά του θρόνου μου»⁴³ φανερώνει την ίσχυμίαν. Τί σημαίνει δε τό, «άργισμένος έναντίον αυτών»; Και αυτό πρέπει νά τό έλάτουμε θεωρητικώς. Διότι ή άργη του Θεού δεν είναι πάθος, αλλά τιμωρία και ποινή. «Φανέρωσε τό ύφος τής άκατανικήτου δυνάμεώς σου εις τά πέρατα του στρατοπέδου των έχθρών σου». "Άλλος λέγει, Β «θυμωμένος έναντίον των έχθρών σου». "Άλλος, «γαλυμένος έναντίον αυτών που μέ στενοχωρούνη». "Άλλος, «έν σπουδή έναντίον εκείνων που μέ δουλεύουνη».

Τό δε Έβραϊκόν κείμενον τό «εις τά πέρατα του στρατοπέδου των έχθρών μου» τό λέγει «εξιδρωθή». Πρόσεξε πάλιν πως ένδω δεν ύπερασπίζει τον έαυτόν του αλλά τό λέγει αυτό διά την δόξαν του Θεού. Διότι δεν είπε απλάς, τιμώρησε τούς έχθρούς μου ή τούς έχθρούς σου, αλλά κρινέρισε τό ύφος τής άκατανικήτου δυνάμεώς σου». Και πως

38. Το κείμενον καί τών δύο φράσεων ένν άπόψεις άναφέρεται εις κατένη Έβραϊκόν. Περίπου ένως τό έρρίκτομεν εις τόν Έβραϊκόν 91, 8-9.

39. Έβραϊκόν, 9, 4.

40. Δαν. 7, 9.

41. Έβραϊκόν, 44, 7.

42. Έβραϊκόν, 109, 7.

ύψώνεται ό ήδη ύψηλός, που είναι πάντοτε πουύψηλος; Διότι τό φυσικόν ύφος ούτε ελαττώνεται ούτε κατά τι μεγαλώνει. Διότι είναι τέλειος και αυτόρκης και πάντοτε ό ίδιος. Πώς λοιπόν και μέ ποιόν τρόπον ύψώνεται; C "Υψώνεται μέσα εις τάς ψυχάς των πολλών. Π.χ. πολλές φορές έδειξε την μακροθυμίαν του. Οι έχθροί όμως δεν έσχημάτισαν την γνώμην ότι αυτό είναι μακροθυμία, αλλά έθεωρήσαν αυτό αυτό έξευτελισμόν και άδουμίαν. Έπομένως ταπεινώνεται, άλλα δε: εις την πραγματικότητα άλλα εις τόν νούν εκείνων.

"Όπως δηλαδή ό ήλιος φαίνεται άτυνας εις τά άρρωστημένα μάτια, έτσι και ό Θεός φαίνεται άδύναμος και τιπατέριος εις τό μυαλό εκείνων.

"Άλλά όπως άκριδώς ό ήλιος θεωρείται ότι είναι άτυνας, εις την πραγματικότητα όμως δεν είναι άτυνας, διότι τούτο φελλεται εις την άρρώστιαν των ματιών τους, έτσι και ό Θεός, έστω και άν τό δάζουν μέ τόν νούν τους, δεν είναι άδύνατος. D άλλα τό λανθασμένο αυτό συμπέρασμα φελλεται εις την αμαυλώσυσήν τους. Τί λέγει λοιπόν ό δικαιοσ; Φανέρωσε τό ύφος τής άκατανικήτου δυνάμεώς σου εις τά πέρατα του στρατοπέδου των έχθρών, γέγες έξω και δείξε την δύναμιν σου διά νά ίδουνη την δόξαν σου από δσα θα πάθουν άλοι αυτοί που νομίζουνη ότι είσαι τιπατέριος. Είδες ποιος ήτον ό σκοπός του; Δεν έζήτησε τά ίδια του, άλλα έζήτησε τό φανέρωμα τής δυνάμεώς του Θεού. Τό δε, «εις τά πέρατα του στρατοπέδου των έχθρών», άλλοι μέν τό μεταφράζουνη εις «εις τάς κεφαλάς των», άλλοι δε «ώστε κανείς νά μήν διαφύγη από τούς έχθρούς».

Είναι μεγάλη άρετή διά τόν δικαιοσ, όταν έχη τούς ίδιους μέ τόν Θεόν έχθρούς καθώς και τούς ίδιους φίλους. "Όπως άκριδώς είναι μεγάλη κακία όταν έχη έχθρούς τούς φίλους του Θεού και τούς έχθρούς του έχη φίλους. "Όπως άκριδώς λοιπόν ό Θεός λέγεται ότι έχει έχθρούς δεχιότι μισή τούς ίδιους B και τούς άποστρέφεται άλλα διότι άποστρέφεται τάς πονηράς πράξεις τους. Έτσι και ό δικαιοσ έχει έχθρούς, δεχιότι τούς πολεμεί, άλλα διότι άποστρέφεται την κακίαν τους. «Κύριε ό Θεός μου σήκω εις προστασίαν μου, σύμφωνα άλλωστε και μέ τόν Νάμον, τόν όποιον έχεις σχετικώς διατάξει, νά τιμωρούνηται δηλαδή οι κακοί, οι δε καλοί νά προστατεύουνηται και άμειδωτουνηται». "Άλλος λέγει «σύμφωνα μέ την δικαιοσύνην». «Και όταν, Κύριε, άποκαταστήσης δικαιοσύνην, τότε πλήθη λαών μέ πίστην θα εί περιβάλλουνη». "Άλλος λέγει. «Νά σε κυκλώση». «Πρός χείρη δε αυτής τής συγκεντρώσεως των πιστών λαών, άνέ-

θα εις τὸ μεγαλειώδες θῆμα τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀγαθότητός σου». ⁴³Α Ἄλλος λέγει. «Ἄνεβα ἐπάνω ἀπὸ αὐτὴν εἰς τὸ μεγαλειώδες θῆμα τῆς δικαιοσύνης σου». Ἄλλος λέγει. «Ἄνεβα γι' αὐτὴν ἐπάνω εἰς τὸ θῆμα τῆς δικαιοσύνης σου». Ὁ δὲ Ἐβραῖος τὸ «πρὸς χάριν αὐτῆς» λέγει, «καθαλά».

Τί σημαίνει, σύμφωνα ἄλλωστε καὶ μὲ τὸν Νόμον, τὸν ὅποιον ἔχεις σχετικῶς διατάξει; Ἐχει διατάξει νόμον συμφώνως πρὸς τὸν ὅποιον πρέπει νὰ βοηθοῦμε αὐτοὺς ποὺ ἀδικοῦνται καὶ νὰ μὴν περιφρονοῦμε αὐτοὺς ποὺ μᾶς ἐπιβουλεύονται. Ἐκεῖνο ἀκριδῶς τὸ ὅποιον ἐνομοθέτησες γιὰ μᾶς, αὐτὸ τὸ ἴδιο ἀπόδωκε ἀμπρόκτως καὶ εἰς ἡμᾶς. Μερικοὶ λέγουν καὶ κάτι ἄλλο, ὅτι δηλ. ὁ Θεὸς διέταξε νὰ μισοῦμε τοὺς ἐχθρούς του. «Καὶ πλῆθη λαοῦ μὲ πίστιν θὰ σὲ κικλώσουν». Μὴ βιάζης μὲ τὸν νοῦν σου καὶ ἐδῶ τίποτε ἀνθρώπινον. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι αἱ λέξεις τέτοιες, τὰ νοήματα ὡστόσο εἶναι θεϊκά. Ἐ Τί σημαίνει λοιπὸν τὸ «θὰ σὲ περιβάλλουν»; Ὅτι αὐτὸ, ἀπὸ τῆς θῆς, θὰ σὲ δοξολογήσουν, θὰ σὲ ὑμνήσουν, θὰ σὲ ἐπευφημήσουν πολύ. Δηλαδή ἐπειδὴ ἔκτισα αὐτὸ μὲ χοροὺς σχηματίζοντας κύκλον εἰς τὸν νῦν καὶ εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐνέπημον κατὰ τὸν τρόπον τῆς εὐχαριστίας των, ἔκτισε ὑπανωγιῶ διὰ τὴν ἐπευφημίαν ἀπὸ τὸ σχῆμα πῶν ἐπαινεῖ ἢ στάσις τους κατὰ τὴν ὄραν τῆς δοξολογίας.

Αὐτὸ ποῦ λέγει εἶναι κάτι τέτοιο. Δηλαδή θῆς ἔξω καὶ βοήθησε μας. Διότι αὐτὸ καὶ τοὺς ἐχθρούς σου θὰ κἀνὴ νὰ ἀναγνωρίσουν τὸ ὕψος τῆς συνάμεώς σου καὶ ἕκ μέρους τοῦ λαοῦ σου θὰ χειρακροτήθῃς.

Πρόσθε νὰ ἴδῃς ὅτι δὲν ζητεῖ τὸ ἴδικό του ἀλλὰ ἐπιδικεῖ τὸ θεϊκὸν συμφέρον. Διότι σὲ κάθε περίστασιν θέλει νὰ βοθάσῃς ὁ Θεὸς καὶ ἕκ μέρους τῶν φίλων καὶ ἕκ μέρους τῶν ἐχθρῶν. «Καὶ χάριν αὐτῆς θῆ τῆς συγκεντρώσεως τῶν πιστῶν λαῶν ἀνεβα εἰς τὸ μεγαλειώδες θῆμα τῆς δικαιοσύνης σου». Χάριν αὐτῆς, δηλ. ποιᾶς; Ἐ Χάριν τῆς συγκεντρώσεως τῶν πιστῶν, λέγει δηλαδή δι' αὐτὴν ἀνεβα εἰς τὸ θῆμα τῆς δικαιοσύνης σου». Ὑψώσε ἡμᾶς, ἀνωσῆκωσέ μας, κἀνε πράγματα μεγάλα, κατὰστησε αὐτὴν πῶν λαμπρῶν καὶ δοξαζομένην, ἐπανάφερε αὐτὴν εἰς τὴν προηγούμενην τῆς εὐτυχίαν. Ἰδὲς πῶς παντοῦ ἀνακατεύει τὴν διδασκαλίαν μὲ τὰς προσευχάς, διότι καὶ πρὶν νὰ εἰπῇ «Σπλαγχνίσου με καὶ τώρα καὶ κἀμε δακτῆν τὴν προσευχὴν μου»⁴⁴ στρέφει τὸν λόγον πρὸς τὴν συμβουλήν, μιλώντας

43. Ψαλμ. 3, 2.

ἔτσι. «Σεῖς ἄνθρωποι, ἕως πότε θὰ ἔχετε σκληρὰν καὶ εἰς τὰ γῆινα προκαλημμένην τὴν καρδίαν σας;». Καὶ ἐδῶ λέγοντας «ἀνεβα εἰς τὸ μεγαλειώδες θῆμα τῆς δικαιοσύνης σου», προσθέτει: «ὁ Κύριος θὰ κρίνῃ τοὺς λαούς». Ἄλλος πάλιν λέγει: «ὁ Κύριος θὰ δικάσῃ». Νοθετεῖ αὐτοὺς ποὺ νομίζουν ὅτι τὰ πάντα γίνονται τυχαῖα καὶ συμπτωματικά, τοὺς διδάσκει ὅτι κάποια πρόνοια ἐπιστατεῖ εἰς τὰ πράγματα καὶ ζητεῖ εὐθύναν γιὰ ὅσα γίνονται. Ἐ Κρίσιν ἐδῶ ἐννοεῖ καὶ τὴν μελλοντικὴν καὶ τὴν τωρινήν. Διότι ἐκεῖ ἡ κρίσις ἐκεῖνη θὰ εἶναι καθολικὴ καὶ σαφής. Μερικὴν δὲ κρίσιν ἀπατεῖ καὶ ἐδῶ, ξεσηκώνοντας τοὺς περισσότερον ὀδύνας καὶ ἐπιτρέποντας τοὺς πλέον ἀπίστους εἰς τὸ θῆμα τῆς καθολικῆς προνοίας, ἀκρίνῃ καὶ δίκασε Κύριε, καὶ ἡμεῖς, ποῦ παρ' ὅτι εἴμα: Ἐναχος ἐνώπιόν σου, προσεπάθησα ὅμως πάντοτε νὰ συμπεριφέρωμαι πρὸς τοὺς ὁμοίους μου μὲ δικαιοσύνην». Ἄλλος λέγει: «κατὰ τὸ δικαίόν μου». «Καὶ μὲ δίκασιν, χωρὶς νὰ διαπράξω εἰς κανένα κάποιο κακόν. Ἐ Ἄς πάρῃ τέλος καὶ ἕς ἐξεραινοσθῇ πλέον ἡ πονηρία τῶν ἀσεβῶν». Ἄλλος λέγει. «Ἄς ἀλοκληρωθῇ ἡ κακοποιήσις τῶν ἀσεβῶν». «Καὶ θὰ κατεύθυνῃ τὸν δίκασιν». Ἄλλος λέγει. «Καὶ θὰ στερεώσῃς τὸν δίκασιν». Ἐ.

Πῶς αὐτὸς ποῦ ἄλλοι λέγει, ἐκεῖ μὴν μῆτις εἰς ἀκριθὴ ἐξέτασιν καὶ κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου» ἐδῶ λέγει, «κρίνε καὶ δίκασε, Κύριε, καὶ ἡμεῖς ποῦ προσεπάθησα, παρ' ὅτι ἀμάρτωλός, νὰ συμπεριφέρωμαι πρὸς τοὺς ὁμοίους μου μὲ δικαιοσύνην»; Ἄλλο εἶναι τοῦτο καὶ ἄλλο ἐκεῖνο, διότι ἐκεῖ μὲν λέγοντας, «μὴν εἰσέλθῃς εἰς ἀκριθὴ ἐξέτασιν καὶ κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου», ἐννοεῖ μὴν κρίθῃς σὺ πρὸς ἐμὲ, μῆτις νὰ ἐξετάσῃς καὶ κρίνῃς τὴν ζωὴν μου κατ' ἀντιπαράθεσιν πρὸς τὰς ἰδικὰς σου πρὸς ἐμὲ ἐνεργείας. Διὰ τοῦτο ἀερόβως προσέθεσε. «διότι ἂν θελήσῃς νὰ κρίνῃς δίκαια τὰς πράξεις μας, δὲν θὰ ἐξέλθῃ δόδικα ὡμῶν ἐνωπιῶν σου κενῶν ἀπὸ αὐτοῦς ποῦ ζῶν εἰς τὴν γῆν», δηλ. ἂν κρίθῃ κατ' ἀντιπαράθεσιν πρὸς σέ. Ἐνῶ ἐδῶ δὲν λέγει αὐτὸ. Διότι δὲν θέλει νὰ κρίθῃ πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἑαυτὸν του.

⁴⁴Α Διὰ τοῦτο εἶπε, ἡμεῖς τὴν δικαιοσύνην μου μὲ τὴν ὅποιαν προσεπάθησα νὰ συμπεριφέρωμαι πρὸς τοὺς ὁμοίους μου» δηλαδή ἐμὲ τὴν ἰδικὴν μου δικαιοσύνην. Ἐδῶ ὀνομαζοῖς δικαιοσύνην, τὸ ὅτι δὲν δέηκωσ πρῶτος χεῖρια ἀδικα ἐναντίον συναδούλων του. Αὐτὸ ποῦ ἔλεγε πῶν πᾶ-

44. Ψαλμ. 4, 3.

να, «ἐάν τὸ ἔκαμα αὐτὸ» καὶ τὰ ἐπάμεινα. Αὐτὸ δὲ τὸ ἴδιον νόημα ἔχει μὲ τὸ «κατὰ τὴν ἀκακίαν μου». Μὲ δάσιν αὐτὸ θέλω νὰ κριθῶ, λέγει. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὸ θάρρος τοῦ δικαίου εἶναι μεγάλο. Τὰ λέγει δὲ αὐτὰ διότι εὐρέθη εἰς ἀνάγκην. Ποία λοιπὸν εἶναι αὕτη; Ἦτο τὸ γεγονός ὅτι πολλοὶ ἀνάητοι τὸν ἐδυσφήμιον δι' ὅσα ὑπέφερε. Διότι πολλοὶ ἀνάητοι συνηθίζουν νὰ συκοφαντοῦν ἀπὸ τὰς συμφορὰς τὴν ζωὴν ἐνὸς ἀνθρώπου. **Β** Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔγινε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἰωῶ.⁴⁵ Διὰ τοῦτο ἐπειδὴ ἤξεραν ὅτι τίποτε κακὸ δὲν εἶχε κάνει, ἔλεγαν δὲν ἔχεις μαστιγῶθῃ ἀνταξίως τῶν ἀμαρτημάτων σου. Τὸν δὲ Παῦλον, ἐπειδὴ τοῦ ἐτοίμησε ἡ ἔχθρα τὸ χερί, οἱ θάρσονται τὸν ἐνώμιζαν ὅτι εἶναι κάποιος πονηρὸς καὶ κακοῦργος.⁴⁶ Διὰ τοῦτο ἔλεγαν. «Ἄφου ἐσώθη ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἡ θεία δικὴ δὲν τὸν ἄφησε νὰ ζῆσῃ». Καὶ ὁ Σαμὴὶ ὠνόμαζε τὸν Δαυὶδ φρονεῶν⁴⁷ ἐξάγοντας αὐτὴν τὴν πονηρὰν κρίσιν ἀπὸ τῆς συμφορᾶν.

Διὰ νὰ μὴ πάθετε καὶ οἱ εἰς τὸ ἴδιον, ἐμπρὸς ἃς συζητήσωμεν ὀλίγον δι' αὐτὰ. Διότι ἤδη ἀκούω πολλοὺς ποῦ λέγουν. **Γ** Ἐάν ὁ Θεὸς ἀγαποῦσε τοὺς φτωχοὺς, δὲν θὰ τοὺς ἄφησε εἰς τὴν φτώχειαν τους. Ἄλλους πάλιν, ὅταν ἴδωσιν κάποιον νὰ παλεύῃ μὲ ἀρρώστιαν καὶ νόσον, νὰ λέγουν. Ποῦ εἶναι οἱ ἐλεημοσύναι τοῦ τάδε; Ποῦ εἶναι οἱ εὐεργεσίαι του; Ἄς διεκρινήσωμεν λοιπὸν αὐτὰ διὰ νὰ μὴ πίπτετε εἰς τέτοιου εἴδους ἀμαρτήματα.

Πράγματι ἐάν τις ἀνθρώπος ποῦ ἔχει μυαλὸ, δὲν ἤμπορεῖ νὰ μισῇ τὸ καλὸ καὶ νὰ ἀγαπήσῃ τὸ κακόν, πῶς οὐ τοιάδε νὰ λέγῃς τέτοια λόγια διὰ τὸν Κύριον, ὅτι ἤδη τοὺς φτωχοὺς, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἐνάρετοι, τοὺς μισεῖ, ἐνὸς τοὺς πλουσίους, ἔστω καὶ ἂν εἶναι κακοί, τοὺς ἀγαπᾷ; Πῶς ἀνοίγεις τὸ στόμα καὶ βλασφημεῖς καὶ δὲν καταλαβαίνεις πόσο ἄτοπο εἶναι αὐτὸ;

Γιὰ νὰ μὴ κἀνεις λοιπὸν τέτοια ἀμαρτήματα, μάθε τί ἀγαπᾷ καὶ τί μισεῖ ὁ Θεός. Ποῖον λοιπὸν ἀγαπᾷ; **Δ** Προφανῶς αὐτὸν ποῦ τηρεῖ τὰς ἐντολάς του. «Διότι οὐτὸν θὰ ἀγαπήσῃ, λέγει, καὶ θὰ ἔλθω πρὸς αὐτόν». Δὲν ἀγαπᾷ ἐπομένως οὔτε τὸν πλούσιον, οὔτε τὸν ὀγ:ῆ, ἀλλὰ αὐτὸν ποῦ ὑπακούει εἰς τὰς ἐντολάς μου. Ποῖον ὁμως μισεῖ καὶ ἀποστρέφεται; Αὐτὸν ποῦ δὲν ἀκτελεῖ τὰς ἐντολάς του.

45. Ἰωῶ 33, 27.

46. Ἰωῶ 6, 28, 4.

47. Β' Βαυ. 16, 7.

Ἐπομένως ἴθης κάποιον νὰ μὴν ἐφαρμόξῃ τὰς ἐντολάς του, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ὀγ:ῆς, ἔστω καὶ ἂν κολιμπᾷ εἰς τὸ χρυσάφι, ὑπολόγησέ τον μεταξὺ τῶν μισουμένων. Ἐνὸς τὸν ἐνάρετον, καὶ ἂν ἀκόμη τὸν ἴθης νὰ ἀσθεύῃ, καὶ ἂν τὸν ἴθης νὰ πεινᾷ, συγκαταριθμησέ τον μεταξὺ τῶν ἀγαπημένων. Διότι ἡ φιλία δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ εἰς ἕκείνα τὰ προσόντα. **Ε** Δὲν θλίπεις τί γίνεται ἀκόμη καὶ εἰς τὰς κοσμικὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων; Οἱ φίλοι τοῦ θασιλέως, αὐτοὶ καὶ ἔξοχην δὲν κινδυνεύουν μετεῶν τῶν πρώτων εἰς τοὺς πολέμους, δὲν τραυματίζονται, δὲν ἀποστέλλονται μακριὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα τους; Δὲν ἀκουσες «ὅτι ἐκείνων ποῦ ἀγαπᾷ ὁ Κύριος τὸν παιδαγωγεῖ καὶ μαστιγώνει κάθε παιδί, τὸ ὅποιον δέχεται»;⁴⁸ Ἄλλὰ πολλοὶ σκανδαλίζονται, θλίποντας αὐτὰ. Δὲν φταίνε αὐτοὶ δι' αὐτὸ, ἀλλὰ ἡ ἀμωλωσύνη τους. Διότι ἡ ἀνταπόδοσις τῶν μόνων μας δὲν θὰ γίῃ ἔδω. Ἐδῶ μὲν ἔχομεν τοὺς ἀγῶνας. Τὰ στεφάνια καὶ τὰ ἑσθλα θὰ ἔλθουν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ.⁴⁹ **Α** Μὴ ζητεῖς λοιπὸν κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἀγῶνων καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ παγκρατίου⁵⁰ τὴν ἄνεσιν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν. Μῆτε νὰ συχῆς τοὺς καιροὺς. Οἱ πολλοὶ ὁμως εἶναι περισσότερον ἀδύνατοι. Ὁ Θεὸς ὁμως ἐφρόντισε καὶ δι' αὐτούς. Καὶ ἄφησε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς δικαίους καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν νὰ εὐτυχεύσιν ὄχι διὰ τοὺς ἴδιους, ἀλλὰ διὰ τοὺς περισσότερον ἀδύνατους.

Ἐπομένως ἐάν οἱ σκανδαλίζουν αὐτοὶ ποῦ θλίβονται, ἃς αὐ ἀρελήσουν καὶ ἃς αὐ οὐκ οδομήσουν αὐτοὶ ποῦ ζοῦν ἀμέτως. Καὶ ἂν οἱ ἐμποδίζων ἴδοι ἃς τὸν κακὸν εὐτυχεύσιν, ἃς οἱ σκώσουν ἐπάνω ὅσοι ἐξ αὐτῶν κολάζονται καὶ τιμωροῦνται. Δὲν ἀκουσες τὸν Χριστὸν ποῦ λέγει, «εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν θὰ ἔχετε θλίψεις»;⁵¹ Τί ζητεῖς λοιπὸν ἄνεσιν, ἀφου ἐκεῖνος τὰ εἶπε αὐτὰ; **Β** Δὲν ἀκουσες αὐτὸν ποῦ λέγει, «ὁ κόσμος θὰ χαρῆ, σεις ὁμως θὰ λυπηθῆτε»;⁵² Ἐπομένως ἦταν φυσικόν νὰ σκανδαλισθοῦν οἱ πλεῖον κινῆται, ἐάν ἐγένοντο τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὰ ποῦ εἶπεν ἂν ὁμως ὅλα προχωροῦν ἐξακολουθητικὰ, διὰ ποῖον λόγον οὐκ ἀδελφίσει; Διὰ ποῖον λόγον δὲ ὁ Θεὸς διετόπισε αὐτὸ ὡς ἐφ:ῆς; Μὴν ἐξετάξῃς, μὴν ἀσχαλεῖσαι πολὺ μ' αὐτὰ. Ἐμήπως θὰ πῆ τὸ πλάσμα εἰς τὸν πλάστην, διὰτὶ μὲ ἔπλασας

48. Ἰωῶ, 12, 6.

49. Ἀγῶνας αὐτῆς καὶ πονηρῆς μαζῆς.

50. Ἰωῶν. 16, 33.

51. Ἰωῶν. 16, 30.

έτσι;»⁵² Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἔκαυτηρίαζε τοὺς Ἰουδαίους, θιότι, ἐνῶ ἦσαν γεμάτοι ἁμαρτίας, περιεργάζοντο τοὺς δρόμους τοῦ Θεοῦ. Ἐβλεπε λοιπὸν ὁ προφήτης, «Ἐπιθυμοῦν νὰ γνωρίσουν τοὺς δρόμους μου, ὡς ἔθνος τὸ ὁποῖον ἔκαμε δικαιοσύνην καὶ δὲν ἐγκατέλιπε τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ»⁵³. Ἐκῶμον τὸ ἴδιον μὲ ἐκεῖνο ποὺ κάνει ἕνας ὑπηρετὴς ποῦ ἐνῶ ἐπροέβλεπε ἀκάνδαλα καὶ εἶναι ὑπόλογος διὰ πολλὰ ἐγκλήματα, παρασιελώντας νὰ διακεκδοῦσιν τὴν ὁρμήν τοῦ ἀφεντικοῦ του, ζητεῖ ἀπὸ αὐτοῦ εὐθυνας διὰ τὸν ἐπιχώρημα.

Μὴ ζητεῖς λοιπὸν αὐτὰ, ἐγκαταλείποντας τὸ κλάμα καὶ τὸν ὄρθον καθὼς καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ ἴδικά σου κακὰ. Τὰ λέγω αὐτὰ, ἔχει διότι εὐρίσκουμαι εἰς ἡμικρανίαν καὶ δὲν ξέρω τί νὰ εἶπω, ἀλλὰ ἐπειδὴ θέλω νὰ σὲ ἀποσπάσω ἀπὸ τὸ νὰ πολυσυζητήσῃς μ' αὐτὰ καὶ νὰ σοῦ βάλλω ἔννοια διὰ τὴν σωτηρίαν σου. Διὰ ποῖον λόγου τὸ ἐκάνουσις ἔτσι ὁ Κύριος; Προφανῶς διότι ἠερδντίζει διὰ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Δηλαδὴ τὸν μὲν πόνον τὸν ἔνωσε μὲ αὐτὴν ἐδῶ τὴν ζωὴν ποῦ εἶναι σύντομος. Τὰ στεφάνια ὁμως τὰ ἀπετοιμῆσε διὰ τὸ μέλλον, Ὡς ποῦ ἡ ζωὴ εἶναι αἰώνιος καὶ δὲν ἔχει τέλος. Καὶ αὐτὸς μὲν ὁ πόνος γρηγόρα διαλύεται καὶ παρέρχεται, ἐνῶ ἐκεῖνα τὰ στεφάνια παραμένουν ἀθάνατα, καὶ δὲν ἔχουν ποτὲ τέλος. Ἀλλωστε δοκεῖ τὰς ψυχὰς εἰς τὸ νὰ ἀγαποῦν τὴν ἀρετὴν. Διότι ὅταν μὲν προτιμῶ αὐτὴν μὲ πόνους χωρὶς ποτὲ νὰ ποιῶν ἠραβεῖαν, φροντίζει νὰ ἔχη μαζί της εὐκρινῆ καὶ ἀκριβῆ σχέσιν. Ὅταν δὲ μὲ εὐχαρίστησιν ἀποφεύγῃ τὴν κακίαν, χωρὶς ποτὲ νὰ ἀφίσταται τιμωρίαν, ἀσκειται εἰς τὸ νὰ τὴν μισθῇ καὶ νὰ τὴν ἀποστρέφεται. Ἐπομένως καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ δὲ συνηθίσῃ νὰ μισθῇ τὴν κακίαν καὶ νὰ ἀγαπᾷ τὴν ἀρετὴν. Ἐ Ὑπάρχει καὶ ἄλλος λόγος. Ποῖος ὁμως εἶναι αὐτός; Εἶναι ὅτι ἡ θλίψις μᾶς προετοιμάζει διὰ τὴν ἐνάρετον ζωὴν καὶ μᾶς κάνει πρὸ δυνατοῦς. Καὶ μαζί μ' αὐτὸν ὑπάρχει καὶ ἄλλος. Ποῖος ὁμως εἶναι αὐτός; Θέλει νὰ μᾶς μάθῃ νὰ περικρονοῦμε τὰ παρόντα καὶ νὰ μὴν προσηλωνόμεθα εἰς αὐτὰ μήτε νὰ δυνώμεθα μαζί τους. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς συνένωσε μὲ τὸ εἶναι μᾶς τὴν θλίψιν καὶ τὸν πόνον. ἐνῶ τὰ κατὰ καὶ τὰ εὐχάριστα τὰ ἔκαμε εὐθραυστα. «Θέως τέρμος, Κύριε, εἰς τὴν κακίαν τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώ-

52. Ρομ. 9, 20.

53. Ἰε. 58, 2.

πων. Ἐτσι θὰ ὀδηγήσῃς σὺ, Κύριε, ἀνευχόμενον καὶ ἀπρόσκοπον τὸν δίκαιον εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς». Ἄ Τί σημαίνει «θέως τέρμος»; Στείλε τους μίαν τιμωρίαν καὶ σταμάτησε τὴν κακίαν τους. Ὅπως δηλαδὴ ἡ σπιλω ὀπωρεῖ μὲ τὰ πικρὰ φάρμακα καὶ μὲ τοὺς καυτηριασμοὺς καὶ μὲ τὰς χειρουργικὰς ἐπεμβάσεις, ἔτσι καὶ ἡ κακία ἀποδιβέται ἀπὸ τὴν τιμωρίαν.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτὰ, δὲν πρέπει νὰ κλαίμε δι' αὐτοὺς ποὺ τιμωροῦνται καὶ βασανίζονται ἀλλὰ δι' αὐτοὺς ποὺ ἁμαρτάνουν χωρὶς νὰ τιμωροῦνται. Διότι τὸ πρῶτον κακὸν εἶναι ἡ ἁμαρτία. Δεύτερον δὲ τὸ νὰ μὴ μᾶς γίνεται καμία θεραπεία σὺν ἁμαρτάνομεν. Μᾶλλον τούτο εἶναι δικαίον νὰ τὸ ἀναφέρῃ κανεὶς ὡς πρῶτον ποῦ εἶναι καὶ τὸ χειρότερον. Ὅπως ἀκριβῶς πράγματι ἡ ἀρρώστια δὲν εἶναι τόσο φοβερὸν πρᾶγμα ὅσο εἶναι τὸ νὰ μὴν θεραπεύεται ὁ ἀσθενής. Ἐ Δὲν ὀηνοῦμεν αὐτὸν ποῦ ἀπλῶς «σασπίζει» ἀλλὰ αὐτὸν ποῦ «σασπίζει» καὶ εἶναι παρατετατωμένος καὶ δὲν ἔχει ἱατρικὴν περίθαλψιν. Ἐνῶ δι' αὐτὸν ποῦ χειρομαγίται καὶ καυτηριάζεται, μπορούμε νὰ ἰσχυρισθῶμε ὅτι θαθεῖται πρὸς τὴν θεραπείαν καὶ δὲν δίδομεν σημασίαν εἰς τοὺς πόνους ποὺ τοῦ προκαλεῖ ἡ ἐγγείρησις, ἀλλὰ ἐλέηομεν τὴν ὕψειαν ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐγγείρησιν. Τὴν ἴδιαν στάσιν πρέπει νὰ τηροῦμε καὶ εἰς τὰ ζητήματα τῆς ψυχῆς καὶ νὰ μὴν κλαίμε καὶ πενθοῦμε αὐτοὺς ποὺ τιμωροῦνται (διότι αὐτοὶ θαδίζουσιν πρὸς θεραπείαν) ἀλλὰ αὐτοὺς ποὺ ἁμαρτάνουν καὶ μένουσιν ἀταμάρητοι.

Καὶ ἐὰν οἱ τιμωρία τῆς κακίας ἀναστῆλουν αὐτὴν διατί κάθε ἡμέραν δὲν τιμωροῦμεθα δι' ὅσα ἁμαρτήματα διαπράξομε κατ' αὐτὴν; Ἐ Δὲν γίνεται αὐτὸ διότι: ἐὰν ἐγένετο, τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων θὰ εἶχε ἐξαφανισθῆ πρόωρα καὶ θὰ εἶχε χαθῆ κάθε χρονικὸν περιβῶριον διὰ μετάνοιαν. Σκέψου τὴν περίπτωσιν τοῦ Παύλου. Ἐὰν ἐπὶ ἐκεῖνος ἐτιμωρεῖτο διὰ τὴν καταδίωξιν τῶν χριστιανῶν καὶ ἐφρονεῖτο.

Πῶς θὰ εὐρίσκε τὸν καρπὸν νὰ μετανοήσῃ καὶ μετὰ τὴν μετάνοιαν νὰ ἐργασθῆ ἐκεῖνα τὰ μωρία ἀγαθὰ ἔργα καὶ νὰ πάρῃ ἀπὸ τὸ χερί, ποῦ λέει ὁ λόγος, ὀλόκληρον τὴν ὀκουμένην διὰ νὰ τὴν ὀδηγήσῃ ἀπὸ τὴν πλάνην εἰς τὴν ἀλήθειαν;

Δὲν θλίπει καὶ τοὺς ἱατροὺς; Ὅταν κανεὶς ἔχει πολλὰ τραύματα, δὲν κάνουν τόσην θεραπείαν ὅσην ἀπαιτεῖ ἡ φύσις τῶν τραυμάτων ἀλλὰ ὅσην μπορεῖ νὰ βαστάσῃ ἡ ἀντίστασις τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἐ διὰ νὰ μὴν θεραπεύουσιν μὲν τὰ τραύματα ἀλλὰ «ξεπαστρέφουσιν» τὸν ὀργανισμὸν. Διὰ τοῦτο

λοιπόν ὁ Θεὸς δὲν τοὺς τιμωρεῖ ὅλους μαζί, οὔτε τιμωρεῖ ὅλους ὅπως τοὺς ἀξίζει, ἀλλὰ τιμωρεῖ ἡμέρα καὶ μὲ ὑποχωρητικότητα. Πολλὲς φορές τιμωρώντας ἕναν διὰ μέσου αὐτοῦ ἐσυνέτισε πολλούς. Τοῦτο συμβαίνει πολλές φορές καὶ εἰς τὸ σῶμα. Ἡ ἀποκοπὴ ἑνὸς μέλους τοῦ σώματος ἔδωσε ὑγίαν εἰς ἄλλα περισσότερα. Πρόσεξε τὴν καλοκάγαθον ψυχὴν τοῦ δικαίου. Παντοῦ ἀναζητεῖ τὸ κοινὸν συμφέρον καὶ τὴν ἐμφάνισιν τῆς κακίας, ὄχι διὰ νὰ ἐκδικηθῇ ὁ ἴδιος τοὺς ἐχθροὺς του, ἀλλὰ διὰ νὰ σταματήσουν οἱ ἐχθροὶ τὴν κακίαν.

Ἐ αὐτὸ λοιπόν ὡς ἐγωμεν κατὰ νοῦν εἰς κάθε περίστασιν πῶς δεῖ, θὰ σταματήσῃ νὰ δεῖ ἢ κακία καὶ ὡς κλαίμε αὐτοὺς ποὺ εὐρίσκονται ὑποδουλωμένοι εἰς αὐτήν, ἔστω καὶ ἂν φοροῦν μεταξὺ ἐνδύματα. Καὶ ὡς καλοτιχίζουμε τοὺς ἐναρέτους ἔστω καὶ ἂν παλεύουν μὲ τὴν φτώχειαν. Θὰ ἀκροφώμεν δὲ αὐτὴν τὴν κρίν. ἂν ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν προχωρήσωμεν εἰς τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τοῦ καθενὸς ἐκ τῶν δύο. Διότι: τότε θὰ ἴδωμεν τὸν πλουτοῦ τοῦ μὲν καὶ τὴν φτώχειαν τοῦ δεῖ. Διότι τι σημασία ἔχει ἂν ἐξωτερικῶς φορεῖ λαμπρὰν στολὴν; Εἰς τί διαφέρει ἀπὸ τὰ ἐργαστήρια καὶ ἀπὸ τὰ δένδρα πρὸς τὰ ἀπεταιύου; Κατὰ τί εἶναι αὐτὸς πλουσιώτερος ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὰ παίρνουν νὰ τὰ πωλήσῃ; Ἐὰ ὁ πλουτοῦ προφανῶς τοῦ δικαίου δὲν εἶναι τέτοιος, ἀλλὰ εἶναι μόνιμος καὶ σταθερὸς. Δὲν εἶναι δὲ διόλου παραδόξον ἂν οἱ πλούσιοι δὲν νοιώθουν τὴν φτώχειαν τους. Οὔτε καὶ οἱ φρονεοδασεῖς ἀντιλαμβάνονται τὴν ἀσθένειάν τους: διὰ τοῦτο ἄλλωστε εἶναι ἀξιολύπητοι καὶ ὄχι ἀξιωμακάριστοι. Διότι δὲν νοιώθουν, θὰ ἔτρεχαν πρὸς τὸν ἱστρον. Ἐνῶ τώρα ἢ πρὸ φοβερῆς ἐκδήλωσις τῆς κακίας εἶναι: τοῦτο ἐστὶν ἐπὶ ἐνῶ εὐρίσκονται μέσα εἰς αὐτήν, δὲν καταλαβαίνουν ἐπὶ εἶναι δουτηγμένοι: εἰς αὐτήν.

Μὴ ἴδῃς λοιπόν τοῦτο ἐπὶ ὁ πλουσιος χαίρεται μὲ τὰ πλούτη του ἀλλὰ ἀκριβῶς δὲ αὐτὸ τοῦτο κλάψε τὸν, ἐπὶ διότι δὲν καταλαβαίνει μέσα σὲ πόσο δούρκο εὐρίσκειται. Τὸ νὰ χαίρεται κανεὶς μὲ αὐτὰ β δὲν εἶναι ἀνθρώπινον ἀλλὰ ἐντελῶς παράλογον. «Σὺ, Κύριε, θὰ καθοδηγήσῃς τὸν Δικαίον». Ἦ εἶναι αὐτὸ; Πράγματι οἱ δίκαιοι, σὺν ἑλέπουν τοὺς κακοὺς νὰ τιμωροῦνται, γίνονται προσεκτικώτεροι.

Ἐπομένως ἀπὸ τὴν περίπτωσιν αὐτὴν προκύπτουν δύο ἀγαθὰ. Δηλαδὴ καὶ ἐκεῖνοι ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν κακίαν καὶ οὕτω περισσότερο πλησιάζουν τὴν ἀρετὴν. Ὅπως ἀκριβῶς ἕνας γερὸς ἀνθρώπος σὺν ἰδῇ κάποιον νὰ καυτηριάζεται ἢ νὰ χειρουργεῖται προσέχει: πρὸ πολὺ τὴν

ὕγιαν του, ἔτσι συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν. Πράγματι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἀκανθαλίζοντο, ἀκόμη καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἐβέβαιοντο ἐπὶ ἐπὶ ῥόσεχα ν τὸν ἑαυτὸν τους, ἐπειδὴ εἰς τὸ ἅμα τῆς εὐημερίας τῶν κακῶν δὲν εἶχαν ἀκόμη σαφὴ καὶ τελείαν γνώσιν. Διὰ τοῦτο ἄλλοῦ ὁ ἴδιος πάλιν λέγει. «Παρ' ὀλίγον ἢ πορεῖα τῆς ζωῆς μου νὰ εἶχε ἐκκλίνει ἀπὸ τὴν δόξαν τοῦ ἰκρίου. Διότι ἐξήλπισα καὶ ἐδυσφορήσα διὰ τὴν εὐημερίαν τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων». Ἐ Ὁ ἄλλος δὲ πάλιν λέγει. «Διατὶ ἡ δόξος τῶν ἀσεβῶν εὐδοῦται;»⁵⁴

Καὶ ὁ ἴδω πολλά τέτοια ἐζητοῦσε. Τότε ὅμως ἔλεγαν αὐτὰ, ὅσοι τὰ ἔλεγαν καὶ τὰ ἐζητοῦσαν, ὅσοι τὰ ἐζητοῦσαν διότι δὲν εἶχαν σαφὴ καὶ τελείαν γνώσιν. Τώρα ὅμως δὲν δικαιολογεῖται διόλου αὐτὸς ποὺ ἐναστατώνεται ἀπὸ αὐτὰ, ἐνῶ ἔμαθε τόσο πολλὰ διὰ τὴν χριστιανικὴν ζωὴν καὶ ἐνῶ ἀπεδέχθη τέτοια δόγματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν καὶ ἐνῶ ἐδιδάχθη μὲ τρόπον πρὸ σαφὴ καὶ καθαρὸν τὸν λόγον τὸν σχετικὸν μὲ τὴν κόλασιν καὶ τὴν οὐράνιον βασιλείαν καὶ ἐνῶ ἔμαθε ἐπὶ ἐκεῖ ὁ καθένος θὰ λάθῃ σὺν ἀναπόδοσιν ὅσα τοῦ ἀείκουν. «Διότι γνωρίζεις τὰ δάθη τῶν ἀνθρωπίνων καρδιῶν, Σὺ Κύριε, ὁ δίκαιος Θεός. Ἡ δοξασία πρὸς ἐμὲ θὰ ἔλθῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν ποὺ σώζει ὅλους ὅσοι ἔχουν εὐθεσίαν καὶ εὐλαβίαν τὴν καρδίαν». Ἄλλος λέγει. «Αὐτὸς ποὺ γνωρίζει τὰ δάθη τῶν ἀνθρωπίνων καρδιῶν ὁ εἶναι Θεὸς δίκαιος, εἶναι ὁ ὑπεροπτιστής μου. Καὶ ἄλλος λέγει. «Ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος». Οἱ Ἐδοξολογοῦντα δὲ εἶπον ἔτσι: «Σὺ, Κύριε, ποὺ γνωρίζεις τὰ δάθη τῶν ἀνθρωπίνων καρδιῶν. Δικαία θὰ εἶναι ἡ δοξασία σου πρὸς ἐμὲ, Κύριε, ὁ Θεός». Ἐπε δε θὰ κρίνῃ τὴν οἰκουμένην, ἐν συνεχείᾳ δὲ λέγει πῶς θὰ τὴν κρίνῃ.

Ἐπεν δε τὴν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ μάρτυρας, οὔτε ἀπὸ ἐλέγχους, οὔτε ἀπὸ ἀποδεικτικῶν στοιχείων οὔτε ἀπὸ ληξιαρχικὰ θιβλία, οὔτε ἀπὸ ὀριθιότητος παρόμοιον. Διότι αὐτὸς εἶναι ποὺ γνωρίζει τὰ ἀπόρητα. Ἄς μὴν εἰπῇ λοιπὸν κανεὶς ἀνύστατος. Πῶς θὰ κρίνῃ λοιπὸν τὸν κόσμον ποὺ εἶναι τόσο πολὺς; Αὐτὸς προφανῶς ποὺ τὸν ἐδημιούργησε ἐνῶ πρῶτα δὲν ὑπῆρχε αὐτὸς καὶ τώρα ποὺ εἶναι δημιουργημένος θὰ τὸν κρίνῃ. Ἐ Νεφερὶ ἐδὼ ὀνομάζει τὰ μυστικὰ δάθη τοῦ νοῦ, τὰ ἐσωτερικά, τὰ δοῦτάτα τοῦ τὰ ὄψονοι

54. Ματθ. 73, 2.
55. Ἰερμ. 12, 1.

μέ ἀφορμὴν τὴν βίαν πού ἔχουν τὰ νεκρά εἰς τὸν ὄργανισμόν.

Τὶ σημαίνει, «αὐτὸς πού γνωρίζει»; Σημαίνει αὐτὸ πού ὁ ἄλλος εἶπεν, «αὐτὸς πού δοκιμάζει». Οἱ λέξεις θέβαια εἶναι ἀνθρώπινα, τὰ νοήματα ὅμως εἶναι θεϊκά. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἔλεγε καὶ ὁ Παῦλος «Ἐκείνος πού ἐρευνᾷ τὰς καρδίας»⁶⁶, καὶ τὸ «ἐρευνᾷ», τὸ τοποθετεῖ ἀντὶ τοῦ «αὐτὸς πού γνωρίζει». Ἐκεῖ καὶ αὐτὸς τὸ «αὐτὸς πού ἐτάζει» τὸ τοποθετεῖ ἀντὶ τοῦ «αὐτὸς πού γνωρίζει λεπτομερῶς».

Καὶ τὸ νὰ ἐρευνῆται κανεὶς εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὸ νὰ ἀποκαλύπτῃ. ⁶⁶ Ἄ πού κυριολογεῖται περισσότερο, ὅπως λέγει καὶ ὁ Παῦλος, «Ὅλα εἶναι γυμνά καὶ φανερά εἰς τὰ μάτια του»⁶⁷.

«Ἡ δοθῆναι σου, Κύριε, πρὸς ἐμὲ εἶναι δικαία». Ἄλλος λέγει. «Δίκαιος εἶσαι, Σὺ Κύριε ὁ Θεός, ὁ ὑπερασπιστής μου». Τὶ σημαίνει, «δικαία εἶναι ἡ δοθῆναι πού Θεοῦ πρὸς ἐμέ»; Δικαίως θά μοῦ τὸ ἔκανε αὐτὸ ὁ Θεός. Δηλαδή δὲν ζητῶ τίποτε ἀδικόν. Ἐπομένως ἐάν πρόκειται νὰ γενοῦμαι τὴν θεϊκὴν συμφωνίαν, πρέπει νὰ ζητοῦμαι ποιομοία πράγματα, πού εἶναι εὐλόγα καὶ δίκαια. Διὰ τὰ ἐξασφαλίσωμεν μὲ τὸν τρόπο τῆς αἰτήσεώς μας τὴν συμπάθειαν «ἐκείνου πού αὐτῆς ὅσους ἔχουν εὐθείαν καὶ εὐλακρινὴ τὴν καρδίαν». Τοῦτο εἶναι τὸ ἔργον του, αὐτὸς εἶναι ὁ τρόπος του. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἐγὼ δὲν ἐσθῆκωσα χερί ἀδικο καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἀμυνθῶ, διὰ τοῦτο ἡ δοθῆναι τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐμὲ θά εἶναι δικαία. Β Ἰνωρίζοντες λοιπὸν αὐτά, ἄς μὴν ζητοῦμεν τίποτε τέτοιο, τὸ ὁποῖον ἐμποδίζει τὸ δόσιμό του ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Ὅταν δηλοδὴ παρακαλεῖς τὸν Θεὸν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν σου, ἡ δοθῆναι πού ζητεῖς δὲν εἶναι δικαία. Διότι εἶναι ἀντιθετὴ πρὸς τὸν νόμον ἐκείνου πού τὴν παρέχει. Ἄν πάλιν ζητῆς πλεῖστον, ἐν ζητῆς ἀμορφίαν, ἐν ὁτιδήποτε τέτοιο διωτικὸν ζητῆς, πού παρέχεται καὶ εἶναι ἀντιθετὸν πρὸς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς ψυχῆς ἡ δοθῆναι δὲν εἶναι δικαία.

⁶⁷ Ἄς ζητοῦμεν λοιπὸν πράγματα πού εἶναι πραγματοποιήσιμα. «Ὁ Θεός εἶναι κριτὴς δίκαιος καὶ ἰσχυρὸς καὶ μακροθύμιος καὶ δὲν ἀπερέει τὴν ὀργὴν του μὲ καθημερινὰς ποινὰς καὶ τιμωρίας ἐναντίον τῶν ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων». Ἄλλος λέγει: «Ξεφοῦθ' ἀπὸ θυμῶν κάθε ἡμέραν», C τὸ δὲ ἑθραϊκὸν κείμενον λέγει: «Εἰς δλόκληρον τὴν ζω-

ήν». Καὶ ἄλλος: «Ἄν καὶ στενωχωρήται, ἐν καὶ δυσφορή, ὅμως δὲν τιμωρεῖ». Αὐτὸ πού λέγει ἔχει τὴν ἐξῆς σημασίαν. Ἐάν εἶναι δίκαιος, θά θελήσῃ ἐξαπαντᾶσαι τὴν τιμωρίαν τῶν ἀδικῶν. Ἐάν εἶναι δυνατός, ἀποσοδητότε θά δυνήθη. Ἦτοῦ ὅμως εἶναι αἱ ἐκδηλώσεις τῆς φιλανθρωπίας του, ἐάν θά κρίνῃ συμφωνίως πρὸς τὸ δίκαιον; Πρῶτον μὲν μὲ τὸ ὅτι δὲν ἐπιφέρει τιμωρίας, μᾶλλον δὲ πρῶν ἀπὸ αὐτοῦ, μὲ τὸ ὅτι συγχωρεῖ ὅλα τὰ ἀμαρτήματα μὲ τὸ λουτρὸν τῆς ἀναγεννήσεως (δηλ. τὸ βάπτισμα). Δεύτερον δὲ μὲ τὸ ὅτι: μὰς ἔδωσε τὴν μετάνοιαν. Ἄν λοιπὸν καταλάθῃ ὅτι καθημερινῶς ἀμαρτάνομεν, τότε θά ἴδῃς πὸ πολὺ τὸ ἀνεκράστον μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας του. Φανερώνορας δὲ αὐτὸ ἐπρόσθετος λέγοντας: «Ὁ Θεός εἶναι δίκαιος κριτὴς καὶ ἰσχυρὸς καὶ μακροθύμιος».

⁶⁸ Ἄπορτεῖ γιατί δὲν τιμωρεῖ ἄφοῦ καὶ τὸ μπορεῖ καὶ τὸ θέλει; B Μάθε ὅτι εἶναι μακροθύμιος καὶ ὅτι δὲν ἐπιφέρει τὴν ὀργὴν του μὲ καθημερινὰς ποινὰς. Διὰ τὰ μὴν νομῆσαι ὅμως κανεὶς ἀνόητος ὅτι ὁ Θεός δὲν ἐρχεται ἐναντίον τῶν ἀμαρτωλῶν ἕνεκα ἀδυναμίας, φανερώσει τὴν αἰτίαν τῆς δραδύτητος. Ἡ αἰτία εἶναι ὅτι ἡ μακροθυμία ἔχει εὐρύτητα περιθώρια. Μακροθυμεῖ θέβαια ἀλλὰ διὰ τοῦτο θελ. διὰ νὰ σὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν μετάνοιαν. Ὅταν ὅμως δὲν ἐγαίνῃ κανεὶς κέρδος ἀπὸ αὐτὸ τὸ φάρμακον, τότε ἐρχεται ἐναντίον σου.

Ἐπομένως καθημερινῶς εἴμαστε ἀξιοὶ τιμωρίας. Διότι, ἐάν δὲν συνέβαινε αὐτό, δὲν θά ἔδαρωσε σὺν κάτι σπουδαίον τὸ, E «ἐν ἐπιφέρει τὴν ὀργὴν του μὲ καθημερινὰς ποινὰς». Ἄλλὰ τὸ λέγει αὐτό, διότι ἡ μὲν πραγματικότης αὐτὸ ἀπατεῖ, ἐνὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ ἐμποδίζει τὴν ἀντασίαν τιμωρίαν. Ἐἴδες πῶς καὶ ἐδὼ φανερώσει τὴν ἀνεξικακίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνομᾶζει τὴν τιμωρίαν ὀργὴν; Διότι: κανεὶς δὲν ἐπιφέρει τὴν ὀργὴν ἐναντίον ἄλλου, ἀλλὰ τὴν μὲν ὀργὴν κρατεῖ ὁ ἴδιος, ἐνὶ τὴν τιμωρίαν ἐπιφέρει ἐναντίον τοῦ ἄλλου. ⁶⁹ Ἄ δὲν σημαίνει λοιπὸν τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν τιμωρίαν μὲ τὸ νὰ εἴπῃ, «καὶ δὲν ἐπιφέρει τὴν ὀργὴν του μὲ καθημερινὰς ποινὰς». Καὶ πῶς λέγει: «μὲ καθημερινὰς ποινὰς»; Ἄς εἰσελθῇ ὁ καθένας εἰς τὴν συνειδήσιν του καὶ τότε θά ἴδῃ. Ἄς παραλείψω τὰ μυστικά τοῦ καθενὸς μας ἀμαρτήματα, αὐτὰ τὰ κοινὰ ὡστόσο ποῖος θά τὰ ἀποφύγῃ; Ποῖα εἶναι λοιπὸν αὐτά; Ποῖα εἶναι ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποῖαν δὲν προσευχοῦμεθα ράδιμα καὶ ἀπρόσκετα; Ἀπὸ τὸ ἐπόμενον δὲ παράδειγμα φαίνεται ὅτι τοῦτο εἶναι ἀρκετὸν νὰ προκαλέσῃ τὴν ὀργὴν.

66. Ρομ. 8, 27.
67. Ἐβρ. 4, 18.

Λέγε μου, λόγου χάριν. Έάν επλησίαζες ένα δικαστή με χαλαρωτικό και συζητούσες μαζί του, δεν θα ζητούσε αμέσως την τιμωρίαν σου και δεν θα σε εξόριζε; Β Προφανώς, ναι. Διότι είναι άνθρωπος. Και τί μ' αυτό; Διότι όταν προσβλήθῃ ένας άνθρωπος, δεν έχει καν δικαίωμα να αγανακτήσῃ. Έπειδή άκριβώς προσβλήθῃ από Ισάβελόν του. Ο Θεός όμως όταν προσβάλλεται δικαίως ἤμπορεί να επιφέρῃ τὴν τιμωρίαν. Διότι ἡ ἀμαρτία αὐτῆ είναι μεγαλύτερα από αὐτήν που γίνεται εἰς ένα άνθρωπον. Και ὁ μὲν άνθρωπος τὸ κάνει αὐτὸ διότι κοιτάζει τὸ συμφέρον του. Ο Θεός όμως κοιτάζει τὸ ἴδικόν σου συμφέρον. Ὄποτε ἀπὸ τὴν σκοπιάν αὐτῆν, αὐτὸ μᾶλλον ἀξίζει νὰ προκαλέσῃ ἀγανάκτησιν. Διότι δὲν είναι τὸ ἴδιον πρῶγμα νὰ καταφρονῆς αὐτοὺς πού ἐπιζητοῦν τὸ συμφέρον τους και αὐτὸν πού ἐπιζητεῖ τὸ ἴδικόν σου συμφέρον. Τοῦτο προφανώς δικαιολογημένος προκαλεῖ μεγαλύτερον ὄργην όταν δὲν συνετίξῃσαι οὔτε και όταν πρόκειται νὰ ζητήσῃς ὅσα σε συμφέρουν.

Ποιός δὲν εξόρισε ἀδικῶς τὸν ἀδελφόν σου; Μὴ μοῦ εἴπῃς δεδαιώς ὅτι εξόρισε δοῦλον. Ἐ «Διότι ἐν Χριστῷ δὲν ὑπάρχει ὄργον και ἔθνος, δὲν ὑπάρχει δοῦλος οὔτε ἐλεύθερος». Ποιός ἐξ ἄλλων δὲν ἐκατηγόρησεν οὔτε εἶπε ψέματα; Ποιός δὲν ἐκοίταξε φιλήθουα γυναίκα; Ποιός δὲν ἐφθόνισε; Ποιός δὲν κατελήθη ἀπὸ ματαιοδοξίαν; Ποιός δὲν ἐθαλάε ἀπὸ τὸ στόμα του λόγιον ἀπειρη; Ὅλοι αὐτὰ εἶναι ἀξίόσπαστοι πράξεις. Και ἐάν μὲν δὲν ἤμεθα οὔτε εἰς τὰ θωτικά ζητήματα οὔτε εἰς τὰ πνευματικά σπουδαίον θα ἀξίζαμε τῆς συγγνώμης. Ὅμως τώρα ἔχομε στερωθῆ και αὐτὴν τὴν ἀπολογία. Διότι διὰ μὲν κείνα δεחנוμε παλὺ ἑνδιαφέρον, ἐνῶ δι' αὐτὰ ἀθυμοῦμεν και ἀδιαφοροῦμεν.

Δ' Ἐπομένως διὰ νὰ μὴ γίνουιν περισσότερο ἀδιάφοροι ἀκούοντας ὅτι ὁ Θεός είναι μακρόθυμος, ἐπρόσθεσε: «Ἐάν ἔμως σεις οἱ ἀμαρτωλοὶ δὲν μετονοήσετε, ὁ Κύριος θὰ τροχίσῃ τὴν ρομφαίαν του». Ἄλλος λέγει: «Θὰ ἀκομήσῃ τὸ μαχαίρι του». «Ἐτένωσε τὸ τόξον του και τὸ ἔχει ἑτοίμο ἐναντίον σου». Ἄλλος λέγει: «Θὰ σᾶς φονεύσῃ». «Και εἰς τὸ τόξον αὐτὸ ὁ Κύριος ἑτοποθέτησε τὰ βαρυσφύρα του δέλη, τὰ ὅποια ἑτοίμασε ἐναντίον τῶν φλογίζομένων ἀπὸ τὴν κακότητα και τὰ πάθη». Ἄλλος λέγει: «Διὰ νὰ τοὺς κάψῃ».

58. Γαλ. 8, 28.

Τί θα εἰποῦν ἐδῶ αὐτοὶ πού πιστεύουν εἰς τὸν ἀνθρωποκεντρικόν του Θεοῦ, σὺν ἀκούουν νὰ λέγεται ὅτι ἔχει χέρια και πόδια και μάτια; Ἀρὰ γε ὑπάρχουν τόξα εἰς τὸν οὐρανόν και δέλη και ἀκόνι και μαχαίρι και ρομφαίρα; Και ἄλλος δεδαιώς λέγει: Ἐ «Ὅταν Σὺ κρίνῃς θλίμμα ἄγιον εἰς τὰ ἔθνη, αὐτὰ καταλαμβάνονται ἀπὸ τὸξον».Ἰῃ και αὐτὸς ὁ ἴδιος λέγει: «Ὁ Κύριος ῥήγει ἕνα θλίμμα εἰς τὴν γῆν και τὴν κάνει νὰ τρέμῃ».Ἰῃ Ἐάν ἔμως μόνον μὲ τὴν ματιάν του λειώνει ἀκόμη και τοὺς ἄλλους, πολὺ περισσότερο θὰ δυνατῆ νὰ κάμῃ αὐτὸ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν λέγεται ὅτι ἔχει ρομφαίαν και τόξον αὐτὸς πού μὲ μόνον τὸ θλίμμα του ἢ καλύτερα μὲ μόνην τὴν θέλησίν του ἤμπορεῖ νὰ καταστρέψῃ τὴν οἰκουμένην; (Διότι αὐτὸς πού τὴν ἐπείαξε μὲ μόνην τὴν θέλησίν του εἶναι φανερόν ὅτι και μὲ μόνον τὸ θέλημα του ἤμπορεῖ νὰ τὴν καταστρέψῃ).Ἰῃ Ἄ Διότι, «εἰς τὰ χέρια του κρατεῖ ὀλόκληρον τὴν γῆν και οἱ κάτοικοι αὐτῆς είναι ὡς ἀκρίδες και ὅλα τὰ ἔθνη σὺν σταγῶνα ἀπὸ κάδον»Ἰῃ και λογίζονται ὅπως ἡ λεπτὴ σκόνῃ τῆς πλάστῃγγος. Και ὁ ἀγγελὸς του σὺν ἔγχε εἰς ἐλάχιστον χρονικὸν διάστημα ἐφόνευσε ἑκατὸν ὄσδοκα πέντε χιλιάδες.Ἰῃ Τί λέγω ἀγγελὸς; Τὸ στρατόπεδον τῶν Αἰγυπτίων τὸ ἐξολόθρευσον οἱ μωγίτες, οἱ κάμπιτες και τὰ σκουλήκια. Τί χρειάζεται λοιπὸν ἐδῶ τὸ τόξον; Τί τὸ μαχαίρι; Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ἔχουν λεχθῆ αὐτὰ; Ἐχουν λεχθῆ ἕνεκα τῆς παχυερμίας τῶν ἀκραστῶν μὲ σκοπόν νὰ συνταράξῃ τὸν εσωτερικόν τους κόσμον μὲ ἀνόματα πού συντραφεῦσιν τὰ ἔθνη. Ἐ Διότι πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη ἀνάγκην ἀπὸ ἔθνη «αὐτὸς πού κρατεῖ εἰς τὰ χέρια του τὴν ζωὴν ὅλων μας» και πού «ἐμπρὸς εἰς τὸ πῦχος τῶν πόνων και τῶν χιόνων του ποῖος ἤμπορεῖ νὰ ἀυδέξῃ;». Ἄλλὰ αὐτὰ ἔχουν λεχθῆ ἔτσι ἕξ αἰτίας τῆς παχυερμίας και τῆς ἀνοσιθσίας αὐτῶν πού τὰ ἤκουσαν, ὅπως μάλιστα πρὸ πάντων εἶπα.

Τί σημαίνει, «καὶ θὰ τὴν γυαλίσῃ;». Σημαίνει θὰ τὴν ἀκουήσῃ. Ἀρὰ γε χρειάζεται και ἀκόνι; Καθὼς και θηλήτηριον εἰς τὸ μαχαίρι; Ποιός ἀνθρώπος ἔμως μυαλωμένος ἤμπορεῖ νὰ ἀνεχθῆ νὰ τὰ ἔνοιση ἔτσι ὅπως ἔχουν λεχθῆ; Κανείς δεδαιώς. Ἄλλὰ, ὅπως μόλις εἶπα, μὲ ὅλα σχημα-

Ἰ8. Σαμ. Σερ. 18, 19.

Ἰ9. Ψαλ. 103, 33.

Ἰ1. Ἄγγελον πρὸς ἀποθήκευσιν ὕδατος.

Ἰ2. Ἄ' Βαμ. 19, 35.

τίξει την τιμωρίαν και χρησιμοποιεί χονδροκαμμένες φράσεις διά να δώση να καταλάβουν ακοή και οι πολύ ανόητοι, ότι δεν πρέπει να σταματούν εις τὰς λέξεις αλλά από αυτάς να παίρνουν τὰ θεϊκά νοήματα. C. Ἐπομένως ἐάν κανείς ἀπαρῆ διά ποῖον λόγον ἔχει λεχθῆ θυμὸς και ὀργή διά τὸν Θεόν, πολύ περισσότερο θὰ φοβισαθῆ από αυτά. Ἄν ὅμως αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ ἐκλάβωμεν ὄχι ὅπως ἔχουν λεχθῆ, ἀλλὰ θεϊκῶς, εἶναι φανερόν ὅτι ἔτσι πρέπει νὰ ἐκλάβωμεν και τὰ σχετικά με τὸν θυμὸν και τὴν ὀργήν. Αἱ χονδροκαμμένα δὲ λέξεις σκοποῦν ἔχουν νὰ κατέβουν εις τὸ ἐπίπεδον τῆς παχυδερμίας τῶν ἀκροσώτων.

Διὰ τοῦτο ἀκρ.δὼς δὲν ἀρκάσθηκε εις τὰ εἰπωμένα ἀλλά προχωρεῖ ἀκόμη πρὸς τὸ πλεόν ἀνθρώπινον αὐθάνοντα τὸν φόβον. Διότι δὲν τὸν παρουσιάζει μόνον με ρομφαίαν, ἀλλὰ και με ὄπλιμον. Ἐπειδὴ θέβαια δὲν φοβάται κανείς τὸ ἴδιον ὅταν ἀκούῃ ὅτι ἀκονίζεται τὸ μαχαίρι και ὅτι τὸ τόξον εἶναι ἀνώμεσα εις τὰ χεῖρα, διὰ τοῦτο συνπαράζει τὸν νοῦν αὐτῶν D πού τὸν ἀκούουν με ἀνθρώπινα σχήματα, λέγοντας: «Ἔντωσε τὸ τόξον του και τὸ ἔχει ἐτοίμον». Ἔτσι φοβίζει τὸν ἀκροσπῆν, φανερώνοντας συγχρόνως και τὴν μακροθυμίαν και τὴν ὀργήν. Διότι δὲν εἶπε, τὸ ἔριξε, οὔτε τὸ πήρε, ἀλλὰ ἐπὶ ἐγένεωσ και τὸ ἔχει ἤδη ἐτοίμον. Δηλαδή, εἶναι ἐτοίμος νὰ τὸ ριξῆ. Γιατί ὁμως ἀπορεῖς ἂν ἔτσι ἔχουν διατυπωθῆ αὐτὰ εις τὴν Παλαιάν Διαθήκην, ἀφοῦ και εις τὴν Καινήν ὅταν ὁ Ἰωάννης συζητῆ με τοὺς Ἰουδαίους, λέγει κατὰ τέτοιον: «Ἢ ἀξίνα εἶναι πλεόν κοντὰ εις τὴν ῥίζον τῶν δένδρων».Ἔ Τὸ τέλος πάντων; Ὁ Θεὸς μιμείται βυλοκόπον και κόβει βύλον με τὴν ἀξίνα του; Πρέπει δὲ νὰ ἐκλάβωμεν τὴν ἀξίνα ὡς ἀξίνα και τὰ βύλα ὡς βύλα; Ἄλλοι μὲν οὐκ. Ἔ Ὅπως ἀκρ.δὼς δὲν πρέπει νὰ ἐκλάβωμεν τὰ ἀχυρα ὡς ἀχυρα και τὰ σιτάρι ὡς σιτάρι, ὅταν λέγη: «Τὸ φτυάρι εἶναι εις τὸ χεῖρι του και θὰ καθαρίσῃ τὸ ἀλώνι του και θὰ μοῦσῃ τὸ σιτάρι του εις τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἀχυρον θὰ τὸ κάψῃ σὲ φωτὰ πού δὲν σήνε».Ἔ Τί εἶναι λοιπὸν ἡ ἀξίνα; Εἶναι ἡ τιμωρία και ἡ κόλασις. Ποῖα εἶναι τὰ δένδρα; Τὰ δένδρα εἶναι οἱ ἄνθρωποι. Τί εἶναι ὅμως τὰ ἀχυρα; Ἀχυρα εἶναι οἱ κακοί. Ποῖος εἶναι τὸ σιτάρι; Εἶναι οἱ καλοὶ ἄνθρωποι. Τί εἶναι τὸ φτυάρι; Φτυάρι εἶναι ἡ διακρίσις.

Ἔτσι και ἐδὼ ρομφαία και τόξον και βέλη εἶναι ἡ κό-

88. Λουκ. 9, 9.
64. Ματθ. 3, 12.

λασις και ἡ τιμωρία. Ἐπειτα ἐπαρουσίασε τὴν βραδύτητα και τὸ ὅτι ἀνεβλήθη ἡ τιμωρία, ὄχι ὅμως διά πολύ, ἀλλά ὅτι πάντα πληροῖζει με τὸ ἐτέντωσε τὸ τόξον και τὸ ἔχει ἤδη ἐτοίμον. Τὰ βέλη δὲ εἶναι ἐργαλεῖα θανάτου. 69 Α. Ὅπως ἀκρ.δὼς γεωργικὰ ἐργαλεῖα εἶναι αὐτὰ με τὰ ὅποια καλλιεργοῦν τὴν γῆν και ναυτικὰ ἐκείνη πού μετ' ἐξουῶν τὴν δυνατότητα νὰ πλέωμεν και ὄραυτικὰ εἶναι ἐκείνα πού μετ' ἐξουῶν νὰ ὑπάρκωμεν, ἔτσι και ἐργαλεῖα θανάτου εἶναι αὐτὰ πού προκαλοῦν θάνατον. Ἐπειτα ἐρμηνεύοντας ποῖα εἶναι τὰ ἐργαλεῖα τοῦ θανάτου προσέτε: «Τὰ βέλη του» φανερόνως τὴν ταχύτητα τῆς τιμωρίας, ὅταν βλήσῃ. Τί σημαίνει δὲ «δι' αὐτοὺς πού φλογίζονται»; Σημαίνει δι' αὐτοὺς πού τιμωροῦνται και δι' αὐτοὺς πού βασανίζονται. Δὲν ἀρκεῖ λοιπὸν ἡ φωτιά, χρειάζονται και τὰ βέλη; Παρατήρησε ὅτι ὅλα ἔχουν λεχθῆ με μεταφορικὴν ἔννοιαν και με ἔμφασιν, ὥστε με ὅλα νὰ αὐξηθῆ ὁ φόβος; Διότι αὐτὸ πού λέγει εἶναι τὸ ἐξῆς.

B. Ἐτοίμασε τιμωρίας δι' αὐτοὺς πού πρόκειται νὰ τιμωρηθοῦν. Ἄν ὅμως δὲν τὰ ἔλεγε ἔτσι, δὲν θὰ τοὺς ἐξέφυγε τόσο πολύ. Τώρα ὅμως μνημονεύοντας βέλη και θανατηφόρα και ἐμπρηστικὰ ἐργαλεῖα, με τὰ ποικίλα αὐτὰ ὀνόματα ἠύξησε τὴν ἀγωνίαν τους. Ἐπειτα πάλιν διὰ νὰ μετριάσῃ τὸν φόβον ἐπρόσθεσε: «δι' αὐτοὺς πού φλογίζονται ἀπὸ τὰ πάθη». Διὰ νὰ μὴν νομισθῆ λοιπὸν κανείς ἀπὸ τοὺς πολύ ἀνόητους ὅτι αὐτὸς σηκώνει χεῖρι ἐναντίον ὄλων και ὅτι ἐναντίον ὄλων ἐξοπλίζεται; ἐπρόσθεσε: «δι' αὐτοὺς πού φλογίζονται ἀπὸ τὰ πάθη». Τοῦτο ἀκρ.δὼς ὑπαινίσσεται και ὁ Παῦλος ἐμιλώντας περὶ ἄρχοντος. «Διότι δὲν φέρει ἐπάνω του τυχαῖα τὸ μαχαίρι».ἔ Ἐάν θὲ εις τὴν περίπτωσιν τῶν ἐρχόντων τὸ μαχαίρι ἐπιτυχάνει τοῦτο και προκαλεῖ τὸν φόβον, πολύ περισσότερο συμβαίνει τοῦτο εις τὸν Θεόν. C. Ὅπωςδὴποτε και αὐτὸ ἀπαδεικνύει τὴν μεγάλην τῆς φιλαυθρωπείν, τὸ ὅτι δηλ. ἀπορροῖζει με τὰ λόγια και ἐξογκώνει τὴν τιμωρίαν ὥστε νὰ μὴ γίνουον αὐτὰ εις τὴν πραγματικότητα.

Ἐξ ἄλλου δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἐτέντωσε τὸ τόξον, διὰ τοῦτο τὸ ἔχει ἐτοίμον, διὰ τοῦτο ἐβαλε τὰ βέλη εις τὴν θῆκην, διὰ τοῦτο ἐτομαζόταν διὰ τὴν τιμωρίαν ἀκρ.δὼς διὰ νὰ μὴν φθάσῃ εις τὴν τιμωρίαν.

Και ἐξογκώνει τὸν λόγον, με τὸ μὲν «θὰ γυαλίση» φανερόνως τὴν σφοδρότητα και τὴν ὀξύτητα τῆς τι-

μωρίας, με τὸ «ἐτέντωσε» δὲ φανερώοντας τὸ πηλασίμα αὐτῆς. Μὲ τὸ «τὸ ἔχει ἤδη ἐτοιμὸν» φανερώνει ὅτι ἐξάπαντος δὲ εὐαγγέλιον ἢ τιμωρία, ἢ δὲν μετανοήσουσι. Μὲ τὸ «δὲ» ὅσους ἀλογίζονται ἀπὸ τὰ πάθη φανερώνει τοὺς ὑπευθύνους διὰ τὰ διδασκαλοῦν ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καὶ νὰ σταματήσουσιν τὴν κακίαν τους.

Δ Ἄν αὐτὰ ἦσαν ἐκδηλώσεις θυμοῦ καὶ ὀργῆς δὲν θὰ προειδοποιῶσε ἐκείνους ἐννοῶν τὸν ὅποιον ἐπρόκειτο νὰ ἐπιτεθῆ. Διότι ὁ θυμὸς δὲν τὸ ἀνέχεται αὐτὸ. Ἄλλὰ κάνει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον καὶ μάλιστα ὅταν εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐξουσίαν του καὶ εἰς τὸ στάδιον τῆς ποιητικῆς καὶ τῆς κατασκευῆς τῆς τιμωρίας. Πράγματι οἱ ἐχθροὶ ποῦ θέλουσι νὰ ἐπιβάλλουσιν τιμωρίαν, ὄχι μόνον δὲν τὸ λέγουσι ἀλλὰ ἐπιτίθενται κρυμμένοι ὥστε νὰ μὴν τὸ μῦθου αὐτοῦ ποῦ πρόκειται νὰ τιμωρηθοῦν καὶ φυλακτοῦν. Ὁ Θεὸς ὅμως δὲν κάνει ἔτσι ἀλλὰ ἐντελῶς ἀντίθετα. Καὶ προειδοποιεῖ καὶ ἀναβάλλει καὶ ἐκφοβίζει μὲ τὰ λόγια καὶ κάνει τὰ πάντα, ὥστε νὰ μὴν πραγματοποιήσῃ τὰς ἀπειλάς του.

Ε Τὸ ἴδιο ἔκανε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν Νινευιτῶν. Διότι καὶ ἐκεῖ ἐτέντωσε τὸξον καὶ ἐγυάλισε τὴν ρομφαίαν καὶ ἐτοιμάσασκε τὰ βέλη καὶ ὅμως δὲν ἔφρασε εἰς τὸ σημεῖον νὰ κτυπήσῃ. Δὲν νομίσειε ὅτι τὰ λόγια τοῦ προφήτου εἶναι τόξον καὶ βέλη καὶ ἀκονομένη ρομφαία ὅταν λέγη, «Τρεῖς ἡμέρας καὶ ἡ Νινευὴ θὰ καταστραφῇ».⁶⁸ Ὅμως δὲν ἔφριξε τὸ τέλος, ἔει ἄλλου ἢ προτοιμασία δὲν ἀπέθετε εἰς τὸ νὰ ριφθῆ τὸ τέλος, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ ἐναποτεθῆ. Οἱ στρατιῶται μὲν ἐξοπλίζονται πράγματι δι' αὐτό, δηλ. διὰ νὰ τιμωρήσουσι.⁷⁰ Ἀ Ὁ Θεὸς ὅμως δὲν κάνει ἔτσι, ἀλλὰ μᾶς φοβίζει διὰ νὰ μᾶς συνείσῃ καὶ κατόπιν ἀναστῆλαιο τὴν τιμωρίαν.

Ἄς μὴν παροξυμῶμεθα. Διότι ἡ φοβέρα μὲ λόγια βεβαιώνει τὴν μεγάλην του φιλελερωπίαν καὶ ὅσο πὸ παράδοξα λέγει τὰ λέγει μὲ κινήτρον τὴν πολλὴν ἡμερότητα. Ἄκουμη καὶ οἱ πατέρες ὅταν δὲν θέλουσι νὰ τιμωρήσουσι τὰ παιδιά τους, ξεθυμαίνουσιν τὴν ὀργὴν τους μὲ λόγια. Ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς, ἐπειθεὶ δὲν θέλει νὰ τιμωρήσῃ, ἐξοικνώνει τὸν φόβον μὲ τὰ λόγια. Λέγει ὅτι ἔχει ἐτοιμάσει ἀκόμη καὶ γέγεννα ἀκριβῶς διὰ νὰ μὴν δάλλῃ εἰς τὴν γέννησιν.⁷¹ Διὰ τοῦ-

68. Ἰαν. 8, 4.

69. Ἐξουσίαν λέγει σὺνθετος ἔκ τοῦ με-βίννομι ποῦ σημαίνει κοιλίαν τοῦ ἐνδὸς. Ἦτο μία κοιλία Ν.Α. τῆς ἑρροσολογίας, ὅπου ἔτσιαι ἡμέρα καὶ νύκτα φορεῖ εἰς τὸν ἐπίαν ἑρριπταν τὰ διάφορα ἀερόρηματα τῆς ἑρροσολογίας κινῶν εἰσῆα: πνεύματα ζῶσαν, πνεύματα μακρὸν καὶ βραχὺ ἡσασα.

το ἀκριβῶς μέσα εἰς τὰ Εὐαγγέλια ὑπάρχουν πολλοὶ λόγοι ποῦ μιλοῦν διὰ τιμωρίαν καὶ μάλιστα περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ μιλοῦν διὰ βασιλείαν. Β Ἐπειθεὶ προφανῶς τοὺς πὸ ἀναίσθητους δὲν τοὺς τραβάει πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ δὲν τοὺς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν κακίαν τόσον ἢ ὑπόσχεσις τῶν ἀγαθῶν ὅσον ὁ φόβος διὰ τὰ δυσάρεστα ποῦ τοὺς ἀναμένουσιν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ὁ φόβος προχωρεῖ ὅλο καὶ περισσώτερον μέσα τους καὶ συνεχῶς θέτει αὐτὰ τὰ δυσάρεστα ἐνώπιόν τους.

Ἄς μὴν ποιοῦμεν λοιπὸν σὺν ἀκούμει λόγια θαρεῖα. Διότι ὠφελοῦν πολὺ. Ὅμως ἀνταμιβανόμενοι καὶ τὴν μακροθυμίαν καθὼς καὶ τὴν δικαιοκρίσιαν του, Ἄς μὴν ἀπαγορευτοῦμεθα διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Διότι εἶναι μακροθυμία. Ἄς μὴν ἀπελιπώμεθα. Διότι εἶναι δικαιοκρίσιαν. Ἐπειθεὶ δὲ εἶναι δικαιοκρίσιαν δι' αὐτὸ ἀδὸ μὲν δειγνεί μεγάλην μακροθυμίαν, ἐνθ' ἐκεῖ αὐτοὺς ποῦ δὲν ἐκέρδιον τίποτε ἀπὸ αὐτῶν, τοὺς παραδίδει εἰς τὸ δοκιμαστήριον τῆς κόλασως. Γιὰ νὰ μὴν γίνῃ αὐτὸ, Ἄς ἀποκαρούμεν ἀπὸ βέδου τὴν τιμωρίαν, C «Ἰσοῦ, ὁ ἐχθρὸς μου ἐκυριεύθη ἀπὸ ὀδίνος διὰ τὸ κατ' ἐμοῦ κακόν». Τὸ θεὸς ἐροικὸν κείμενον ἀντὶ τοῦ «κυριεύθη ἀπὸ ὀδίνος» γράφει Ἰεσοῦ. «Συνέλαβε ἔτσι εἰς τὴν ψυχῆν του σχεδίων πόνου ἐναντίον μου». Ἄλλος γράφει «καὶ ἀπὸ ἐκουφάρισον». «Ἐγέννησε δὲ τὴν παρνομίαν, ἢ ὅποια θὰ ἐκοπάτῃ εἰς θάρος του». Ἄλλος λέγει «Ἐγέννησε φέμισ». «Ἄνοιξε λάκκον σὺν παγίδα διὰ νὰ με συλλάθῃ εἰς αὐτὸν ὅπως συλλαμβάνουσιν τὰ ἀγρία θηρία, τὸν ἀνεσκάλευσεν ὥστε νὰ μὴ φαίνεται». Ὅμως ὄχι ἐγὼ, ἀλλὰ αὐτὸς θὰ πέρῃ μέσα εἰς τὸν δόθρον, τὸν ὅποιον μὲ τὸσπην τέχνην κοτεσκεύασα». Ἄλλος λέγει «ἀθὰ πέρῃ μέσα εἰς τὴν διασθοράν τὴν ὅποιον κατεσκεύασα».

Ἐπεὶν ὅτι ἔχει προπαροσκευασθῆ ὁ Θεὸς διὰ νὰ τιμωρήσῃ. Ἐπεὶν ὅτι στέλλει τιμωρίας. Ἐσωφρόνισε τὸν ἀκροατὴν μὲ αὐτό, δηλ. μὲ τὸ ὅτι ἐκρέμασε ἐπάνω του τὴν θεϊκὴν ὀργὴν. Ἐν συνεχείᾳ διδάσκει ἀποδεικνύοντας ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα ὅτι ἡ ἴδια ἢ κακία εἶναι κόλασις ποῦ προηγείται τῆς τιμωρίας. D Τοῦτο ἀκριβῶς φανερώοντας καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν: «ἀπολαμβάνοντες ἔτσι ὁ ἐναὶ ἀπὸ τὸν ὄλλον τὴν ἀνταμοιβὴν τῆς πλάνης των ποῦ τοὺς δεῖξει».἞ Καὶ φέροι ἐμπρὸς μας αὐτοὺς ποῦ ἔποθαν ἀπὸ τὴν κακί-

ἡμῶν εἰς τὸν θεὸν Μαλόν, πῶματα ἀνακατακτόντων εἰς τὴν δαχτήν τὴν παινῶν.

68. Ρομ. 1, 27.

αν τους τὰ πιά φοδερὰ δεκά. Ἐπειδὴ πράγματι οἱ περι-
σσότεροι ἀπὸ τοὺς παχιδέρμους συνήθως τότε μόνον βά-
ζουν μινάλω, ἔταν δηλ. Ἰβῶν αὐτοὺς πού ὑπαφέρουν διὰ
τοῦτο καὶ τοὺς φέρε ἐμπρὸς μας.

Τὸ ἴδιο κάνει καὶ ὁ Χριστὸς, ἔταν δηλ. ὁμιλῆ διὰ τὴν
γέννησιν, φέρε ἐμπρὸς μας αὐτοὺς πού ἐραψήθησαν ἀεὶ, π.χ.
τὸν πλάσιον, τὸ ἀρετικὸ τοῦ Λαζάρου,⁶⁸ τὰς μαρὰς παρ-
θένους,⁶⁹ αὐτὸν πού ἐκρυψε τὸ ἕνα τέλαντον. Εἰς δὲ τὴν
παροῦσαν ζωὴν αὐτοὺς πού ἐθάφτηκαν μέσα εἰς τὰ ἐρεί-
πια τοῦ πύργου καὶ ἐκείνους τῶν ὁποίων τὸ αἷμα ὁ Πιλά-
τος τὸ ἀνακάτεψε μὲ τὰς θυσίας.⁷⁰

Ἐ "Ἐταί ἔκανε καὶ ὁ Πέτρος, Ἄφοῦ εἶπε πολλὰ διὰ τὴν
γέννησιν, τότε κυρίως τοὺς κατέπληξε, ἔταν δηλ. ἔφερε εἰς
τὴν μέσην τοὺς τιμωρηθέντας καὶ ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια των
ἔδειξε τὴν τιμωρίαν τοῦ Ἄνανου καὶ τῆς Σαπφείρας.⁷¹ Τοῦ-
το ἀκριβῶς ἔκανε καὶ ὁ Παῦλος εἰς τὸν μάγον.⁷² Ἀκούη
καὶ μὲ ἄλλον τρόπον κατασκευάζει τὸ ἴδιον πρᾶγμα ὅταν
φέρει εἰς τὴν μνήμη, αὐτοὺς πού εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἐρη-
μον καὶ λέγει τὰ ἑξῆς: «Θέλω νὰ ζήρετε, ἀδελφοί, ὅτι οἱ
πατέρες μας ἦσαν ἄλλοι κάτω ἀπὸ τὴν νεφέλην καὶ ἄλλοι
ἐπέροσαν μέσα ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ ἄλλοι ἐθαπτίσθησαν
εἰς τὸν Μωυσῆν μέσα εἰς τὴν νεφέλην καὶ εἰς τὴν θάλα-
σσαν καὶ ἄλλοι ἐφαγον τὴν ἴδιαν πνευματικὴν τροφήν καὶ ἄ-
λλοι ἤπιον τὸ ἴδιον πνευματικὸν ποτόν. ⁷³ Ἄ Καὶ ὁμοίως μὲ
τοὺς περισσότερους ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Θεὸς δὲν εὐαρεστήθηκε
διὰ τοῦτο ἔπεισαν κατὰ γῆς εἰς τὴν ἐρημον καὶ ἐχάθησαν».⁷⁴

Ὡσὼς λοιπὸν ἀναφέρεται εἰς τὰ μέλλοντα, ἔνωσά δηλ.
τὴν γέννησιν καὶ τὴν κόλπισιν καὶ τὴν τιμωρίαν, ἔκινά ἀπὸ
τὰ παρελθόντα καὶ τὰ παῖρμι σὺν ἀπόδειξιν, φέρνοντας
εἰς τὸ μέσον τοὺς ἴδιους τοὺς τιμωρημένους, ἄλλους ἀπὸ
τὰ ῥιθια καὶ ἄλλους ἀπὸ τὸν ἑξολοθρευτὴν.⁷⁵ Τὸ ἴδιο κά-
νει ὁ Δαυὶδ εἰτε ὁμιλεῖ διὰ τὸν Ἀχιτόφελ εἰτε διὰ τὸν
Ἀθεσσαλιώμ. Μερκοὶ μάλιστα ἰσχυρίζονται ὅτι αὐτὰ ἔχουν
λεχθῆ διὰ τὸν Ἀχιτόφελ. Διότι λέγουσιν δὲν ἦτο δυνατόν ὁ
ἴδιος νὰ λέγῃ «λυπηθῆτε τὸ παιδάκι μου τὸν Ἀθεσσα-
λιώμ».⁷⁶

68. Λουκ. 10, 19.

70. Ματθ. 26, 1.

71. Λουκ. 18, 1-4.

72. Ἠωλ. 6, 1.

73. Πρῶτ. 18, 11.

74. Α' Κορ. 10, 1-5.

75. Πρόκειται διὰ τὸν ἑξολοθρευτὴν Ἑγγελοῦ, πού ἐλάττωσεν τὰ προ-
τέτερα τὸν Αἰγιόχου.

λιώμ».⁷⁷ καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του Β "διὰτὶ νὰ μὴ ἀποδώμ
ἐγὼ ἀντὶ γιὰ σέσον».⁷⁸ καὶ τώρα νὰ λέγῃ αὐτὰ. Ἐκεῖνα ὁ-
μοίως τὰ ἔλεγε διότι τὸν ἐκυρίευσ ὁ φυσικὸς πόνος. Τώρα
ὁμοίως τὰ λέγει αὐτὰ διότι ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦ-
μα. Πλὴν εἴτε ἔχουν λεχθῆ διὰ τὸν Ἀθεσσαλιώμ εἴτε διὰ τὸν
Ἀχιτόφελ, πρέπει νὰ ἐξετάσωμε τὰ εἰρημῶν διότι δὲν θά
ἀναφερθῶ διὰ μακρῶν εἰς τὰ πρόσωπα.

Τὶ μοθαίνομεν λοιπὸν ἀπὸ τὴν περίπτωσιν αὐτῆν; Ἡ
περίπτωσις αὐτῆ ἀποδεικνύει ὅτι αὐτὸς πού σκόδαει λάκ-
κον διὰ τὸν πλησίον του, θά πείσῃ μέσα εἰς αὐτὸν ὁ ἴδιος.
Καὶ ὅτι, ὅπως ἀκριβῶς οἱ γυναῖκες πού ἔχουν ὠδίνας οπα-
ρίζουν ἀπὸ αὐτάς, ἔτσι καὶ αὐτὸς πού δολοπλοκεῖ, Ὁ ὁ ἴ-
διος βασανίζεται καὶ ἔχει ὠδίνας πρὶν θλάσῃ τὸν πλησίον
του, καὶ ὄχι ἀπλῶς ἔχει ὠδίνας ἀλλὰ ὠδίνες ὀδυότατες. Ἐ-
πειδὴ δὲ ἤθελε νὰ τονήσῃ τὴν πίκραν πού ἔχει ἡ ὀδύνη, διὰ
τοῦτο ἠνάγκασε τὴν ὑπόθεσιν αὐτῆν ὠδίνῃ. Διότι ἔπου ἡ
Γραφή θέλει νὰ δεῖξῃ κάποια ὀδύνην ὡς ἀνυπόφορον, τὴν
χαρακτηρίζει μὲ τὸ ὄνομα τῆς ὠδίνος τοῦ τοκετοῦ. Διὰ
τοῦτο καὶ ἄλλου λέγει: «Ὀδίνες θά κατακυριεύσουσιν τοὺς
κατακκοὺς τῆς Παλαιστίνης».⁷⁹ δηλ. φόβος, πόνος, ὀδύνη.
Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος: «Ὅταν λέγουσιν, εἰρήνη καὶ
ἀσφάλεια, τότε ἔρχεται ἐπάνου τους αἰφνίδια καταστροφή,
ὅπως ὁ κοιλίπονος εἰς τὴν ἔγκυον, καὶ δὲν θά μωρεσσούν
νὰ ἐξέρχων».⁸⁰

Ἐδῶ κάνει ὑπαινυγμὸν εἰς δύο πράγματα, δηλ. εἰς τὸ
ἀνυπόφορον καὶ εἰς τὸ ἐραπκόν. Καὶ ὁ Ἐζεκιὰς λέγει: Ὁ
«Ὅτι ἔπισσαν οἱ πόνοι τὴν γυναῖκα πού πρόκειται νὰ γεν-
νήσῃ, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἀντοχὴ νὰ τεκνοτολήσῃ».⁸¹ φανερώ-
νοντας μὲ τὸν κοιλίπονον τὸν ἀδάσκατον πόνον καὶ τὸν
φόβον. Τὸ ἴδιον κάνει ἔδῶ καὶ ὁ προφήτης. Διότι χίλιες
φορὲς κακὸς καὶ ἄν εἶναι κανεὶς, ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσε-
ως δὲν ἐξαφανίζεται. Διότι ὑπάρχει ἐκ φύσεως μέσα μας
ἔχει τοποθετηθῆ ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τὸν Θεὸν μέσα μας. Μῦρι-
ες φορὲς νὰ φιλονικῶμεν ἐκείνη ὀδύνη φωνάζει, τιμω-
ρεῖ, καταδικάζει καὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς πού
ζοῦσιν στὴν κακία πού νὰ μὴν βασανίζεται καὶ τὴν ὥρα πού
σκέπτεται τὰ κακὰ καὶ τὴν ὥρα πού τὴν σκέψιν του τὴν κά-
νει πρᾶξιν.

76. Ἠ' Πστ. 18, 5.

77. Ἠ' Ματθ. 18, 88.

78. Ψλ. 35, 14.

79. Α' Θεμ. 6, 3.

80. Ἠσ. 37, 8.

Ποιός πράγματι υπήρξε χειρότερος από τον 'Αχαάθ; Κι όμως εκείνος σάν επεδόμησε τὸν ἀμπελώνα,⁶¹ σκέφου πόση δόνην τὸν κατέλαβε. Ε' 'Αν καὶ ἦταν πράγματι ἰασιλεύς καὶ μάλιστα δλων τῶν φυλῶν τοῦ 'Ισραήλ καὶ κανεὶς δὲν τοῦ ἔφερνε ἀντίρρησην, όμως ἐπειδὴ δὲν μπορούσε νὰ ὑποφέρει τὴν τύφιν τῆς συνειδήσεως, εἰσῆλθε σκυθρωπός, μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι, πολὺ σκατεινὸς ἀδηλω- νοντας εἰς τὸ πρόσωπόν του τὸν ἔλεγχον ποῦ τοῦ ἐπρο- κάλεσε ἢ καταδικῆ τῆς συνειδήσεως χωρὶς νὰ μπορῆ νὰ κρούσῃ τὴν δόνην ποῦ τοῦ προκαλοῦσε ἢ στενοχώρια του. ⁶²Ἔτσι ἐγίνε ἀντιλήπτως καὶ ἀπὸ τὴν γυναῖκα του.

⁶¹Ὁ προδότης όμως, ποῦ ἔπεσε εἰς τόσον μεγάλην ἀμαρτίαν, ἔδωσε θηλεία καὶ ἔτσι ἐπερμάτισε τὴν ζωὴν του,⁶² ἐπειδὴ ἀκριδῶς δὲν δδάταζε τὴν δόνην ἀπὸ τὰς τύφεις τῆς συνειδήσεως. ⁷² Α' Ὅπως ἀκριδῶς λοιπὸν ὁ ἀνθρώπος τοῦ κῆ εἰς τὴν κακίαν ὑποφέρει τόσα πολλὰ, ἔτσι ὁ ἐνα- ρετος χαίρεται τὴν γαλήνην του καὶ τὴν ἡρεσὴν ψυχικὴν του διδόντων.

Σκέψου δὲ, 'Ἐάν κανεὶς θελήσῃ νὰ κτυπήσῃ κάποιον, ἢ νὰ τὸν ἀδικήσῃ, πρῶτος πόσα δάσανε περὶν'. Ἀνάδει ἀπὸ θυμόν, πληγώνεται θαλασσὴ ἀπὸ τὴν ὀργὴν, ἀνακνεὶ μέσα του δὲλλαν συλλογιασμῶν, μετέρχεται χίλια μέσα, ἐπακαλουδῶν ὁ φόβος, ὁ πρῶτος καὶ ἡ ἀγωνία. Ὁ θυμὸς τὸν πληγώνει κατάβαθα, ὁ φόβος τὸν ἀναστατώνει πῶς θὰ ἐπιτύχῃ, πῶς θὰ τὰ θγάλλῃ πέρα. Πρὶν λοιπὸν ἐλάψῃ αὐ- τὸν ποῦ πρόκειται νὰ ἐλάψῃ, καταστρέφει τὸν ἑαυτὸν του. Ὅποιος όμως καταστῆλλει τὴν ὀργὴν του ἐλευθερώνεται ἀπὸ ὅλα αὐτὰ. Καὶ πολὺ φυσικά. Ε' Διότι τότε κυριαρχεὶ ἐπ' αὐτοῦ καὶ καταθῶνει τὸ πᾶν, ἐνῶ ἐκεῖνο δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ τὸ ἐλέγξῃ· χρειάζεται δὲ ἢ κατάλληλος εὐκαι- ρία, ὁ τόπος, ὁ δόλος, ἡ κοκουργία, τὰ ὄπλα, αἱ μηχανορραφίαι, ἡ ὄνεια, ἡ κολακεία, ἡ βουλεύα καὶ ἡ ὑποκρισία. Βλέπεις πόσο εὐκόλιον πρᾶγμα εἶναι ἢ ἀρετὴ καὶ πόσο δύ- σκολον ἢ κακία; Πῶς τὸ μὲν ἕνα χαρίζει τὴν ἀταραξίαν, ἐνῶ τὸ ἄλλο καταθροῦει.

Αὐτὴν τὴν κακίαν λοιπὸν ὑπογραμμίζοντας ὁ προφή- τῆς ἔλεγεν: «Ἰδοὺ, αὐτὸς ὁ ἐχθρὸς μου ἐκυριεύθῃ ἀπὸ

61. Ἰσχυρίζεται δὲ τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Ἰσραηλικοῦ Ναθαναὴ, ποῦ ἐ- ρίσκετο κοντὸ εἰς τὸν κῆκα τοῦ 'Αχαάθ. 'Ἐπειδὴ ὁ Νάθαναὴ δὲν ἠδύλησε νὰ τὸν κολλήσῃ εἰς τὸν ἐκείνου, κενυχορήσῃ ἀπὸ τὴν ἐρασίαν αἰτέσθαι καὶ κατέλασθῃ εἰς τὸν ἀμπελῶνα. Ὅταν ὁ ἀμπελῶν περιλάσῃ εἰς τοὺς θαι- ραίαις. (Γ' Βασίλ. 91).

62. Ἠραξ. 1, 18 καὶ Ματθ. 27, 5.

ὄδινος διὰ τὸ κατ' ἐμοῦ κακόν, συνέλαβε εἰς τὴν ψυχὴν του σχέδιον πόνου ἐναντίον μου καὶ ἐγέννησε τὴν παρανο- μίαν. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ φαίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχει μέσα μας ἐκ φύσεως ἡ δίκαια ἀλλὰ εἶναι κάτι ξένον. Διὰ τοῦτο καὶ μᾶς θαραίνει καὶ μᾶς καταπονεὶ μὲ κοιλόπονον ἕως θ- του νὰ ἀπαλλαγούμε. C' Ἐπειδὴ καὶ τὸ ἔμβριον τὸν και- ρὸν ποῦ σχηματίζεται, εὐρίσκειται φυσιολογικά εἰς τὴν κοι- λιάν. Διὰ τοῦτο παραμένει ἐκεῖ καὶ δὲν προκαλεῖ πόνον. Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν του όμως, ἐν παραμένει μέσα, ἢ παραμονὴ του δὲν εἶναι φυσιολογική. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν δὲ αὐτὴν ἀρχίζουν καὶ οἱ κοιλόπονοι. Ἀκριδῶς γι' αὐτὰ τὰ ὄνεια ἢ φύεις ἐνοχλεῖται καὶ διαστρεφά νὰ τὸ πετάξῃ ἔξω, ἐπειδὴ βέβαια ἔκανε τὸ πᾶν καὶ τὸ ὠλοκλήρωσε καὶ δὲν ἠμπορεῖ πλέον ἄλλο νὰ τὸ διαστῆξῃ.

Εἰς τὴν περίπτωσιν όμως ἐκείνη γίνεται πρῶτα ἡ αὐλ- ληψὶς καὶ τότε ἔρχεται ὁ κοιλόπονος. Ἐνῶ εἰς τὴν περί- πτωσιν αὐτὴν πρῶτα ἐκοιλόπονησε καὶ τότε συνέλαβε εἰς τὸν νοῦν του καὶ ἐγέννησε. Τὶ συμπέρασμα μπορούμε λοι- πὸν νὰ θγάλλωμε; Συμπεραίνουμε ὅτι ἐκεῖ μὲν ὁ κοιλόπο- νος ἔρχεται τὴν ἄραν τοῦ τακετοῦ, ἐνῶ ἐδῶ ὑπάρχει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν. Δ' Δηλαδή συγχρόνως ἐσκέφθη κάποιος κατ' ἐμοῦ κακὸν καὶ πρὶν καλὰ-καλὰ τοῦ ἐντυπωθῆ ἢ σκέψῃς του, καταθροῦεται καὶ ταραίζεται. Ἐπίσης εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς γυναίκας τὸ σπέρμα ποῦ μιά φορά μόνον ἐφρυτεύθη, τὸ ἴδιον ἀκριδῶς διαπλάθεται καὶ συνθέτει αὐτὸ ποῦ θὰ γεννηθῇ. Ἐνῶ εἰς αὐτοὺς ποῦ μηχανορραφούσιν, σήμερα γεν- νιέται αὐτὴ ἡ σκέψῃς καὶ αὐρίον πάλιν ἄλλη. Μύρια εἶναι τὰ σπέρματα τῶν ποτηρῶν αὐτῶν πράξουν καὶ καθημερι- νῶς συλλήψεις καὶ κοιλόπονοι καταστρέφουν τὸν νοῦν ποῦ γεννᾷ αὐτὰ. Ἡ γέννησις βέβαια αὐτὴ δὲν εἶναι ὁμοία μὲ ἐκείνην τῶν γυναικῶν. Ἀλλὰ ὅπως ἀκριδῶς τὰ παιδιά τῶν ἐχθρῶν σχίζουν τὴν μήτρα καὶ σπάζοντας τὰ πλευρὰ προ- χωροῦν, ἔ τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς δόλους καὶ εἰς τὴν ἀδικίαν. Ἀλλὰ καὶ ἂν χίλιες φορές φιλονικήσωμεν, δὲν θὰ μπορούσαμε μὲ λόγια νὰ παραστήσωμε τὸν πόνον ποῦ ὑπαίρουν οἱ κακοί.

Διὰ τοῦτο κάποιος λέγει: «Ὁ δὲ κακὸς μόνος θὰ ὑπα- φέρῃ τὰ κακὰ». Πράγματι τὶ πῶ φοβερό καὶ πῶ θρασυ- στικὸ ἀπὸ αὐτῶν ποῦ φθονεῖ, ποῦ σκέπτεται κακὰ, ποῦ ἐ- πιθυμᾷ τὰ βῆνα πράγματα; Τὰ πάθη αὐτὰ κομματιάδουν τὴν ψυχὴν φοβερότερα καὶ ἀπὸ τὸν θῆμιον.

⁷² Α' Ἐπαμένους εὐλόγα ἀπεκάλεσε κοιλόπονοὺς τέτοι- οὺς συλλογιασμοὺς. Αἱ γυναῖκες συνέχονται καὶ γεννοῦν

καὶ ἐάν μὲν τὰ σώματα εἶναι γὰρ, κατὰ φυσικὴν συνέπειαν εἶναι γὰρ καὶ τὰ νεογέννητα, ἂν ὅμως εἶναι ἀρωσθημένα, τὰ παιδιὰ κληρονομίῳ τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν γονέων. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν συλλογισμῶν. Ἀληθῆς ἐάν συνασπάρξαι καλούς, καλὰ θὰ εἶναι καὶ αἱ ἀκρίβειαι σου, ἂν ὅμως κέρης παρὰ μὲ κακοὺς καὶ δὲν προσέχης, ἢ φθόρα πού θὰ ὑποστής ἀπ' αὐτὸ θὰ εἶναι μεγάλη. Ἄκου τί λέγει ὁ προφήτης, «τρομαγμένοι συνελθάμε εἰς τὴν κοιλίαν μας καὶ ἀκολοποιήσαμε καὶ ἐγενήσαμε πνεῦμα σωτηρίας».⁸³ Ἐνῶ δὲ τὸς συλλογισμοὺς πού προέρχονται ἀπὸ τὸν διάβολον λέγει: «βασιλικοῦ αὐγὰ ἐπάρξουν καὶ ὄφαινον ἰσὺν δράκοντος».⁸⁴

Β Ἄς ἀπρφεύγωμεν λοιπὸν τοὺς κακοὺς. Διότι πῶς δὲν εἶναι παράδοξον, ἐνῶ εἶναι δυνατόν νὰ συλλάθωμεν καὶ νὰ γεννησωμεν ἀπὸ τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ, ἐμεῖς νὰ μὴν θέλωμεν, ἀλλὰ νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν συνασπάρξιν τῶν κακῶν, κάνοντας αὐτὸ τὸ ἴδιον πού κάνει μία γυναῖκα, πού ἐνῶ ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ποιητεῖ ἕνα βασιλιά, δὲν συγκοπιτίζεται, ἀλλὰ ὄντι ἐκείνου προτιμᾷ νὰ πάρῃ ἕνα ληστὴν καὶ κλέπτην.

«Ἄνοιξε λάκκου γιὰ νὰ μὲ συλλάθῃ καὶ τὸν ἀνεσκάλευεν διὰ νὰ μὴν σαίνεται. Θὰ πῆρῃ ὁ ἴδιος ὅμως μέσα εἰς τὸν δάβρον τὸν ὅποιον ἐφταίξῃ». Χρησιμοποιεῖ καὶ πάλιν τὸ σχῆμα τῆς μεταφορᾶς, δείχνοντας μὲ τὸν λάκκον πόσο δύσκολον εἶναι νὰ ἀπαλλαγῇ ὁ κακός, ὅπως ἀκριβῶς μὲ τὰς ὠδύνας τοῦ τοκετοῦ ἐδήλωσε τὴν ὀδύνην πού ὑποφέρει ἀπὸ τὴν κακίαν του. «καὶ θὰ πῆρῃ μέσα εἰς τὸν δάβρον, τὸν ὅποιον ἐφταίξῃ». Αὐτὸ τὸ ἴδιον ἄλλος τὸ λέγει. «Ὅποιος σκάθει λάκκον διὰ τὸν διπλανόν του, πέφτει ὁ ἴδιος μέσα». C

Ἄκομη καὶ τὸ στοιχεῖο αὐτὸ εἶναι δείγμα τῆς φιλονομιᾶς τοῦ Θεοῦ. Διότι ἔνωσε κατὰ τέτοιον τρόπον τὴν ἀνθρώπινη φύσιν μὲ τὴν ἐπιθυσίαν ὥστε τὰ δίκτυα νὰ τυλίγουν αὐτοὺς πού σκέπτονται κακῶν διὰ τὸν πλησίον των καὶ νὰ τοὺς ἀπομακρύνουν καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀπὸ τὴν πολεμικὴν καὶ τὴν μηχανοραφίαν ἐνοτίαν τοῦ πλησίον. Τὸ ἴδιον ἔγινε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Μωυσέως. Αὐτὸς δηλαδὴ πού ἐπρόκειτο νὰ φονεῖ τὸν ἐγγλύτως. Ὁ Φαραὼ ὅμως ἐχέθη μὲ τὰ ἴδια μέσα μὲ τὰ ὅποια ἐμπαυροῦν νὰ καταστρέψῃ τὰ παιδιά. Διότι, δταν ἐδγαλε δια-

83. Ἦσ. 26, 18.
84. Ἦσ. 58, 3.

ταγῆν νὰ θανατώνονται τὰ παιδιά τῶν Ἑβραίων, ἀνάγκασε τὴν μητέρα τοῦ Μωυσέως νὰ φοβῆθῃ καὶ νὰ πετάξῃ τὸ μωρό. [Ἡ κόρη δὲ τοῦ Φαραὼ D ἐπράσθη ἀπὸ τὸ ποτάμι: τὸ καλάθι,⁸⁵ ἐβρῆκε τὸ παιδί καὶ τὸ ἀνέβραψε] καὶ ἐκείνος σὺν ἐμεγάλῳσε κατέστρεψε ὅλους τοὺς Αἰγυπτίους. Εἰς τὸ περιστάτικὸ δὲ αὐτὸ διαπρέπει ἡ ἐπινοητικότητα τοῦ Θεοῦ.

Ἐπιτυγχάνεται δὲ κατὰ πάλιν ὁ σωφρονισμὸς τῶν κακῶν καθὼς καὶ ἡ χαρὰ τῶν ἀνθρώπων πού διαφεύγουν ἀπὸ τὰ νύχια τῶν κακῶν. Τὸ ἴδιον ἔγινε καὶ μὲ τὸν πάγκαλον Ἰωσήφ. Τὸν ἐπούλησαν ὡς δοῦλον τὰ ἀδελφία του, ἐπαθον ὅσα ἔπαθον καὶ αὐτὸν μὲν οὐδὼλως ἐβλαψον ἀλλὰ καὶ τὸν ὠφέλησαν. Οἱ ἴδιοι ὅμως πέρασαν ἀκείνην τὴν τραγωδίαν. Καὶ ἐπειδὴ ἠμποροῦμεν πολλὰ παρόμοια νὰ ἀναφέρωμεν, σκέψου καὶ ἐπάνω εἰς τὰ ὅλλα.

Εἶναι ἕνας πλεονέκτης; τὸν ἑαυτὸν του ἔχασε. Διότι αὐτὸν πού ἐκμεταλλεῖται διόλου ἀπίθανον ἀκόμη καὶ νὰ τὸν ὠφέλησῃ, τὴν ψυχὴν του ὅμως τὴν ἐπρόδωκε. Ἐδέπραξε κάποιος ἀδικίαν; Τὸ ἕκρος τὸ ἐμπήξε εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Διότι πραγματικὴ κακοποιήσις δὲν εἶναι τὸ νὰ ὑποφέρῃ κανεὶς ἀλλὰ τὸ νὰ κακοποιῇ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος συνεδούλευε νὰ προτιμᾷ κανεὶς νὰ ἀδικῆται παρά νὰ ἀδικῇ. Ὁ δὲ Χριστὸς συνεδούλευε νὰ θάγεται κανεὶς ῥάπισμα χωρὶς νὰ τὸ ἀνταποδῇ, ἀλλὰ νὰ προσφέρῃ μάλιστα ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν τολαιωρίαν. Αὐτὸ εἶναι δείγμα μεγάλῃς δυνάμεως, τῆτο μᾶς ἀκεῖ εἰς τὴν ὑπομονήν, τοῦτο μᾶς κάνει δυνατὴν τὴν ψυχὴν, αὐτὸ μᾶς σηκώνει πρὸ πάνω ἀπὸ τὰ πάθη.⁸⁶ Ἄ Διότι ὅποιος τὸν ἑαυτοῦ ἀδικεῖ ὑβρίζοντας ἢ κτυπώντας τον, ὁ ἴδιος πρῶτος χειραγωγεῖται καὶ σιχαμαζιτίζεται ἑαυτὸν καὶ ἐν νομίῳ ἐστὶ ἀδικεῖ τὸν πλησίον. Προφανῶς ὁ ἴδιος ἐπαθῆ: πολὺ χειρότερα, ὑποδουλιανοντας τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸν πλῆθυν σαρκῶν ζυγόν. «Ἄν πέτρα θὰ γυρίῃ πῶς καὶ θὰ πῆρῃ εἰς τὴν κεφαλὴν του τὸ κακὸν πού μὲ πόνον ἠτοίμασε, καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν του θὰ κατεβῇ ἡ ἀδικία του».

Λέγουσιν δὲ ὅτι αὐτὰ ἔχουν ἐπιδοθῆ καὶ διὰ τὸν Ἀχιτόφελ καὶ διὰ τὸν Ἀδισσαλωμ. Διότι καὶ οἱ δύο ἐμπαυρήθησαν καὶ ἔχασαν τὸ κεφάλι τους, ἐνῶ ἐκείνος ἦλθε κάτω ἀπὸ τὸ δένδρον, πιάστηκε ἀπὸ τὰ μαλλιά καὶ διὰ πολὺν χρόνον ἐκρεμόταν ἐκεῖ. Β Ἐταὶ καὶ ὁ Ἰούδας ἐπερμάτισε

85. Τὸ καλάθι: ἔχεν ἀραρυμένον διὰ νὰ ἐπιπέσῃ.

τήν ζωήν του εις τήν άγχόνην όταν κατάλαβε ότι με δλας τας ένεργείας του έκανε κακόν του κεφαλιού του. Ο δε Άχιτόφελ όταν εκατάλαβε ότι όπωσδήποτε θα ένικουσε ό Δαυίδ, έπηγε και έκρεμάσθη. Ο Άβισσαλώμ δε έκρεμάσθη άθελά του και δέν έσοκώθη άμέσως, αλλά σαν σέ δικαστήριο πρώτα έκρεμάσθη και έκαρφώθη εις τό δένδρον και κατοδικασμένος από τόν Θεόν, πορέμισε διά πολύν χρόνον κρεμασμένος και μαστιγούμενος από τήν συνειδησίην του. Διότι ό ίδιος μέν έπιθυμούσε να βάψη εις τό πατρικό αίμα τό δεξιό του χέρι, ενώ ό πατέρας άκόμη κι έτσι συνεδούλευε τούς στρατιώτας να τόν λυπηθούν. C

Και αυτό δέβαια δέν τό έκανε από κενοδοξία διότι και μετά θάνατον τόν κλαίει. Διά να αντίληφθής δε ότι αυτό πού έγινε δέν ήταν έργον ανθρώπου αλλά θεία δικη, τρίχες και δένδρον τόν έβασαν και ένα άλογον ζώον τόν παρέδωσε και τά μαλλιά έχρησίμευσαν άντι διά σαρνί, άντι δε τού σταυρού τό δένδρον και άντι διά στρατιωτήν τό μουλκρί ώδήγησε αυτόν εις τήν άγχόνην. Και να τό παράδωσον. Ενώ υπέφερε αυτά, κανείς από τούς δικούς του δέν έτόλμησε να πλησιάση και να τόν ξεκρεμάση ενώ έμενε τόσην ώρον επάνω εκεί.

Και αυτό ήταν έργον θείας οικονομίας, ώστε να μην καθαίρεθῃ, μήτε δεμένος να δηγγηθῃ εις τόν πατέρα διότι ή πατρική άγάπη τόν έλυπόταν υπερβολικά. D Και τό άκόμη πιο παράδοxon είναι ότι αυτός που συμφιλίωσε τόν πατέρα με αυτόν, ό ίδιος τόν έσοκάτωσε, μόνος του γνάμενος σφοδρός κατήγορος. Άλλα αυτός μέν έσκότωνε, άπεφάσιζε όμως ό Θεός.

Η απόφασις πράγματι ήταν θεική. Άκουσε όμως τόν ίδιον πώς τό έξηγεί. Λέγει: «Εις τήν κορυφήν του θα καταβῃ θάρεια και συντριπτική ή άδικία του. Έγώ δε θα άνωμολογώ τόν Κύριον διά τήν δικαιοσύνην του και θα ψάλλω ύμνον εις τόν Κύριον τόν ύψιστον». Άς ευχαριστήσωμεν, λέγει, όχι διότι χαιρείται διά τήν σωγήν των άλλων E αλλά διότι αποδέχεται τήν απόφασιν του Θεού. Και ποιός ήμπορεί να τόν ευχαριστήση διά τήν δικαιοσύνην του; Ποιός θα τόν δοξαλογήση κατά τήν άξίαν του; Κανείς. Τί είναι τό «θιά τήν δικαιοσύνην του;». Έτέθη άντι του επί τῆ δικαιοσύνη αυτού. Διότι ήδικά του είναι τά νικητήρια, ήδικά του και τά πρόπαια και όχι ήδικά μου. Δηλαδή όπως άκριβώς εις τούς πολέμους σαν νικήση ό βασιλεύς, στήνουν χορούς και τραγουδούν άναφέροντας εις εκείνον τας δοξαλογίας, έτσι θα κάνω και εγώ, λέγει. Διά τότο δέν έπτε,

«άνωμολογώ», αλλά «θα άνωμολογώ», κανερόνους ότι ούτε μετά τήν απόλαυσιν των αγαθών λησμονεί ²⁵ A ούτε γίνεται περισσότερο άδιάφορος αλλά είναι προσεκτικός και βγαγμένος. Και τότο όχι διότι ό Θεός τό χρειάζεται, αλλά έπειδή εις ήμάς είναι χρήσιμον και ωφέλιμον.

Όπως δηλαδή έδέχθη θυσίαν, χωρίς να έχη ανάγκην από θυσίας (διότι λέγει, εάν πενώσω, δέν θα σού τό επώ), διά να δηγγηση τούς ανθρώπους εις τό να τού άποδώσουν τιμάς, έτσι δέχεται και ύμνους όχι διότι έχει ανάγκην τῆς δοξαλογίας μας, αλλά διότι έπιθυμεί τήν σωτηρίαν μας. Διότι είναι πολύ σπουδαίον ζήτημα διά τόν Θεόν ή πρόσδος μας εις τήν άρετήν.

Τίποτε δε δέν μας κάνει να προκόπτωμεν τόσον εις τήν άρετήν όσον ή συνεχής συνομιλία με τόν Θεόν και ή διάλειπτος ευχαριστία και δοξαλογία προς αυτόν. B Δοξαλογεί δε τόν Θεόν διότι ξεφρνάεται διά τήν δικαιοσύνην του και τήν μακροθυμίαν του. Και πού είναι, λέγει, ή μακροθυμία του αφού έσοκώθη ό τύραννος; Η μακροθυμία του άπάρχει και είναι πολλή και μεγάλη. Διότι προφανώς τόν άφησε άκετόν κερών ώστε να συνέλθῃ και να μετανοήση. Έπέτρεψε να κυριεύη τά άνόκτορα διά να ήβῃ τό σπῆτι του εις τό όποιον έμεγάλωσε και άνετράφη, διά να ήβῃ και τά σύμβολα τού πατρός του και να μετανοήση. Διότι αν δέν ήταν θνήσκον και δέν είχε πέτρινη ψυχή, όλα εκείνα θα ήταν άκετά να τόν επαναφέρουν. Τό τραπέζι εις τό όποιο έπικοινωνούσε με τόν πατέρα, C τό σπῆτι, τά συνέβρια, όπου οι λόγοι τόν έαμφιλύισον έστω και αν είχε κανει τέτοιον φόνον. Μαζι μ' αυτά και άλλα ήσαν ικανά να τόν μαλακώσουν.

Άκουσε δέβαια ότι ό πατέρας του περιεπλανήτο έξέριστος και άλήτης, άκουσε ότι εύρίσκετο εις άπελιπιστήν κοπάσασιν. Άν όμως αυτά δέν τόν μαλακώσαν, έπρεπε να τόν συνετίσουν τά παθήματα τό άχιτόφελ, δηλ. ή άγχόνη, ό θάνατος, ώστε μετά από όλα αυτά να μετανοήση. Διότι δέν τού ήσαν άγνωστα τά παθήματα τού φίλου του. Και αν άκόμη είχε δικαίωμα να κατηγορήση τόν πατέρα, διατι τά έκαμε αυτά; Διότι τόν έβρινε έπικανεϊκώς; Άλλά δι' αυτό άκρωδώς έπρεπε να τόν θαμάση και να τόν παραδεχθῃ D διότι αν και έγινε άδελφοκτόνος, εκείνος τού έφέρθη ήρεμα. Δέν μπορούσε εις τίποτε να τόν κατηγορήση, αλλά έκυριεύθη από παράκαρον έπιθυμίας. Και όλα αυτά ενώ ό πατέρας ήτο πλέον γέρον και ή έλπίδα εύρίσκετο πολύ πλήσιον, όμως ούτε και άλλον δέν έπερίμενε. Πώς όμως δέν εκατάλαβε ότι άκόμη κι αν νικήση θα έχη

μίον ζωὴν πολὺ ἀβλίαν διότι θά εἶναι καταραμένος καὶ ἀκάθαρτος ἐπὶ πλεόν καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἐνίκησε;

Ε Πού εἶναι λοιπὸν οὗσι κλαίοντι διὰ τὴν φτώχειαν τοὺς; Ἀπὸ ποίαν φτώχειαν, ἀσθενίαν καὶ θλίψιν δὲν εἶναι αὐτὰ θαυρύτερα; Δὲν εἶπε τίποτε τέτοιο εἰς τὸν αὐτὸν του, οὔτε ἀπελιπίσθηκε, οὔτε ἐβρήθηκε λέγοντας. Ἀμείβομαι πολὺ καλὰ φθάνοντας πρὸ χαμηλὰ ἀπὸ ἄλλου, ἐγὼ πού μελετῶ ἡμέραν καὶ νύκτα τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Ἐγὼ πού ἐλυπήθην τοὺς ἐχθρούς μου, παρεδόθην εἰς τὰ χεῖρα ἀκαλόστου παιδιοῦ. Δὲν εἶπε τίποτε τέτοιο, αὐτὲ διανοήθη, ἀλλὰ ὑπέμεινε τὰ πάντα μὲ ἀνωτερότητα, ἔχων μίον μόνον παρηγορίαν μέσα εἰς ἅλα οὗσι ἐγίνοντο, τὸ ὅτι ἐγίνοντο κατὰ θεῖαν παραχώρησιν. Ὅπως ἀκριβῶς ἔλεγον καὶ οἱ τρεῖς παῖδες. «Ἄλλὰ καὶ ἂν ἄχι, ἅς εἶναι γνωστὸν εἰς σέ, βασιλεῦ, ὅτι δὲν λατρεύομεν τοὺς θεοὺς σου καὶ δὲν προσκυνούμεν τὴν εἰκόνα τὴν χρυσοῦν, τὴν ὁποῖαν ἐστησε.»¹⁸ Α

Καὶ ἂν κάποιος τοὺς ἔλεγέ με ποῖον ἐλπίδα πεθαίνετε; Τί περιμένετε, τί ἐλπίζετε μετὰ τὸν θάνατον, μετὰ τὴν φωτιάν πού σᾶς περιμένει (δὲν ὑπῆρχε ἄλλωστε ἡ ἐλπίδα τῆς ἀνοστήσεως); Ἡμποροῦσε νὰ ἀκούσῃ τὸ ὅτι πεθαίνομεν διὰ τὸν Θεόν, αὐτὸ εἶναι ἡ μεγαλύτερα ἱκανοποίησις εἰς ἡμᾶς. Ἔτσι καὶ ὁ Δαυὶδ ἐθωροῦσε μεγαλύτερον παρηγορίαν αὐτὴν, τὸ ὅτι θῆλ. ἂν καὶ γνωρίζῃ αὐτὰ ὁ Θεὸς δὲν τὰ ἐμποδίζει.

Πράγματι ἕνας ἀρετῆς θὰ προτιμοῦσε νὰ ἀραγῇ διὰ τὴν ἀραμίην του, μολοντί δὲν περιμένει τίποτε ἐκ μέρους τῆς μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἔτσι λοιπὸν πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ κάνωμε καὶ νὰ ὑποφέρωμε τὰ πάντα πρὸς χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι πρὸς χάριν τῆς βασιλείας, μήτε πρὸς χάριν κάποιας ἄλλης ἐλπίδος μελλοντικῶν ἀγαθῶν.

Β Ὑπάρχουν ὡστόσο πολλοὶ τόσοι ἀδύνατοι καὶ νοθεοὶ πού δὲν ἐπιθυμοῦν τὴν ἀρετὴν οὔτε καὶ μὲ ἀντιμισθίαν. Καὶ ὁ Θεὸς μὲν καὶ δταν ἀκόμη ὑπόσχεται βασιλείαν, δὲν εἰσκούεται. Ὁ διάβολος ὅμως ἂν καὶ προκαλῆ κόλασιν, ἀγαπάται. Τί πρὸς θεοῦ ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρῃ ἀπὸ αὐτὴν τὴν τρέλλαν; Καὶ τί λέγω κόλασιν; Πρὶν ἀπὸ τὴν κόλασιν εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν ζωὴν προσφέρει ὀδύνην, ἐντροπήν καὶ χλευασμὸν καὶ χίλιες κολάσεις καὶ ὅμως ἔχει πολλοὺς πού τρέχουν ἀπὸ πίσω του. Σκέψου π.χ. τὸν πόνον, πῶσο ἀβλία ζῆ. Πρὶν ἀπὸ τὴν κόλασιν ζῆ μὲ κάθε ὑποψίον καὶ τρέ-

¹⁸ 80. 3. 18.

μει ἀκόμη καὶ τὰς σκιάς. Κανένο δὲν κοιτάζει κατόμοι, ἀλλὰ ἄλλου τοὺς φοβᾶται αὐτοὺς πού ξεφύρον καὶ αὐτοὺς πού δὲν ξεφύρουν. C Βλέπει παντοῦ ἀκονομένη σπαθιά, βλέπει κραιμασμένους, βλέπει δημίους καὶ δικαστήρια. Καὶ χίλια θάσσανα νὰ ἔχη ἢ σωφροσύνη, ὅπως οὐδέποτε δὲν ἔχει τίποτε ἀπὸ αὐτὰ. Ὁ μὲν συνετὸς εἶναι διαρκῶς χαρούμενος, ἐνῶ ὁ πόννος ζῆ πάντα μέσα εἰς τὴν ὀδύνην καὶ εἰς τὸ σκοτάδι.

Τὸ ἴδιον ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ παρατηρῇ καὶ εἰς τοὺς ἄλλου, θῆλ. εἰς αὐτοὺς πού νικῶνται ἀπὸ τὴν ἀργίην καὶ εἰς αὐτοὺς πού τὴν ὑποτάσσουν. Εἰς αὐτοὺς πού κλεῖθουν καὶ εἰς αὐτοὺς πού δίδουν ἀκόμη καὶ τὰ ἰσκά των διὰ τὸν Θεόν ἢ καλλύτερον εἶναι νὰ εἰπαίμε ὅτι ἔχουν τὴν πρόθεσιν νὰ δάσσουν τὰ πάντα διὰ τὸν Θεόν. Αὐτοὶ μὲν ἀναπαύονται εἰς τὸ λιμάνι, ἐνῶ οἱ ἄλλοι περνοῦν τὴν ἡμέραν των ἐκβέτοντας τοὺς αἰματοὺς των εἰς τὸν σπρόδilon τῶν παρόντων κακῶν.

Ἐπειὸς δὲ ἀπὸ αὐτὰ, οὐκίφου πῶσον ὑποφέρει αὐτὸς πού ζῆ μέσα εἰς τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν ἀκολασίαν D σὺν προχωρεῖ ἢ ἠλικία καὶ δὲν τὸν ἱκανοποιεῖ πλεόν ἡ ἀκαλοσία καὶ ὁ φόβος τοῦ θανάτου τὸν περιζώνει. Ὁ ἐναρέτος ὅμως δὲν ὑποφέρει. Ἀλλὰ τότε ἀκριβῶς, θῆλ. δταν πλησιάζουν τὰ γηρατειά, χαίρεται καὶ εὐφραίνεται διότι δὲν μαραινεται ἡ ἀπόλαυσις, ἀλλὰ ἀνθίζει περισσότερο. Εἰς τοὺς μοιχοὺς μὲν καὶ τοὺς ἀκαλόστους, τοὺς πλεονέκτας καὶ κοιλιέδουλους τὰ γηρατειά καταγοῦν τὴν ἀπόλαυσιν ἐκείνων τῶν ἡδονῶν εἰς τοὺς ἐναρέτους ὅμως ἡ ἀπόλαυσις ἀκριβῶς τότε σὴναι. Ἐπιτόμως καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν κόλασιν καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ θλιθερά πού προκύπτουν ἀπὸ αὐτὴν, εἶναι ἀκετόν αὐτὸ νὰ μὲς συνταράξῃ τὸν νοῦν.

Ε Ἀφοῦ λοιπὸν σκεφθῶμε αὐτὰ, ἂς ἀποφεύγωμε τὴν κακίαν, ἅς προτιμώμεν τὴν ἀρετὴν, ἅς ἀγαπώμεν τὸν Θεόν ὄχι διὰ τὰ δῶρα του ἀλλὰ διὰ τὸν ἴδιον. Ἔτσι εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν θὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, ἢ ὅποια ἐκ φύσεως εἶναι στυγῆ, γίνετο ὅμως εὐφύχωρος μὲ τὴν καλὴν διάθεσιν τῶν ὁδοιπόρων. Αὐτὴν εἶδε ὁλοι μὲς νὰ φέρωμεν εἰς πέρας μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.